Janajyoti Campus

Bhimad-6, Tanahun
Email: janajyoticampusbhimad@gmail.com
janajyoti@janajyoticampus.edu.np

Self-Study Report (SSR)
2082 (Updated)

Annex
Volume 5-1

2691-2898

Table of contents

S.N.	Particulars	Page No.
1	Appointment Letter	2691
2	RMC Action Plan	2692-2693
3	Journal of Janajyoti	2694-2819
4	Journal of Janajyoti	2694-2819
5	Admission of MPhil Scholars	2820-2821
6	Souvenir (Smarika)	2822-2898

त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धन प्राप्त
Affiliated To Tribhuvan University
जनज्योति क्याम्पस
JANAJYOTI CAMPUS
भिमाद नगरपालिका-६, तनहुँ, नेपाल
Bhimad Municipality - 6, Tanahun, Nepal
Estd : 2007

प.स./Letter No : ०७६/०७७
च.न./ Dispatch No : ३१

मिति /Date : २०७६/०५/२०

श्री दिपक भट्टराई
सहायक प्राध्यापक
जनज्योति क्याम्पस ।

विषय/ Subject -: मनोनयन सम्वन्धमा ।

प्रस्तुत विषयमा क्याम्पस सञ्चालन निर्देशिकाको परिच्छेद ४ को दफा ४.५.१ मा व्यवस्था भए अनुसार क्याम्पस सञ्चालक समितिको मिति २०७६/०३/२३ मा वसेको वैठकको निर्णय नं. ७ अनुसार तपाईलाई यस क्याम्पसको **आनुसन्धान तथा प्रकाशन समिति संयोजक** पदमा मनोनयन गरिएको व्यहोरा जानकारीका साथ अनुरोध छ ।

आनुसन्धान तथा प्रकाशन समिति संयोजक पदमा मनोनयन हुनु भएकोमा वधाई ज्ञापन गर्दै सफल कार्यकालको शुभकामना व्यक्त गर्दछौ ।

(केशवराज काफ्ले)
क्याम्पस प्रमुख

☎: 065-572455 E-Mail: janajyoticampusbhimad@gmail.com Web: www.janajyoticampus.edu.np

2. The campus has formulated RMC for the research publication. The RMC prepares the plan to produce the research articles by the faculties. The campus encourages the faculty members by providing the seed money and leave facility which is mentioned in the campus directive. The campus has allocated RS 250000/- or 3.33% of total operational budget.

Research Action Plan

SN	Activities	Responsible Person	Monitoring Person	Date	Remarks
1	Meeting	RMC, Coordinator	Campus Chief	20th Kartik	
2	Orientation	RMC, Coordinator	Campus Chief	20-27	
3	Notice (Article/Research)	RMC, Coordinator	Campus Chief	5th Magsir	
4	Topic Submission	RMC, Coordinator	Campus Chief	15th Poush	
5	Topic Approval	RMC, Coordinator	Campus Chief	5 days for Refusal 10 days for Acceptance	
6	First Draft	RMC, Coordinator	Campus Chief	15 Baisakh	
7	Review	Review Team	Campus Chief	5 Jestha	
8	Final Draft	RMC, Coordinator	Campus Chief	30 Jestha	
9	Publication	RMC, Coordinator	Campus Chief	Ashad	

3. The campus has allocated RS 250000/- or 3.33% of total operational budget. For the application of this research budget, 50% budget of this research Budget is the provision for the research of the faculty members, 10% Budget for the students' research & remaining Budget is for the research activities. The campus directory has the provision for providing the seed money and leave for the research activities to the faculty members.

4. To minimize the dropout rate, first of all departments find out the cause of dropout. Then, the faculty members counsel them to minimize their problems. The campus has formulated Student Placement Counseling & Grievance Collection & solving Committee to counsel the students about their problems and try to minimize the dropout rate of the students. The campus has provided the scholarship facility to minimize the drop out ratio which helps to improve the pass percentage of the campus. The campus has the examination committee. The committee conducts internal examination. The faculty members conduct the unit test & remedial classes and it is recorded by the examination committee for the improving the pass percentage of the students.

Action Plan to improve pass percentage and minimize Dropout rate

SN	Activities	Responsible Person	Monitoring Person	Date	Remarks
1	Orientation	Departments	Campus Chief	Beginning of academic year	
2	Regular class work and Homework	Subject Teacher	Faculty	Regular basis	
3	unit test and assignment	Subject Teacher	Coordinator of exam committee	after finishing the unit	
4	Internal exam	Coordinator of Exam Committee	Campus Chief Asst. Campus Chief	2 times in a year	
5	Result analysis	Faculty	Campus Chief Asst. Campus Chief	After internal exam	
6	Counseling	Student Placement Counseling & Grievance Collection & solving Committee	Campus Chief	Regular basis	
7	Remedial Class	Subject Teacher	Faculty	Before exam	

5. The campus has committed to implement the strategy, plan and policies , decisions and formats designed with the required actions.

Vol. 1 December 2021 ISSN 2795-1987 (Print)

Journal of Janajyoti

Published by:
Research Management Cell
Janajyoti Campus
Bhimad-6, Tanahun
Gandaki Province, Nepal

Journal of

Janajyoti

Vol. 1

Published by:

Research Management Cell

Janajyoti Campus

Tel: 065-572455, 9856001455

Email : rmcjanajyoti@gmail.com

Website: www.janajyoticampus.edu.np

Advisors

Jit Prakash Ale

Keshav Raj Kaphle

Shiva Dutta Chapagai

Editorial Board

Deepak Bhattarai

Sita Devi Bhattarai

Hari Prasad Subedi

Layout

Sunil Pathak

**Copyright Research Management Cell*

Editorial

The editorial board members of Janajyoti campus have felt the need of the publication the journal named **"Journal of Janajyoti"** to promote the creative and professional development of the faculty members. It addresses the multiple facets of different subject matters in the format of APA 7th edition. This campus is in the process of certified with QAA from UGC, Nepal and this journal will milestone awarded with QAA from UGC.

This journal incorporates the empirical and conceptual research articles from the faculty members in different subject matters to express their ideas, opinion, thoughts, feelings and findings the solutions of the problems. It helps to generalize the identical problems with the help of the included articles in the journal. It will also be helpful to incorporate the review articles in the coming years.

This is the first effort of publishing the journal in Janajyoti campus and it has included seven articles of its faculty members. We hope that all the faculty members will be inspired after publishing this journal in the coming years. We would like to extend our sincere gratitude to the faculty members, who are directly or indirectly participated in publishing this journal. We would like to express our gratitude to the campus management committee who inspired us to publish and support financial aspect. We would also like to express sincere thanks and honor to the chairperson of CMC, campus chief, assistance campus chief, head of the departments, cells, teaching and non-teaching staff for their sincere and valuable support.

Constructive feedback from the valued readers, researchers and well-wishers are always welcome to uplift the standard and quality to publish review articles in the upcoming issues of the journal.

Editorial Board

Contents

Methods of Teaching Grammar	Keshav Raj Kaphle	1
Financial Statement Analysis Measure of performance and Profitability: Applied Study of Janajyoti Campus Bhimad-6, Tanahun, Nepal.	Shiva Dutta Chapagai	16
नेपाली भाषा शिक्षणका सामस्या र समाधानका उपायहरु	सीतादेवी भट्टराई	36
Students' Achievement through Result Analysis in Janajyoti Campus	Hari Prasad Subedi	52
Implementation of the Continuous Assessment System in Basic Level	Deepak Bhattarai	67
खादा र मालाको अभ्यास र प्रयोग	लक्ष्मी श्रेष्ठ	83
A Comparative Financial Statement Analysis of Himalayan Bank (HBL) and Nepal Bank Limited (NBL)	Sujan Mahat	100

Journal of Janajyoti Vol. 1 ISSN 2795-1987 (Print)

Methods of Teaching Grammar

Keshav Raj Kaphle
Lecturer
kaphlekeshav@gmail.com

Abstract

This article explores the English language teachers' perceptions on methods of teaching grammar. The main purpose of this paper is to analyze Nepalese English language teachers' views of teaching grammar rules. The article explores whether the English teachers teach deductively, inductively or using any other methods. Teachers' perceptions were collected and explored through the mini-research survey questionnaire. There are arguments of teaching grammar rules based on teachers' perceptions and my own teaching experience of grammar rules. It is found that majority of the respondents are in favor of inductive method because of its communicative influence students' centered method but in practice they are applying rule governed deductive approach/ method. Most of the respondents agreed that grammar is system of arranging rules to form structures of words, phrases, clauses and sentences. All respondents realized an essence of teaching grammar rules in ESL context. Rules of grammar provide the speaker correct use of language. Similarly, teaching grammar is for building up understanding. The study showed that the teachers teach grammar and instruct deductively because of the students' will and desire not because of teachers' will.

Introduction

In general, grammar is the whole system and structure of the language. It is the rules of language governing, the sounds, words, sentences and other elements as well as their combination and interpretation. The word' grammar' also denotes the study of these abstract features. It is also the study of the way words are used to make sentences. Simply, grammar is the collection of principles defining how to put together a sentence. Thurnbury (1999) argued that grammar teaching has always been one of the most controversial and least understood aspects of language teaching. He also stated that

grammar is partly the study of what forms (structures) is possible in a language. Traditionally, grammar has been concerned almost exclusively with the analysis at the level of the sentence. Therefore, grammar is the description of the rules that govern how a language's sentences are made. Grammar is the system of language. Sometimes people describe grammar as the rules of the language, but in fact no language has rules. Language initiated by people making sounds involved into words, phrases and sentences. Grammar is simply a reflection of a language at a particular time. Grammar is the mental system of rules and categories that allows humans to form and interpret the words and sentences of their languages. Generally, in the teaching of grammar learners are taught the rules of language commonly known as sentence patterns. The knowledge of grammatical rules enables learners to know and apply how such sentence patterns should be put together. Grammar is regarded as the basis for a set of language skills; listening, speaking, reading and writing. Therefore, the ultimate goal of teaching grammar is to provide the students with knowledge of the way language is constructed so that when they listen, speak, read and write they have no trouble applying the teachers are challenges to use creative and innovative attempts to teach grammar. Teachers should provide students opportunity for the production of grammatical item syntactically and semantically correct examples of sentences with appropriate vocabulary. Crystal (2003) argued grammar is the business of taking a language to pieces, to see how it works. Grammar is the system of a language. It is a central term in linguistics. Thurnbury (1999) stated that grammar is partly the study of what forms are possible in a language. Traditionally, grammar has been concerned almost exclusively with analysis at sentence level. Thus, a grammar is a description of rules that govern how sentences of a language are formed. Grammar is the system of a language. Sometimes people describe grammar as the rules of a language but in fact no language has rules. Grammar is the mental system of rules and categories that allows humans to form and interpret words and sentences of their meaning.

Wang (2010) argued with some experiments that grammar instruction is vital in ESL learning and teaching in China. Because of instruction and different foreign language teaching methods are explored. He concluded that grammar as the law of language is essential to language. The relationship between grammar teaching and language skill cultivation is not of contradiction but one of co-existence and mutual dependence. Language knowledge is the foundation of language skills and language skills are not only means for communication but also the means for acquiring language knowledge. So, Grammar teaching is necessary.

Parupalli (2013) stated the discussions about grammar translation method, direct method, audio lingual method and oral situation language teaching as well as nowadays communicative language teaching, total physical response and eclective approaches such as communicative based, situation based, functional –notional based approaches are in applicable. Language plays significant role in communication and grammar is the main essential element for any language since the formation of sentences which primarily depend on the structure of its sentences. Therefore, grammar is needed for all languages in order to frame correct structure. Grammar is the set of rules which are used by human beings while speaking or writing any language. EFL teachers deem grammar as a foundational framework for teaching English as a foreign language. It also stated that grammar is thought to be a major factor in developing accuracy and correct use of EFL. The teachers need to have different theoretical knowledge of various grammar teaching methods. Therefore, EFL teaches with modern method of teaching English grammar successfully.

Mahboob (2016) stated that learners need to learn more accurately and faster through explicit instruction when they are exposed to in content authentic teaching materials. Grammar can be taught –effectively for making competent users of second language .It is also stated that language practioners should develop different methods for teaching grammar thinking learner variables in mind. In corporation both new and old methods of language learning grammar should be taught contextually.

Souisa and Yanuarious (2020) argued that describing the EFL senior high schools' teachers' perception on grammar teaching, their teaching strategies which are the most and less frequently applied in the classroom practices and the challenges that they applied mixed approaches for teaching grammar. Applying the sampling of quantitative and qualitative data they have concluded about the perception of grammar teaching are based on teachers conceptual knowledge as they have experienced it and it is based on grammar theories. Controversies on teaching grammar actually focused on the ways whether it is taught implicitly or explicitly and deductively and inductively. In terms of teaching grammar in English as a foreign language (EFL) context, teaching grammar is mainly focused on evaluating students to capture pattern of language. It should be taught in the proper way that students can use it in orally and in written forms. Language is a rule-governed phenomenon which is totally regulated by its rules at various levels i.e. phonological, morphological, syntactic, semantic pragmatic and discourse analysis. These linguistic rules constitute the grammar of a language. Therefore, grammar is the engine which drives language components together. Learning language is a process of internalizing the grammatical rules of a language.

Ellis (2006) discussed a number key issues relating to the teaching of grammar in a second language and by drawing on theory and research in SLA suggests ways to address these problems. It points to a number of alternative solutions to each problem indicating that there are no clear solutions of these problems. He further states that second language grammar acquisition is a complex process; almost certainly it can be assisted best by a variety of approaches.

Grammar is an important aspect of language. Every second language learner must acquire this aspect for maintaining accuracy in communication. Grammar is often defined as the basic theory or system of a language. Every construction of language such as sentences, clauses and words are made up of certain rules of grammar. Traditionally, grammar is defined as set of rules of a language. It is also called syntax. In today's language teaching and learning perspective, communication is emphasized. Grammar is

also taken metaphorically as the skeleton of language. Grammatical structures directly influence meaning of words and sentences. So, grammar is essential for the accurate expression of meaning.

Phuwarat & Boonchukuson (2020) stated that the role of the grammar teaching in ESL writing and the probable practical approaches grammar teaching. The writing exercises existed primarily for students' level grammar. It is importance of formal grammar instruction in second language and teaching is inevitable for writing improvement. In order to help students to achieve their learning goals.it is necessary not only understanding function and meaning of grammar but also for encouragement them to create their own learning style about grammar.

Almuhammadi (2020) stated the tendency of teaching grammar in EFL instruction has been developed variously. Saudi Arabia cannot be exceptional to this. He investigated the beliefs of teachers regarding the use of various teaching approaches for grammar teaching and their need for professional development. He also argues grammar as a foundational framework for teaching English as a foreign language. Furthermore, grammar is regarded to be a major factor in developing accuracy and correct use of EFL. He concludes his views with need of regular professional development programs and EFL teachers should teach English grammar with modern approaches and methods.

Male (2011) viewed with respondents that grammar is important in study of English. He also argued that knowledge of grammar plays an important role in writing. It is highly important to the correlation of knowledge of grammar and communication skills including speaking. English grammar teaching is preferred explicit than implicit teaching. Practical exercises, contrastive analysis, studying rules of grammar and syntactic parsing are four most useful learning activities for understanding of the English grammar.

Bastola (2016) argued by analyzing Nepalese English language teachers' perceptions of teaching grammar rules. He said that teachers believed in deductive approach as the best way to teach grammar. Teachers feel easy, happy and comfortable in adopting deductive

approach rather than inductive approach. He concluded that teaching grammar via deductive approach is practical, seffective and meaningful on behalf of students.

Mukminatien (2019) stated the significance of teaching grammar is to build students' communicative competence. It has been controversial issue but it has come to an agreement. Grammar is used as the target of learning comprehensive communication, how much exposure is given to the students. Concerning the issue of teaching grammar there are three approaches to how to teach grammar, i.e. deductive, inductive and consciousness raisisng.

Navas and Sama (2018) stated with introducing the communicative approach of language teaching is based on teaching of English grammar. He further argued that grammar is an important component of language and teachers adopt deductive and inductive approaches which are also regarded as rule- driven and discovery approaches respectively. The article is concluded with the view of awareness of having a sound knowledge of grammar for language development.

With the emergence of various methods, approaches and technologies such as grammar translation (GT) methods, Direct methods, Audio-lingual methods, community language learning methods, Communicative language learning methods, Noam Chomsky's Universal grammar ,Krashen's five hypothesis(Larsen-freeman & Anderson,2011),there have been drastically changes in the process of language learning and teaching. Different approaches under these categories may help us to develop and understanding about the nature of language theory language teaching teachers and students' role in the classroom and appropriate materials. These materials also give us broader perceptions on language teaching and learning. We have realized that there is not a single as' one fits all' in EFL / ESL context. Language teachers adopt various methods as per the demand of the content. According to the concept of the post method pedagogy, the teachers are autonomy for the selection of appropriate method as need and desire of the learners and contents.

Emergence of the issue statement

I started teaching English from 1995 AD at government school of secondary level. It was my initial stage of teaching career. The medium of instruction was Nepali and we had to teach English in Nepali I wanted to make class interactive and communicative but the competency level of students in English was very weak.

Generally at the beginning teachers are typically less familiar with the subject matters teaching methodology techniques and strategies. Lack of appropriate teaching context and adequate ways of planning (Richard and Farrell 2010), they need a lot of co-operation and support from the institution. Despite this fact the Nepalese context is found different in the sense that novice teachers are rarely guided and they are never created environment of cooperation and coordination by the institution. I also felt same experience. I continued my teaching with slight support of teachers guide and its instruction. I used to motivate students for interaction and asked them to create the English environment very often I used to participate refreshment English language training.

My students had serious problems regarding grammar in general such as tense, preposition, article, voice, reported speech etc. They couldn't know rules and presentation of sentences. In the beginning I was not confident enough to improve the level of the students. Students couldn't response about appropriate use of 'a' 'an' and 'the'. They were unfamiliar about subject verb agreement neither they knew forms of verb. These circumstances made me focus compulsory to teach them grammar. But I couldn't select right method of teaching grammar i.e. deductively or inductively. Due to this I came to the conclusion that second language acquisition or language teaching is general matter whereas teaching grammar i.e. rules of grammar is particular. Burgess and Etheringthon (2002) conducted a research into teachers' attitude to grammar and its teaching and learning. They found that the majority of grammar teachers appreciated the value of grammar and favorable view regarding the form of grammar. According to Thornbury (1999) the deductive approach is easy to control the students. It is time

saving. Students get sufficient exercises to practice grammar. We do not need to go through the long stages because the teachers present the rules from the initial stage of teaching. It is also time saving in the sense that form of rules can be simply and quickly explained without trying to get them from examples. As my experience the students do not like examples they only expect rules for easy and fast learning. They don't like to delay with generalization and critical view problem solving. I surveyed the students' attitude regarding the appropriate expected methods of the students. Most of them responded towards deductive method i.e. rule governed method of grammar teaching. I also came to the conclusion that any students would not progress until I taught grammar rules and their usage. So, I realized students' progress by teaching grammar rules. In fact, teaching grammar is one of the fundamental bases of our school and college curriculum. Each language has its own distinct set of grammar rules. These rules tell us how to used different types of words and in what order. English grammar comprises word order (syntax) tenses (past, present, future etc.) and different word types (nouns, verbs, adjectives etc.). English grammar is the foundation of good communication reading comprehension writing and storytelling. That is way, teaching grammar is so important for the students.

As far as my about 25 years English language teaching experience of secondary school and bachelor level students I realized that learners are often confused with grammatical rules since grammar is prescribed from the elementary level in our context. The need of grammar is felt necessary from the foundation level. Without this, students competence as well as performance level are not satisfactory. As a result they fail to communicate among and between friends' colleagues. Moreover, they also fail to face different types of proficiency tests such as TOEFL, IELTS, and CPE etc. Therefore, these situations compelled me to conclude that our learners have the problems of grammar rules, we go language teaching through grammar i.e. rules of grammar. Teaching grammar and its rules seem to be crucial aspect of language. Grammar is essential not only because of its structure; it also incorporates vocabulary and other aspects of language. Grammar is

fundamental core aspect of language teaching. In the context of Nepal grammar rules with the situational need and context are to be motivated among the students. It is compulsory for producing and developing literature as well as originality and creativity of the learners.

Research purpose

The purpose of the study is to explore the perception and practices of English teachers towards teaching grammar rules.

Research question

This study is based on the following research question:

What are the teachers' views and perceptions about teaching grammar rules?

Methodology

The main issue of this study was to analyze teachers' views and perceptions of teaching grammar rules. It is a kind of mini-research design where the primary sources of data were employed. A semi structured open-ended interview questionnaire was prepared as the research tool to elicit the data for the study. Five English teachers teaching at secondary level were interviewed by asking seven questions. The researcher instructed the respondents and responses were systematically managed and appreciated.

Presentation of data

The interviewed data were presented, collected and analyzed using Seidel's (1998) model of data analysis. Seidel argued that qualitative data analysis is a process of noticing, collecting and thinking about interesting things. The respondents were English grammar teachers of secondary level at Janajyoti Secondary school, Bhimad Tanahun. Among the five respondents all are well experienced English teachers who are specialized with major English.

Analysis and interpretation

As a researcher, I tried to analyze respondents' views descriptively since the nature of the study was qualitative. Their views were systematically ranked. Similar views were separated and distinct views were also given priority. Their actual views and practices

were inspired to note down in the questionnaire and views were appreciated during the study to ensure confidentiality.

The method of teaching grammar was found mixed i.e. deductive and inductive. Practically, they were following deductive method but theoretically, all respondents realized the need of inductive method for appropriate communication, interaction, criticality and discovery based inductive method of teaching. I noticed similarities and differences depending on the respondents' responses. The open-ended questionnaire was designed based on the research question that was to be addressed. All the respondents responded in a similar way – saying that grammar for them was 'a system of arranging rules of words, phrases and sentences'. All respondents agreed to prefer inductive method but according to interest and need of rules for the students, they were applying deductive approach of teaching. Practically, all respondents were applying deductive approach while teaching grammar. Four respondents accepted the need of rules before examples for appropriateness of teaching grammar. But R4 denied to apply rules, she stated that students themselves can generate rules after having examples. In a question about teaching, all respondents responded that teaching grammar rules is essential in the ESL Nepalese context and they were utilized adopting deductive method. Despite this fact all respondents expressed their preference and influence with scientific modern inductive method of English grammar teaching. By the data elicited as aforementioned; I came to the conclusion that most of the English language teachers teach grammar rules in their language classroom.

Finding of the study

After the study the following findings are derived:

1. Almost all the English language teachers teach grammar in their practical classroom deductively ie rules govern method.
2. Most of the respondents agreed that grammar is system of arranging rules form structures of words, phrases, clauses and sentences.

3. In ESL context, most of the teachers of grammar accepted to teach grammar deductively. But respondent no.4 extremely denied to use rule govern method i.e. deductive method. She stated that after presentation of examples, students themselves generalize the rules. She also viewed to appreciate students' centered method.
4. The majority of the respondents were in favor of inductive approach/ method. But practically, majority of the respondents accepted need and use of grammatical rules.
5. All respondents realized an essence of teaching grammar rules in ESL context.R1 said that rules of grammar provide the speaker correct use of language. Similarly, R2 said that teaching grammar is for building up understanding.
6. The study showed that English language teachers also used traditional Grammar translation (GT) method. R2 said" Deductive then inductive and I use Grammar Translation (GT) method also".
7. The study showed that the teachers used inductive method for instruction but as demand, interest and desire of the students, they used deductive method. R1 said" When the teachers uses deductive method the students become happy to learn the grammar"R2 said " first deductive then inductive"R3 said " As per demand of the students I instruct them deductively"
8. The study showed that the teachers teach grammar and instruct deductively because of the students will and desire not because of teachers will.
9. The study also showed that the teachers are using traditional resources for teaching grammar i.e. grammar book, old is gold. Teachers are slightly motivated to use electronic and advanced materials such as E-dictionary, computer based materials, realia, grammar games practice book etc.
10. In the context of Nepal, all respondents responded to use deductive method/ approach because of cultural and social background of Nepalese students. R1

said "in second language learning, school teachers have used grammar translation method lack of enough materials".R2 said " Both deductive and inductive method should be used together in Nepalese context".R3 said "Deductive method (rule to example) can be more appropriate"R5 said "There is no single best teaching methods inherently superior to others in all context".R4 stated to use learner centered method in Nepalese context.

Conclusion

Teaching grammar will help learners to understand the nature of language. Grammar skills will enable learners to be aware of parts of a language such as verbs and nouns. Learners will understand and use the grammatical concepts better if they study grammar. Grammar is study of words and the ways words work together. It is an invisible force that guides us as we put words together into sentences. Any person who communicates using a particular language, consciously or unconsciously becomes aware of the grammar of that language. So grammar is indispensable for the students.

Teaching grammar through context will help learners perceive the structures of the language effectively. If learners are given grammatical structures in context, they will able to master the language better. Teaching grammar in context will help learners to acquire new grammatical structures and forms. Teaching of grammar rules facilitates second or foreign language learners. It enables learners to learn the language within a short span of time. Practically, in the Nepalese ESL context English language teachers are in favor of teaching grammar rules in their actual classrooms. In my own experience of teaching, I feel that teaching grammar deductively makes better sense than teaching it inductively. This is also proved by professional teachers' sampling perceptions. It is because they believe their learners feel it comfortable and happy while learning the language. Teachers also feel very comfortable in adopting deductive approach rather than inductive approach in real classroom practice. They viewed that limited number of grammatical rules enable the learners to generate unlimited number of sentences and they can able to monitor and correct their performance themselves. Therefore, it can be

concluded that teaching grammar through deductive approach is more practical, effective, appropriate and meaningful for the students and teachers as well.

Grammar is language components that will help the student improve their English proficiency. It is essential part of any language .When students master the grammatical rules of the language, they will able to understand, speak and write correctly. It is also component of language without its knowledge; students may not communicate in English accurately. Grammar is a system of language that consists of form, structure and meaning. It is a structure of a language- how the way words in a sentence are arranged. Grammar provides a structural system for developing better linguistic competence, which helps to formulate a strong performance in second language learning. The systematic analysis and interpretation of a language is possible only if someone deserves and possesses grammatical knowledge and system. In this fact, teaching grammar rules are inevitable in our Nepalese context to develop all aspects of language. It facilitates for accuracy to fluency as well as appropriateness to meaningfulness.

References

Almuhammadi, A. (2020). Teaching grammar: Professional needs of Saudi EFL instructors. *International Journal of English Linguistics*, *10*(3), 14-20. https://pdfs.semanticscholar.org/f982/a534eaace281654283775f7ce4fd5357a9de.pdf

Bastola, G. (2014) Grammar Rules Matter: Should we teach inductively or deductively? Journal of NELTA.

Burgess and Etherington (2002), focuses on grammatical form: Explicit or Implicit system, 30 http://dx.doi.org/10.1016/S0346-251X(02)00048-9

Crystal, D. (2003) A dictionary of linguistics & phonetics, Blackwell publishing. London

Ellis, R. (2006). Current issues in the teaching of grammar: An SLA perspective. *TESOL quarterly*, *40*(1), 83-107.

Larsen-Freeman, D & Anderson, M (2011) Techniques and principles in Language Teaching.

Seidel, J. V. (1998). Qualitative data analysis Retrieved from http://www. Scribd. Com/doc/7129360.

Mahboob, T.S (2016) Effective ways of Teaching Grammar in second Language classroom: Bangladesh, University of Dhaka

Majeed, M. N. A., & Sama, F. R. F. (2018). Teaching grammar in the English language classroom: Perceptions and practices of students and teachers in the Ampara district. In *Proceedings of 7th International Symposium* (pp. 653-667).

Male, H. (2011). Students' View on Grammar Teaching. *JET (Journal of English Teaching)*, *1*(1), 57-69

Phuwarat, C., & Boonchukusol, N. (2020). THE ROLE OF GRAMMAR TEACHING IN ESL WRITING. https://www.chonburi.spu.ac.th/journal/booksearch/upload/1926-01-Chonthita.pdf

RAO, P. S. (2019). The role of grammar in English language teaching (ELT) techniques. *Research Journal of English (RJOE)*, *4*(2), 239-249. https://www RJOE-Srinu Sir 239-249).pdf

Souisa, T. R., & Yanuarius, L. (2020). Teachers' Strategies on Teaching Grammar: Facts and Expectations of Senior High School Teachers at Ambon. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, *9*(4), 1121-1127.

Souisa, T. R., & Yanuarius, L. (2020). Teachers' Strategies on Teaching Grammar: Facts and Expectations of Senior High School Teachers at Ambon. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, *9*(4), 1121-1127.

Thornbury, S. (1999). *How to teach grammar*. England: Pearson Longman.

Wang, S. (2010). The significance of English grammar to middle school students in China. *Journal of Language Teaching and Research*, *1*(3), 313-319.

Apendix 1

A Survey Questionnaire:

Teachers' views on teaching Grammar:

Dear Teachers,

I am Keshav Raj Kaphle. I teach English language at Janajyoti Campus, Bhimad, Tanahun. I am carrying out a mini research for investigating teachers' views on grammar and grammar teaching.

I'd like to request you to participate in my study by completing a survey questionnaire. The information you provide will be fruitful for uplifting English language grammar teaching in the context of Nepal. I highly appreciate your cooperation. Your identity will not be stated in the report.

Name ……………………………………………………

Institution: ……………………….

Level at which you are teaching …………………..

1. What is grammar?
2. Mention the need of grammatical rules while teaching English language.
3. Which method do you prefer while teaching grammar?
4. Which method is appropriate in Nepalese context?
5. How do you instruct your learners deductively/inductively or any other method else?
6. Are grammar rules to be taught to our students?
7. Mention any there resources you prefer to use to teach grammar to your students.

Thank you for your kind cooperation!

Financial Statement Analysis Measure of performance and Profitability: Applied Study of Janajyoti Campus Bhimad-6, Tanahun, Nepal.

Shiva Dutta Chapagai
Lecturer
shivachapagai5@gmail.com

Abstract

The present study aims to identify the financial strengths and weaknesses of the Janajjyoti Campus by properly establishing relationships between the items of the balance sheet and income statement to analyze the financial changes over a period of twelve years. The study has been undertaken for the period of twelve years from 2064-2065 to 2076-2077 B.S. and the necessary data have been obtained from annual report of the campus. The study shows that the campus has spent large figure of amount in fixed assets during this period. A large portion of the income was spent on salary allowances. The research work does not appear to have been funded. Financial condition of the campus was satisfactory during the study period but in fiscal year 2073-2074, 2074-2075 and 2076-2077, expenditure were more than the income. The study is importance to measure the campus's profitability, stability and other indicators that the campus is conducted in a rational and normal way; ensuring enough returns to the shareholders to maintain at least its expectation.

Key words: Comparative Financial Statements, performance Profitability and Financial ratio

1. Introduction

Financial analysis is the process of identifying the financial strengths and weakness of a firm by properly establishing relationship between the items of the balance sheet and profit and loss account (Pandey, 2010). Financial statements report both on a firm's position at a point in time and on its operations over some past period (Brigham & Houstan, 2011). Financial performance means ensuring the results of a firm's policies and operations in monetary terms. These results are reflected in the

firm's return on investment, return on assets, value added, etc. A subjective measure of how well a firm can use assets from its primary mode of business and generate revenues. This term is also used as a general measure of a firm's overall financial health over a given period of time, and can be used to compare similar firms across the same industry or to compare industries or sectors in aggregation. Financial performance analysis is prepared mainly for decision-making purposes.

Financial Analysis is the process of assessing the financial position of a company by analyzing its stability, viability and profitability. One of the primary objectives of financial analysis is to recognize changes in financial trends, to help measure the progress made by an enterprise and identify a relationship to draw a logical conclusion on the performance of the company. (Pandey, 2010). Financial statements are primarily a communication tool; it is important that one use appropriate, accurate and precise language. Therefore, financial analysis objective is to offer evidences related to financial position, the attainment of expected outcomes and ability of an organization that is prominent for customers in stimulating the resolution of economic problems (Koirala et al., 2019). Financial statement analysis is the process of identifying financial strengths and weaknesses of the firm by establishing proper relationship among the figures of financial statement (Bajracharya et al., 2014). Financial statement analysis is the process of reviewing and analyzing a company's financial statement to make better economic decisions. These statements include the income statement, balance sheet, statement of cash flow and a statement of changes in equity. Financial statement analysis is a process involving specific techniques for evaluating risks, performance, financial health, and future prospects of an organization. It is used by a variety of stakeholders, such as creditors and equity investors, the government, the public, and decision-makers within the organization. These stakeholders have different interests and apply a variety of different techniques to meet their needs. It is the process of identifying the financial strength and weaknesses of the firm by properly

establishing relationships between the items of Balance Sheet and income statement (Gyawali et al., 2020). Financial performance analysis is prepared mainly for decision-making purposes. The information given in the financial statements is of immense use in making decisions through analysis and interpretation of financial statements. Comparative Financial Statement analysis provides information to assess the direction of change in the business. Financial statements are presented on a particular date for a particular period. The balance sheet indicates the financial position at the end of an accounting period and income statement shows the operating and non-operating results for a period. But financial managers and top management are also interested in knowing whether the business is moving in a favorable or an unfavorable direction. For this purpose, figures of current year have to be compared with those of the previous years. In analyzing this way, comparative financial statements are prepared (Ravichandran & Subramanian, 2016). Successful investing has no secret formula. A good strategy and a basic understanding of the rules of the game are required to do well in the long run. Since financial statements are basic tools of fundamental analysis, it is important to be able to read and analyze them. Financial statement analysis is play vital role to analysis the financial position of an organization (Haralayya, 2021).

Financial performance could be assessed using the following key measures which are important to assess the current financial position and performance. These are descriptive and analytical measures of financial position and performance. That includes current assets, current liabilities, total assets, stockholders equity, total revenues, total expenses and net income. And analytical measures of financial position and performance could include profitability measures. Thus, i would like to investigate and study the financial performance and financial changes of Janajyoti campus according to its profitability. JC is a community based campus. It was established in 2007 AD (2064 BS) and located in Bhimad of Tanahun district. It is affiliated to Tribhuvan University and offers bachelor degree programs in Bachelor

of Business Studies (BBS) and Bachelor of Education (B.Ed.) Campus is away from the city hassle and pollution. It stands ecologically tranquil, peaceful, cozy and attractive state. Since its beginning, it has been imparting quality education with plentiful facilities for aspirant. Janajyoti Higher Secondary School (JHS) played an important role to establish the Campus. This school contributed by providing physical features in the beginning and later in 2066 the school contributed 113 ropanis and for developing physical infrastructures of campus. Janajyoti Campus is spread over 113 ropanis of land, the campus has an own modern building. The campus has spacious classrooms. Each room accommodates 50 students easily and contains well equipped furniture with small medium size resourceful library consisting of thousands of books, magazines and newspapers of several qualities. There are 16 teaching faculties, 2 Non-teaching staffs and 286 Students in different programs. JC has clearly defined its goals, objectives and standards including background information, vision, mission and strategic plans. JC is a community based campus and operates under the management committee elected by campus assembly. Any community people can be the member of the assembly according the rules and regulations of the campus. The campus is a nonprofit and philanthropic organization, devoted to provide quality education to the students from the back-warded and disadvantaged society. The campus aims to bring forth highly qualified, well-disciplined human resource befitting to the global market demand. JC is endeavored to expand and strengthen the academic and job oriented programs with clearly defined practicable plans, programs and implementing strategies (Campus web side).

2. Review of Related Literature

Ravichandran & Venkata (2014) carried out a scientific research main objective of the study is to identify the individual ratios which are affecting the profitability of the industry and to categorize the financial ratios into a small number of latent variables to represent a compact view of financial performance for a specified time

period. The study reveals that the financial performance is fairs. It has been maintaining good financial performance and further it can improve if the company concentrates on its operating, Administrative and selling expenses and by reducing expenses.

Devaki & Chitra (2018) carried out a research to measure the short term and long term solvency, working capital requirements and profitability of Mahindra Limited and Maruti Suzuki India Limited by applying ratios and statistical. The efficiency of a firm depends upon the performance of the company. Profit earning is considered essential for survival of the business. The profitability ratio proves the efficiency of the select companies. The financial positions of the selected automobile companies are satisfactory. But both the companies must improve their short term and long term solvency position.

Sultan (2014) carried out a research to analyze the financial statements and measure the performance in terms of assets utilization, and profitability. This study reveals that financial strengths and weaknesses of the Baghdad Soft-drink Industry over the connected period there were gray areas took place in June 2007 to June 2009, which resulted in decline of all the concerned profitability ratios and subsequently the performance of Baghdad Soft-Drinks Industry, during the two years.

Bhunia at al., (2011) the study aims to identify the financial strengths and weaknesses of the Indian public sector pharmaceutical enterprises by properly establishing relationships between the items of the balance sheet and profit and loss account. The liquidity position was strong in case of both the selected companies thereby reflecting the ability of the companies to pay short-term obligations on due dates and they relied more on external funds in terms of long-term borrowings thereby providing a lower degree of protection to the creditors. Financial stability of both the selected companies has showed a downward trend and consequently the financial stability of selected pharmaceutical companies has been decreasing at an intense rate.

Berthilde, and Rusibana (2020) carried out a research to ascertain benefits of financial statements analysis and Investment Decision Making in Commercial Banks: A Case of Bank of Kigali, Rwanda. It is concluded that understanding financial statement analysis provides that is very important to those who have the businesses as tools for reducing the considerable risks involved in starting and growing the business.

Raymond at al., (2017) this study assesses the investment value of Telecommunication firm so as to determine whether it is comparable with commercial banks in Nigeria. The results show that there is a significant difference between the profitability of telecommunication firms with that of commercial banks in Nigeria; that there is a significant difference between the coverage ratio of telecommunication firms with that of commercial banks in Nigeria; that there is a significant difference between the debt ratio of telecommunication firms with that of commercial banks in Nigeria and also that there is a significant difference in the efficiency ratios of telecommunication firms with that of commercial banks. The implication of this finding is that telecommunication firms have high investment value than commercial banks and as such telecommunication firms do not maintain high liquidity value when compare with commercial banks.

Enekwe at al., (2014) Carried out a scientific research to determine the effect of financial leverage on financial performance of the Nigeria pharmaceutical companies, the results of the analysis showed that debt ratio (DR) and debt-equity ratio (DER) have negative relationship with Return on Assets (ROA) while interest coverage ratio (ICR) has a positive relationship with Return on Assets (ROA) in Nigeria pharmaceutical industry.

3. Research Methodology:

This research follows the analytical research methodology which is based on the quantitative data. The main source of data used for the study is secondary data derived from the published Annual Reports of the Janajyoti Campus. The information related with theoretical background has been collected from websites, journals, magazines, newspapers and books. Present study covers the financial statement analysis of Janajyoti Campus for twelve consecutive years. The year of the study is between 2008 and 2020. The rationale behind selecting this year is the availability of data. For this purpose, exploratory method has been adopted as it helps to investigate any problem with suitable hypothesis, and it is also important for the clarification of the concept.

The analysis and interpretation of financial statement is used to determine the financial position and result of operation as well. The following are the tools that are used for analyzing the financial position of the campus: Comparative Financial Statements, Ratio analysis and trend analysis.

4. Result and Discussion

4.1 Comparative Financial Statements: It is the analysis of financial statements of the company for two years. Also known as 'horizontal analysis, are financial statements showing financial position & profitability at different periods of time. These statements give an idea of the enterprise financial position of two or more periods (Gyawali et al., 2020).

Table 1

Common Size Comparative Balance Sheet

Owner fund and liabilities	2064-065		2065-066		2066-067		2067-068		2068-069		2069-070	
Accumulate Fund	1303083	98.75	1383055	95.96	9884233.8	99.50	16742374.4	99.70	11628421	99.57	11653297	99.80
Expenses payable	16500	1.25	58200	4.04	50000	0.50	50000	0.30	50000	0.43	23764	0.20
Endowment fund		0.00		0.00		0.00		0.00		0.00		0.00
Total Owner fund and liabilities	**1319583.00**	100.00	**1441255**	100.00	9934233.8	100.00	**16792374.4**	100.00	**11678421**	100.00	**11677061**	100.00
Assets												
Bank balance	587971	44.56	695972	48.29	9626476	96.90	2537232	15.11	2145887	25.56	1299156	11.13
Fixed deposited	650000	49.26	650000	45.10		0.00	6250000	37.22	6250000	74.44	5650000	48.39
Receivable		0.00		0.00		0.00		0.00		0.00	1653000	14.16
Cash	2658	0.20	25740	1.79	1260	0.01	1	0.00		0.00	25247	0.22
Fixed assets	78954	5.98	69543	4.83	306487.8	3.09	8005141.4	47.67		0.00	3049658	26.12
Endowment fund deposited		0.00		0.00		0.00		0.00		0.00		0.00
-	**1319583**	100.00	**1441255**	100.00	9934223.8	100.00	16792374.4	100.00	**8395887**	100.00	**11677061**	100.00

2070-071		2071-072		2072-073		2073-074		2074-075		2075-076		2076-077	
10389836.0	100.00	**10049828.90**	99.95	19028820	99.78	21049426	99.71	21902108.07	99.37	25,935,113.02	99.41	29024270.34	99.63
	0.00	4740	0.05	42740	0.22	60440	0.29	87800	0.40	103,300.00	0.40	51,100.00	0.18
	0.00		0.00		0.00		0.00	51,000.00	0.23	51,000.00	0.20	56,000.00	0.19
10389836.0	100.00	**10054568.90**	100.00	19071560	100.00	**21109866**	100.00	**22,040,908.07**	100.00	**26,089,413.02**	100.00	**29131370.34**	100.00
2547406.14	24.52	2136959.91	21.25	1837576.00	9.64	1502727.00	7.12	2291946.17	10.40	3,582,832.30	13.73	2,003,841.46	6.88
5650000.00	54.38	5650000.00	56.19	5650000.00	29.62	5650000.00	26.76	5,650,000.00	25.63	5,650,000.00	21.66	5,650,000.00	19.39
1033597	9.95	921447	9.16	2221365	11.65	**417120**	1.98	**130120**	0.59	**270,120.00**	1.04	**105,120.00**	0.36
3476	0.03		0.00		0.00	85,190.00	0.40		0.00		0.00		0.00
1155375	11.12	1346162	13.39	9362919	49.09	13,454,829.00	63.74	13,917,841.90	63.15	16,535,460.72	63.38	21316408.88	73.17
	0.00		0.00		0.00		0.00	51,000.00	0.23	51,000.00	0.20	56,000.00	0.19
10389854.14	100.00	**10054568.91**	100.00	**19071860.00**	100.00	**21,109,866.00**	100.00	**22040908.07**	100.00	**26,089,413.02**	100.00	**29,131,370.34**	100.00

Source: Annual reports of JC (064/65 – 076/77)

Common size balance sheet displays both the numeric value and relative percentage for total Assets / total liabilities. Table 1 show that the accumulated fund including reserve and surplus cover major portion of total liabilities of JC. The amount of outstanding expenses in relation to the total liabilities is in second position. Total assets of JC include fixed assets, fixed deposit, bank balance and receivable. It is found that the provision and contingencies is not shown the financial statement of a campus. There is high investment in the fixed assets by the campus which can be taken as a symbol of bright future of earning

Table 2

Common Size Comparative Income Statement

Particulars	2064-065		2065-066		2066-067		2067-068		2068-069		2069-070	
	Rs.	%	Rs.	%	Rs.	%	Rs.	%	Rs.	%	Rs.	%
Service revenue (Income from students)	187047	9.08	474520	60.44	721015	37.05	1236310	59.89	1606960	48.19	2387190	55.53
Grant and Donation	1821192	88.37	230076	29.31	678910	34.89	2160	0.10	690000	20.69	1030000	23.96
Interest income	4362.44	0.21	60005	7.64	463566	23.82	807597.3	39.12	920344	27.60	783059	18.21
Other income	48300	2.34	20500	2.61	82336	4.23	18109	0.88	117228	3.52	99050	2.30
Total revenue	**2060901.44**	100.00	**785101**	**100.00**	**1945827**	**100.00**	**2064176.3**	**100.00**	**3334532**	**100.00**	**4299299**	**100.00**
Salary and allowance	294229	14.28	572008	72.86	1189233	61.12	1563466	75.74	2022032	60.64	2376249	55.27
Educational expenses (Registration fees, exam fees, Scholarship and students welfare expenses)	280000	13.59	54150	6.90	173430	8.91	141560	6.86	165729	4.97	263267	6.12
Administrative expenses	76954	0.04	40156	5.11	161624	13.59	40976	2.62	41927	2.07	68624	2.89
Research and development expenses	103824	5.04	15435	1.97	49900	2.56	59113	2.86	100969	3.03	110901	2.58
Other expenses	2811.44	0.01	200	0.03	45946	2.36	5184.31	0.25	106449	3.19	16243	0.38
Deprecation	0.00	0.00	23180	2.95	28566.7	1.47		0.00		0.00		0.00
Total expenses	**757818**	**32.95**	**705129**	**89.81**	**1648699.7**	**90.01**	**1810299.31**	**88.34**	**2437106**	**73.90**	**2835284**	**67.24**
Surplus (Deficits)	1303083.00	67.05	79972.00	10.19	297127.30	9.99	253876.99	11.66	897426.00	26.10	1464015.00	32.76
Salary turnover ratio (Service revenue/ Salary	0.64	0.64	0.83	0.83	0.61	0.61	0.79	0.79	0.79	0.79	1.00	1.00

2070-071		2071-072		2072-073		2073-074		2074-075		2075-076		2076-077	
Rs.	**%**	**Rs.**	**%**	**Rs.**	**%**	**Rs.**	**%**	**Rs.**	**%**	**Rs.**	**%**	**Rs.**	**%**
3043170	57.92	2083805	43.32	3300981	70.31	4003959	67.67	4082835	70.37	4914871.00	68.46	3,577,435.00	65.65
1226840	23.35	1877243	39.02	626100	13.34	1178275	19.91	865190	14.91	1000825	13.94	1,029,900.00	18.90
786069	14.96	679359.31	14.12	594905	12.67	468638	7.92	588876	10.15	721959.26	10.06	682,746.39	12.53
198018	3.77	170400	3.54	173000	3.68	266230	4.50	264958	4.57	541795.00	7.55	158,760.00	2.91
5254097	**100.00**	**4810807.31**	**100.00**	**4694986**	**100.00**	**5917102**	**100.00**	**5801859**	**100.00**	**7179450.26**	**100.00**	**5,448,841.39**	**100.00**
2728895	51.94	3120386	64.86	3402035	72.46	4278850	72.31	4475797.00	77.14	4853848.00	67.61	5,477,562.40	100.53
421488	8.02	429290	8.92	637703	13.58	553950	9.36	542240	9.35	692575	9.65	274,125.00	5.03
88633	3.25	124467	3.99	242522	7.13	203816	4.76	181879	4.06	156699	3.23	171,430.00	3.13
132546	2.52	109825	2.28	72137	1.54	34,418	0.58	110,585	1.91	16,730	0.23	210,400.00	3.86
120102	2.29	211490	4.40	111078	2.37	269105	4.55	227516	3.92	200898	2.80	222,792.00	4.09
	0.00		0.00		0.00	606826.00	10.26	625014.76	10.77	566398.31	7.89	576,141.85	10.57
3491664	**68.02**	**3995458**	**84.45**	**4465475**	**97.07**	**5946965**	**101.82**	**6163031.76**	**107.15**	**6487148.31**	**91.40**	**6932451.25**	**127.21**
1762433.00	31.98	815349.31	15.55	229511.00	2.93	-29863.00	-1.82	-361172.76	-7.15	692301.95	8.60	-1483609.86	-27.21
1.12	1.12	0.67	0.67	0.97	0.97	0.94	0.94	0.91	0.91	1.01	1.01	0.65	0.65

Source: Annual reports of JC (064/65 – 076/77)

In table 2, common size income statement shows all income and expenditure in figures and percentage of expenses on the basis of total revenue. It clears that most of the revenue is consumed by salary and allowance. All other expenses are nominal and less than 10 percent except office operating expenses of 2072/073 in comparison with total revenue. The study depicts that the revenue can cover entire expenses during period except years 2073/074, 2074/075 and 2076/077 due to high increase in salary and allowance of teaching and non-teaching staff. The study depicts that the service revenue cannot cover entire salary and allowance expenses during period except years 2069/070, 2070/071 and 2075/076 due to high increase in salary.

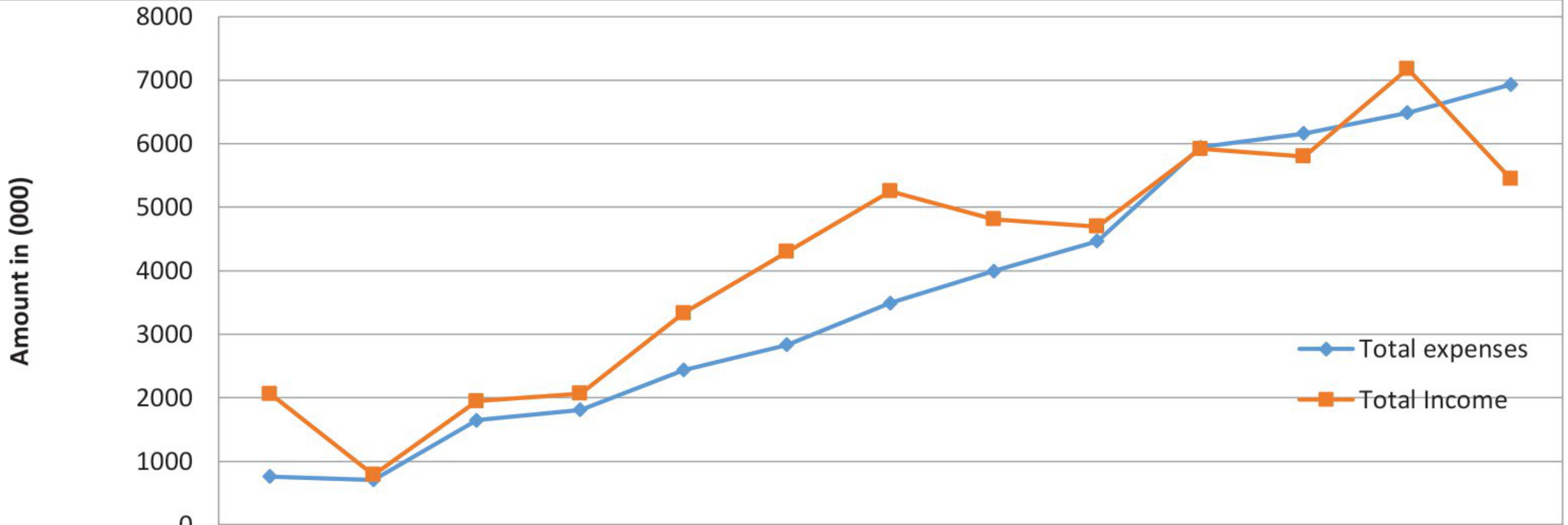

Fiscal year	2064-065	2065-066	2066-067	2067-068	2068-069	2069-070	2070-071	2071-072	2072-073	2073-074	2074-075	2075-076	2076-077
Total expenses	757.818	705.129	1648.7	1810.299	2437.106	2835.284	3491.664	3995.459	4465.475	5946.965	6163.031	6487.148	6932.451
Total Income	2060.901	785.101	1945.827	2064.176	3334.532	4299.299	5254.097	4810.807	4694.986	5917.102	5801.859	7179.45	5448.841

Analyzing the above figure, it can be seen that the revenue of the campus is increasing and decreasing trend and expenditure is increasing trend. In fiscal year 2064-2065 to 2072-2073, it was found that the expenditure was less than the income. In fiscal year 2073- 2074, 2074-2075 and 2076-2077, the expenditure was more than the income.To meet the increased expenditure the campus needs to move forward with a long-term plan to increase revenue to meet rising costs.

4.2 Ratio analysis: Ratio analysis is a quantitative method of gaining insight into a company's liquidity, operational efficiency and profitability by comparing information contained in its financial statements. Financial ratio analysis is performed by comparing two items in the financial statements. (Gyawali et al., 2020).

a) **Return on Equity (ROE):** it is used to measurement of profits per unit of capital and specifically used for computing the return on shareholder's equity. Higher return on equity is considered as better performance in terms of profitability of firms. Return on equity is calculated by dividing net income by the total equity (Gyawali et al., 2020).

RoE= Surplus / Accumulated fund

2064-065	**2065-066**	**2066-067**	**2067-068**	**2068-069**	**2069-070**	**2070-071**	**2071-072**	**2072-073**	**2073-074**	**2074-075**	**2075-076**	**2076-077**
100.00	5.78	3.01	1.52	7.72	12.56	16.96	8.11	1.21	-0.14	-1.65	2.67	-5.11

From the above analyzing the ROE ratio, the initial three years appear to be declining. Although it gradually increased in the following years, it was found to decrease gradually from three years. Fiscal years 2073-2074, 2074-2075 and 2076-2077 were found to be negative. The highest was 100 percentages in the first year and the lowest was 5.11 percentages in the fiscal year 2077. It is that the community has been able to achieve the expectations they had established with the help of capital.

b) **Return on assets (ROA):** This ratio shows relationship between net profit and total amount of assets. Return on assets (ROA) is an indicator of how profitable a company is relative to its total assets. ROA gives a manager, investor or analyst an idea as to how efficient a company's management is at using its assets to

generate earnings. The return on net assets is a measure of financial performance of a company which takes the use of assets into account. Higher ROA means that the company is using its assets and working capital efficiently and effectively. ROA is used by investors to determine how well management is utilizing assets. Return on assets (ROA), in basic terms, tells you what earnings were generated from assets.

ROA = Surplus/ Total assets

2064-065	**2065-066**	**2066-067**	**2067-068**	**2068-069**	**2069-070**	**2070-071**	**2071-072**	**2072-073**	**2073-074**	**2074-075**	**2075-076**	**2076-077**
98.75	5.55	2.99	1.51	10.69	12.54	16.96	8.11	1.20	-0.14	-1.64	2.65	-5.09

From the above analyzing the ROA ratio is seen that the initial three years have decreased. Although it has increased in Fiscal year 2068-2069, it has decreased again in the coming days. In the fiscal years 2073-2074 and 22074-075, it was found to be negative. It is clear that the campus has not been able to benefit from the use of fixed assets and the performance has not been satisfactory.

c) **Total assets turnover ratio:** This ratio shows the relationship between net service revenue and total assets. This ratio is used to determine efficiency of management in utilization of total assets for generating revenue. A higher total fixed assets turnover ratio reflects a better utilization of fund employed in assets. Whereas, a lower ratio indicates that assets have not been used efficiently and this will result in reduction of production and increase in cost of service (Gyawali et al., 2020).

d) Total assets turnover ratio = Service revenue / Total

2064-065	2065-066	2066-067	2067-068	2068-069	2069-070	2070-071	2071-072	2072-073	2073-074	2074-075	2075-076	2076-077
14.17	32.92	7.26	7.36	19.14	20.44	29.29	20.72	17.31	18.97	18.52	18.84	12.28

From the above analyzing the total assets turnover ratio has been increasing and decreasing since the beginning of the year. The highest was 32.2 in FY 2066 and the lowest was in FY 2067. It is clear that the existing property has not been fully utilized as a result service cost cost per unit seems to have increased. The campus needs to create an environment that makes full use of the property.

5. Conclusion

The absolute accounting figures reported in the financial statements does not provide a meaningful understanding of the performance and financial position of the firm, the study is concerned on financial analysis to evaluate the financial performance of the Janajyoti campus (JC). The scope of this study extends to a number of areas, by taking the help of ratio analysis, the financial strength and weakness of the campus was identified. Ratio analysis is an excellent tool to find out what went wrong or what the campus is doing right; therefore, the campus can take actions. The study aims at analyzing the profitability and overall performance of the company by using ratio analysis. Here the study is for a period of ten years, from 2064 to 2077. The future plans of campus should be laid down in view of the firm's financial strength and weakness by properly establishing relationship between the items of the Balance Sheet and income and expenditure account. These study recommendations regarding the campus should be made for the improvement. Providing a base for the further studies to researchers on related topic will be another additional merit of the study. The analysis is based on financial statement. The main

objective of this paper is to assess financial performance in terms of profitability for a specified time period of five years. Measurement of performance is made on the basis of Comparative Financial Statements, return on equity, return on assets, total assets turnover ratio. The study reveals that the financial performance of the campus is not better. The campus spent most of its income on salaries and allowances. It does not appear to have been spent on research work. In the coming days, it is necessary to increase the expenditure on research and student services. The study shows that the community did not seem to be able to reap the benefits from the campus by setting up the investment with the expectation of the community as a result the cost per unit seems to have increased. In the future, the campus needs to create an environment that makes full utilization of the property to achieve the expectation of society and deduct cost per unit. The campus did not seem to be able to make a benefit in proportion to the large amount of capital invested. Therefore, the campus needs to come up with a strategy to make full use of its physical assets in future. The campus seems to have spent most of its income on salaries and allowances. It does not appear to have been spent on research work. In the coming days, it is necessary to increase the expenditure on research and student services. The campus should carry new subjects based on the aspirations of students to increase its revenue to meet the increase expenditure.

Acknowledgement

I would like to take this golden opportunity to express profound gratitude and deep regard to Dr. Dil nath dangal and Bhabani adhakari for providing valuable feedback. I also like to give thanks to Chairperson of Janajyoti campus who regular encouragement to right the article. I would also like to give a very special word of thanks to Campus chief Keshab Raj kaphle, RMC coordinator Deepak Bhattrai and faculty members for providing precious help and support without which this research would be incomplete.

References

Bajracharya, P., Ojha, K.P., Goet, J., Gautam, C.M., Bhattarai, R. & Shah, B. (2014). *Management Accounting.* Kathmandu: Asmita Books Publishers and Distributors Pvt. Ltd.

Bhunia, A., Mukhuti, S.S., & Roy, S.G. (2011). Financial Performance Analysis-A Case Study. *Current Research Journal of Social Science, 3*(3), 269-275. https://studylib.net/doc/13331869/current-research-journal-of-social-sciences-3-3---269-275.

Brigham E.F. & Houstan J.F. (2011). Fundamentals of *Financial Management. India*: Cengage learning India Pvt. Ltd.

Berthilde, M. and Rusibana, C. (2020) Financial Statement Analysis and Investment Decision Making in Commercial Banks: A Case of Bank of Kigali, Rwanda. *Journal of Financial Risk Management*, **9**, 355-376. doi: 10.4236/jfrm.2020.94019.

Dangol, R.M. & Dangol. J. (2015). *Management accounting*. Kathmandu: Taleju Prakashan Publisher and Distributor

Enekwe, C. I., Agu, C. I., & Eziedo, K. N. (2014). The effect of financial leverage on financial performance: Evidence of quoted pharmaceutical companies in Nigeria. *Journal of Economics and Finance*, *5*(3), 17-25. http://www.iosrjournals.org/iosr-jef/papers/vol5-issue3/C0521725.pdf

Gyawali A, Bhandari, H. B., Thankur R., Chapgai S.D., et al (2020). *Financial Accounting and analysis.* Kathmandu: Karudhara publication Pvt. Ltd.

Haralayya, B. (2021). Financial Statement Analysis Using Common Size on Mahindra Sindol Motors. *Iconic Research and Engineering Journals*, *5*(1), 150-159. https://irejournals.com/formatedpaper/1702836.pdf

Koirala, Y.R., Joshi, P.R., Shakya, S.R., Goet, J.,Shah,B., Shandari, D.R., & Neupane, R. P. (2019). *Accounting for financial analysis and planning.* Kathmandu: Asmita Books Publishers and Distributors Pvt. Ltd.

Narayanaswamy, R. (2003). *Financial accounting: A managerial perspective.* New Delhi: Prentice Hall of India Private Limited.

Pandey, I.M. (2011). *Financial Management (10th ed.). NewDelhi*: Vikas publishing house Pvt. Ltd.

Ravichandran, M., & Subramanian, M. V. (2016). A Study on Financial Performance Analysis of Force Motors Limited. *International Journal for Innovative Research in Science & Technology*, *2*(11), 662-666.

Ezejiofor, R. A. , Olise, M. C. , & C., J. R. (2017). Comparative Analysis on Investment Decision of Telecommunication and Banking Industries in Nigeria. *Journal of Finance and Economics*, *5*(2), 65-75. http://pubs.sciepub.com/jfe/5/2/4/index.html

S. Devaki & C. Chitra, (2018) A Comparative Analysis on Financial Performance of Indian Automobile Companies, *International Journal of Interdisciplinary Research in Arts and Humanities, 3(1)* 216-219. https://zenodo.org/record/1218344#.YTXl_I4zaCg

Sultan, A. S. (2014) Financial Statements Analysis - Measurement of Performance and Profitability: Applied Study of Baghdad Soft-Drink Industry *Research Journal of Finance and Accountings 5 (4).* https://www.iiste.org/Journals/index.php/RJFA/article/view/11276/11593 http://janajyoticampus.edu.np/school-info/introduction/

ंनेपाली भाषा शिक्षणका सामस्या र समाधानका उपायहरु

सीतादेवी भट्टराई
उप-प्राध्यापक
bhattaraisita345@gmail.com

शोधसार :

आरम्भदेखि नै विद्यालयमा नेपाली भाषालाई प्राथमिकताका साथ शिक्षण गराउन खोजिए तापनि यसको शिक्षणका क्रममा विभिन्न समस्याहरु देखिएका छन् । यस्ता समस्या समाधान गरी नेपाली भाषाको सिकाइलाई प्रभावकारी र समयसापेक्ष बनाउनका लागि विभिन्न उपायहरु अपनाइए तापनि विद्यालय तहमा नेपाली भाषाको शिक्षणमा विभिन्न समस्याहरु देख्न सकिन्छ । वर्तमान समयमा विद्यालय तहमा नेपाली भाषा शिक्षणका क्रममा देखिएका समस्याहरुको पहिचान गरी तिनीहरुको समाधानका लागि आवश्यक र उपयुक्त सुझाब दिई नेपाली भाषा शिक्षणलाई प्रभावकारी बनाउन सहयोग गर्ने उद्देश्यले तयार गरिएको यो अध्ययन पत्रमा नेपालका सबै प्रकारका विद्यालय तहमा नेपाली भाषा शिक्षणका क्रममा आइपर्ने यावत किसिमका समस्याहरु पहिचान गरी समाधानका लागि सुझाव दिन सम्भव नभएकाले यहाँ समग्र विद्यालय तहमा नेपाली भाषा शिक्षणका क्रममा देख्न सकिने समस्याहरुलाई अलगअलग शीर्षकमा विभाजन गरी तिनको समाधानका लागि समस्याका शीर्षकअनुसार नै सुझावहरु दिइएको छ। यसका साथै नेपाली भाषा शिक्षणका क्रममा देखिएका समसामयिक समस्याहरुलाई अन्य समस्याअन्तर्गत राखी तिनीहरुको समाधानका लागि पनि अन्य सुझावहरु शीर्षकमा यहाँ सुझावहरु दिइएको छ । विद्यालय तहमा नेपाली भाषा शिक्षणका समस्याहरु पहिचान गर्ने क्रममा पुस्तकालयीय विधिमा आधारित भई प्राथमिक श्रोत र गौण श्रोतका सामग्रीहरुलाई यहाँ विश्लेषणात्मक शैलीमा प्रस्तुत गरिएको छ भने गौण श्रोतका सामग्रीहरुलाई पनि उत्तिकै महत्व दिई सम्बन्धित लेखका लेखकहरुद्वारा प्रस्तुत नेपाली शिक्षणका समस्या र समाधानका उपाय सम्बन्धी विचारहरुलाई पनि यस अध्ययन पत्रमा समेट्ने प्रयास गरिएको छ ।

महत्वपूर्ण शब्दसुची :

मानकसम्मत, स्तरीय नेपाली, विचार विनिमय, सिपमूलक, समसामयिक, दोस्रो भाषा सर्वाधिक,

पृष्ठभूमि

सस्कृतको 'भाष्' धातुमा अङ्+(अ)+'टाप् (आ) प्रत्यय लागेर बनेको भाषा शब्दको शाव्दिक अर्थ बातचित, बोली वा 'व्यक्त वाणी' भन्ने बुझिन्छ (बराल, २०६८) । "मानिसको उच्चारण अङ्गबाट उच्चरित सार्थक ध्वनि समूहलाई भाषा भनिन्छ जसका माध्यमबाट मानिसले समाजमा बुझ्ने र बुझाउने काम गर्दछ"– पतञ्जली ।

मानव मात्रको पेवा मानिने भाषा अभिव्यक्तिको प्रमुख माध्यम हो । व्यक्तिले भाषाको आर्जन समाजबाट गर्दछ र सामाजिक सम्पर्क स्थापना गर्न तथा वृद्धि गर्न समाजमा नै उसले भाषाको उपयोग गर्दछ। त्यसैले यो सामाजिक साधन पनि हो। भाषाको आर्जन एकातर्फ सामाजिक सम्पर्कद्वारा अनौपचारिक रुपमा भइरहेको हुन्छ भने अर्कातर्फ औपचारिक शिक्षाबाट पनि यसको आर्जन गर्न सकिन्छ। मानिसको उमेर र सामाजिक सम्पर्कको विस्तारको फलस्वरुप मानिसमा भाषाको विस्तार हुँदै जाने भएकाले यो मानवीय व्यवहार र सामाजिक व्यवहारको अभिन्न अङ्ग बनेको छ। विचार विनिमयको सर्वाधिक सरल र सुगम माध्यम मानिने भाषा सिकाइ सिपमूलक विषय हो। विद्यार्थीको विचार सम्प्रेषणको एकमात्र सशक्त माध्यम भाषाका सिपहरु (सुनाइ, बोलाइ, पढाइ, लेखाइ र भाषा तत्व(व्याकरण)का विविध पक्षमा उनीहरुलाई सक्षम बनाउनका लागि गरिने शिक्षण सिकाइ कार्यकलापलाई भाषा शिक्षण भनिन्छ । प्रायोगिक भाषा विज्ञानको एक महत्वपूर्ण शाखा मानिएको भाषा शिक्षणले विषयवस्तुका माध्यमबाट विद्यार्थीमा उनीहरुको क्षमताअनुसारको बोध र अभिव्यक्ति सिप विकास गराउने उद्देश्य लिएको हुन्छ । त्यसैले भाषा शिक्षण भनेको विषवस्तुको शिक्षण नभएर विषयवस्तु व्यक्त गर्ने वा बुझ्ने माध्यम वा सिपको शिक्षण हो। यसमा विषयवस्तु साधन वा सहयोगी सामग्री र भाषिक सिप साध्य वस्तुका रुपमा आउने हुँदा विद्यालयका कक्षामा राखिएका नेपाली विषयका विविध विषयवस्तुले युक्त पाठ्यपुस्तक नेपाली भाषाको बोध, अभिव्यक्ति सिप एवम् भाषा तत्व सिकाउने साधन मात्र हुन् ।

भारोपेली परिवारको सतमवर्ग भित्रको भारत–इरानेली शाखाअन्तर्गत भारतीय आर्य भाषाको प्राचीन स्वरुप संस्कृतबाट प्राकृत र अपभ्रंश हुँदै विकसित भएको (लम्साल र अन्य, २०७३:२३९) नेपाली भाषा लामो इतिहास भएको जीवन्त भाषा हो । यसै भाषालाई नेपालको संविधान,२०७२को धारा ७ उपधारा १मा 'देवनागरी लिपिमा लेखिने नेपाली भाषा नेपालको सरकारी कामकाजको भाषा हुनेछ' भनिएको छ भने धारा ७ मा 'नेपालमा बोलिने सबै मातृ भाषाहरुलाई राष्ट्रभाषा हुन्' भनी उल्लेख गरिएको छ । (नेपालको संविधान-२०७२) । नेपालको सरकारी कामकाजको भाषाको रुपमा संवैधानिक मान्यता प्राप्त यो भाषा शिक्षणको माध्यम भाषा पनि हो। विद्यालयको तल्लो तहदेखि उच्च शिक्षाको उपल्लो तहसम्म शिक्षण गरिने केही प्राविधिक विषयवाहेक अन्य सम्पुर्ण विषय शिक्षणको प्रमुख माध्यम भाषा पनि नेपाली नै भएकाले नेपालको सन्दर्भमा यो ज्यादै लोकप्रिय भाषा वन्न पुगेको छ ।यतिमात्र होइन विज्ञान प्रविधिका विभिन्न क्षेत्रमा पनि नेपाली भाषाको प्रयोग दिनानुदिन बढ्दै गइरहेकाले देशको राजनीति, विभिन्न पेसा तथा व्यवसाय, शिक्षा, अर्थतन्त्र, कानुन, विज्ञान, सञ्चार आदि विविध क्षेत्रका अवस्था, उपलब्धि, समस्याहरु एवम्

त्यहाँका भावी कार्यक्रमहरु पनि नेपाली भाषामा अभिव्यक्त हुन थालेको हुँदा यसको लोकप्रियता र आवश्यकता दिनानुदिन बढ्दै गएको प्रतीत हुन्छ ।

नेपाल जातीय एवम् भाषिक विविधताले भरिपूर्ण मूलुक हो । जनगणना २०६८ को भाषा तथ्याङ्क आनुसार यहाँ १२३ वटा भाषाहरु अस्तित्वमा छन् भने ४४.६१ प्रतिशत नेपालीहरु मातृभाषाको रुपमा नेपाली भाषा प्रयोग गर्दछन् (केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग, २०६९) । बहुभाषी मूलुक हाम्रो देशमा भएको भौगोलिक विविधता सँगसँगै नेपाली भाषामा क्षेत्रीय भेद तथा उपभेदहरु प्रशस्त पाइन्छन् जसले गर्दा मातृभाषा नेपाली हुनेहरुको भाषिक प्रयोगमा समेत एकरुपता नआई भाषिक प्रयोगगत विविधताको स्थिति देख्न पाइन्छ । यिनै विषम परिस्थितिमा विभिन्न भाषाभाषी विद्यार्थीहरुलाई एउटै कक्षाकोठामा राखेर समान वातावरणमा भाषिक सिपमा दक्षता बृद्धि गर्न नेपाली भाषाको शिक्षण गर्नु निकै चुनौतिपूर्ण र गहन कार्य हो । यस अध्ययनमा एउटै परिवेश र उही समयमा शिक्षकले नेपाली भाषा शिक्षण गर्दा सामना गर्नुपर्ने जटिलतालाई नेपाली भाषा शिक्षणका समस्याको रुपमा चित्रण गरिएको छ । त्यस्ता समस्याहरुको समाधानका विभिन्न उपायहरुलाई यहाँ सुझावको रुपमा उल्लेख गरिएको छ भने नेपाली भाषा शिक्षणमा देखा परेका समस्याहरुको पहिचान गरी ती समस्याहरुको समाधानका लागि सुझावहरु दिनु नै यस अध्ययनको उद्देश्य रहेको छ ।

अध्ययन विधि :

प्रस्तुत अध्ययनका लागि पुस्तकालयीय अध्ययन विधिमा आधारित भई द्वितीय स्रोतका सामग्रीहरु(पुस्तक तथा सन्दर्भ सामग्री)बाट आवश्यक सामग्रीहरु संकलन गरी ती सङ्कलित सामग्रीलाई वर्णनात्मक तथा विश्लेषणात्मक विधिको सहायतावाट यो अध्ययन पत्र तयार गरिएको छ ।

.विषयवस्तुको विश्लेषण :

नेपाली भाषा शिक्षणका समस्याहरु

बहुसंख्यक नेपालीहरुको मातृभाषाको रुपमा रहेको नेपाली भाषा समग्र नेपालीको साझा सम्पर्कको भाषा तथा सूचना र सञ्चारको प्रमुख भाषा पनि हो । यस भाषालाई विश्वका विभिन्न मुलुकहरुमा रहेका नेपाली तथा नेपाली मूलका नागरिकले पनि आफ्नो सामाजिक र सास्कृतिक प्रयोजनका लागि प्रयोग गर्दछन् । विश्व परिवेशमा नै महत्वपूर्ण भाषाको रुपमा स्थापित भइसकेको नेपाली भाषा सिकाइको प्रमुख आधार स्थल विद्यालय नै हो। शिक्षाप्रेमी देवशमशेरले वि.सं. १९५८ मा स्थापना गरेको भाषा पाठशालामा जयपृथ्वी बहादुर सिंहद्वारा लिखित 'अक्षराङ्क शिक्षा' नामक पुस्तकमा आधारित भएर नेपालमा नेपाली भाषा शिक्षण औपचारिक रुपमा आरम्भ भएको थियो (शर्मा र पौडेल, २०६८) नेपाली भाषा सिकाइको आरम्भदेखि नै

यसको सि काइमा विभिन्न समस्याहरु देखिएका थिए र तिनको समाधानको लागि विभिन्न प्रयत्न गरिए तापनि परिवर्तित समय सन्दर्भ अनुसार नेपाली भाषा शिक्षणमा विभिन्न समस्याहरु देखिएका छन्। नेपाली शिक्षणलाई प्रभावकारी बनाउन जतिसुकै प्रयास गरिए तापनि हाल विद्यालयका तल्ला तहका विद्यार्थीको मात्र होइन माथिल्लो कक्षाको अध्ययन सकेका विद्यार्थीले पनि सही उच्चारण गरेर गति यति मिलाई सुद्धसंग नेपाली पढ्न,लेख्न र बोल्न नसकिरहेको अवस्था अहिले देख्न सकिन्छ । विद्यार्थीले अध्ययन गरेका विभिन्न विषयको बोध तथा मौखिक र लिखित रुपमा अभिव्यक्ति क्षमता विकासका लागि भाषा शिक्षण बलियो र प्रभावकारी हुनुपर्दछ । यस अनुसन्धानमा भाषा सिकाइका क्रममा आइपर्ने केही महत्वपूर्ण समस्याहरु र तिनको समाधानका लागि दिइएका सुझवहरुलाई निम्नानुसार उल्लेख गरिएको छ :

१. स्तरीय नेपाली सिकाउने समस्या,
२. नेपाली भाषा पाठ्यक्रम र पाठयपुस्तकसंग सम्बन्धित समस्या,
३. दक्ष शिक्षकको कमी,
४. दोस्रो भाषाका रुपमा नेपाली सिकाउने समस्या,
५. नेपाली भाषाको शैक्षणिक भूमिका प्रतिको वेवास्ता,
६. शैक्षणिक सामग्रीहरुको अभाव,
७. मुल्याङ्कनमा समस्या,
८. कक्षामा विद्यार्थीहरुको चाप बढी हुनु,
९. अन्य समस्याहरु

स्तरीय नेपाली सिकाउने समस्या :

विद्यार्थीहरुलाई नेपाली भाषाको स्तरीय तथा मानकसम्मत रुप सिकाउने क्रममा आएका समस्याहरु यस अन्तर्गत पर्दछन् । नेपाली भाषाको प्रयोग देशभर एकै किसिमले नभइ फरकफरक ढङ्गबाट गरिन्छ । क्षेत्रगत भाषिक प्रभाकका कारण नेपाली मातृभाषा भएका विद्यार्थीहरुलाई नेपाली भाषाको स्तरीय तथा मानकसम्मत रुप सिकाउने समस्या भएको वर्तमान अवस्थामा नेपाली इतर मातृभाषा भएका विद्यार्थीहरुका लागि दोस्रो भाषाको रुपमा नेपाली भाषाको स्तरीय कथ्य र लेख्य रुप सिकाउनु अझ ठूलो समस्याको रुपमा रहेको छ । बहुभाषिक प्रभावबाट कुनै न कुनै रुपले प्रभावित विद्यार्थीहरुलाई एकै ठाउँमा राखी मौखिक र लिखित अभिव्याक्तिका निमित्त औपचारिक किसिमले शिष्ट र स्तरीय नेपाली भाषिक रुपको प्रयोगमा अभ्यास्त गराउनु शिक्षकका निमित्त सजिलो कार्य होइन । यस आधारबाट हेर्दा मातृभाषा नेपाली भएकाहरुलाई

नेपालीको स्तरीय रुप सिकाउने क्रममा जुन समस्या देखा पर्न सक्छ मातृभाषा नेपाली नहुनेहरुलाई नेपाली सिकाउँदा त्योभन्दा फरक किसिमका समस्याहरु देखिन सक्छन् ।

नेपाली भाषा पाठ्यक्रम र पाठयपुस्तकसंग सम्बन्धित समस्या :

नेपाली भाषा पाठयक्रम तथा पाठ्यपुस्तकको प्रमुख उद्देश्य विद्यार्थीहरुलाई नेपाली भाषाका सुनाइ,बोलाइ,पढाइ र लेखाइ सिपमा दक्ष बनाउनु हो । तर विद्यालयको वर्तमान पाठयक्रम र पाठयपुस्तकमा सोहीअनुसारको पाठ्यवस्तु राखी भाषा सिकाइको प्रायोगिक र सिपमूलक पक्षमा जोड दिएको पाइँदैन । वि.सं.२०२८ सालपछिको नेपाली भाषा पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तकहरुमा पुरानो पाठ्यक्रमका तुलनामा निकै सुधार भएको पाइए पनि अझै पनि यिनमा विभिन्न प्रकारका अस्पष्टताहरु छदैछन् । (अधिकारी, २०६७) विद्यालय तहमा नेपाली भाषा विषयको पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तकका विच तहगत तालमेल मिलेको देखिँदैन । जस्तै : नयाँ पाठ्यक्रम २०७४ का अनुसार आधारभूत शिक्षा पाठ्यक्रम कक्षा (६–८) अन्तरगतका नेपाली भाषा पाठ्पुस्तकहरुमा क्रमशः २०, २१ र २२ वटा पाठहरु समावेश गरिएको पाइन्छ भने माध्यमिक शिक्षा पाठयक्रम ९ र १० अन्तर्गतका भाषा पाठयपुस्तकहरुमा १६/१६ वटा पाठहरु समावेश भएको पाइन्छ । यसवाट तल्ला तहका कक्षाहरुमा माथिल्लो कक्षाको तुलनामा पाठहरुको बोझ धेरै भएको देखिन्छ (शर्मा र सुवेदी, २०७७) । त्यसैगरी पाठ्यक्रमको क्षेत्र र क्रममा विषयवस्तु र विधाको सीमा तथा छनोटका विषयमा असन्तुलन हुनु, भाषाका सिपगत उद्देश्यसंग तालमेलको कमीका साथै कक्षाको स्तर अनुरुप विधाहरुको संयोजनको कमी हुनुलाई प्रमुख कमजोरी मान्न सकिन्छ । यस्तै पहिलो भाषाको रुपमा नेपाली सिक्ने र दोस्रो भाषाको रुपमा नेपाली सिक्ने विद्यार्थीहरुका लागि एउटै पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तकको प्रयोग भएको पाइन्छ । पाठ्यक्रमका तहगत सक्षमता तथा कक्षागत सिकाइ उपलब्धि र पाठ्यपुस्तकमा समावेश गरिएका पाठ्यवस्तुको तारतम्यता मिलेको देखिँदैन । भाषा तत्व (व्याकरणका विभिन्न पक्ष)लाई कार्यमूलक ढङ्गले शिक्षण गर्नेगरी पाठ्यपुस्तकमा संयोजन गरिएको भए पनि सैद्धान्तिक रुपमा नै शिक्षण गरिएको पाइनु तथा भाषा शिक्षण सिपहरुको शिक्षणमा भन्दा पनि विधा वा विषयवस्तुको शिक्षणमा वढी केन्द्रित भएको देखिनु,आदिजस्ता विविध प्रकृतिका समस्याहरुले गर्दा नेपाली भाषा शिक्षण प्रभावकारी बन्न सकेको छैन।

दक्ष शिक्षकको कमी :

शिक्षक स्वयम् दक्ष र कुशल प्रवक्ता भएमा मात्र विद्यार्थीलाई प्रभावकारी ढङ्गबाट मानक नेपाली भाषा सिकाउन सकिन्छ । कक्षामा गएर पढाउने शिक्षकको भाषा नै स्तरीय नेपालीका दृष्टिले अशुद्ध छ भने एक त शिक्षार्थीहरु त्यही अशुद्ध भाषा सिक्छन्, अर्को उनीहरुले जानिसकेको भाषाको शुद्ध रुप पनि कतिपय स्थितिमा शिक्षककै संगतले अशुद्धिमा परिणत हुन सक्छ (अधिकारी, २०६७) । त्यसैले नेपाली भाषा शिक्षणलाई

स्तरीय, मानकीकृत र व्यवहारिक बनाउन नेपाली मानक र स्तरीय भाषाको प्रयोग व्यवहार गर्न सक्ने शिक्षकको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ ।

नेपाली भाषालाई विद्यालयमा पढाइने विषयहरु मध्यको सवैभन्दा सजिलो विषय ठानी अन्य विषय पढाउन नसकेका शिक्षकले नेपाली विषय शिक्षण गर्न सक्छन् भन्ने दृष्टिकोण अझै पनि कतिपय प्रशासनिक तथा शैक्षिक क्षेत्रमा हटिसकेको छैन । यस्तै मूल विषय नेपाली लिई प्रशिक्षण प्राप्त शिक्षक अरु कुनै विषय पढाउन सक्षम रहेछन् भने उनले नेपाली विषय पढाउने अवसरबाट बन्चित हुनुपर्ने अवस्था कतिपय विद्यालयमा अझै भेट्टाउन सकिन्छ (अधिकारी, २०६७) । नेपालका कतिपय विद्यालयहरुमा नेपाली भाषा शिक्षकको दरवन्दी नहुनु, तथा अन्य विषयका शिक्षकले नेपाली विषय पढाउने चलन हटिनसक्नु, आदि पनि समस्याका रुपमा रहेका छन् भने नेपाली शिक्षकलाई आवश्यकता अनुसारको पुनरताजकी तालिम पनि दिन नसकिएको तथा तालिम पाएका शिक्षकहरुले पनि तालिममा आफूले पाएअनुसारको भाषा शिक्षण कला कक्षामा प्रयोग नगरेको अथवा प्रयोग गर्न नसकेको अवस्था पनि समस्याको रुपमा रहेको छ । यसका साथै दोस्रो भाषाका विद्यार्थीलाई मानक नेपाली सिकाउने कला वा ज्ञानको कमी हुनु, भाषा शिक्षणमा शिक्षक केन्द्रित विधि तथा कार्यकलापको मात्र प्रयोग गर्नुलाई पनि शिक्षकसंग सम्बन्धित समस्या मान्न सकिन्छ ।

दोस्रो भाषाका रुपमा नेपाली सिकाउने समस्याः

बालकले जन्मजात रुपमा लिएर आएको भाषिक सामर्थ्यका आधारमा आमाको काखबाट सिकेको भाषालाई पहिलो भाषा भानिन्छ भने पहिलो भाषा सिकेपछि सिकिने अन्य जुनसुकै भाषालाई दोस्रो भाषा भनिन्छ । (शर्मा र सुवेदी, २०७७) । नेपाल बहुभाषिक मुलुक हो । नेपालमा बोलिने मैथली, राई, नेवार, माझी, कुमाल, गुरुङ, मगर, थारु, भोजपुरी लगायतका अन्य थुप्रै राष्ट्रिय भाषालाई पहिलो वा मातृभाषाको रुपमा बोल्नेहरुले नेपाली भाषालाई दोस्रो भाषाको रुपमा सिकेको पाइन्छ । यसका साथै नेपाली भाषाका स्थानीय भेद तथा भाषिका(जुम्ली, डोटेली, बैतडेली आदि)लाई पहिलो भाषाका रुपमा सिक्ने विद्यार्थीहरुका लागि नेपाली भाषा सिकाउँदा दोस्रो भाषा सरह नै सिकाउनुपर्ने अवस्था छ (खनिया र अन्य, २०६८) । पहिलो भाषाको सिकाइ जति सरल, सहज, एवम् स्वतःस्फूर्त हुन्छ, दोस्रो भाषाको सिकाइ त्यति नै कठीन पनि हुन सक्छ । पहिलो भाषा सिकाइको भाषिक प्रभावले दोस्रो भाषा सिकाइमा बाधा र सुविधा दुवै पर्न सक्छ । यहाँ पहिलो भाषाका रुपमा नेपाली सिक्ने र दोस्रो भाषाका रुपमा नेपाली सिक्ने विद्यार्थीहरुलाई एउटै कक्षाकोठामा राखी समान वातावरणमा एउटै शिक्षण विधि तथा कार्यकलापको प्रयोग गरी नेपाली शिक्षण गरिन्छ । यसो गर्दा दोस्रो भाषाका रुपमा नेपाली सिक्ने विद्यार्थीहरुले नेपाली भाषाको मानक रुप सिकाइमा विभिन्न त्रुटिहरु गर्दछन् । जसले गर्दा दोस्रो भाषाको रुपमा नेपाली सिकाउन समस्या भएको पाइन्छ ।

नेपाली भाषाको शैक्षणिक भूमिका प्रतिको बेवास्ता :

हाम्रो देशमा विद्यालय तहको मात्रै नभएर केही प्रविधिक विषयभन्दा बाहेक उच्च शिक्षामा पढाइने सवै विषय शिक्षणको माध्यम नेपाली भाषा नै मानिन्छ तर हाम्रा कतिपय आधारभूत तथा माध्यमिक विद्यालयहरुमा अझै पनि नेपाली विषय सवैभन्दा कमजोर शिक्षकको विषय भइरहेको छ। अरु कुनै विषय पढाउन नसक्ने शिक्षक नेपाली विषय पढाउन सक्षम हुनुपर्दछ भन्ने धारणा अझै पनि गएको छैन। विद्यालय तथा त्यो भन्दा माथिल्ला प्रशासनिक एकाइले नेपाली शिक्षकको दरवन्दी राख्ने र सम्बन्धित विषयमा योग्य तथा प्रशिक्षण प्राप्त शिक्षक खोज्ने कुरामा वास्ता गरेको पाइँदैन किनभने कुनै विद्यालयले नेपाली विषयको शिक्षकको आवश्यकता अनुभव गर्यो भने प्रशासनले नेपाली मुख्य विषय लिएकै शिक्षक नेपाली पढाउनका लागि आवश्यक छ भन्ने ठान्दैन (अधिकारी,२०६७) र अर्को विषयको शिक्षक नियुक्ति गरी शिक्षण गराइन्छ जसले गर्दा नेपाली शिक्षणमा समस्या देखिन्छ। यसैगरी अग्रेजी माध्यमका विद्यालयको बढ्दो प्रभाव तथा अग्रेजी भाषाप्रति अभिभावक र विद्यार्थीहरुको बढ्दो झुकावले गर्दा विद्यालय शिक्षणको मध्यमका रुपमा रहेको नेपाली भाषाको भूमिका प्रति नै प्रश्न चिह्न खडा हुन गएको छ। यस्तै विद्यालय, कार्यालय, सुचना प्रविधिको क्षेत्र तथा विभिन्न सार्वजनिक स्थलहरुमा गरिने नेपाली भाषाको त्रुटिपूर्ण प्रयोगको प्रभाव विद्यार्थीको नेपाली भाषा सिकाइमा पनि पर्न गएको पाइन्छ । यसरी नेपाली भाषाको शैक्षणिक भूमिका प्रति वेवास्ता गर्नु पनि नेपाली भाषा शिक्षणको प्रमुख समस्या मानिएको छ।

शैक्षणिक सामाग्रीहरुको प्रयोगको अभाव :

शिक्षण सिकाइको क्रममा विषयवस्तुलाई सरल, सहज र प्रभावकारी तरिकाले प्रस्तुत गरी सिकाइलाई उद्देश्यपूर्ण बनाउनका लागि प्रयोग गरिने विविध सामग्रीहरु नै शिक्षण सामग्रीहरु हुन् (शर्मा र सुवेदी, २०७७) । शिक्षण सामग्रीहरुको उपयुक्त प्रयोगले सिकाइलाई सरल, सहज, उद्देश्यपूर्ण, चीरस्थायी एवम् प्रभावकारी बनाउन सहयोग गर्दछ। भाषा सिकाइ एक किसिमको सिप सिकाइ हो।यसमा भाषिक सिपहरुमा सिकारुलाई दक्ष बनाउने उद्देश्य राखिन्छ। सिकारुले किताव पढेर भन्दा विषयवस्तु सुनेर, हेरेर, बोलेर तथा अनुभव गरेर त्यससम्वन्धी छिटो सिक्दछ र यसरी सिकिएका कुराहरु चीरस्थायी पनि हुन्छन्। हाम्रो देशको सन्दर्भमा विद्यालय तहमा नेपाली शिक्षण गर्दा शैक्षणिक सामग्रीको ज्यादै कम प्रयोग भएको पाइन्छ । विद्यालयमा भाषा शिक्षणमा आवश्यक पर्ने पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, शिक्षक निर्देशिका, अभ्यासपुस्तिका तथा शब्दकोश लगायतका सामग्रीहरुको प्रयोगको अभाव भाषा शिक्षणका क्रममा देखिन्छ । त्यसैगरी चित्र, प्रतिमूर्ति, चाट, तालिका, पोष्टर, आदिको प्रयोग भाषा शिक्षणको क्रममा गरेको पाईदैन। कम्प्युटर, प्रोजेक्टर, रेडियो, टेपरेकर्डर लगायतका सूचना प्रविधिसंग सम्बन्धित सामग्रीहरुलाई कक्षासम्म लगेर प्रयोग गरी भाषा

शिक्षण गर्ने स्थिति नेपालका सबै विद्यालयहरुमा रहेको पाइँदैन । यद्यपि उपलब्ध केही सामग्रीहरु छन् भने पनि तिनीहरुलाई कक्षासम्म लगेर नेपाली शिक्षणका क्रममा प्रयोग गरेको पाइँदैन । शैक्षणिक सामग्रीको प्रयोगको नाममा पाठ्यपुस्तक र शैक्षणिक पाटीको मात्र प्रयोग भएको अवस्था देखिन्छ (सुवेदी ,२०७७) । शैक्षणिक सामग्रीको प्रयोग सम्बन्धी यस्ता विविध समस्याले गर्दा नेपाली भाषा शिक्षण प्रभावकारी बन्न सकिरहेको छैन ।

मूल्याङ्कनमा समस्या :

भाषा शिक्षण भाषिक सिपहरुको शिक्षण भएकाले भाषिक मूल्याङकन पनि भाषाका सुनाइ, बोलाइ, पढाइ र लेखाइ सिपको मूल्याङकनमा आधारित हुनुपर्दछ । विद्यालय तहमा अहिले गरिने भाषिक मूल्याङकन विषयवस्तु विद्यार्थीहरुले के कति मात्रामा बुझे/जाने वा जानेनन् भन्ने आधारमा मात्र गरिन्छ (शर्मा र सुवेदी, २०७७) । वर्तमान सन्दर्भमा २५ पूर्णाङ्कको प्रयोगात्मक र ७५ पूर्णाङ्कको सैद्धान्तिक भनी भाषिक मूल्याङ्कनमा चारै सिपलाई समेट्न खोजिए तापनि यसलाई व्यवहारिक वनाउन सकिएको छैन । हाल प्रचलित अधिकांश मूल्याङ्कन लेखाइ सिपको परिक्षणमा मात्र आधारित भएको पाइन्छ । भाषा शिक्षणमा सुनाइ, बोलाइ र पढाइ सिप तथा निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनलाई वेवस्ता गरिएको पाइन्छ । यसरी मूल्याङ्कन समग्र भाषिक सिप केन्द्रित नभई विषयवस्तु केन्द्रित र सैद्धान्तिक हुनु नेपाली भाषा शिक्षणको समस्याको रुपमा देखिएको छ ।

कक्षामा विद्यार्थीहरुको चाप बढी हुनु :

कक्षामा विद्यार्थी संख्या धेरै हुनुलाई पनि **ने**पाली भाषा शिक्षणको समस्याका रुपमा लिन सकिन्छ। नेपालका हिमाल, पहाडका तुलनामा उपत्यका तथा तराइका विद्यालयहरुमा विद्यार्थीको संख्या धेरै रहेको पाइन्छ । कक्षाकोठामा विद्यार्थी संख्या धेरै हुँदा आवश्यक मात्रामा विद्यार्थीहरुलाई भाषिक सिपगत अभ्यास गराउन तथा पुनरावृत्ति गराउन समस्या पर्दछ । गृहकार्य परीक्षण तथा व्यैयक्तिक शिक्षण गरी पृष्ठपोषण दिन समस्या छ । कक्षाकोठालाई भाषिक सिप शिक्षण मैत्री बनाइ विद्यार्थी केन्द्रित विधि तथा क्रियाकलापहरुको उचित प्रयोग गर्न सकिएको छैन । जसले गर्दा नेपाली भाषा शिक्षण प्रभावकारी हुन सकेको छैन (शर्मा र सुवेदी, २०७७) ।

.

अन्य समस्याहरुः

१. विद्यालयका प्रारम्भिक तह र कक्षामा नेपाली भाषाका विषयगत शिक्षक नहुँदा भाषिक सिकाइको जग बलियो नभएका विद्यार्थीलाई माथिल्ला कक्षामा भाषाका आधारभूत सीप सिकाउन खोज्दा विभिन्न समस्याहरु देखिएका छन् । जसले गर्दा नेपाली भाषा शिक्षण नै झन्झटिलो र बोझिलो बन्नु (खरेल, २०७७),

२. शिक्षक सेवा आयोगबाट सिफारिश भई नियुक्ति लिएर सेवा प्रवेश गरेका तथा विद्यालयले गरेको अस्थायी विज्ञापनबाट छनोट भई नियुक्ति भएका शिक्षकहरुलाई तालिम विना नै कक्षाकोठामा पठाउँदा भाषा शिक्षणमा समस्या देखिनु,

३. योग्यता पुगेका र तालिमप्राप्त शिक्षकहरुले समेत आफ्नो सजिलोको लागि विद्यार्थीलाई विषयवस्तु घोकाउनतिर लाग्नु तथा पाठ घोकेका भरमा लेख्ने विद्यार्थीलाई पुरस्कार तथा प्रोत्साहन गरिदिनाले विद्यार्थीमा सिर्जनात्मक र स्वतन्त्र लेखन सिपको विकासमा समस्या हुनु (खरेल, २०७७),

४. भाषाका आधारभूत ज्ञान र सिप हासिल नहुँदै कक्षा चढाइदिने उदार कक्षोन्नतिको नीतिका कारण माथिल्लो कक्षामा नेपाली भाषा विषयमा अपेक्षित नतिजा प्राप्त हुन नसक्नु,

५. भाषिक विषयको परीक्षणमा पूर्णाङ्क दिनु हुँदैन भन्ने गलत मान्यताले विद्यार्थीले जतिसुकै राम्रो र मौलिक उत्तर लेखे पनि उनीहरुले चाहना अनुसारको नम्वर प्राप्त गर्न नसक्ने हुँदा यस विषयप्रति नै वितृष्णा आई उनीहरुमा नेपाली सिक्ने चाहना घट्दै जानु,

६. बहुभाषिक विद्यार्थी भएको कक्षाकोठामा शिक्षकले विद्यार्थीको पारिवारिक, सामाजिक, भाषिक अवस्था लाई बुझेर शिक्षण गर्न नसक्दा उनीहरुको नेपाली भाषा सिकाइमा प्रभाव परेको पाइनु,

७. विद्यार्थीले पढेर तथा बुझेर कुनै पनि शब्द एवम् वाक्यको शुद्ध रुप कसरी लेखिँदो रहेछ भन्ने नबुझी सुनेका भरमा शब्द एवम् वाक्य लेख्न थाल्ने प्रवृत्तिका कारण उनीहरुको हिज्जे सिकाइमा धेरै गल्ती हुने भएकाले यस्त गल्ती सुधारका लागि उनीहरुलाई कक्षामा निरन्तर अभ्यास गर्ने गराउने चलन नहुनु,

८. अंग्रेजी माध्यमका विद्यालयमा नेपाली विषय मात्र नेपाली भाषामा अध्यापन भई अन्य सबै विषय अग्रेजी भाषामा अध्यापन हुनाले विद्यार्थीहरु नेपाली भाषा सिकाइमा पर्याप्त अभ्यस्त हुन नपाउनु,

९. अभिभावकहरूको अंग्रेजी भाषा प्रतिको बढ्दो मोहका कारण उनीहरु आफ्ना छोराछोरीले जुनसुकै मूल्य तिरेर भए पनि अंग्रेजी भाषा राम्ररी सिकुन् भन्ने चाहना राख्दछन् । जसले गर्दा उनीहरू छोराछोरीलाई नेपाली किताब पढ्न, नेपालीमा लेख्न र बोल्न प्रेरित गर्दैनन् । अभिभावकको चाहना

पूरा गरेर लोकप्रिय हुन चाहने विद्यालयहरूले पनि नेपाली विषयलाई महत्व नदिई अग्रेजी भाषालाई नै बढी जोड दिने भएकाले नेपाली भाषा शिक्षणमा समस्या भएको,

१०. कतिपय अंग्रेजी माध्यमका विद्यालय परिसरभित्र प्रवेश गर्ने बित्तिकै 'इङ्गलिस स्पिकिङ जोन' लेखिएका आकर्षक प्लेट देखिन्छन् भने कतिपय विद्यालयहरुमा नेपाली कक्षामा भन्दा बाहेक अन्य समयमा नेपाली भाषामा बोल्ने विद्यार्थीलाई कारबाही समेत गरेको पाइन्छ। जसले गर्दा उनीहरुमा नेपाली भाषा सिक्ने चाहना कमजोर भएको पाइनु (खरेल, २०७७),

नेपाली भाषा शिक्षणमा देखिएका समस्या समाधानका उपायहरु

नेपाली भाषा शिक्षणमा देखिएका माथि उल्लिखित समस्याहरुको समाधानका लागि निम्नानुसारका सुझावहरु दिइएको छ।

नेपाली भाषाको स्तरीय रुप सिकाउने क्रममा देखिएका समस्या समाधान गर्नका लागि दिइएका सुझावहरु :

क) नेपाली भाषाका क्षेत्रीय भेद तथा उपभेदका बारेमा विद्यार्थीहरुलाई सचेत गराई उनीहरुलाई भाषाको स्तरीय कथ्य र लेख्य अभिव्याक्तिको शिष्ट प्रयोगमा निरन्तर अभ्यास गराउने,

ख) नेपाली भाषाको शिष्ट एवम् स्तरीय उच्चारण शब्द बनोट, शब्द प्रयोग तथा बाक्य गठनमा शंका लागेमा शिक्षकले नेपाली भाषाको आधिकारिक व्याकरण, पाठ्यपुस्तक, शैक्षणिक तथा प्रयोगात्मक प्रकृतिका शब्दकोश र यस भाषाका कुशल प्रयोक्ताको सहयोग लिनुका साथै पत्रपत्रिका तथा सञ्चारका अन्य साधनहरुको पनि उपयोग लिन सकिने (खनिया र अन्य, २०६८),

ग) विद्यार्थीका भाषिक कमजोरीहरुको पहिचान गरी निराकरणात्मक शिक्षणमा जोड दिदै उनीहरुलाई भाषाको शुद्ध रुपको प्रयोगमा प्रशस्त अभ्यास गराउने,

घ) स्तरीय नेपाली भाषा सिक्नु पर्नाका कारणहरु विद्यार्थीहरुलाई जानकारी गराउँदै यसको उपयोगका बारेमा समेत उनीहरुलाई सचेत बनाउने,

ङ) भाषा शिक्षणका क्रममा विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षण विधिको प्रयोग गरी शिक्षणमा विद्यार्थी सक्रियता बढाउने,

च) शिक्षक स्वयमले शिष्ट र स्तरीय नेपाली भाषाको प्रयोगमा ध्यन दिने तथा पूर्व तयारी वा योजनाबद्ध तरिकाले कक्षाकोठामा प्रवेश गरी भाषा शिक्षण गराउने,

छ) विद्यालयमा शुद्ध नेपाली भाषाको प्रयोग गर्ने गराउने बातावरणको व्यवस्था गर्ने,

ज) विद्यालयभित्र र बाहिर तथा घर व्यवहारमा समेत विद्यार्थीलाई भाषाको स्तरीय रुपको प्रयोग गर्न सचेत गराउने,

नेपाली पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तकसंग सम्बन्धित समस्या समाधानका लागि दिइएका सुझावहरु :

क) विद्यालयका हरेका तह र कक्षाका भाषा पाठ्यक्रममा उद्देश्य अनुरुप विधाहरुको क्षेत्र र क्रमको सन्तुलन मिलाउने,

ख) पाठयक्रम र पाठयपुस्तकको प्रभावकारी कार्यान्वियन गर्न उपयुक्त शिक्षक निर्देशिकाको प्रयोगमा ध्यान दिने,

ग) हरेक तह र कक्षाको नेपाली पाठयक्रम र पाठ्यपुस्तकमा शिक्षकलाई स्पष्ट निर्देशनको व्यवस्था गर्ने,

घ) नेपाली पाठ्यक्रम र पाठयुस्तकलाई प्रयोगमा ल्याउनु भन्दा अगाडि पाठयक्रम अनुरुपताका साथै विषयवस्तु, विधा, शब्दभण्डार, वाक्य गठन, अभ्यास व्याकरणत्मक अभ्यास तथा तल्ला र माथिल्ला कक्षाका पाठयवस्तु र प्रस्तुतीकरण लगायत अन्य विविध विषयमा सम्वन्धित क्षेत्रमा काम गर्ने दक्ष तथा अनुभवी शिक्षक, शिक्षाविद, विषयविज्ञ, व्यक्तिहरुसंग यसको परीक्षण तथा छलफल गर्नुपर्ने,

ङ) कुन तह र कक्षाका लागि पाठ्यक्रम र पाठयुस्तक निर्माण गरिदै छ सोही तह र कक्षाका विद्यार्थीहरुको भाषिक स्तरको मनोवैज्ञानिक ढङगबाट अध्ययन गरी सोही अनुसार पाठ्यक्रम र पाठयुस्तकमा पाठयवस्तुको छनोट र स्तरण गरिनुपर्ने,

दक्ष तथा तालिम प्राप्त शिक्षकको अभावसंग सम्वन्धित समस्या समाधानको लागि दिइएका सुझाबहरु :

क) विद्यालयका हरेक तहमा नेपाली भाषा शिक्षणका लागि नेपाली शिक्षक दरवन्दीको व्यवस्था गरिनुपर्ने,

ख) प्रशिक्षण प्राप्त गरी वा नगरी लामो समयसम्म अध्यापनरत सवै खालका नेपाली विषयका शिक्षकहरुलाई समय समयमा परिवर्तित भाषा र व्याकरणात्मक नियमसंग सम्बन्धित पुनरताजगी तालिमको व्यवस्था गरिनुपर्ने (खनिया र अन्य २०६८),

ग) नेपाली मातृभाषा नभएका तर प्राथमिक तहमा नेपाली शिक्षण गर्ने शिक्षकहरुलाई नेपाली भाषाको शिक्षण सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था गर्नुपर्ने (खनिया र अन्य २०६८),

घ) भर्खरै सेवा प्रवेश गरी प्रशिक्षण प्राप्त नगरेका नेपाली विषयका शिक्षकहरुलाई अल्पकालीन र दीर्घकालीन योजना निर्माण गरी उनीहरुलाई नेपाली भाषा शिक्षण सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था गर्नुपर्ने,

ङ) तालिमबाट प्राप्त ज्ञान र सिपको प्रयोग गरी कक्षामा नेपाली भाषा शिक्षणमा समयसापेक्ष सुधार गर्दै लैजाने शिक्षकलाई हौसला, उत्प्रेरणा एवम् पुरस्कार र तालिम लिएर पनि नेपाली शिक्षणमा सुधार गर्न नसक्ने तथा शिक्षणमा वेवास्ता गर्ने शिक्षकलाई नसियत तथा सजायको व्यवस्था गर्ने,

दोस्रो भाषाका रुपमा नेपाली सिकाउने समस्या समाधानका लागि दिइएका सुझावहरु

क) दोस्रो भाषाका रुपमा नेपाली सिक्ने विद्यार्थीहरुलाई सुरुसुरुमा नेपाली भाषामा शुद्ध वा अशुद्ध जस्तो हुन्छ बोल्न र लेख्न अभिप्रेरित गर्ने र विद्यार्थीहरुमा नेपाली भाषामा मौखिक र लिखित अभिव्यक्ति क्षमता बृद्धि हुँदै गएपछि मात्र यसको शुद्ध प्रयोग प्रति उनीहरुलाई सचेत बनाउने (ढकाल, २०७४),

ख) शिक्षक विद्यार्थी सम्बन्ध घनिष्ठ बनाउने,

ग) नेपाली भाषा कै मौखिक र लिखित भाषिक व्यवहारमा सकेसम्म विद्यार्थीहरूलाई सक्रिय बनाउने,

घ) विद्यार्थीहरूको स्तर अनुकूलका प्रतियोगितात्मक भाषिक कार्यक्रमहरू जस्तै : अन्ताक्षरी, शब्द दौड, वादविवाद, संवाद, हिज्जे, उखान टुक्का भन्ने आदि सञ्चालन गरी विद्यार्थीहरु विच आपसमा प्रतियोगिताको भावना जगाइ नेपाली शिक्षण गर्ने,

ङ) दोस्रो भाषाका रुपमा नेपाली शिक्षण गर्ने नेपाली भाषा शिक्षक बहुभाषिक (सम्भव भएसम्म), हुन सकेमा राम्रो हुने,

नेपाली भाषाको शैक्षणिक भूमिका प्रतिको वेवास्तासम्बन्धी समस्या समाधानका लागि दिइएका सुझावहरु :

क) नेपाली विषय शिक्षणको जिम्मा लिएका शिक्षकहरुले नेपाली भाषा शिक्षणको आवश्यकता, महत्व र उपयोगिता अनि यसको मर्मलाई बुझी विद्यार्थीहरुलाई पनि बुझाउने प्रयत्न गर्ने,

ख) नीजि विद्यालयसंग सम्बन्धित विद्यार्थी, अभिभावक र प्रशासनभित्रका मानिसहरुको नेपाली भाषा प्रतिको दृष्टिकोणमा सुधार गर्ने,

ग) मूल विषय नेपालीमा उच्च शैक्षिक योग्यता हासिल गरेका भन्दा बाहेक अन्य विषयका व्याक्तिहरु आफ्नो विषयमा जतिसुकै योग्य भए पनि नेपाली विषय अध्यापनका लागि योग्य नहुने हुदाँ विद्यालयको तल्लो तहदेखि माथिल्लो तहसम्म नेपाली शिक्षणका लागि नेपाली विषय नै पढेको व्यक्तिले शिक्षण गर्नुपर्दछ भन्ने कुरामा सरोकारवाला सबैको सकारात्मक दृष्टिकोण बन्नुपर्ने,

घ) प्राथमिक तहमा नेपाली मातृभाषा भएका शिक्षकहरुबाट मात्र नेपाली भाषाको शिक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाउने,

ङ) भाषा विषय बाहेक अन्य विषय शिक्षण गर्दा पनि नेपाली भाषाको शुद्ध प्रयोग गर्नतर्फ विद्यार्थीहरुलाई प्रेरित गर्ने,

च) सूचना तथा सञ्चर प्रविधिमा नेपाली भाषाको शुद्ध प्रयोग विस्तार गर्दै लैजाने,

शैक्षणिक सामग्रीहरुको प्रयोगको अभावसम्बन्धी समस्या समाधान गर्न दिइएका सुझावहरु

क) नेपाली शिक्षणको क्रममा शिक्षकले प्रशस्त मात्रमा श्रव्य, दृश्य तथा मुद्रित सामग्रीहरुको उपयोग गर्ने,

ख) पाठ्यक्रम,पाठयपुस्तक,शिक्षक निर्देशिका, अभ्यास पुस्तिका तथा शब्दकोश लगायतका सामग्रीहरुको आवश्यकता अनुसार प्रयोग गरी भाषा शिक्षण गर्ने,

ग) चित्र पर्तिमूर्ति, चार्ट तालिका ,पोस्टर फ्लाटिन वोर्ड गोजी तालिका जस्ता शिक्षक निर्मित तथा सङ्कलित सामग्रीह्रुको प्रयोग गरी भाषा शिक्षणलाई प्रभावकारी बनाउन सकिने,

घ) आधुनिक सूचना प्रविधिका सामग्रीहरु जस्तै कम्प्युटर, प्रोजेक्टर, रेडियो टेपरेकडर, इन्टरनेट आदिलाई भाषा शिक्षणका क्रममा शिक्षण सामग्रीका रुपमा प्रयोग गर्न सकिने,

.भाषिक मुल्याङ्कन प्रणालीमा देखिएका समस्या समाधानका लागि दिइएका सुझावहरु :

क) भाषाका चारै सिपहरुको मापन गर्ने लक्ष्यमा आधारित भई सोहिअनुसारका तरिकाहरु अपनाएर विद्यार्थीहरुको भाषिक मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने,

ख) सुनाइ र बोलाइ सिपको मूल्याङ्कनका माथिल्लो कक्षामा प्रयोग गर्न लागिएको प्रयोगाल्मक मूल्याङ्कनलाई तल्ला कक्षा देखि नै प्रयोग अभ्यास गर्दै लैजानुपर्ने,

ग) भाषिक मूल्याङ्कनमा निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीलाई उपयोग गर्नुपर्ने,

कक्षामा विद्यार्थीहरुको चाप बढी हुनुसंग सम्बन्धित समस्या समाधानका लागि दिइएका सुझाबहरु :

क) भाषिक पृष्ठभूमि क्षमताका आधारमा विद्यार्थीलाई समूहमा विभाजन गरी स्तरीय नेपाली भाषाका दृष्टिले उनीहरुले उच्चारण, वाक्य गठन र शब्द प्रयोगमा गर्ने त्रुटिहरुको पहिचान गरी तिनको निराकरणका लागि पाठयपुस्तकबाट वा शिक्षक आँफैले प्रश्नहरु बनाई विद्यार्थीहरुलाई कक्षामा सिकाउने तथा अभ्यास गराउने,

ख) वैयक्तिक भिन्नताका आधारमा उपचारात्मक विधिको प्रयोग गरी शिक्षण गर्ने,

ग) भाषा सिकाइका लागि उपयोगी हुने किसिमबाट कक्षा कोठाको वातावरण तयार गर्ने,

अन्य सुझाबहरु :

१. आफ्ना छोराछोरीहरु को नेपाली भाषा सिकाइस्तर प्रति अभिभावकहरूमा सचेतता वृद्धि गर्ने (खरेल, २०७७)

२. व्याकरण नघोकाई र नियमहरू कण्ठ गर्न नलगाई विद्यार्थीलाई स्वतन्त्र र सिर्जनात्मक अभिव्यक्तिमा अभ्यस्त गराउने तथा व्याकरण तथा भाषाको प्रयोगमूलक अभ्यासमा जोड दिएर शिक्षण गराउने,

३. परीक्षामा अङ्क दिँदा विद्यार्थीको मौलिक र सिर्जनात्मक उत्तर लेखनलाई प्रोत्साहन गर्ने,

४. कक्षाकोठाभित्र छलफल, प्रश्नोत्तर, अभिनय आदि जस्ता क्रियाकलापमा विद्यार्थीको सक्रियता र सहभागितालाई प्रोत्साहन गर्ने,

५. नेपाली भाषाका आधारभूत सिप सम्बन्धी अभ्यास तल्ला कक्षादेखि नै गराउँदै लगि माथिल्ला कक्षामा भाषा सिकाइका लागि सिकारुलाई सबल र सक्षम बनाउनु पर्ने (खरेल, २०७७),

६. आफ्ना सन्तानले कति कक्षामा पढ्छन् भन्दा पनि के कति जानेका छन् भन्ने कुरालाई महत्व दिई शिक्षक, विद्यार्थी र अभिभावकको त्रिकोणात्मक सम्बन्ध विस्तार गरी शैक्षिक गतिविधि सञ्चालन गर्ने गराउने,

७. पाठ्यपुस्तकमा भएका कथा, कविता, निबन्ध, जिवनी आदिको सारांश लेखन क्रियाकलाप गराउनाले सिकारुमा विधागत सचेतताको विकास गर्न सकिने,

८. प्रारम्भिक कक्षाहरुमा साङ्गीतिकयुक्त सिकाइको प्रभावकारी उपयोग गर्न सकेमा सिकारुलाई नेपाली भाषा सिकाइप्रति आकर्षित गराउन सकिने,

९. प्रत्यक कक्षाको नेपाली विषयमा राखिएका सिर्जनात्मक तथा परियोजनामूलक कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन सकेमा नेपाली भाषामा अनुसन्धानात्मक लेखन तथा सिर्जनात्मक लेखनमा गर्ने अशुद्धिलाई सुधार गर्न सकिने,

निष्कर्ष :

भाषा सिकाइ ज्ञानको सिकाइ नभएर भाषिक कला वा सिपको सिकाइ हो। निरन्तर अभ्यासबाट मात्रै भाषिक सिपमा दक्षता हासिल गर्न सकिने हुनाले यसको शिक्षणमा अभ्यासको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ अर्थात् अभ्यासकै माध्यमबाट भाषिक कला वा सिपमा दक्षता हासिल गरिने हुनाले भाषा शिक्षणमा अभ्यासलाई केन्द्रविन्दु बनाएर त्यसै अनुरुपको शिक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनु पर्दछ।

भाषा शिक्षणमा सैद्धान्तिक ज्ञानलाई कम र व्यवहारिक ज्ञानलाई बढी महत्व दिइन्छ। यसमा भाषाको संरचनात्मक पक्ष तथा व्याकरणको सैद्धान्तिक ज्ञानको सिकाइमा जोड नदिई उपयुक्त प्रयोग सन्दर्भको

सिकाइमा जोड दिनु पर्दछ । यद्यपि भाषा शिक्षण र साहित्य शिक्षण अलग हुन् तापनि साहित्यका विविध विधामा प्रयोग गरिएका शैलीका माध्यमले सिकारुमा भाषिक सिप हासिल गर्न सहयोग पुचाउन वा त्यसमा अभ्यस्त गराउन भाषा शिक्षणमा साहित्यको उपयोग गर्न सकिन्छ ।

विद्यालय शिक्षा नै उच्च शिक्षाको प्रमुख आधार वा जग भएकाले उच्च शैक्षिक गतिविधिलाई गुणस्तरीय समयसापेक्ष र व्यवहारिक बनाउन विद्यालयीय शिक्षा नै बलियो आधार बन्नु पर्दछ । नेपाली माध्यममा आर्जन गरिएको विद्यालयीय ज्ञान भविष्यमा उच्च तहमा गएर विभिन्न विषय पढ्न चाहने विद्यार्थीहरुलाई आफूले पढ्न चाहेको विषयमा भाषिक माध्यम सम्बन्धी आवश्यक ज्ञान दिन सहयोग गर्नसक्ने खालको हुनुपर्दछ । जसका लागि विद्यालयमा नै नेपाली भाषाको सैद्धान्तिक सिकाइलाई नभई भाषिक सिप (सुनाइ, बोलाइ, पढाइ, लेखाइ)मा केन्द्रित भएर भाषाको प्रयोग पक्षलाई ध्यान दिँदै अभ्यासात्मक सिकाइमा जोड दिनुपर्दछ । नेपाली भाषा शिक्षकले नेपाली भाषाको महत्व र आवश्यकताका बारेमा विद्यार्थीहरुलाई बताउँदै भाषा सिकाइका क्रममा अभ्यास तथा पुनरावृत्ति, बैयक्तिक भिन्नता, रुचिपूर्णता, कक्षा सहभागिता, शिक्षण विधि तथा सामग्रीहरुको प्रयोगमा विविधता ल्याउँदै विद्यार्थी केन्द्रित विधिको प्रयोग लगायतका भाषा शिक्षणका अन्य विभिन्न सिद्धान्तहरुको उपयोग गर्नुपर्दछ । यसका साथै नेपाली भाषा र व्याकरणलाई अलगअलग रुपमा शिक्षण नगरी विद्यार्थीले प्रयोग गरेको भाषाकै माध्यमबाट उनीहरुमा व्याकरणिक ज्ञान सिकाउने प्रयत्न गरेमा तथा व्याकरण शिक्षणलाई रचनात्मक र सिर्जनात्मक बनाउन सकेमा नेपाली भाषा सिकाइको प्रभावकारिता अझै बढ्ने देखिन्छ । विद्यार्थीको भाषिक सिप कमजोर हुनु भनेको उनीहरुको परीक्षाको नतिजा विग्रिनु मात्र नभई जीवनमा आइपर्ने अन्य विभिन्न गतिविधहरुमा पनि पछि पर्ने हुनाले भाषा शिक्षकले विद्यालय तहमा नै नेपाली शिक्षण गर्दा भाषिक सिपसंग सम्बन्धित कार्यकलापहरु जस्तै श्रुतिबोध, पठनबोध, श्रुतिलेखन, सिर्जनात्मक तथा परियोजनात्मक कार्य, शुद्धोच्चारण, बाक्यमा प्रयोग, गति, यति तथा हाउभाउपूर्ण पठन, बक्तृता, बादविवाद, लगायतका सम्पुर्ण गतिविधिमा विद्यार्थीहरुलाई सहभागी गराउँदै भाषा शिक्षण गराउनु पर्दछ । विद्यार्थीले नेपाली भाषामा आवश्यकता अनुसार शुद्धसंग मौखिक र लिखित अभिव्यक्ति दिन नसक्दा ऊ जीवनमा आइपर्ने विभिन्न चुनौतिहरुको सामना गर्न असक्षम हुने भएकाले व्याक्ति,समाज एवम् राष्ट्र निर्माणको आधार मानिएको नेपाली भाषा सिकाइमा विद्यार्थीहरुलाई सक्षम र सफल बनाउन शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक, प्रशासन लगायतका सम्बन्धित सरोकारवालाहरु सवै लाग्नुपर्ने देखिन्छ ।

सन्दर्भग्रन्थ सूची

अधिकारी, हेमाङ्गराज (२०६७), *नेपाली भाषा शिक्षण,* काठमाडौँ, विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

अधिकारी, हेमाङ्गराज र शर्मा केदारप्रसाद (२०६४), *प्रारम्भिक नेपाली भाषा शिक्षण,* छैटौँ संस्करण. काठमाडौँ, विद्‌यार्थी पुस्तक भण्डार ।

ढकाल, शान्तिप्रसाद (२०७४), *नेपाली भाषा शिक्षणः परिचय र प्रयोग,* काठमाडौँः :पिनाकल पब्लिकेशन प्रा.लि.

पौडेल, नेत्रप्रसाद (२०६९), *नेपाली भाषा शिक्षण,* चौथो संस्करण, काठमाडौँ, पैरवी प्रकाशन ।

शर्मा, केदारप्रसाद र पौडेल माधवप्रसाद, (२०६८), *नेपाली भाषा शिक्षणका सन्दर्भहरू,*काठमाडौँ : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

खनिया बुद्धराज र अन्य (२०६८) नेपाली भाषा शिक्षण दोस्रो संस्करण ,काठमाडौः जुपिटर प्रकाशक तथा वितरक प्रा.लि ।

लम्साल रामचन्द्र र अन्य (२०७३), *भाषाविज्ञान र नेपाली भाषा* , काठमाडौ, भुँडीपुराण प्रकाशन।

ओझा रामनाथ र सुवेदी अर्जुनप्रसार(२०७४),*नेपाली भाषा शिक्षण,* काठमाडौ, करुधारा पव्लिकेशनप्रा.लि ।

अधिकारी विष्णुप्रसाद (२०७७), *माध्यमिक तह शिक्षक परीक्षा दिग्दर्शन* (नेपाली) काठमाडौ, आशिष बुक्स हाउस प्रा.लि ।

शर्मा महाश्रम र सुवेदी कृष्णप्रसाद(२०७७), *शिक्षक सेवा आयोग परीक्षा सारथि,* निम्न माध्यमिक तह काठमाडौ, गुडविल पव्लिकेशन प्रा.लि ।

सुवेदी के.पी (२०७७), *शिक्षक सेवा आयोग परीक्षा विशेषड्क* ,माध्यमिक तह(नेपाली) काठमाडौ, गुडविल पव्लिकेशन प्रा.लि ।

ढुङ्गेल भोजराज र दाहाल दुर्गाप्रसाद (२०७४), *नेपाली भाषा शिक्षण,* काठमाडौ, एम के पव्लिसर्स ।

पन्त सुदर्शन (२०७२), *नेपालको संविधान* , काठमाडौ, एस .पि. प्रकाशन प्रा. लि. ।

बराल टिकादत्त (२०६८), *तत्सम नेपाली शब्दकोश,* काठमाडौ, विद्यार्थी पुस्तक भण्डार, :।

खरेल देविप्रसाद (२०७५फागुन १), *'नेपाली भाषा सिकाइका समस्या',* शिक्षक मासिक पत्रिका,

पाण्डे हुकुमानन्द २०२० मार्च ३० *'नेपाली विषय शिक्षण सुधारका उपायहरु'*, थाहा अनलाइन ।

अधिकारी रामकुमारः २०७४,*'नेपाली भाषा शिक्षणका समस्याहरु',*जर्नल अफ आदिकवि भोलुम–७, पृष्ठ ९–१७ ।

Students' Achievement through Result Analysis in Janajyoti Campus

Hari Prasad Subedi
Lecturer
harisubedi652@gmail.com

Abstract

Students' achievement through result analysis is the students gaining knowledge measured by the TU result of the final examination from first part to fourth part of Janajyoti campus, Bhimad municipality-6, Tanahun. It is limited by the result of the year 2074 to 2076 of B.Ed. and B.B.S. It focuses on the result of the male and female students of 2074 to 2076 in B.Ed. and B.B.S. from first part to fourth part. It also shows the yearly comparison and the both faculties comparison. It is found that most of the students approximately 75% are female and the most of the passed out students of these years are female more than male. In yearly comparison, it is found out that the result of third year and fourth year are better than the first year and second year as a whole. The result of 2074 and 2075 are poorer than in 2076 in case of B.Ed. students and in B.B.S., the result is not increasingly different in 2074 to 2076. It is also found out that the result of B.Ed. and B.B.S. looks similar in somehow. The result of third year and fourth year was better in Education and the result of first year and second year was better in B.B.S. It depicts that the result of both faculties should be improved.

Key Words: depicted, comparison, approximately, satisfactory, respectively, academic

Introduction

Achievement is the gaining of action performed by the activist in the specific field. It is the outcome of the objectives designed by the person who set it. In academic achievement, the academic institution set the objectives for it's successful. To the development of any academic institution, the academic achievement is the major aspect of that institution. The members have to set goals and to procedure to acquire its achievement. In the contest of school, college, and university, there should be achievement for their progress by doing special types of actions and procedures should

be applied for their successful or getting achievements. The students' performance, actions and their outcomes denote their achievements (Spinath, 2012).

Students' achievement is an interesting study especially in the field of educational research because students' achievement is one of the major tools of success for a person's education. It has been considered more important in the field of education at a basic and advanced level. There are different types of educational institutions in which vocational schools prepare graduates to enter the world of work. They provide improved quality of learning which can be helpful for the improvement of students' achievement. The learning process can equip students with the knowledge, skills and values that can be changed the students' competence. If the professional teachers support the learning process, it will take place and imply the skills taught in the learning process (Baker, 2018). Student achievement is related to the extent to which schools analyses its impact on teaching practice. The schools which regularly examined their achievements information for the implications for teaching practice, their students' achievements were highest in level. Later studies show that achievement schools analyzed their data in the same way and purpose. Those schools who the regular practice was enthusiastic about the professional learning benefits and how the data analysis process connected with daily teaching activities (Timperley et.al, 2002).

Academic achievement, in general, is the level of students' learning. It also refers the students learning that meets their grade –level standards. Students' achievements can be measured through the average point of students. It reflects the ability of the students to accomplish the particular works. The abilities vary from one person to another. Students' achievements measure the amount of academic content of time. Every learning has set goals and the students should meet these goals after that learning practice and get instructional standard. That kind of academic achievement can be successful for the development of people in society (Anderson et.al, 2002).

Martin (2020) states that large differences between levels of expected and actual achievement with expectations being more positive. The size of these differences

slightly decreased over time. The effect size varied, in part, by age, ethnicity, socio-economic status, kind of assessed expectations and achievement, and publication status. Rockoff (2004) states that teacher quality is widely believed to be important for education, despite little evidence that teachers' credentials matter for student achievement. Due to the teachers' characteristics -both observable and unobservable, there is the variations in students achievement. Teaching experience has also statistically significant positive effects on reading test scores, controlling for fixed teacher quality. Slater et.al, (2009) stated that the teachers matter, a great deal in the quality of the students. Teacher assignment within school is crucial. The same, student bringing to bear the skills derived from home and family; can systematically different marks in different subjects given different teacher quality. They also found out that observed teachers' characteristics explain very little of the differences in estimated effectiveness.

The report (Coleman et.al., 1966) found that the effect of school background and school parameters on student achievement to be negligible; yet it highlighted the significant effect on family and social background factors. Hanushek et.al, (2005) carried out their research at the connection between factors that can be more easily measured empirically and teachers' effectiveness as measured via student achievement. The majority of examinations focused on analyzing the effects factors that can be measured more easily i. e. time spent teaching, level of training etc. their research shows that beginner teachers have a significantly lower level of achievement; though later, the effect of the amount of time spent in profession becomes insignificant.

Dearing et.al, (2008) states that parents' connections with the school, their expectation of the school and their attitudes to learning are also factors weakening or strengthening educational achievement and the motivations and ambitions of students. Academic achievement was once thought to be the most important outcome of formal educational experiences and while there is little doubt as to the vital role such achievements play in student life and later (Kell et.al., 2013). Prior achievement is expected to affect

educational expectations, which affect future achievement according to the expectancy – value theory of achievement motivation (Muenks et.al, (2017). Future achievement is likely to be indirect as positive expectations about future achievement have been found to predict higher levels of students' academic engagement, which again, predict future achievement (Putwain et.al., 2019)

This study analyses the scores achieved by the students by the year 2074 – 2076 of the final examination of Janajyoti Campus conducted by Tribhuvan University (T.U.) examination board. Here, this study has to analyze the score of B.Ed. and B.B.S. first year to fourth year result and to analyze and compare the score achieved by female students and male students in each year. Finally, the academic achievement of Janajyoti Campus will be shown clearly and accurately.

Methodology

Methodologically, the study followed the quantitative data through the final result of the year 2074 – 2076 of the students ' score in Janajyoti campus. The research was mainly based on the secondary data collected from the record score of the examination section of the campus. I have used the numerical data analysis method in this paper since it is numerical review –based article. Numerical data based analysis is a systematic procedure for reviewing or evaluating numerical data score achieved by the students who were stored on the computer. It included the score achieved by the B. Ed. and B.B.S. students from the first part to the fourth. The score of both faculty B. Ed. and B.B.S. was compared and showed the achievement of male students and female students. The scores achieved by the students were analyzed in terms of sex, years and the comparison between B.Ed. and B.B.S. students. These data are shown in the different tables and analyzed to show the reliable, valid, clear and accurate conclusion.

Result and Discussion

The result obtained from the data has been presented and discussed as per three years from 2074 to 2076, score achieved by the students from first year to fourth year of both B.Ed. and B.B.S. faculty. The score achieved by male and female students is also

discussed according to the stored data from the computer in Janajyoti Campus especially in examination section.

The number of students and the passed students included male and female with percentage of the year 2074 to 2076 in each faculties has been presented in the following tables:

Table 1:

B.Ed. 2074

year	No. of students					Passed students					
	Male		Female		Total	Male		Female		Total Students	Total Percentage
	No.	%	No.	%		No.	%	No.	%		
First	4	14.81	23	85.18	27	1	25	2	8.69	3	11.11
Second	2	14.28	12	85.71	14	-	-	5	41.66	5	35.71
Third	-	-	15	100	15	-	-	4	26.66	4	26.66

This table depicts that in the year 2074; most of the students are female. In first year, only 4 students are male out of 27 students and only one student has passed in the examination. It means 25 % male student has passed out. Only 2 female students have passed i. e. 8.69% students have passed out. In second year, there were only 2 male students out of 14 and no male students have passed but only 5 students have passed in final examination i.e. 41.66% female students have passed out. In third year, there were no any male students but there were 15 female students out of them, only 4 students i. e. 26.66% students have passed in the examination. It shows that there were more female students and the result of female students was better than male students except in first year.

Table 2:

B.Ed. 2075

year	No. of students					Passed students					
	Male		Female		Total	Male		Female		Total Students	Total Percentage
	No.	%	No.	%		No.	%	No.	%		
First	5	14.33	13	72.22	18	-	-	-	-	-	-
Second	3	14.28	18	85.71	21	1	33.33	2	11.11	3	14.28
Third	2	16.66	10	83.33	12	-	-	4	40	4	33.33

This table depicts that in the year 2075; most of the students are female. In first year, only 5 students are male out of 18 students and no one has passed in the examination either male or female. In second year, there were only 3 male students out of 21 and only one male student has passed i.e. 33.33% male students have passed out. There were 18 female students and out of them only two students have passed i. e. 11.11% female students have passed out. In third year, there were only 2 male students out of 12 students but there were 10 female students, only 4 students i. e. 40% female students have passed in the examination. It shows that there were more female students and the result of female students was better than male students except in second year.

Table 3:

B.Ed. 2076

year	No. of students					Passed students					
	Male		Female		Total	Male		Female		Total Students	Total percentage
	No.	%	No.	%		No.	%	No.	%		
First	2	9.52	19	90.47	21	-	-	2	10.52	2	9.52
Second	2	15.38	11	84.61	13	-	-	1	9.09	1	7.69
Third	3	15	17	85	20	-	-	8	47.05	8	40
Fourth	2	16.66	10	83.33	12	2	100	4	40	6	50

This table depicts that in the year 2076; most of the students are female. In first year, only 2 students are male out of 21 students and only 2 students have passed in the examination i.e. female. It means 10.52 %female students have passed out. No male students have passed in first year, second year and third year. In second year, there were only 11female students out of 13 and only one female i.e. 9.09% has passed out but In third year, there were 17 female students but out of them, only 8 female students i. e. 47.05% have passed in the examination. In fourth year, only 2 male students have participated in examination out of 12 students and these 2 male students i.e. 100% have passed out. Only 4 female students out of 10 have passed i.e. 40% result given by the female students. It shows that there were more female students and the result of female students was better than male students except in fourth year.

Table 4:

B.B.S. 2074

year	No. of students					Passed students					
	Male		Female		Total	Male		Female		Total students	Total percentage
	No.	%	No.	%		No.	%	No.	%		
First	9	20	36	80	45	1	11.11	5	13.88	6	13.33
Second	8	20	32	80	40	3	37.5	5	15.62	8	20
Third	3	13.63	19	86.36	22	-	-	5	26.31	5	22.72
Fourth	3	14.28	18	85.71	21	1	33.33	7	38.88	8	38.09

This table depicts that in the year 2074; most of the BBS students are female. In first year, only 9 students are male out of 45 students and only one male student has passed in the examination i.e. 11.11%. Only 5 female students i.e. 13.88% have passed out. In second year, there were only 8 male students out of 40 and only three male i.e. 37.5% have passed out but there were 32 female students out of them, only 5 female students i.e. 15.62% have passed.in third year, there were 19 female students but out of them, only 5 female students i. e. 26.31% have passed in the examination but there were only 3 male students out of 22and no male students have passed. In fourth year, only 3 male students have participated in examination out of 21 students and only one male student

i.e. 33.33% have passed out. Only 7 female students out of 18 have passed i.e. 38.09% result given by the female students. It shows that there were more female students and the result of female students was better than male students except in second year.

Table 5:

B.B.S. 2075

year	No. of students					Passed students					
	Male		Female		Total	Male		Female		Total Students	Total Percentage
	No.	%	No.	%		No.	%	No.	%		
First	11	24.44	34	75.55	45	-	-	8	23.52	8	17.77
Second	6	19.35	25	80.64	31	1	16.66	6	24	7	22.58
Third	4	15.38	22	84.61	26	1	25	2	9.09	3	11.53
Fourth	3	15.78	16	84.21	19	-	-	4	25	4	21.05

This table depicts that in the year 2075; most of the BBS students are female. In first year, only 11 students are male out of 45 students and no one male student have passed in the examination. There were 34(75.55%) female students. Only 8 female students i.e. 23.52% have passed out. In second year, there were only 6 male students out of 40 and only one male i.e. 16.66% have passed out but there were 25 female students out of them, only 6 female students i.e. 24% have passed. In third year, there were 22 female students but out of them, only 2 female students i. e. 9.09% have passed in the examination but there were only 4 male students out of 26 and only one male student i.e. 25% have passed. In fourth year, only 3 male students have participated in examination out of 19 students and no one male students have passed out. Only 4 female students out of 16 have passed i.e. 25% result given by the female students. It shows that there were more female students and the result of female students was better than male students except in third year.

Table 6:

B.B.S. 2076

year	No. of students					Passed students					
	Male		Female		Total	Male		Female		Total students	Total percentage
	No.	%	No.	%		No.	%	No.	%		
First	17	41.46	24	58.53	41	2	11.76	3	12.5	5	12.19
second	8	21.62	29	78.37	37	2	25	7	24.13	9	24.32
Third	4	16.66	20	83.33	24	1	25	2	10	3	12.5
Fourth	4	16.66	20	83.33	24	2	50	7	35	9	37.5

This table depicts that in the year 2076; most of the BBS students (58.53% to 83.33%) are female. In first year, only 17 students are male out of 41 students and only 2 male students have passed in the examination i.e. 11.76%. Only 3 female students i.e. 12.5% have passed out.in second year, there were 8 male students out of them only 2 male i.e. 25% students have passed in the final examination and only 7 female students i.e. 24.13%have passed out of 29 female students. In third and fourth year, there were only 4(16.66%) male students out of 24 and only one male i.e. 25% has passed out in third year and only 2 male students i.e. 50% have passed in fourth year but there were 20 female students in third and fourth year. Out of them, only 2 female students i.e. 10% have passed in third year and only 7 female students i.e. 35% have passed in fourth year. It shows that there were more female students and the result of male students was better than female students except in first year.

Table 7:

Result comparison of B.Ed. from 2074 to 2076

	Passed students in 2074		Passed students in 2075		Passed students in 2076	
year	Total no.	Passed percentage	Total no.	Passed percentage	Total no.	Passed percentage
First	3	11.11	-	-	2	9.52
Second	5	35.71	3	9.52	1	7.69
Third	4	26.66	4	33.33	8	40
Fourth					6	50

This table reveals that in first year, only 3 students i.e. 11.11% passed in the final examination conducted by Examination Board of T.U.in 2074. In 2075, the result of

first year was nil and in 2076, only 2 students i.e. 9.52% students passed in the final examination. It shows that the result of first year was decreased in 2076and nil in 2075. It means the result of first year was so poor.

In second year, only 5 students i.e. 35.71% passed in 2074, only 3 students i.e. 9.52% passed in 2075 and only one student i.e. 7.69% passed in 2076. It shows that the result given in 2074 was satisfactory but the result given in 2075 and 2076 was poor.

In third year, only 4 students i.e. 26.66% passed in 2074, four students i.e. 33.33% passed in 2075 and eight students i.e. 40% passed in 2076. It shows that the result of third year was satisfactory. The result of third year looks being improved in these years respectively. In fourth year, only one group of B.Ed. completed this level. It means only one result has published in 2076 in which only 6 students i.e. 50% have passed in the final examination. This table shows that the result of first year and second year was poor and the result of third year and fourth year was satisfactory and good.

Table 8:

Result comparison of BBS from 2074 to 2076

	Passed students in 2074		Passed students in 2075		Passed students in 2076	
year	Total no.	Passed percentage	Total no.	Passed percentage	Total no.	Passed percentage
First	6	13.33	8	17.77	5	12.19
Second	8	20	7	22.58	9	24.32
Third	5	22.72	3	11.53	3	12.5
Fourth	8	38.09	4	21.05	9	37.5

This table depicts that in first year, only 6 students i.e. 13.33% passed in the final examination conducted by Examination Board of T.U.in 2074. In 2075, only 8 students i.e. 17.77% passed and in 2076, only 5 students i.e. 12.19% students passed in the final examination. It shows that the result of first year was decreased in 2076 and the result was better in 2075 than in 2074 and 2076. It means the result of first year is to be improved.

In second year, only 8 students i.e. 20% passed in 2074, only 7 students i.e. 22.58% passed in 2075 and only 9 students i.e. 24.32% passed in 2076. It shows that the result was increasingly satisfactory in these years respectively.

In third year, only 5 students i.e. 22.72% passed in 2074, three students i.e. 11.53% passed in 2075 and three students i.e. 12.5% passed in 2076. It shows that the result of third year was satisfactory in the year 2074 and was decreasing in the year 2075 and 2076 that looks poor result. In fourth year, only 8 students i.e. 38.09% passed in the year 2074, only 4 students i.e. 21.05% passed in the year 2075 and only 9 students i.e. 37.5% passed in the year 2076. In this fourth year the result looks satisfactory. The result of 2074 and 2076 was better than the result in 2075. This table shows that the result of first year and third year looks poor and the result of 2075 and 2076 looks satisfactory.

Table 9:

Result comparison between B.Ed. and B.B.S. From 2074 to 2076

The percentage of passed out students of B.Ed. and B.B.S. was studied in the following table:

Year	The percentage of Passed out students of B.Ed.			The percentage of Passed out students of B.B.S.		
	2074	2075	2076	2074	2075	2076
First	11.11	-	9.52	13.33	17.77	12.19
Second	35.71	9.52	7.69	20	22.58	24.32
Third	26.66	33.33	40	22.72	11.53	12.5
Fourth			50	38.09	21.05	37.5

This table depicts that the result of the passed out students of B.B.S. i.e. 13.33% (2074), 17.77 (2075)and 12.19 (2076) was better than B.Ed. i.e. 11.11% (2074) and 9.52% (2076) in first year. The result of B.Ed. first year was nil in 2075.

In the year 2074, the result of B.Ed. i. e. 35.71% was better than B.B.S. i.e. 20% in second year and in 2075 and 2076, the result of B.B.S. i.e. 22.58% and 24.32% was better than B.Ed. i.e. 9.52% and 7.69% respectively in second year. It shows that the result of second year passed out students of B.B.S. was better than B.Ed. level students.

In the comparison of third year students' result, B.Ed. level students achieved 26.66% in 2074, 33.33% in 2075 and 40% in 2076; was better than B.B.S. students who achieved 22.72% in 2074, 11.53% in 2075 and 12.5% in 2076 respectively. In the comparison of fourth year students' result in B.Ed. and B.B.S., there was no the result of B.Ed. in 2074 and 2075 and there was the first group passed out students in B.Ed. fourth year in 2076 that achieved 50% result in B.Ed. and 37.5% in B.B.S. It shows that the result of B.Ed. fourth year was better than the result of B.B.S. fourth year. As a whole, this table reveals that the result of B.Ed. students was better than the result of B.B.S. students in third year and fourth year but the result of passed out students of B.B.S. was better than the students of B.Ed. in first year and second year in the result comparison of the year 2074 to 2076.

Conclusion and Implications

The result of the study depicted that the achievement of the students by the score analysis of the final result of 2074 to 2076. The result of these years showed in terms of male and female students, year wise comparison and the comparison of the students' achievement between B.Ed. and B.B.S.

On the gender difference of their achievement, the female students result was better than male in 2074 in B.Ed. except in first year. In 2075 in B.Ed., the result of female students was better than male except in second year. In 2076 in B.Ed., the result of female students was better than the male students except in fourth year. This study depicted that more than 80% female students were in B.Ed. and the result was in the favor of female in some exceptional case.

In B.B.S., the result of female students was better than the male in the year 2074 and 2075 except in second year and third year respectively. In 2076, the result showed in the favor of male. It means the result of male was better than the female except in first year. It showed that the most of the students were female in B.B.S. and approximately, the result was in the favor of female.

In result comparison of B.Ed. in the year 2074 to 2076, the result of first year and second year was poor but the result of third year and fourth year was satisfactory and good. In the result comparison of B.B.S.in the year 2074 to 2076, the result of first year and third year looks poor and the result of second year and fourth year was good and satisfactory. In the students' achievement through result analysis between B.Ed. and B.B.S., the result of B.Ed. fourth year and third year was better than the B.B.S. third year and fourth year but the result of B.B.S. first year and second year was better than the result of B.Ed. first year and second year.

As the implication, the students' achievement through the score analysis in this Janajyoti campus was not satisfactory as a whole except some years. It was seen that this result should be improved in the following academic years of this campus and the no. of male students should be increased. The result of the male students could be better if there were so many numbers of male students got the result better than the male because of the large number of female students. The study depicted that the students of first year and second year got approximately poor result and this and third year and fourth year got good result in the comparison with first year and second year.

References

Anderson, A.R. and Ingram, D. (2002).*Arts for Academic Achievement: Results from the 2000-2001 teacher survey*, center for Applied Research and Educational Improvement, Minneapolis, MN.

Bakar, R. (2018). The influence of professional teachers on Padang vocational school students' achievement. *KasetsartJournalofSocialSciences*, *39*(1),67-72. https://doi.org/10.1016/j.kjss.2017.12.017

Canning, E. A., Muenks, K., Green, D. J., & Murphy, M. C. (2019). STEM faculty who believe ability is fixed have larger racial achievement gaps and inspire less student motivation in their classes. *Science advances*, *5*(2), eaau4734.

Coleman, J. S., Campbell, E. Q., Hobson, C. J., McPartland, J., Mood, A. M., Weinfeld, F. D. &York, R. L. (1966). *Equality of Educational Opportunity*. Washington D. C.: Government Printing Office. Retrieved from http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED012275.pdf

Putwain, D. W., Nicholson, L. J., Pekrun, R., Becker, S., & Symes, W. (2019). Expectancy of success, attainment value, engagement, and achievement: A moderated mediation analysis. *Learning and Instruction*, *60*, 117-125

.Dearing, E., Kreider, H. & Weiss, H. B. (2008). Increased family involvement in school predicts improved child-teacher relationships and feelings about school for low-income children. *Marriage & Family Review, 43(3–4),* https://doi.org/10.1080/01494920802072462

Hanushek, E. A.,et.al. (2005). The Market for Teacher Quality. *NBER Working Paper, No. 11154*. Retrieved from http://www.nber.org/papers/w11154

Kell, H. J., Lubinski, D., & Benbow, C. P. (2013). Who rises to the top? Early indicators. *Psychological Science*, *24*(5), 648–659. https://doi:10.177/0956797612457784

Muenks, K., Wigfield, A., Yang, J. S., and O'Neal, C. (2017). How true is grit? Assessing its relations to high school and college students' personality

characteristics, self-regulation, engagement, and achievement. *J. Educ. Psychol.* 109, 599–620. http://DOI:10.1037/edu0000153

P. Martin (2020). Students' Expectation and Actual Academic Achievement –A Meta-Analysis. *International Journal of Educational Research*. http://doi.org/10.1016/j.ijer.2019.101524

Rockoff, J. E. (2004). The Impact of Individual Teachers on Student Achievement: Evidence from Panel Data. *The American Economic Review*, *94*(2), 247–252. http://www.jstor.org/stable/3592891

Slater, H., Davies, N. & Burgess, S. (2009). Do teachers matter? Measuring the variation in teacher effectiveness in England. *CMPO Working Paper Series, No. 09/212*. Retrieved from http://www.bris.ac.uk/cmpo/publications/papers/2009/wp212.pdf

Spinath, B.(2012). *Academic Achievement*. Heidberg University: Academic Press. http://10.1016/B978-0-12-375000-6.00001-X

Timperley, H.S. & Wiseman, J. (2002). *The sustainability of professional development*. Report to the Ministry of Education, Wellingt, https://www.educationcounts.govt.nz/publications/pacific/48661

Journal of Janajyoti Vol. 1

Implementation of the Continuous Assessment System in Basic Level

Deepak Bhattarai
Asst. Lecturer
bhattaraid7@gmail.com

Abstract

Assessment is a process of measuring student's knowledge, skills, and ability in the given area. It is a means of evaluation by which students get accurate information about what they have learned or not through class work, homework, project work, observation, etc. are continuously evaluated and recorded. It is a regular evaluation to find out if the students have not completed the classroom learning achievements, their behavior, attitudes, abilities, skills, etc. have not changed relatively. The main objectives of this study are to explore the current situation and to investigate the gap between policy and practice of continuous assessment system. The National Curriculum Framework (NCF), 2063 adopted the policy of extending the concept of continuous assessment from class 1 to class 3 to class 7. A mixed format has been used for this study and both primary and secondary sources have been used, although the selected schools did not use the continuous student assessment system as prescribed in the curriculum, they tried to implement it to some extent. Similarly, most of the teachers seemed to understand this policy only as a policy of not allowing students to fail. The teacher did not show much interest in the work schedule. The teachers of the school said that they have not received effective training on continuous assessment and the required materials have not been provided by the education office (now the local government) and there has been no discussion among the teachers as required. In order to effectively implement continuous student assessment, teacher posts should be maintained in proportion to the number of students, physical management of the school should be strengthened, teachers should be trained from time to time, traditional thinking on evaluation should be changed, information and communication system should be made effective.

Key Words

Achievements, attendance, performance, portfolio, training

Introduction

Continuous assessment system (CAS) is a form of educational examination which evaluate the students' progress or performance throughout the duration of a course. This is done in order not to depend on an examination at the end of the academic year/ semester. It is a mechanism whereby the students' final grading in cognitive, affective and psychomotor domains of the performance during a given period are evaluated. It is the phenomenon in which students are examined continuously over most of the duration of their education (Obony et.al, 2005).

Continuous assessment system (CAS) was introduced as an evaluation system in school level curriculum in Nepal since the implementation of Basic and Primary Education Project II. That program mentioned some key features- one of them is to introduce CAS and LPP (Liberal Promotion Policy) for the improvement of quality in primary education (BPEP, 1999). The National Curriculum Framework adopted the policy of extending the concept of continuous assessment from class 1-3 to class 7 (NCF, 2063). The continuous assessment system (CAS) has been recognized as a vital part of everyday classroom instruction at the basic level of education in many developing countries, like Nepal. It is an important component of any teaching-learning process. Students need to be given assessment and follow-ups frequently to boost up the educational progress in the teaching and learning process. It is a key instrument to ensure quality education.

"Continuous assessment is an ongoing process of gathering and interpreting information about student learning that is used in making decisions about what to teach and how well students have learned"(Nitko, 2004).

Continuous assessment is a systematic, comprehensive and cumulative record of a student's cognitive, affective and psychomotor attainment within the period of schooling (Hernande, 2012).

Continuous assessment entails careful keeping of records on the pupils, continuously and systematically. It takes into consideration the termly or periodic performances of

students in assignments, tests, projects and other educational activities. This is to say that in continuous assessment, emphasis is on the award of scores on any bit of work done by the student. This implies that scoring must be continuous and regular. However, the national policy on education specifically defined continuous assessment as a mechanism, whereby the final grading of the students in cognitive, affective and psychomotor domains of education are taken into account systematically, during a given period in the school system. This type of assessment, takes into consideration various methods or modes of evaluation used, the target being to guide and improve the learning capacities of the students, as well as their different performances (Joy & Susana, 2019). In continuous assessment system, the evaluation of student learning does not depend only on exam scores. A scheme of evaluation as suggested by Ministry of education in Nepal, examination system was divided in two parts continuous evaluation and formal exam. Continuous evaluation covers 40% of the full marks and includes home work/class work (class participation), project work, behavior changes, creativity work and attendance. Formal exam covers 60% of the full marks and it includes only tri-monthly and annual test (CDC, 2068).

Continuous assessment system as a method of finding out what the child gained during the learning activities in terms of knowledge, thinking and reasoning, character development and industry. Therefore, the continuous assessment system as a method of evaluation by which the teacher periodically ascertains learner's ability in gaining knowledge, thinking, reasoning, character learning activities using different instruments like tests, assignments, projects, observation, interviews and questionnaires. The results of continuous assessment system are made use of at the end of each course and the results are taken into account after leaving school. In other words, continuous assessment is a method of obtaining information about any child from the school authority (Joy and Susana, 2019).

According to Primary Curriculum Digdarsan (2057), Continuous assessment is a way of assessing pupils using a set of learning outcomes indicators. It refers to the daily

process by which teachers gather information about learner's progress. Teachers can then use this information for formative purpose as an integral part of their teaching and for summative purpose as well. The Continuous Assessment System (CAS) is a practice by which teachers manage their classes, adopt student centered techniques of teaching and assess students individually. The assessment of each individual student is based on his/her regularity, participation and performance etc. by using variety of formal and non-formal tools of evaluation. Teachers evaluate student learning along with their teaching. Teachers use the assessment information for improving their teaching. Therefore, the Continuous Assessment System is merely a tool help teachers organize information about their students. It is not a system in which the teachers are busy with giving tests to the students frequently. But, at all times the teacher's needs to know for each of the students in the class how well they have understood. The ideas are being taught.

Hyland, (2006) states that, "CAS as a formative assessment refers to the way used to evaluate information about the learners, allowing the teacher to advice students, monitor learning process." So, continuous assessment refers to practice of continuously checking on learner's attainments with an aim of building an assessment profile. The shape of assessment takes the form of working through learning activities; learners demonstrate their capacities in developing their level.

Continuous assessment is any assessment made during the class year that mean to improve learning process and provides the information needed to adjust teaching and learning while they are happening, also helps teachers in determining next steps during the learning process (Garrison and Ehrighaus, 2007).

Teaching is a science an art and challenging job as well. A good teacher, not only should be careful while choosing appropriate methods and techniques but types of evaluation too. The teacher should evaluate the students through formative as well as summative process. So, continuous assessment system is an integral part of an assessment system. It is also taken as a modern evaluation system. In continuous assessment system, students are evaluated regularly by using various tools and measures and promoted by

non-formal examination that is called liberal promotion or automatic promotion. Evaluation is a mirror to both teachers and students and other stakeholders (Sharma, 2017).

"The existing assessment system of Nepal has neither been effective nor has it been acknowledged as an integral part of teaching and learning". Therefore, the government of Nepal decided to implement CAS in all schools of Nepal. Summative assessment did not judge the students' actual performance rather it tested intelligence only within fixed period. Government had already piloted CAS through Basic and Primary Education (BPEP II 1999) in five districts of Nepal as an experiment (Aryal, 2015).

Aryal (2015) said that BPEP II started a training program named Whole School Approach Teacher Training that conducted teacher training and devised other assignment strategies for making good teachers to effective implementation of CAS. Government of Nepal already declared that CAS has been implemented in all the schools of Nepal up to seven but now it is implemented in 1-3 classes partially.

Throughout the work, this study explores the current situation and to investigate the gap between policy and practice of continuous assessment system.

Methodology

In this qualitative research, based on primary as well as secondary information. In this research, my concern is whether students have been measured in their schools according to the rules of CAS given in policy documents or not, whether teachers who teach in basic level are familiar with the policy of CAS, the tools/ instruments for CAS or not. So that my study concerned with such problems which are needed to be researched. The policy of CAS and real practice in schools need to be researched. Therefore, I am interested to find out the current situation as well as gap between policies and practices of CAS.

In this study, the semi-structured interview is applied and get necessary information (the policy, rules, method of keeping records etc.) with four teachers who teach in basic level and two headmasters also in selected schools. In this study, the participants were

selected purposefully on the basis of implementation and gap of the practice of continuous assessment system.

Findings and Discussion

The data collected via interview and observation of classroom have been discussed in relation to the research questions and the results have been made as consistent as possible with the objective of the study.

Headmaster's Opinion Regarding the Implementation of Continuous Assessment System

Regarding the implementation of continuous assessment system, according to the headmasters of community schools in Tanahun district, continuous assessment is an assessment conducted from the time they enter school or from the time they enter the classroom to the annual examination. In order to make them more involved, to motivate them to impart practical knowledge, to make them activity oriented etc., it is to provide support to the students by continuously evaluating them along with daily reading.

Similarly, regarding the use of continuous assessment system is based on the activities performed by the students on a daily basis along with teaching activities. Assessing behaviors such as assisting etc. is also evaluated and through this evaluation an attempt is made to impart practical knowledge to them and it is ongoing on a daily basis.

Teacher's Opinion Regarding the Implementation of Continuous Assessment System

Regarding the implementation of continuous assessment system, according to community school teachers in Tanahun district, continuous assessment system is an evaluation system which is conducting along with daily students' attendance, class work, homework, behavior change, discipline, cleanliness or hygiene status, engagement in extracurricular activities, ability to lead and participation in various activities,. It is understood that the class is given to the students by conducting regular assessment. According to this policy, students are not allowed to fail, that is, a liberal promotion policy (LPP) is adopted.

Based on the above-mentioned opinion, it can be said that the continuous assessment system was taken by all the school's principals in addition to the written test as a daily assessment from the time of admission to the annual examination. It has been taken a policy to upgrade by providing regular support after evaluation from various sources. Similarly, the headmaster was asked if there were any problems in the use of the system and what should be done to solve the problem. He expressed his view that training should be arranged.

The basic level teachers said that, this system is a process of teaching and evaluating on a daily basis based on their homework, class work, attendance, project work, behavior change, creative work, cleanliness, regularity, etc. The teachers' opinion about continuous assessment system policy was clear but its implementation level was very weak. It was found that the student assessment details were burden, time consuming and not very achievable.

It is mentioned that the policy of continuous assessment system along with the student's studies, his / her attendance, homework, participation in extracurricular activities, creative activities, behavioral changes are regularly evaluated and the weak side is immediately identified and improved. Where continuous learning is done through continuous assessment of students, their learning achievement is detected and students who are unable to learn are given appropriate teaching and the policy aspect of continuous assessment seems to be somewhat similar. Similarly, the policy concept of understanding and continuous evaluation of the headmaster and most of the teachers seems to be similar.

Thus, as mentioned above, it can be said that the headmaster has a clear view on continuous evaluation while not all the teachers have a clear view in this regard. Especially the teachers who are most aware of the implementation side of this concept should be clear that they are not fully aware of it. Teachers were seen taking this policy only as a government policy. Therefore, as stated by the headmasters, before implementing this policy, it is inevitable that all teachers should be given continuous

assessment training or complete information as well as responsibility towards the profession.

Continuous Assessment System and Classroom Management

The continuous assessment system is a new concept brought to the basic level of developing countries. As it is new concept, there are various difficulties in implementing it. In order to carry out continuous student assessment not only in policy but also in practice, the physical and educational condition of the school should be strengthened as weak physical and educational condition affects the psychology of the students. From the educational management of the school to the classroom management, physical management, management of educational materials, many things affect the assessment. Classroom management is a process designed to conduct teaching and learning in a well-organized and effective manner. As long as the classroom is not made student-friendly, meaningful learning cannot take place. As the curriculum divides the classroom management into physical and psychological. The condition of the physical and psychological and educational aspects of the school is given below.

Physical Management

Analyzing the basis for the research, it has been found that the physical infrastructure of all schools is good. During the study, the researcher has tried to visualize the size of the classroom, arrangement of furniture, arrangement of lighting, decoration of the classroom and the condition of cleanliness under the physical management aspect of the selected schools through direct observation. According to the Education Regulations 2059, the classrooms are generally 9 feet height and sun-protected. The condition of furniture in all the schools was found to be good. The selected schools have fully organized classrooms with full lighting. One school has relatively small windows and is not well. It was found that various charts and attractive and greedy creations of the students were pasted as educational materials. Similarly, all the schools made positive efforts in the field of sanitation but despite the provision of dustbin.

Educational & Psychological Management

Classroom temperature, noise and other irritating noises seem to have had no effect on all schools because all schools are located away from the city area and on the main streets. Similarly, none of the teachers in all schools understood the emotional barriers (anxiety, stress and fear) that may appear in the students and tried to understand such emotional barriers or sympathy.

While the teachers of one school seemed to be aware of the curiosity of their students, the teachers of the other schools did not seem to pay much attention to it. i.e., they could not identify the level of the students. The frustration of the students regarding teaching in the classroom was found to be due to the fact that the teachers of all schools were interested in the reasons for the frustration of the students. Similarly, for the active participation of the students, it was found that the teachers of all the schools used to ask questions, discuss, do group work, encourage and provide support in the middle of the class work and to be aware of students' health and tiredness.

Analysis of Teaching-Learning Activities

None of the teachers selected for the research were found to have any knowledge of the pre-knowledge of the students in any of the lessons. It was found that all the teachers enter the subject to be taught only by memorizing the pre-lessons. According to the curriculum, the teaching method should be student-centered in which group work, project work and discussion methods should be used.

Apart from the educational materials provided by the school, no material related to the subject was used. Similarly, students were found to be taught in different styles based on their interest, level and ability to be active in learning and students were evaluated through written and oral questions, discussions and homework. In each teacher had finished the lesson by summarizing in every class. It was found that they were giving homework to develop the exercises and writing skills in the textbook.

Continuous Assessment System and Evaluation Method

In particular, assessment is considered an integral part of teaching and learning process. Did the students acquire the knowledge, skills and behaviors as per the objectives of the

curriculum? How much did you achieve? Student assessment is the act of auditing. When evaluating a student, it should be evaluated on the basis of continuous assessment and not on the basis of written test only.

The methods mentioned in the guideline and the method used by the school for continuous student assessment are mentioned. Although the guideline mentions aspects such as student behavior, knowledge, skills, perceptions, interests, self-confidence, and leadership ability, the teacher observes that the school observes student activity, interest in classroom activities, discipline, cleanliness and honesty.

It was found that the class work and homework were not done as prescribed by the curriculum but only in the exercises and activities given in the textbook. Although the implementation booklet mentions the task of providing context to develop the knowledge and skills of the students, some teachers were found to be ignorant in this regard and some teachers did not implement it in practice and did not take any action in this regard. Twice a week, the teachers checked the hygiene of each student to see how they changed their behavior. They also found that they did not look after their belongings (books, copies, pens) and were disciplined at school.

Although the curriculum mentions that each student has some special ability, it should provide a suitable environment or opportunity to use that ability, such as singing, playing instruments, dancing, drawing, etc. It was found that they were forced to do stories, play games, draw pictures, etc. The attendance of the students was recorded in the register on the basis of daily attendance. The guideline says that self-assessment is for students to self-assess what they have learned and what they have not learned, but the school has not encouraged them to present their assessment of themselves. Although students did not know how to evaluate classmates, sharp students were found to help weak students when needed.

Although the guideline provides for information on social relations, activism and obedience from parental contact, it was found that the teacher allows the student to learn about the student's reading while in contact with the parent. Overall, the teachers of both

the schools have adopted different methods of assessment as mentioned in the guidelines but not all of them have used the assessment criteria.

Problems of the implementation of Continuous Assessment System and its Solution

Continuous assessment system is considered as an integral part of the educational process. This system is more related to educational activities than the evaluation system. It also takes into account the individual differences of the students. Therefore, it is not only provided information on student achievement through periodic assessment but also helps to ensure that the student achieves learning achievement as per the expectations of the curriculum. This assessment helps the teacher to collect, present and analyze information about student achievement. This research report shows that this assessment system is essential for the continuous achievement of the students and even though it is considered as a good program by all the stakeholders, it has not been implemented successfully.

The factors can be many in which the study shows that the problems faced by the stakeholders while implementing the policy and the solutions to those problems are presented below.

Related to Parents

Parents are also important stakeholders for the effective implementation of the continuous assessment system. Student-related program cannot be successful unless parents are alerted. Even in the context of this program, parents are more excited to get many marks or position than continuous assessment system. So, most of the parents are not found to be confident about this assessment system. There is a problem in its implementation.

In order to solve this kind of problem, parents need to be made clear through various programs. If the parents can be made clear, it can be implemented under their regular supervision and monitoring.

Related to Physical Management

If the physical management is weak or the size of classroom is congested the continuous assessment system program cannot be implemented effectively. Similarly, lack of disability friendly building and adequate grounds are also problems of implemented this program.

In this way, in order to solve the problems related to physical management, by coordinating with the central, state and local governments, sufficient assistance can be obtained and the physical construction can be done as per the need of the school.

Related to the teacher

The important stakeholder to effective implementation of continuous assessment system is the teacher but if the teacher does not play an effective role, then the program will not be justified. Reasons for not wanting to change the teaching method and evaluation method have also created problems in the effective implementation of this program.

Thus, in order to solve the above-mentioned problems, teachers should be made dutiful and responsible towards the profession as well as refresher training related to thematic training and continuous assessment system.

Related to Management

If the management side is strong or perfect, any program can be successfully completed. Lack of resources and means for its successful implementation, inability to motivate teachers, low attendance of students at local festivals and lack of effective supervision and monitoring etc. can be considered as important problems for effective implementation of continuous assessment system.

In order to solve the problems mentioned above, we must always look forward to the leadership role in overcoming the shortcomings seen in all aspects and try to change the attitude of the stakeholders towards it. In the same way, we have to move forward by providing resources and motivating the teachers also.

Summary and Conclusion

The effectiveness of educational program and the students' achievement is the crucial part of the educational program. Effective assessment is the only way to know for sure how much a student has achieved, i.e., the evaluation system must be standardized for effective implementation of educational program and positive results. What is the status of implementation of continuous assessment system at basic level? What are the problems? In order to fulfill this objective, the information obtained during the preparation of this research paper has been mentioned as follows.

1. Some teachers were positive about the continuous student evaluation system but some of the teachers did not show interest.
2. It was found that the teachers were expecting training. Even after the program was conducted, some teachers were found to be ignorant about it.
3. In the continuous assessment system, it was found that students were evaluated by giving priority to class work, homework and attendance.
4. The management of the portfolio was not found to be complete but the teacher who created the portfolio was not found to have done it as mentioned in the syllabus.
5. Some aspects adopted for evaluation in continuous evaluation system have not been taken into consideration.
6. The physical condition of the school should also be able to make continuous student assessment effective.
7. It was found that the students' activism is increased every Friday by teaching extracurricular activities like nursery rhyme, poetry competition, sports, sanitation, attendance etc.
8. Most of the teachers understood this policy as a policy of offering classes to the basic level students only on the basis of the various activities they offer.

It cannot be denied that the effective implementation of continuous assessment system will have a positive impact on the overall learning achievement of the students. If the

problems seen in the implementation can be removed to some extent by displacing the shortcomings and weaknesses of the existing evaluation system through continuous assessment system, then appropriate measures can be taken to evaluate all the achievements of the students in a timely manner. In fact, the efforts of teachers alone are not enough for the effective implementation of a continuous assessment system. In order to make it effective, the role of teachers as well as parents, students, headmasters, educational bodies are important. But in the current context, only teachers and headmasters seem to be burdened with its implementation.

In this study, the task was to understand the status of implementation of continuous assessment system at the basic level of schools. Based on the results obtained from all the means of information gathering during the on-site visits to the schools concerned and the interviews with the stakeholders, it was found that the continuous assessment system could not be used as per its essence and all these parties need to cooperate as much as possible.

The study highlights low attendance as well as other teacher vacancies, high student numbers, occasional lack of teacher training, lack of monitoring and supervision by higher authorities and uneducated parents. Since discouraging student absenteeism is a complex problem, the regulatory body needs to take immediate steps to address it so that students can enjoy school full time.

The use of portfolio is also a reliable tool for student assessment, so it needs to be managed in a scientific and systematic way. Since all the learning achievements from the students during the continuous assessment and the things mentioned in the directory are not recorded, it seems that it should be kept in accordance with the continuous assessment system implementation guide book.

In conclusion, the research based on the status of implementation of continuous student assessment needs to be developed to solve all the problems in the education sector not only the use and management of continuous assessment system but also as a means of enhancing continuous relationship between teachers, students, curriculum and parents.

The main objective of this program is to make basic education, which is the foundation of school education, relevant to the times.

The continuous assessment process is carried out with the expectation of creating a conducive learning environment in the classroom without affecting the students' psychology. However, due to lack of resources, lack of skilled manpower and traditional thinking, the current situation could not be satisfied.

Therefore, considering all these things, it seems that all the stakeholders should cooperate from their respective places to achieve the expected goal by making the communication system and monitoring system more active.

References

Abony, O.S. Okereke, S. C. Omebe, C. (2005) *A First course in educational measurement and evaluation*. Fred Ogah Publicers, Enugu

Aryal, G.P. (2015). *Continuous assessment system and liberal promotion:* Implementation analysis, Teacher education.

BEPC, (1999) *Basic and primary education project II*. Kathmandu: Ministry of Education. https://moe.gov.np/assets/uploads/files/BPEP_Masterplan_1997-20021.pdf

CDC, (2068). *Continuous Student Evaluation Implementation Book- 2068*. Sanothimi Bhaktapur, Nepal. http://107.170.122.150:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/826/13089.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Chaudhari, Kuchhat Narayan (2013), *Continuous assessment technique with Various Aspects of Language Learning*, Kathmandu: Shree Ganesh Offset Press.

Garrison, C. &Ehringhaus, M. (2007). Formative and Summative Assessments in the Classroom. In:HttpWWW. Amle.Org. Formative and Summative Assessment in the Classroom: Theory Into Practice: Vol 55, No 2 (tandfonline.com)

Hernande, R. (2012). *Does continuous assessment in higher education support student learning?* Journal of higher education

https://intranetsp.bournemouth.ac.uk/documentsrep/Continuous%20Assessment.pdf

Hylan, K. (2006). *English for Academic purposes an advanced recourse book*. London and New York: Routledge. https://www.amazon.com/English-Academic-Purposes-Routledge-Linguistics/dp/B00D9Q1VMI

Joy S.C. Obi, Susana U. Obinely (2019) *Continuous Assessment in Counseling,* Hugotez Publication, Nnamdi Azikiwe University, Awka

National curriculum framework for school education in Nepal. (2007). Kathmandu: Ministry of Education. http://www.moe.gov.np/assets/uploads/files/National-Curriculum-Framework-2007-English.pdf

NCF, (2063) Curriculum Development Center (CDC) Kathmandu http://nepaknol.org.np/cdc/catalog/opac_css/index.php?lvl=author_see&id=4276

Nitko, E. G. (2004). *Educational Assessment of Students*. Ohio: Merrill Prentice Hall.

Sharma, Laxmi Devi (2017) *Current Practices of Continuous Assessment System in Grades 1-3 in Nawalparasi District*. https://elibrary.tucl.edu.np/handle/123456789/1746

खादा र मालाको अभ्यास र प्रयोग

लक्ष्मी श्रेष्ठ
सहायक प्राध्यापक
laxmi.sth71@gmail.com

लेखसारः

खादा बौद्ध धर्म र संस्कृतिसँग जोडिएको छ। नेपाली समाजमा सम्मान प्रकट गर्दा गलामा पहिऱ्याउन वा ओढाउन प्रयोग गरिने विभिन्न रङ र स्तरको कपडाको वस्तु नै खादा हो। देवी देवताको पूजाआजामा चोखो ध्वजाको रुपमा पनि यसलाई चढाउने गरिन्छ। हाल चलन चल्तीमा रहेको खादामा अष्टमङ्गल कोरिएको हुन्छ। छत्र, मत्स्य, कलश, कमल, शंख, स्वस्तिक, ध्वजा र धर्मचक्र कोरिएको खादाको प्रयोगले शुभकार्यमा प्रयोग गरिने सूचकको सङ्केत गर्दछ। नेपालमा मात्र नभएर विश्वभरमा नै सामान्य कार्यक्रमदेखि लिएर विशेष प्रकृतिका कार्यक्रमहरु सम्ममा खादाले आफ्नो प्रभुत्व कायम गरिसकेको छ। हरेक जसो कार्यक्रममा खादा अपरिहार्य वस्तुको रुपमा परिचित समेत छ। खासगरी विभिन्न कार्यक्रमहरुमा अतिथि सत्कारको प्रमुख आधार बनेको खादा र यसको विकल्पमा प्रयोग गरिँदै आएको मालाको चर्चामा यो लेख तयार गरिएको छ। खादाको इतिहास, यसको सामाजिक, आर्थिक, धार्मिक र वातावरणीय पक्षको समेत चर्चा गरिएको छ। खादाको उत्पत्ति, बौद्ध धर्ममा खादाको महत्व, जन्म, उत्सव र मृत्यु संस्कार अनुसार कस्तो खादाको प्रयोग गर्ने, जस्ता विषयवस्तुहरुले प्रवेश पाएको छ। त्यसैगरी फूल र मालाको सन्दर्भ र प्रयोगलाई पनि समेटिएको छ। विभिन्न प्रचलित फूलहरु मध्ये हिन्दूहरुले तिहार लगायत विभिन्न चाड, पर्व, मेला र उत्सवहरुमा प्रयोग गर्दै आएका सयपत्री, मखमली र गोदावरी फूल र नेपालीहरुको संस्कृतिसँग जोडिएको यसको गहिरो सम्बन्धलाई उजागर गर्ने उद्देश्य राखिएको छ। द्वितीय स्रोतका सामग्रीका आधारमा लेख तयार गरिएको छ। कृषि सम्बन्धी सयपत्री फूलको व्यवसायिक खेती र बजारीकरणको सम्भावना र आर्थिक लाभलाई विशेष जोड दिइएको छ। दिनप्रतिदिन बढ्दै गइरहेको फूलको मागलाई पूर्ति गर्न सयपत्री फूल खेती गरी आफ्नै उत्पादन प्रयोग गर्न पनि प्रोत्साहन गरिएको छ। फूल खेतीमा आत्मनिर्भर बनी शुद्धता, स्वास्थता र स्वरोजगारमा जोड दिनु, आफ्नो उत्पादनले आफ्नै बजार पाउनु सौभाग्यको कुरा पनि हो। सयपत्रीमा सुन्दरता जोडिएको छ, खुसीका पलहरु जेडिएका छन्। सयपत्रीमा सम्भावना पनि छ। त्यसैले करोडौं मूल्य बराबरको फूल आयातमा भन्दा आफ्नै मेहेनत र परिश्रममा सद्भाव, सम्मान र खुसी खोज्न सिक्नु पर्ने कुरालाई स्पष्ट पारिएको छ।

विशेष शब्दावलीः रङ, ध्वजा, बौद्धधर्मावलम्वी, सयपत्री, मखमली, गोदावरी

पृष्ठभूमि

बुद्धधर्मावलम्बीले पूजा आदिमा चढाउने सेतो वा पहेंलो मलमलको कपडाको टुक्रा वा विशिष्ट व्यक्तिहरुको स्वागत वा विदाइमा दिइने त्यस्तो कपडाको उपहार नै खादा हो (अधिकारी, २०६१) । हजारौं बर्ष पहिले हिमाली भेगमा बोन धर्म थियो । त्यहाँ यो मेरो/हाम्रो इलाका हो भन्ने चिनाउन वा संकेत गर्न सेतो कपडा मालिङ्गा वा लट्ठीमा फहराइन्थ्यो । सबैभन्दा पहिला त खादालाई शुभसाइतको सगुनको रुपमा पहिऱ्याउने गरिन्छ । हिमाली भेगमा खादालाई 'खातक' पनि भनिन्छ । 'खा' भनेको हिउँको प्रतीक र 'तक' भनेको हिउँ नै हिउँले ढाकेको देशमा लगाउने चिन्ह भन्ने बुझिन्छ (शेर्पा, २०७७) । पहिले पहिले हातले बुनेका खादाहरु प्रयोगमा ल्याइन्थ्यो पछि विस्तारै त्यो पनि विस्थापित हुन पुग्यो । सेतो पारदर्शी कपडाबाट सुरु भएको खादा विभिन्न नाम र रङहरुमा परिवर्तीत हुँदै अगाडि बढेको छ । आजभोलि अष्टमङ्गल चिन्ह युक्त खादा पनि निकै प्रयोगमा ल्याइन्छ । अष्टमङ्गल चिन्ह भएको खादा पहिऱ्याउँदा आयुष्मान भव, चिरञ्जीवी भव, सदा सुखी भव, सदा कल्याणवती भव भन्ने आषिशका साथ खादा लगाइदिनु पर्दछ ।

खादाको विषयमा फरक मत राख्नेहरु यसलाई फूलको माला जस्तै कपडाको प्रयोगद्वारा श्रद्धा र सम्मान व्यक्त गर्ने सांस्कृतिक सामग्रीबाहेक अरु केही होइन पनि भन्दछन् । खादा सबैले प्रयोग गर्न सकिन्छ । यो कुनै जाति, धर्मको आधारमा लगाउने होइन किनभने जलको धर्म भनेको शीतल गर्ने हो । जीव र जगतलाई उर्जा दिने हो । सूर्य हिन्दूले मात्र हेर्ने हो र अर्को धर्मावलम्वीले हेर्न हुँदैन भन्ने हुँदैन । सूर्यको काम ताप दिने हो, उसले जीव र जगतलाई जीवन्तता प्रदान गर्ने हो । पानीले बौद्ध धर्मावलम्वीलाई मात्र तिर्खा मेटाउँदैन उसले चराचुरुङ्गी, बोटबिरुवा देखि लिएर सबै जातजातिहरुलाई तिर्खा मेटाउने हुनाले खादा पनि बौद्ध धर्मावलम्वीले मात्र नलगाएर सबैले प्रयोग गर्न सकिन्छ । मात्र के हो भने प्रयोग गर्ने तरिका र यसको मर्म बुझ्न आवश्यक छ (शेर्पा, २०७७) ।

खादा, सम्मान र नेपालीहरुको कार्यक्रम आजकल एकअर्काको परिपूरक बनेको छ । नेपालमा मात्र होइन, विश्व भरका प्राय कार्यक्रमहरुमा खादा अपरिहार्य बस्तु बनेको देखिन्छ । हिजोआज खादालाई सामान्य रुपमा मात्र होइन खादामा नै आयोजक, संघ, संस्थाको नाम नै छपाउने र यसलाई प्रचार प्रसारको माध्यम पनि बनाउने गरिन्छ । हामी कहाँ कुनै विशिष्ट पाहुना आउन् वा पर्यटकलाई स्वागत गर्दा र विदाइ गर्दा होस्, मानिसको जन्म होस् वा मृत्यु अथवा विवाहमा वर वधुलाई वधाई तथा आशीर्वाद दिंदा होस् आम मानिसले खादाको प्रयोग गर्दै आइरहेको छ । आजभोलि हरेक जसो कार्यक्रममा अतिथि सत्कार र सम्मानको लागि खादाको प्रयोग अनिवार्य जस्तै बन्दै आएको छ । कतिपय जातजाति भित्रका चाडपर्वहरुमा पनि खादाको

प्रयोग भएको पाइन्छ । कुनै कार्यक्रममा कदाचित् कुनै अतिथिलाई खादा लगाइएन भने उसले आफू अपमानित भएको अनुभूति सम्म गर्दछ ।

पछिल्लो समयमा भने सम्मान तथा सत्कार गर्दा खादा ओढाउने प्रचलन व्यर्थको भन्दै ठाउँ ठाउँबाट यसलाई प्रतिबन्ध लगाउनु पर्ने आवाज पनि उठिरहेका छन् । सञ्चारका विभिन्न माध्यमहरुमा समेत खादा प्रतिबन्धका समाचार आउन थालेपछि भने बौद्ध धर्मावलम्बीहरुले आफूहरुको पवित्र वस्तुमाथि प्रतिबन्ध लगाएर धार्मिक सहिष्णुता भङ्ग गर्न खोजेको भन्दै चर्को विरोध समेत गरे । खादा प्रतिबन्धको विरुद्धमा ध्यानाकर्षण गराउन नेपाल आदिवासी जनजाति महासंघको नेतृत्वमा नेपाल शेर्पा संघ लगायतले तत्कालीन पर्यटन मन्त्री जीवन बहादुर शाहीलाई ज्ञपन पत्र बुझाएको थियो । मन्त्री शाहीले तत्कालै निर्णय कार्यन्वयन नगर्न संस्कृति मन्त्रालयका सचिवलाई निर्देशन दिएका थिए । खादा माथिको प्रतिबन्ध हटाउन मन्त्रालयले गरेको निर्णय पछि बौद्धमार्गीहरुले सकरात्मक कदम भन्दै खुसी व्यक्त गरेका थिए (पोखेल, २०७५) ।

खादाको प्रयोग सम्बन्धमा भइरहेको दुविधाले एउटा बहसको आवश्यकता हाम्रो सामु पनि ल्याइदिएको छ । यसको प्रचलन कति ठीक कति बेठीक ? मालाले खादालाई प्रतिस्थापन गर्दा समुदायमा कस्तो सन्देश जाला ? भन्ने पक्षमा अध्ययन अनुसन्धान नभइसकेको परिप्रेक्ष्यमा खादा र मालाको प्रयोगमा केन्द्रित भई यसको ऐतिहासिक, धार्मिक एवम् व्यावहारिक पक्ष केलाउन आवश्यक देखिन्छ ।

फूल, दूबो, सुनचाँदीका बत्तू-मणिमाणिक्य आदि एउटै सूत्रमा उनी गलामा पहिरन बनाइएको हारलाई माला भनिन्छ (शर्मा, २०६२) । फूल र मालाको अन्योन्याश्रित सम्बन्ध रहेको छ । माला सयपत्री, मखमली, गोदावरी लगायत धेरै थरीका फूलबाट आकर्षक ढङ्गले बनाउन सकिन्छ । चाडवाडमा श्रद्धापूर्वक भगवानलाई अर्पण गर्न र सभा समारोहमा अतिथिलाई सम्मान स्वरुप गलामा पहिर्‍याउन मालाको आवश्यकता पर्दछ । नेपाली धर्म संस्कृति र परिवेशमा फूल र मालाको छुट्टै विशेष र महत्वपूर्ण स्थान रहेको छ । खादा र मालाको प्रयोग सन्दर्भ सहित यसको ऐतिहासिक, धार्मिक/सांस्कृतिक, आर्थिक र वातावरणीय पक्षहरुको विश्लेषण गर्नु यस लेखको उद्देश्य रहेको छ ।

अध्ययन विधि

प्रस्तुत अनुसन्धानात्मक लेखमा द्वितीय स्रोतका सामग्रीहरु प्रयोग गरिएको छ तसर्थ यसमा पुस्तकालयीय विधि र अनलाईन सामग्रीहरु प्रयोग गरिएको छ । यस सन्दर्भमा खादा र माला सम्बन्धी विभिन्न पुस्तक, पत्रपत्रिकामा प्रकाशित लेख रचनाहरुलाई समेत मुख्य सन्दर्भ सामग्री मानेर अध्ययन गरिएको छ ।

अध्ययनको औचित्य

यस अध्ययनले खादा र मालाको सन्दर्भ/प्रसङ्ग बुझ्न चाहनेहरुका लागि जानकारी प्राप्त गर्न सहयोग गर्दछ । खादाको इतिहास, यसको धार्मिक/सांस्कृतिक पक्ष, आर्थिक र वातावरणीय पक्ष समेतको जानकारी लिन चाहने साथै यस विषयमा थप अनुसन्धान गर्न चाहनेहरुका लागि समेत यो अनुसन्धान उपयोगी हुनेछ ।

खादाको इतिहास

पातलो कपडाको खादा देख्दा सामान्य लागे पनि यसको सांस्कृतिक महत्व र इतिहास धेरै पुरानो छ । 'खादा' तिब्बती संस्कार हो । मंगोलिया हुँदै भित्रिएको यो संस्कृति शुभविवाह, अन्त्येष्टि, चाडपर्वको बेलादेखि शुभ आशीर्वाद दिने बेलामा मानको खातिर अर्पित गर्ने गरिन्छ । नेपालको हिमाली भेग र चिनको स्वशासित क्षेत्रबाट खादाको प्रचलन बिकास भएको हो । तिब्बती शणरार्थी आफूहरुले नै खादाको सुरुवात गरेको बताउँछन् । हिमाली जिल्लाहरुमा फूल नपाइने हुँदा यसको सट्टामा रेशमी देखि सुतीको विभिन्न रङ्का कपडाहरुमा लामा मन्त्र छपाएर सम्मानको लागि खादा पहिऱ्याउने गरिन्छ । खादा प्रयोग ठ्याक्कै कहिले सुरु भयो महायानी बौद्ध विद्वानहरु पनि किटानका साथ भन्न सक्दैनन् । उनीहरु खदाको इतिहास खोज्दै ४,७०० वर्ष अघिको चिनियाँ ह्वाङहो सभ्यतामा मङ्गल कामना गर्दा प्रयोग गरिने कपडाको कथासम्म पुग्छन् । त्यसैगरी वाग्मती उपत्यकाका नेवारले पूजापछि घाँटीमा लगाउने रातो कपडाको ध्वजालाई पनि त्यही खादाकै एउटा अवशेषको अर्थमा अर्थ्याउन खोज्छन् (आहुति, २०७२) ।

खादाको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि खोज्दै जाँदा सुरुवातमा यो सेतो रङ्गबाट बनेको पाइन्छ । पछिल्लो समय धेरै रङका खादा चलन चल्तीमा छन् । वास्तवमा खादा सम्मानका निमित्त कपडाको धरोको प्रयोग गर्ने यो संस्कृति उत्तरबाट सुरु भएको मान्न सकिन्छ र तिब्बतमा बौद्ध धर्मको एउटा शाखा महायानको विकाससँगै यसले व्यवस्थित सांस्कृतिक रुप धारण गरेको देखिन्छ । यही महायानी बौद्ध परम्परा बोकेका समुदायहरु आजको नेपालको हिमाली र पहाडी भूभागमा विचरण गर्ने क्रमसँगै खादा पनि नेपाल भित्रिएको पाइन्छ (आहुति, २०७२) ।

खादाको महत्व र यसको प्रयोग

परापूर्व कालमा खादा शुद्ध रेशमको कपडाको हुन्थ्यो । अहिले भने सस्ता कपडाका धेरै बन्छन् र अक्षरमा बुद्ध बन्दना एवम् कुलकुलायनको बन्दना आदि लेख्न थालिएको छ । जसरी हिन्दू धर्मावलम्विहरुले बर्जित मानेका फूलको माला उन्दैनन् त्यसरी नै खादामा शंख, घडा, माछा लगायतका आठवटा मङ्गल चिन्ह लगायतको महायानी बौद्ध परम्पराले मान्ने बौद्ध चिन्ह नराखेको महायानीहरु राम्रो ठान्दैनन् (शेर्पा,२०७७) ।

खादाको प्रयोग गर्ने तरिका पनि फरक फरक छन् । तिब्बतीयन बौद्ध धर्म परम्परा अनुसार चार शिक्षाहरु निङ्गमा, गेलुक्पा, कग्युपा र शक्यपामा चढाउन खादाको विकास भएको हो । बौद्ध संस्कृतिमा लामा गुरुहरुले खादालाई सिद्ध, चोखो र सधैं उच्च सम्मानित रुपले हेर्ने गर्दछन् । यो सिल्क, मलमल कपडा बाट बनेको पहेलो, सेतो र विभिन्न रङमा मन्त्र सहित छापेको कपडाको उपहार हो । तिब्बती संस्कार अनुसार आफूभन्दा ठूला मान्छेको सम्मानको लागि पुगिएको छ भने खादा आधा मात्र फुकाएर टेबुलमा राखिन्छ, ठूला मान्छे आफ्नो घरमा आएका छन् भने उसको हातमा खादा राखेर स्वागत गरिन्छ । आफूभन्दा सानोलाई चाहिँ खादा घाँटीमा बाँधेर बिदाइ गरिन्छ । त्यस्तै बौद्ध धर्मावलम्विहरुले लामाको गुम्बामा गएर सम्मान गर्दै छन् भने लामाको बसाइको प्रकृति हेरेर भिन्न तरिकाले खादाले सम्मान गर्ने चलन छ । हिन्दूहरुले पनि कुलायन पुजा गर्ने बेलामा चढाएको ध्वजा (जुन सेतो र रातो रङको मार्किन कपडाको हुन्छ) लाई पूजा समाप्ति पछि गलामा पहिरिन्छन् (शेर्पा,२०७७) ।

बौद्ध धर्ममा अष्टमङ्गल चिन्ह र शुभमङ्गल पाठको ठूलो महत्व हुन्छ । खादामा यी नै अष्टमङ्गल चिन्ह र शुभमङ्गल पाठ लेखिएको हुन्छ । अष्टमङ्गल चिन्ह र शुभमङ्गल पाठ नै आम बौद्धहरुको पहिचानको प्रतीक हो । त्यसैले खादाले बौद्ध धर्म र संस्कृतिको प्रतिनिधित्व गर्छ । बौद्ध धर्ममा विशेष गरी खादा पाँच वटा रङको आधारमा बनाइएको हुन्छ । कुन रङको खादा कसलाई लगाईदिनु पर्छ भन्ने अर्को महत्वपूर्ण पाटो रहेको छ । कालो रङलाई भने बौद्धहरु अशुभको रुपमा लिन्छन् । त्यसैले यो रङको प्रयोग हुँदैन । नीलो रङ र नीलो रङको खादा बौद्धधर्ममा स्वच्छताको प्रतीक मानिन्छ । पहेलो रङको खादा बुद्धको चिवर, मैत्री र करुणको प्रतीक हो । रातो रङको खादा बुद्धको दाँत, हड्डी र पवित्रताको प्रतीक हो । त्यस्तै कलेजी रङको खादा बुद्धको हृदय, मध्यम मार्ग र आर्य अष्टाङ्गिक मार्गको प्रतीक हो । आफ्ना दक्ष गुरुलाई सुख शान्ति र समृद्धिको कामना गर्दै पहेलो खादा लगाउनु पर्छ । भगवान बुद्धको लागि पहेंलो र कलेजी रङको खादा प्रयोग गर्नुपर्छ । तारा, बज्रयोगिनी आदिको पूजा पाठ र उनीहरुलाई चढाउन नीलो रङको खादा प्रयोग गर्नुपर्छ । इष्ट देवता, महाभैरव, धर्मपाला आदिको पूजापाठमा उनीहरुलाई रातो रङको खादा अर्पण गर्नु पर्दछ । गुरु वर्गहरुले शुभकार्यमा, खुसियालीमा आशिष स्वरुप आफ्ना शिष्यहरुलाई शुभमङ्गल प्रयोग गर्दा सेतो रङको खादा प्रयोग गर्नु पर्दछ । मातापितालाई जहिले पनि सेतो रङको खादा पहिऱ्याउनु पर्छ । सर्वसाधारण मान्छेहरुले पनि कोही कसैलाई स्वागत तथा शुभकार्य र त्यसको खुसीयालीमा सेतै रङको खादा प्रयोग गर्नु पर्दछ । खादालाई वास्तु शास्त्र अनुसार पनि प्रयोग गर्न सकिन्छ । बौद्ध धर्म अनुसार जन्मकुण्डली गणना गर्ने हो भने जम्मा ५ वटा धातु रहेका हुन्छन् । वृक्ष, अग्नी, पृथ्वी, फलाम र जल धातु मध्ये आफ्नो धातु अनुसारको खादा प्रयोगमा ल्याउनु पर्दछ । पृथ्वी धातु हुनेले पहेलो खादा लगाउनु पर्दछ, वृक्ष धातु

हुनेले हरियो खादा प्रयोग गर्नु पर्दछ त्यसैगरी अग्नी धातु हुनेले रातो, फलाम धातु हुनेले सेतो र जल धातु हुनेले निलो रङको खादा प्रयोग गर्नु पर्दछ (शेर्पा,२०७७) ।

बौद्ध धर्म र संस्कृति अनुसार यो एउटा पवित्र/चोखो दुपट्टा वा गलवन्दी हो, जसलाई खास कुनै धार्मिक अवसर सामाजिक वा पारिवारिक महोत्सव जस्तै : जन्म, विवाह उत्सव आदिको अवसरमा लगाउने गरिन्छ । यसलाई माया, प्रेम र पवित्रताको चिनोको रुपमा लिने गरिन्छ । खादालाई दिने व्यक्ति वा समुहको विशुद्ध माया, प्रेम र सद्भावनाको चिनोको रुपमा लिने गरिन्छ ।

नेपालमा खादाको सुरुवात

पछिल्लो समयमा नेपालमा खादाको प्रयोग बढी हुँदै आइरहेको छ । परापूर्व कालदेखि नै नेपालमा गुरुङ र शेर्पा समुदायले गुम्बा र चैत्यमा खादाको प्रयोग गर्दै आएको देखिन्छ । हाल नेपालमा विभिन्न चाडवाड र सभा समारोहमा बढी मात्रामा खादा जनजातिले प्रयोग गर्दछन् । पछि तिब्बतीहरुले विदेशी पाहुना आउँदा स्वागतको रुपमा खादा लगाउने चलन बसालेका हुन् (पोखेल, २०७५) ।

खादा नेपाली समाजमा पहिल्यैदेखि चलनचल्तीमा रहे पनि यसको व्यापक प्रयोग भने सन् १९६० ताका नेपाल भित्रिएका तिब्बती शरणार्थी सँगसँगै व्यापक हुन थालेको हो । बिरानो ठाउँमा जीविकोपार्जनका लागि उनीहरुले खादाको पनि व्यवसाय थाले । तिब्बतीहरुको देखासिकी गर्दै नेपालमा पनि वि.सं २०४६ साल पछि भित्रिएको यो संस्कृतिलाई नभइनहुने/ अत्यावश्यक वस्तुको रुपमा लिन थालेको देखिन्छ । खादा फूल उत्पादन नै नहुने हिमाली भेगका बौद्ध धर्मावलम्बीको सम्मानको प्रतीक थियो, जो नेपाली सहरिया जमातमा चल्न थालेको दुई दशक मात्रै भएको छ। २०४६ सालभन्दा अगाडिसम्म नेपालका केही सीमित जनजातिहरु बाहेक अन्य जातिहरुमा खादाको प्रचलन खासै देखिँदैन । २०४६ सालमा नेपालमा प्रजातन्त्रको पुनस्थापना भए पश्चात राजनीतिक पार्टीका नेताहरु राजनीतिक भ्रमणमा जिल्ला तथा इलाकाहरुमा जाँदा शेर्पा तथा तमाङ समुदायले आफ्ना नेताहरुको मानको खातिर खादा अर्पण गर्ने गर्दथे (पोखेल, २०७५) ।

सशस्त्र द्वन्द्वको समाप्तिसँगै जब शान्तिकाल सुरु भयो, तव एकाएक खादा प्रकट हुन थाल्यो । यसको यात्रा वेगवान भयो । आज हिमालदेखि पहाड र पहाडदेखि मधेससम्म, राजनीतिक पार्टीदेखि सरकारी औपचारिक कार्यक्रमसम्म, पाहुना वा सम्मान गरिने कुनैपनि व्यक्तिका गलामा हाकाहाकी खादा पहिऱ्याइन्छ ।

पोखरामा विन्ध्यवासिनी धार्मिक विकास समिति र पोखरेली युवा सांस्कृतिक परिवारले २०५७ साल तिरै पोखरामा पहिलोपटक खादामा आफ्नो नाम छापेर चलनमा ल्याएका थिए । खादाको सुरुवात तिब्बतको हिमवन्त प्रदेशमा फूल नपाइने भएपछि नौनी घिउको फूल बनाउन थालियो र पूजाआजामा त्यही प्रयोग गरिन्थ्यो । पछि सम्मानार्थ प्रयोग गर्ने वैकल्पिक सामग्रीको रुपमा खादाको सुरुवात भएको हो । नेपालमा

चाहिँ यहाँबाट बौद्धधर्म तिब्बत पुग्यो । त्यसै क्रममा नेपाल हुँदै तिब्बत पुगेका भारतीय गुरुबाट तिब्बतीहरुले विभिन्न विद्या सिके फेरि तिब्बत हुँदै त्यो विद्या नेपाल आयो । त्यससँगै नेपालमा खादाको प्रवेश भयो । यसर्थ खादा संस्कृति नेपालको होइन । तिब्बतमा पो फूल नभएर खादाको प्रयोग गरियो, नेपालमा फूल नै प्रशस्तै छ त्यसैले फूल नै प्रयोग गर्नुपर्छ । खादा आफैमा गलत भने होइन तर पछिल्ला दिनहरुमा खादालाई गलत काममा पनि प्रयोग गर्न थालियो (गुरुङ्ग, २०७३) ।

आर्थिक पक्ष

नेपालमा नुनदेखि सुनसम्म प्राय सबैकुरा आयात गरिन्छ । हरेक वर्ष खाध्यान्न, औषधी लगायतका विभिन्न अत्यावश्यक सामग्रीदेखि लिएर विलासिताका सामग्रीहरु आयात गरी वार्षिक खर्वौ व्यापार घाटामा पर्ने देश हो नेपाल । दसैंको भेंडा बोका होस् या तिहारको फूल होस् अथवा भ्यालेन्टाइन डेको गुलाव सबै आयात नै हुन्छन् । हामीले फूलको विकल्पमा कपडाको टालो प्रयोग गर्न त थाल्यौं तर यसमा पनि हामी परनिर्भर नै रहेछौं । नेपाली बजारमा रु १५ देखि रु ५०० भन्दा बढी मूल्यका खादा पाइन्छन् (पोखेल, २०७५) ।

नेपालमा भित्रिने सबै खालका खादा चिनबाट आयात हुने व्यवसायीहरु बताउँछन् । यस पक्षलाई सम्बोधन गर्दै पर्यटन मन्त्रालयले स्वदेशमा नै बनेको खादा चलनमा ल्याउन निर्देशन दिएको अवस्था छ । नेपालमा पुष्पखेती १५५ हेक्टर क्षेत्रफलमा गरिएको छ । जुन कूल खेतीयोग्य जमीनको ०.००५० प्रतिशत हो । हाल ३० लाख ९१ हजार हेक्टर जमीनमा पुष्प खेती हुँदै आएको छ । खेती गर्न हुने बाँझो जमीनको क्षेत्रफल भने १० लाख ३० हजार हेक्टर छ । पुष्प व्यवसाय आ.व २०७४/०७५ सम्म पुग्दा ४३ जिल्लामा विस्तार भइसकेको छ । करिब ६९७ फूल व्यवसायी सक्रिय छन् भने ४३ हजार ५०० व्यक्ति यस व्यवसायमा आश्रित छन् । आ.व ०७४/०७५ मा रु एक अर्ब ८७ करोड बराबरको फूलको कारोवार भएको थियो भने रु ११ करोडको फूल आयात भएको थियो । तिहारलाई माला अपुग हुने देखिएकाले २०७५ मा झण्डै रु ११ करोडको ४५ जातका तीन लाख सयपत्रीका माला र फूल आयात गरिएको थियो । भाइटीकामा काठमाडौंलाई मात्र १५ देखि १७ लाख माला आवश्यक पर्छ । राजधानीमा झण्डै ५० लाख मानिस बसोबास गर्छन् (लोकान्तर, २०७५) ।

तिहारमा सयपत्री, मखमली र गोदावरी फूल, माला र गमला बिक्री हुन्छ । हरेक बर्ष जसो सबैभन्दा बढी सयपत्रीको करिव १३ लाख, मखमली तीन लाख र गोदावरीको एक लाख माला खपत हुने गर्छ । जसमा लगभग ३० प्रतिशत भारतबाट आयात हुने गरेको बताइन्छ । नेपाल प्रशस्त जैविक विविधता भएको भूमि हो । यहाँ स्थानपिच्छे थरीथरी र आर्कषक फूलखेती गर्न सकिन्छ तर आयात गर्न हामी बाध्य छौं । प्रचुर सम्भावना बोकेको पुष्प व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्न सरकारले 'पुष्प प्रवर्द्धन नीति २०६९' जारी गरी कार्यान्वयनमा

ल्याएको छ । आव ०७१/०७२ बाट पुष्प व्यवसायका लागि रु एक करोड बजेट विनियोजन गरिएकामा पछिल्लो वर्षबाट प्रदेश सर कार, प्रदेश नं ३, भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयले पुष्प विकास केन्द्रको विकासका लागि जम्मा रु १६ लाख विनियोजन गरेको छ । बजारमा फूलको माग बढेकाले आवश्यकताअनुसार उत्पादन दिन सकिएको छैन । नेदरल्याण्डस्, हल्याण्ड, थाइल्याड, अमेरिकालगायत देशमा गुलाफ, कारनेसन, जर्वेरा, ग्लाडियोलस, सयपत्री, गोदावरीलगायत नेपाली कट फ्लावरको माग दैनिक बढे पनि नेपालबाट निर्यात भने हुन सकिरहेको छैन । सरकारले कृषि क्षेत्रमा अनुदान बढाउँदै लगे पनि फूलको उत्पादन सन्तोषजनक छैन । बिक्रीका लागि फूलको बजार छ, उत्पादन निकै कम देखिन्छ । झण्डै रु पाँच अर्बभन्दा बढी लगानी रहेको पुष्प व्यवसायमा मानिसको आर्कषण भने क्रमशः बढ्दो छ । विश्वमा फूलको कारोवार करिव २०० अर्ब डलरको छ । जसमध्ये करिव ८० अर्बको कारोवार नेदरल्याण्डस् एक्लैले गर्छ (लोकान्तर, २०७५) ।

खादाको दुरुपयोग

हिजोआज जताततै सेमिनार हुँदा होस् या कुनै खुसीयाली रहोस् वा वार्षिक सभा, कुनै सामाजिक संस्थाको अधिवेशन, राजनैतिक पार्टिको अधिवेशन, कुनै कार्यको सफलता होस् खादाकै प्रयोग हुन्छ । जब कि देउतालाई चढाउने र मान्छेले लगाउने खादा भिन्नै हुन्छ । यो छुट्याउन सक्नुपर्छ । खादालाई सस्तो सम्झनु हुँदैन । बौद्ध संस्कार अनुसार यदी खादा भुईमा खसेको छ भने टिप्नुपर्छ । कुल्चनु हुँदैन ठूलो पाप लाग्छ । यहाँ त खादाको खास मर्म नै बुझ्न सकेको अवस्था छैन । त्यसैले खादाको मर्म विपरित यसको दुरुपयोग भएको देखिन्छ । मर्म नबुझी कर्म गर्न थाल्दा हाम्रो समाजमा बौद्धमार्गी भन्दा फरक धर्म र समाजका मान्छेहरुले यसको प्रयोग गर्न थाले । के बौद्ध, के हिन्दू, के मुस्लिम, के ख्रीष्टियन जताततैको परिवेश खादामय बनेको देख्न सकिन्छ । पत्रपत्रिकामा छापिएका फोटा, अनलाइन खबरहरु, विभिन्न कार्यक्रमहरुमा खादाले सम्मान गरिएको सुन्न र देख्न सकिन्छ । अर्को आश्चर्यजनक कुरा त के छ भने कार्यक्रममा उपस्थित गन्यमान्यलाई महँगो खालको खादा र साधारण अतिथिलाई सस्तो खालको खादा प्रयोग गर्ने अभ्यास सुरु भएको छ । खादा वर्ग विभाजनको निशानी पनि बन्न थालेको प्रतीत हुन्छ ।

त्यस्तै सीमापारिबाट आयातित कतिपय खादाहरुमा सीमापारिकै भाषामा सीमापारिकै गीत समेत लिपिवद्ध हुने गर्दछ । तिब्बतियन भाषामा स्वतन्त्र तिब्बतको पक्षमा लेखिएको नारा प्रधान मन्त्री र मन्त्रीहरुको गलामा समेत परेको कुरा सोचनीय छ । त्यस्ता खादामा 'म स्वतन्त्र तिब्बतको पक्षमा समर्थन जनाउँछु' भन्ने नाराहरु लेखिएका हुन्छन् । धेरैजसोले तिब्बतियन भाषा नबुझ्ने हुँदा त्यसमा कसैको ध्यान जान नसकेको स्थिति छ । पछिल्ला दिनहरुमा चीनका विशिष्ट अधिकारीहरुले स्वागत तथा सम्मानमा खादा प्रयोगलाई

निषेध गरेका छन् । पछिल्ला दिनहरुमा खादालाई गलत काममा पनि प्रयोग गर्न थालियो । खादामा के लेखेको छ थाहा छैन, जे गर्दा पनि खादा लगाइदिने प्रचलनले समस्या उत्पन्न भएको छ । चिनियाँहरुले खादामा स्वतन्त्र तिब्बतको नारा लेखिएको हुन्छ भन्ने थाहा पाएपछि चिनियाँ राजदूत होस् या अरु कुनै पाहुना कसैले खादा मन पराउँदैनन् । उनीहरुले खादा बहिस्कार नै गरेको पाइन्छ । स्वतन्त्रताको माग गर्ने अधिकार रहला तर परोक्ष रुपमा खादालाई हतियार बनाउनु र कुनै अमुक व्यक्तिको घाँटीमा सजिनु राम्रो कुरा होइन । नेपालले औपचारिक रुपमा नै एक चीन नीतिलाई स्वीकारेको र चीनको नीतिलाई सघाउने बताइसकेको कारणले पनि यसमा ध्यान दिनुपर्दछ ।

खादाको प्रयोग निम्न समय र अवस्थामा गरिन्छ :

१. मान्छे जन्मिँदा शुद्ध चोखाएर न्वारन गरिसकेपछि

२. बिहे, ब्रतबन्ध, पास्नी आदिमा

३. कुनै व्याक्ति विशेषलाई बिदाइ गर्दा वा कसैको स्वागतमा

४. मृत्यु संस्कारमा

वातावरणीय पक्ष

दशौं वर्ष माटोमुनि गाड्दा पनि नकुहिने खादा माटोको लागि पनि घातक छ, सरसफाइका लागि पनि बाधक छ (पत्रिका, २०७७) । वागमती सरसफाइ अभियानमा सबैभन्दा बढी समस्याको रुपमा रहेको खादा वागमतीको मात्र समस्या होइन । यसले राजधानी काठमाडौं साथै नेपालका प्रमुख सहरहरु र समग्रमा सिङ्गो नेपाललाई नै असर पारेको छ । सबैतिर उत्पादित फोहोरमा खादा अत्याधिक देखिएको र ढलमा अड्किएको अवस्थामा पनि वातावरणमा असर गरेको देखिन्छ । जतन गरी घरमा लगे पनि कुनै काम नलाग्ने, पुनः प्रयोगमा पनि नआउने र दशौं वर्षसम्म कुहिएर पनि नजाने यो खादाको जथाभावी प्रयोगले फाइदा भन्दा हानि नै धेरै गर्ने देखिन्छ । खादा कुहाएर मल बनाउने सम्भावना पनि छैन, बारीमा फाल्यो खेती बिगार्ने, खरबारीमा फाल्यो घाँस बिगार्ने खादा हाम्रो जीवनमा काँधमा एकैछिन भिर्नु मात्र हुने गरेको छ । पुनः प्रयोग भनेको तिनै खादा जम्मा गरेर अर्को कार्यक्रममा प्रयोग गर्नु हुन सक्छ र गर्छन् पनि । यसप्रकार एक पटक प्रयोगमा आइसके पछि त्यसलाई पुनः प्रयोगमा ल्याउन पनि नमिल्ने र नष्ट गर्दा पनि वातवरण प्रदूषित हुने अवस्था देखिन्छ ।

पछिल्लो समय सार्वजनिक कार्यक्रमहरु बढी औपचारिक र भद्धा हुन थालेपछि पोखरा महानगरले महानगरमा हुने कार्यक्रमको उद्घाटन र समापनको नाममा तामझाम गरी महानगरको पैसाले खादा, माला, व्याच र मायाको चिनो प्रयोग गर्न नपाइने बताएको छ (पत्रिका, २०७७) ।

फूल र मालाको धार्मिक एवम् सांस्कृतिक पक्ष

नेपाली संस्कारमा फूलको विशेष महत्व रहेको छ । जन्म देखि मृत्युपर्यन्त धर्मकर्म, पूजापाठ, प्रेमालाप, कुनै वरिष्ठ पाहुनाको स्वागत, घर वा वातवरणको सजावट र साजसज्जा सबैमा गुच्छा वा मालाको रुपमा फूलको अनिवार्य उपस्थिति रहेको हुन्छ । खासगरी तिहारलाई फूलको पर्व भनेर पनि चिनिन्छ । तिहारमा सयपत्री, मखमली र गोदावरी फूल माला र गमलाका रुपमा विक्री हुन्छ । दिदीबहिनीहरुले धन्य मनले दाजुभाइलाई पूजा गरी माला लगाइदिने पवित्र संस्कृतिमा हामी निकै गर्व गर्दछौँ । हिजोआज त झन् पचास किलो, सय किलोको माला लगाएर सम्मान गर्ने फेसनले फूलको चर्चा अझै बढाएको छ । खादाको बहस सतहमा आएपछि यसको विकल्पको रुपमा माला प्रयोग गर्नुपर्छ भन्ने आवाज पनि सुन्न थालिएको छ । वस्तुतः प्रत्येक फूल सृष्टिको आधार हो र ती आराध्य छन् । हरेक फूललाई शिवलिङ्गको प्रतिमूर्ति मान्न सकिन्छ जहाँ सत्यम् शिवम् सुन्दरम् प्रस्फुटन हुन्छ । नेपालीहरुको सांस्कृतिक फूलको रुपमा सयपत्री , मखमली र गोदावरीले आफ्नो परिचय बनाउन सफल भएका छन् ।

सयपत्री

सबैखाले सयपत्रीको उद्‌गम थलो संयुक्त राज्य अमेरिकाको दक्षिणी भूभाग, मेक्सिको तथा दक्षिण अमेरिकी महादेश हो । खासगरी मेक्सिकोको पहाडहरुमा जङ्‌गली रुपमा आफैं उम्रने यी फूललाई पुरानो सभ्य जाति एजेटिकहरुले खेती गर्दथे । ती क्षेत्रमा १५ प्रजातिका सयपत्री भेटिए पनि रुप, रङ्‌ग, गुण र स्वभावले गर्दा स्पेनी अन्वेषकहरुले दुई प्रजातिलाई युरोप पुऱ्याएका थिए । त्यतैबाट सयपत्रीले विश्वका विभिन्न देशमा प्रवेश पायो । नेपालमा कसरी र कहिले यी फूल आए भन्ने भरपर्दो आधार भेटिएको छैन । हाम्रो संस्कार र संस्कृति भित्र परापूर्व काल देखि गहिरो सम्बन्ध गाँसेर बसेको यो अतिथि फूल अब संस्कृति फूल नै बनिसकेको छ (श्रेष्ठ, २०७३) ।

सयपत्री फूलको प्रत्येक पत्र स्वयंमा पृथक् फूल हो । त्यस अर्थमा सयपत्री फूललाई सयौं फूलको पुष्पपुञ्ज मान्न सकिन्छ । जुन पुञ्जमा रहेका प्रत्येक पत्रलाई सजिलै अलग्याउन वा छुट्याउन सकिन्छ । फूलको मध्यभागमा खाँदिएर बसेका र छेउ किनारतिरका पुष्पिकाहरू भिन्नै खालका हुन्छन् । मध्य भागका पुष्पिकाको फेदमा अण्डाशय हुन्छ । त्यसमाथिको पातलो सुइरो स्त्री जननेन्द्रिय हो । त्यस वरिपरि पाँच वटा पुंकेशरका पराग कोषहरू तैनाथ हुन्छन् । पुंकेशर र स्त्रीकेशरका यी अवयव फूलभित्र रहेका हुन्छन् । पुष्प तरेलीको मुख पाँच भागमा काटिएर खुलेको हुन्छ । यी अवयव हेर्न एउटा साधारण आईग्लास भए पुग्छ । सयपत्रीको एउटै पुष्पिकामा भाले र पोथी दुवै जननेन्द्रिय रहेका हुन्छन् । त्यस अर्थमा यो पूर्ण पुष्पको एक रूप हो, जसलाई वनस्पति विज्ञानले फूलको संज्ञा दिन्छ । वनस्पतिशास्त्रले बिरुवाको जननेन्द्रिय अवयवलाई फूल

भन्छ । विभिन्न थरीका सयपत्री अर्थात् मेरिगोल्ड विश्वबजारमा सजिलै पाइन्छ । नेपाली तिहारलाई सिंगार्ने सयपत्रीका फूलहरू दुई समूहमा छुट्याउन सकिन्छ । सानो कदको, सानै फूल फुल्ने र सजिलै माला उन्न मिल्ने तथा फूल पनि नर्झ्ने, नओइलाउने र रंग पनि नखुइलिने सयपत्रीहरू फ्रेन्च मेरिगोल्ड समूहमा पर्छन् । यस समूहका सयपत्री फूलका बाहिरी पुष्पिका फैलिएर फक्रन्छन् । तसर्थ यिनको वैज्ञानिक नाम पनि 'टागेटिस पाटुला' पर्न गएको छ । 'पाटुलस' को ल्याटिन अर्थ फैलनु हुन्छ । सयपत्री फूलहरू गाढा चम्किलो रङमा विशेष गरेर सुन्तले पहेंलोमा गाढा कलेजी वा रातो रङमा सजिएका हुन्छन् । ठूलो खाले सयपत्री फूललाई सामान्यतः अफ्रिकन मेरिगोल्ड भनिन्छ । पुष्पबजारमा यिनको वैकल्पिक नाम अमेरिकन मेरिगोल्ड पनि हो । यिनका फूलहरू डल्लो आकारमा फक्रन्छन् । सुन्तले वा फिका पहेंलो रंगमा यी सयपत्री फुल्दछन् । बिरुवा पनि अग्लो हुने भएकोले यसको वैज्ञानिक नाम 'टागेटिस इरेक्टा' पर्न गएको छ । 'इरेक्टा' शब्दले ठाडो र अग्लो भन्ने बुझाउँछ । सयपत्रीको जातीय नाम 'टागेटिस' प्राचीन रोमको एक दैविक अवतार 'टागेटिस' बाट जुरेको विश्वास गरिन्छ (श्रेष्ठ, २०७३) ।

वैज्ञनिक पक्ष

सयपत्री फूललाई औषधि, सजावट तथा समारोहहरुमा हजारौं वर्षदेखि उपयोग गर्दै आइएको छ । होन्डुरसमा यसलाई पानीमा मिसाएर लासहरु धुने हुनाले मृतकहरुको फूल पनि भन्ने गरिन्छ (घिमिरे, २०७५) । यसमा सल्फरको मात्रा बढी हुने हुनाले ब्याक्टेरियालाई मार्दछ । यसको जराले गर्ने अत्याधिक माइक्रोबियल क्रियाले जमिनका नेमोटोड जातका शत्रु बालीसँग मिसाएर यसको खेती गर्ने गरिन्छ । गोलभेंडामा लाग्ने सेतो पुतली यसको नजिक नआउने हुँदा गोलभेंडा छेउ यसको खेती लाभदायक हुन्छ । स्वास्थ्यकालागि लाभदायक हुने हँदा यसलाई जस्ताको त्यस्तै सिङ्गै उमालेर चियाको रुपमा खाइन्छ । हाँगा छुट्याएर फूलदानीको चिनी हालेको पानीमा चिसो ठाउँमा कट फलावरको रुपमा महिनौं ताजा टिकाउन सकिन्छ । मेक्सिकोमा सयपत्रीलाई 'झन्डु' भनिँदो रहेछ। त्यहाँ बगैंचाको सौन्दर्यका साथै झन्डु फूलबाट चाडबाडमा खानाको परिकार बनाउँदा रंगाउन हालिने पहेँलो र सुन्तला-रातो खाद्य रङ बनाइन्छ (घिमिरे, २०७५)।

सयपत्री फूलमा झन्डै ९३ प्रतिशत अत्यन्त उपयोगी पिग्मेन्टस हुन्छन्। ८८ प्रतिशत लुटिन र ५ प्रतिशत जियाजेन्थिनले प्रकाशको किरणबाट निलो प्रकाश सोस्छ। थोरै कन्सन्ट्रेसनमा सोस्दा पहेँलो देखिन्छ भने धेरै कन्सन्ट्रेसनमा सोस्दा सुन्तला-रातो देखिन्छ । लुटिन र जियाजेन्थिन आँखाको रेटिनाको लागि जरुरी पर्ने क्यारेटिनोइड हो। सयपत्री फूलले दिने रंगमा मनग्य लुटिन र जियाजेन्थिन पिग्मेन्टस पाइने हुँदा सयपत्री फूलबाट बनाइएको खाद्य रङ मानव दृष्टि वृद्धिमा सहयोगी हुने भेटिएको छ। सयपत्री फूलको रङ हालिएको

दाना खुवाएको कुखुराले पारेको अन्डामा लुटिन र जियाजेन्थिन क्यारेटिनोइड धेरै पाइन्छ। दृष्टि वृद्धिका लागि त्यही अन्डा खाएर लुटिन र जियाजेन्थिन रेटिनासम्म पुऱ्याउन सकिने सबैभन्दा उत्कृष्ट तरिकामध्ये एक मानिएको छ। त्यसैले कुखुराको न्युट्रिसन सप्लिमेन्ट बनाउन सयपत्रीको माग बढ्न थालेको छ (घिमिरे, २०७५)।

दूषित हावापानीबाट मानिसको छालामा संक्रमण गर्ने किटाणु प्रायः ग्राम पोजेटिभ र ग्राम नेगेटिभ प्रकृतिका हुन्छन्। सयपत्रीको फूल र बिरुवाको झोलमा र वातावरणमा जाने बासनामा पाइने तत्वहरूमा ग्राम पोजेटिभ र ग्राम नेगेटिभ ब्याक्टेरिया मार्ने (एन्टी-ब्याक्टेरियल) गुण हुन्छ। यसले छालालाई ती किटाणुको संक्रमणबाट जोगाउँछन्। एन्टी-सेप्टिक गुणका कारण नै छालाको रोग, डन्डिफोर, खटिरा आदिमा सयपत्रीको उपयोग घरेलु उपचारमा प्रयोग हुँदै आइरहेको छ। रगतमा प्रो-थ्रम्बिन कमी हुने, प्लेटिलेट्स बढ्ने अनि रक्तस्राव नरोकिने समस्या संसारमा विकराल बन्दैछ। सयपत्रीको पात निचोरेर निकालिएको रसमा मानिसको रगतमा प्रो-थ्रम्बिन बन्न सहयोगी हुने ग्यालिक एसिड, इस्कोपोलिटिन, फ्रिनुलिक एसिड, कुयरसिसिटिन भेटिन्छ। तिनले प्रो-थ्रम्बिन बन्न र रक्तस्रावका बेला रगत जमाउन सहयोग गर्छन्। सयपत्रीको पातको रस एकातर्फ एन्टी-सेप्टिक हुने र अर्कोतर्फ रगत जमाउन सघाउने हुँदा पाइल्स र महिनावारीमा रामवाण सावित भएका छन् (घिमिरे, २०७५)।

पछिल्लो समय जैविक विधिबाट सयपत्रीको पात निचोरेर निकालिएको रस छर्कंदा गोलभेँडा खेती र अन्य वनस्पतिमा रोग र किरा प्रतिरोधात्मक इन्जाइम आश्चर्यजनक रूपमा वृद्धि भएको देखिन्छ। सयपत्रीको जैविक विधिबाट बिरुवामा रोग र किरा प्रतिरोधात्मक शक्ति बढाउन सक्षम ग्रिन इस्प्रे प्रमाणित भएकाले मानिसका लागि स्वस्थबर्द्धक कृषि उत्पादनमा पनि सयपत्री बिरुवाको माग बढेको छ। जब सयपत्री खेती मालामा मात्र सीमित भएन र यसको अथाह गुणबारे जानकारी बाहिरियो, यसको चिया पिउने चलन पनि बढेको देखिन्छ। सामान्यतया ४ किलो सयपत्रीको फूल सुकाउँदा १ किलोजति तयार हुन्छ। झुरुम-झुरुम हुनेगरी सुकाइएको सयपत्री हातले माडिदिँदा धुलोपिठो बन्छ। सयपत्रीको २ चिया चम्चा धुलोलाई उम्लिएको २ सय मिलिलिटर पानीमा १० देखि १५ मिनेट छाडिदिएपछि बन्ने झोल छानेर तातै चिया खान सकिन्छ। रुघा, मर्की-ब्रोन्काइटिस निको होस्, पाइल्स र महिनावारीमा रगत बग्ने समस्या कम होस्, बुढ्यौलीमा समेत दृष्टि नघटोस्, छाला स्वस्थ रहोस् भनेर हिजोआज दिनमा ५ कपसम्म सयपत्री चिया पिउने पारखीहरु

धेरै भेट्न सकिन्छ। आज विश्व बजारमा सयपत्रीको चिया, ट्याब्लेट, गोली र क्याप्सुल तथा दृष्टिबर्द्धक चूर्ण, रगत सफा गर्ने जुस, छालाको लागि क्रिम आयुर्वेदिक सप्लिमेन्टका रूपमा बजारमा किन्न पाइन्छ। गाउँघरमा पनि चिसो लाग्दा, रुघाखोकी र ब्रोन्काइटिस हुँदा सयपत्रीको सम्पूर्ण बिरुवा पिँधेको अलिकति तातो झोल पिउने चलन रहेको छ। छालामा साह्रै दुख्ने र पिप बन्ने बिबिरा उठ्दा, हाड-जोर्नी र मांसपेशी दुख्दा सयपत्रीको पातको लेदो दलेर छुटकारा लिने अथवा दुखाइ कम गर्ने गरिन्छ। गाउँघरमा पिसाब पोल्दा सयपत्रीको पात र फूल पिँधेर बनेको लेदो पिउन दिने चलन छ। त्यही लेदो लगाउँदा पाइल्सको फुन्द्रो घट्ने र पिप आउने घाउ ड्रेसिङ गर्दा छिटो सन्चो हुने विश्वास गरिन्छ। दिशाबाट रगत जाने रोगको निम्ति यो अति नै लाभप्रद मानिन्छ (अर्याल, २०६१) । तातोपानीमा सयपत्रीको रसको थोपा हाली पिउँदा दमका बिरामीको स्वास्थ्यमा उल्लेखनीय सुधार आउँछ। नाथ्री फुट्दा धेरै रगत बग्न रोक्ने अचुक औषधी भनेकै सयपत्री फूल उमालेर सेलाएको पानी नाकमा हाल्नु हो। रजस्वला र पाइल्समा सामान्यभन्दा बढी रगत बगेमा सयपत्रीको पातको लेदोलाई चौथाइ थुर्मी गाईको घिउमा हल्का भुटेर खाने चलन अद्यापि छँदैछ। सयपत्रीका फूल, डाँठ र जरा बहुगुणी छन्।

सयपत्री फूलको व्यवसायिक खेती

श्रद्धा अनि भक्तिको प्रतीक मानिने फूल दुख साँट्न होस् वा खुसी बाँड्न होस् जहाँ पनि जहिले पनि उत्तिकै महत्व रहेको पाइन्छ । धार्मिक, सामाजिक कार्यक्रमहरु, उत्सव तथा वैवाहिक समारोहका कार्यक्रममा विभिन्न प्रकारका फूलहरुको आफ्नै महत्व हुन्छ । ती फूलहरु मध्ये सयपत्रीको एउटा वेग्लै स्थान रहेको छ । विभिन्न प्रयोजनमा प्रयोग हुने फूलहरुको माग विषेश गरी चाडपर्वमा बढी हुने गर्दछ । खासगरी हिन्दूहरुले मनाउने तिहारमा महत्व अझ बढी हुने गर्दछ । पहेलो, सुन्तले, रातो, कलेजी, केसरी तथा सेतो जस्ता विभिन्न रङमा फूल्ने सयपत्रीको मुख्य विशेषता भएको कारणले प्राय सबै चाडपर्व र मौसममा आफ्नो मनमोहक वास्ना फैलाइरहेको हुन्छ ।

नेपालमा सयपत्री फूलको राम्रो सम्भावना रहेको छ । सयपत्री फूल खेती गर्दा पारिलो, निकासको राम्रो व्यवस्था भएको, सिंचाइको व्यवस्था भएको र सजिलै बजार पाउन सक्ने व्यवस्था भएको जग्गा छनौट गर्नु पर्ने हुन्छ । प्रसस्तै प्राङ्गारिक मल भएको खनजोत गर्न सजिलो हुनु पर्दछ । सयपत्री फूल खेतीको लागि १५ देखि २९ डि. से. तापमान राम्रो मानिन्छ । तराइ र मध्य पहाडमा यदी हिउँदको समयमा तुसारो बाट बचाउन सक्ने हो र गर्मी समयमा भारी वर्षात र चर्को तापमानबाट बचाउन सक्ने हो भने ३ वटा समयमा लगाउन सकिन्छ । असारको १५ देखि ३० सम्ममा विउ छर्ने र साउनको १५ देखि ३० सम्ममा वेर्ना सार्ने,

असोज १५ देखि ३० सम्ममा विउ छर्ने र कार्तिक १५ देखि ३० सम्ममा वेर्ना सार्ने त्यसैगरी माघ पहिलो हप्तामा विउ राखिन्छ र फागुनको पहिलो हप्तातिर वेर्ना सारिन्छ। सयपत्री फूल लगाएको २.५ महिनादेखि ३ महिनामा फुल्छ (महत, २०७७)।

कृषकले सयपत्री फूलको बारेमा तालिम वा पर्याप्त जानकारी हाँसिल गरी व्यवसायिक ढङगले व्यवस्थित खेती प्रणाली अपनाउने र बजारीकरणको व्यवस्था मिलाउने हो भने मनग्य आम्दानी गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ।

मखमली

दक्षिण अमेरिकी महादेशको ब्राजिल, पानामा र ग्वाटेमाला क्षेत्रबाट भित्रिएको अर्को अतिथि फूल हो मखमली। दिदीबहिनी र दाजुभाइको प्रेमलाई पवित्र गाँठोमा बाँध्न सफल मखमलीको माला नेपालमा तिहारको अभिन्न अङ्ग बनिसकेको छ। यो फूल अमेरिकाकै नेटिभ जात हो। सन् १८०० मा जङ्गबहादुरले बेलायत पठाएको उपहारको विवरणमा मखमली फूल पनि लेखिएकोले सो भन्दा अगाडि नै नेपाल छिरे पनि कम संख्याकै कारण अनमोल मानिएको बुझ्न सकिन्छ। अमारान्थासिया परिवारको करिब २४ इन्च अग्लो बोट हुने यो फूल दुई आकारको हुन्छ। मखमल रंगको हामीले प्रयोग गर्ने ग्लोब आकारको फूलको वानस्पतिक नाम गोम्पेफेना ग्लोबोसा हो। सेतो या पिंक रंगको भएपनि हामी भन्नचाहिँ मखमली नै भन्छौं तर मखमली रंगमात्रै तिहारमा उपयोग हुने हुँदा मखमली रंगी फूललाई मात्र दसैं फूल मान्नुपर्छ। यसलाई ब्याच्लर बटन, स्टेबेरी फिल्डसमेत भनिन्छ। छुँदा घोच्ने यो फूललाई नरम मखमली नाम दिइनुमा सुरुमा नेपाल ल्याउँदा मखमलको कपडा जस्तो देखिनु नै भएको अनुमान गर्न सकिन्छ। इसापूर्व १५०० तिरै चीनमा औषधिका लागि यसको खेती गरिन्थ्यो। १८औं शताब्दीमा जापान र १७ औं शताब्दीमा युरोप पुगेको यो फूल पर्सिया हुँदै भारत छिरेको हो। काठमाडौं कहिले पसेको हो भन्ने यकिन छैन तर सन् १८९३ मा इलामको वयाकरण नेपाल नामक व्याक्तिको बगैंचामा यो देखिएको दस्तावेज छ, सायद दार्जिलिङ्तिरबाट ल्याइयो (गुरुङ्ग, २०७५)।

गोदावरी

जुन फूललाई हामी गोदावरी भन्छौं, त्यही फूलको सौन्दर्य विश्वमा सम्मानित छ। गोदावरीलाई इस्लामिक संसारमा गुलदाउदी भनिन्छ। धर्मगुरु दाउदको नाममा यो समर्पित छ। युरोप, अमेरिका, अष्ट्रेलिया, क्यानडालगायत अन्यत्र यसको प्रचलित नाम हो क्रिसान्थेमम। ग्रीक भाषामा 'क्रायोस' भनेको सुन वा सुनौलो र 'एन्थेमोन' को अर्थ फूल हो (श्रेष्ठ, २०७३)। त्यस अर्थमा गोदावरी सुवर्ण फूल हो तर गोदावरी अनेकौं रंग र आकारमा फक्रिन्छ। यस फूललाई विश्वमा 'नोभेम्बर फ्लावर' पनि भन्ने चलन छ। इसापूर्व

१५औं शताब्दीमा गोदावरीलाई बगैंचामा फुलाएर यसको इतिहास रच्ने श्रेय चीनलाई जान्छ । त्यसपछि आठौं शताब्दीमा यसले जापानमा राजकीय सम्मान प्राप्त गऱ्यो, राष्ट्रिय फूल बन्यो । जापानी सम्राटको राजगद्दीलाई 'क्रिसान्थेमम थ्रोन' भन्ने चलन छ । यता चीनमा गोदावरी फूलकै नाममा शहरहरू नामकरण भएका छन्, जस्तो- जु-जियाङ । अमेरिकाको शिकागो शहरको आधिकारिक पुष्प पनि गोदावरी हो । नेपाली पुष्पप्रेमीहरूले भने आफ्नो पुण्यस्थल गोदावरीकै नामबाट यस फूललाई सम्मान गरे । गोदावरी, गोदावरी फूल र गोदावरी राष्ट्रिय वनस्पति उद्यान नेपाली तिहारको पुष्पभूमि पनि हो । १२ कात्तिक २०१९ मा गोदावरीमा शाही वनस्पति उद्यानको उद्घाटन समारोहलाई फुलाउने श्रेय गोदावरी फूललाई नै जान्छ । गोदावरी फूलको उद्‌गमस्थल एशिया नै हो । उत्तरपूर्वी यूरोपमा पनि यसका केही प्रजाति पाइन्छन् । गोदावरीलाई आफ्नो कल्पनामा फुलाउन आवश्यक ज्ञान, विज्ञान, सीप र प्रविधि तथा लगनशीलताको विकास भने चीन र जापानले गरे । गोदावरीको प्रख्याति विश्वभरि फैलिएको छ । मानव संवेदनाको उच्च आदर्श झल्काउन सेतो गोदावरी फूलको अहं भूमिका हुन्छ । जापान, कोरिया, चीन, फ्रान्स, इटाली र पोल्याण्डमा सेतो गोदावरीको फूल दिवंगत आत्माको चिरशान्ति कामनामा श्रद्धा स्वरूप चढाउने चलन छ । सेतो गोदावरी फूल बाग, बगैंचा र उद्यानका उच्चतम शोभा भए पनि उपहारमा आदानप्रदान गरिंदैन (श्रेष्ठ, २०७३) ।

साहित्यमा यसको चर्चा

महाकवि लक्ष्मीप्रसाद देवकोटाले लेखे

नटिप्नु हेर कोपिला, नचुँड्नु पाप लाग्दछ ।

नच्यात्नु फूल नानी हो दया र धर्म भाग्दछ (देवकोटा, २०६४) ।

फूलका कोपिलालाई चुँड्नु वा च्यात्नु भनेको पाप कर्म हो त्यसैले कवितामा यस्ता कार्य नगर्न ससाना बालबालिकाहरुलाई आग्रह गरिएको छ । एक त फूल चुँड्नु राम्रो देखिएन, अर्को कुरा हामीले प्रयोग गर्दै आएका मुख्य फूलहरु नै विदेशी रहेछन् , झन् अर्को कुरा हामीले मालाको रुपमा प्रयोग गरेर सांस्कृतिक फूलको नाम दिए पनि वास्तवमा ती कल्याणसूचक रहेनछन् । लघुस्मृति पुराणमा कमल बाहेक अन्य राता फूलको माला लगाउनु अकल्याणसूचक मानिएको छ । मखमलीको रातो माला राम्रो मानिँदैन । सेतो मखमली र पहेंलो सयपत्रीको माला राम्रो मानिन्छ ।

निष्कर्ष

बौद्ध धर्ममा खादाको निकै ठूलो महत्व रहेको देखिन्छ । खादाको प्रयोग गर्दा धेरै कुरामा ध्यान पुऱ्याउनुपर्ने र यसको धार्मिक मुल्य मान्यता बुझ्रेर व्यवहार गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ । खादा बौद्ध धर्मावलम्वीको विशेष र पवित्र वस्तु भएकोले यसको प्रयोग हुँदै आइरहेको छ। आजभोलि बोक्न सजिलो, सस्तो, मालाजस्तो उन्न वा फूलजस्तो पसल पसल खोज्दै हिड्न नपर्ने, समग्रमा अरु भन्दा सरल भएर सबै समुदायले यसलाई क्रमशः अपनाउने स्थिति बन्न पुग्यो । यसैले नै यसको प्रयोग देशव्यापी हुन गएको हो । खादा संस्कृति हुने जाति र समुदायले अरुलाई सम्मान गर्न यसको प्रयोग गर्नु राम्रो हो तर सजिलोको नाममा मर्म नै नबुझी सबैले यसैलाई अपनाउनु उपयुक्त होइन । खादाको सट्टामा माला अगाडि सारेको कोणबाट हेर्दा यसले राम्रो सन्देश दिँदैन । माला नै प्रयोग गर्ने हो भने पनि हामी कम्तीमा पनि फूल खेतीमा आत्मनिर्भर हुनुपर्ने देखिन्छ ।

विभिन्न चाडपर्व र सभा समारोहमा सम्मानकोलागि माला पनि निकै प्रयोगमा आउने वस्तु बनेको छ तर अझैपनि नेपालमा तिहार लगायत विभिन्न अवसरमा प्रयोग भइरहने फूल समेत भारत लगायत अन्य मुलुकबाट आयात गरिँदै छ। कृषि प्रधान देश नेपालमा पूजापाठ र मन्दिरमा चढाउने फूल समेत अन्यत्रबाट आयात गर्नुपर्ने वाध्यात्मक परिस्थिति छ । सम्भावना धेरै तर सरकारी लगानी न्युन जसले नेपालमा पुष्प व्यवसाय चाहेर पनि माथि उठ्न सकिरहेको छैन त्यसैले कृषि विज्ञ र नीति निर्माताले गम्भिर भएर सोच्ने बेला आएको छ। तिहारमा अत्यधिक फूल खपत हुने भएकाले नेपालमा किसानले फूललाई मौसमी खेतीको रुपमा मात्र लिंदै आएका छन् तर मौसमी खेती पर्याप्त हुन नसक्दा फूलको आयात घट्न सकेको छैन । व्यावसायिक फूल खेती गर्न नेपाली किसान आर्कषित हुन सकेका छैनन् । सयपत्री र मखमली फूलको तिहारमा विशेष महत्व हुन्छ । नेपालमा फूल खेतीको सम्भावना रहेको हुँदा फूल खेती गरी विभिन्न चाडवाड र सभा समारोहमा आवश्यक पर्ने फूल तथा माला पूर्ति गर्न सकिने देखिन्छ । पुष्प व्यवसाय मौसममा निर्भर भए पनि यसबाट पर्याप्त आम्दानी लिन सकिने भएकाले खेतबारीका आली, कान्लो खेर गइरहेका जमिन भरपुर प्रयोग गर्न सकिन्छ तर किसान भने एकोहोरो परम्परागत खेतीतर्फ नै केन्द्रीकृत भएको पाइन्छ । फूल बिक्रीबाट जीवन चलाउन मात्र होइन मनग्यै आम्दानी लिन सकिन्छ भन्ने धारणाको विकास किसानमा नभएसम्म फूलको आयात प्रतिस्थापन हुन सक्दैन ।

सन्दर्भ सूची

अधिकारी, हेमाङ्गराज (२०६१), 'प्रायोगिक नेपाली शब्दकोश', काठमाडौं, विद्यार्थी प्रकाशन प्रा.लि. ।

अर्याल, पुरुषोत्तम (२०६१) 'लमजुङ जिल्लामा जडीबुटी', लमजुङ, जडीबुटी विकास समिति जि.वि.स लमजुङ ।

आहुति, (२०७२, श्रावण १६) 'खादाको मधुमास', काठमाडौं नेपाल, *कान्तिपुर खबर पत्रिका*।

गुरुङ्ग, गोविन्द (२०७५, कात्तिक १०) 'तिहारमा विशेष महत्व राख्ने सयपत्री, मखमली र गोदावरी फूलका केही रोचक तथ्य', *लोकपथ*, काठमाडौं ।

गुरुङ्ग, जमानसिंह (२०७३, श्रावण २६) 'खादाबारे भ्रम र सत्य', काठमाडौं, *लभधक द्वन्द्व, टेलिभिजन*।

घिमिरे, नारायण (२०७५,कात्तिक २९) 'सयपत्री माला किन मिल्काउनु ?', काठमाडौं नेपाल, *कान्तिपुर खबर पत्रिका*।

देवकोटा, लक्ष्मीप्रसाद (२०६४), 'पाप लाग्छ', सुनको बिहान बाल कविता सङ्ग्रह, ललितपुर, साझा प्रकाशन ।

पत्रिका, लोकान्तर (२०७५, कात्तिक १३) 'तिहारकालागि सयपत्रीका ३ लाख माला भारतबाट आउने, फूलमा समेत परनिर्भरता', काठमाडौं, *लोकान्तर*
संवादाता ।

पत्रिका, dailynewsandanalysis (२०७७, भदौ २८) पोखरा महानगरको नियम-खादा माला बन्द , जनप्रतिनिधि अतिथि बन्न नपाउने,_पोखरा, dna खवर ।

पोखेल, कमल (२०७५) 'खादा र मालाको मर्म', खोज, पोखरा, *चट्टान सङ्ग्रह*।

महत, कृष्टा (२०७७, असार २३) खबर, how to grow marigold from seeds, *Nepal agri Nepal update.*

शर्मा, वसन्तकुमार (२०६२) 'नेपाली शब्दसागर', काठमाडौं, भाभा पुस्तक भण्डार ।

शेर्पा, टिका (२०७७, श्रावण १४) 'बौद्ध धर्ममा खादाको महत्व', संयोजक : सुरज खड्का, काठमाडौं, *नेपाल बौद्ध टेलिभिजन*।

श्रेष्ठ, तीर्थवहादुर (२०७३, कात्तिक १४) 'तिहारका तीन फूल', काठमाडौं, *हिमाल खबर*।

A Comparative Financial Statement Analysis of Himalayan Bank (HBL) and Nepal Bank Limited (NBL)

Sujan Mahat
Asst. Lecturer
mahatsujan@gmail.com

Abstract

This paper attempts to analyze the financial statements and measure the performance in terms of assets utilization, and profitability. In detail the research methodology used for the study that has focused on the past performance of Himalayan Bank (HBL) and Nepal Bank Limited (NBL). The study purely relies on secondary data, which were collected for a period of eight fiscal years (2069/070 to 2076/077) from the audited annual reports of the company published on their own websites. In order to know the performance of the industry that was evaluated with the help of four financial ratios. The paper used accounting ratios and financial report analysis namely, profitability ratios, which might affect the financial performance of the firm. Comparative Earnings Per share (EPS), Price Earnings Ratio (P/E ratio), Market Price per Share (MPS) and Profit Margin (PM). All these analyses were carried out in order to compare the overall financial performance of HBL and NBL. Similarly this study is based on the sample study of financial institutions from a public enterprise and financial institutions from a private sector. This study tries to reveals the financial strengths and weaknesses HBL and NBL simultaneously.

This study aims to analyze the comparative study of Himalaya bank limited (HBL) and Nepal bank limited (NBL). This study basically focuses on comparative study based on earning per share (EPS), price earnings ratio (PE ratio), market price per share (MPS) and profit margin. The comparative EPS of HBL is stable and found to be better than that of NBL's EPS during the study period. Similarly, HBL also had a higher comparative price earnings ratio in comparison to NBL's PE ratio. The Market price per share and profit margin of HBL is also exceeding in each and every fiscal year during the study period. All these indicators indicate that the overall performance of HBL is

better during the study period. In comparison the stability can be seen in various ratios of HBL in during the study period.

Keywords: Comparative Earning per Share (EPS), Price Earnings ratio (P/E ratio), financial performance

1. Introduction:-

Introduction Financial statement analysis identifies aspects of financial statements that are relevant to investment decisions. One goal of the analysis is to assess firm value from financial statements. Much empirical accounting research has attempted to discover value-relevant accounting attributes in order to enhance financial statement analysis. The approach taken in this work assumes that market price is sufficient for determining firms' values and thus serves as a benchmark against which to evaluate the information in accounting measures. (Stephen et al, 1989)

Financial reports help related parties both internally and externally to determine the condition of the company by analyzing financial reports. Financial statement analysis can be done using ratio analysis techniques where there are efforts to develop meaningful relationships between each item in the balance sheet and profit and loss as well as benefit external parties. Analyzing financial statements is intended to find out more information contained in financial statements. From this analysis, it can be seen whether all company activities are efficient and effective, or whether the plans and targets set by management have been achieved (O'Connor, 1973).

Financial ratio is a ratio of selected values on an enterprise's financial statement. There are many standard ratios used to evaluate the overall financial condition of a corporation or other organization. Financial ratios are used by managers within a firm, by current and potential stockholders of a firm, and by a firm's creditor. Financial analysts use financial ratios to compare the strengths and weaknesses in various companies.

Ratio analysis is such a significant technique for financial analysis. It indicates the relation of two mathematical expressions and the relationship between two or more things. Similarly it is also the process by which the relationship of items or groups of items in the financial statement are computed, determined and presented. Ratio analysis can be used both in trend and static analysis. There are several ratios at the disposal of an analyst but their group of ratios here would prefer depending on the purpose and the objective of analysis. A ratio is one figure expressed in terms of another figure. It is a mathematical yardstick that measures the relationship between two figures, which are related to each other and mutually interdependent. Accounting ratio is an expression relating two figures or accounts or two sets of account heads or groups contained in the financial statements. Ratio is worked out to analyze the various aspects of business organization such as: solvency, stability, profitability etc.

The primary objectives of financial analysis is to recognize changes in financial trends, to help measure the progress made by an enterprise and identify a relationship to draw a logical conclusion on the performance of the company. Another major aspect of a financial analysis is comparing the performance of the company with its competitors (Laitinen, 2006). Profitability and financial performance could be defined as a measurement of the results of a firm's policies and operations in monetary terms. In assessing the overall financial condition of a company, the income statement and the balance sheet are important reports, as the income statement captures the company's operating performance and the balance sheet shows its net worth. Financial performance could be assessed using the following key measures which are important to assess the current financial position and performance.

Isaac Ofoeda et al (2016) shows the evidence that there exists a positive relationship between minimum capital adequacy requirement of 10 per cent and profitability. This indicates that asking non-bank financial institutions (NBFIs) to keep higher

minimum capital adequacy ratio has resulted in improving their profitability. This suggests that capital regulation is an effective tool in enhancing the stability and the profitability of the financial services sector. In addition, the paper finds a positive relationship between regulatory pressure in terms of restrictions on deposits and NBFI profitability. This means that non-deposit-taking NBFIs have improved performance. This indicates that restricting NBFIs in terms of deposit-taking rather goes to increase profitability.

The use of financial ratios helps the evaluation of bank performance. Accounting ratios may be used in order to interpret financial accounts or management accounting data. Two main reasons for using ratios as a tool of analysis are to allow comparison among different sized bank and to control for sector characteristics permitting the comparison of individual bank's ratios with some benchmark for the sector. (Halkos, 2004 page 203) .The use of these accounting-based financial ratios to measure bank performance has been criticized. For instance, accounting data ignores the current market value of the bank and does not represent economic value-maximizing behavior (Kohers et al., 2000).In another study, Levine et al. (1999) found that economic growth is positively related to the growth in banks and other financial intermediaries.

These are descriptive and analytical measures of financial position and performance. That includes current assets, current liabilities, total assets, stockholders equity, total revenues, total expenses and net income. And analytical measures of financial position and performance could include profitability measures.

1.2 Organizational Profile of Nepal Bank Limited and Himalayan Bank limited:-

1.2.1 Organizational Profile of Nepal Bank Limited

Nepal Bank Limited (NBL) proudly holds the glory of marking the formal beginning of the banking system in Nepal. Nepal Bank Limited was established as FIRST bank of Nepal on Kartik 30, 1994 (November 15, 1937 A.D.) under Nepal Bank Act 1937. The

bank was established with an authorized capital of Rs.10 million, issued capital of Rs.2.5 million and paid up capital of Rs.0.842 million. In the initial phase it had ten (10) shareholders along with Rupees 1.7 million total deposits. Similarly, the bank had twelve (12) employees and it had a total loan of Rupees 1.98 million. The share held by the government and private sector was 60% and 40% respectively.

Nepal Bank Limited was inaugurated by King Tribhuvan with the supportive vision of Prime Minister Juddha Shumsher Jung Bahadur Rana to institutionalize the formal banking system in Nepal. Before the establishment of NBL, all monetary transactions were carried out by private dealers and trading centers. It was the time when there was no trust for such a formal banking system. This is reflected in under subscription of shares (OnlyRs.0.842 million could be raised out of floated capital of Rs.2.5 million). Raising deposit and mobilizing the collected deposit was even more difficult. (Bank website)

Absence of any bank in Nepal was hampering the economic progress of the country. This was taken into consideration by Nepal Bank Limited with key focus on overcoming such economic hampering and difficulties of the general public. This was initiated by providing banking services to people removing their inconvenience. This objective got better and bigger with time. Nepal Bank Limited has so far adopted according to the technological changes, national economic welfare, and customer preferences in services, market competition and global financial scenarios to become a leading, glorious and highly reputed bank of Nepal. Similarly, the bank had the vision of being a "Pioneer bank with customer service excellence" at the present banking excellence (Bank website).

The Mission Statement is best: BEST in which B stands for Building trusted and united customer relationship, E Stands for Ensuring superior quality customer service, S stands for Service access to all and T Stands for Technology driven smart banking service. Similarly the first core values of the bank are Honesty, transparency, integrity and ethics , the second one is Respect to customers and respect to fellow associates ,the third

core value is Learning and knowledge sharing , Teamwork, ownership and accountability and the last one is Contribute to society and environment. Likewise the objectives "Achieving secured and sustainable growth by delivering Robust, Ethical and Responsible (RER) banking service"

1.2.2 Organizational Profile of Himalayan Bank limited:-

Himalayan Bank was established in 1993 in a joint venture with Habib Bank Limited of Pakistan. It is one of the pioneer banks in Nepalese Banking industry established at an initial capital of Rs 6 crores. The bank has grown into one of the largest commercial banks of Nepal, Himalayan Bank's paid up capital stood at Rs 9.37 Arab. Despite the tough competition in the Nepalese Banking sector, Himalayan Bank has been able to maintain a lead in the primary banking activities- Loans and Deposits. (Bank website)

Himalayan Bank is also the first commercial bank of Nepal with most of its shares held by the private sector of Nepal. Besides commercial banking services, the bank also offers industrial and merchant banking service. Legacy of Himalayan lives on in an institution that's known throughout Nepal for its innovative approaches to merchandising and customer service. Products such as Premium Savings Account, HBL Proprietary Card and Millionaire Deposit Scheme besides services such as ATMs and Tele-banking were first introduced by HBL. Other financial institutions in the country have been following our lead by introducing similar products and services. Therefore, we stand for the innovations that we bring about in this country to help our Customers besides modernizing the banking sector. With the highest deposit base and loan portfolio amongst private sector banks and extending guarantees to correspondent banks covering exposure of other local banks under our credit standing with foreign correspondent banks, we believe we obviously lead the banking sector of Nepal. The most recent rating of HBL by Bankers' Almanac as country's number 1 Bank easily confirms our claim. (Bank website)

Corporate Social Responsibility (CSR) holds one of the very important aspects of HBL. Being one of the corporate citizens of the country, HBL has always promoted social

activities. Many activities that do a common good to the society have been undertaken by HBL in the past and this happens as HBL on an ongoing basis. Significant portion of the sponsorship budget of the Bank is committed towards activities that assist the society as large. (Bank website)

Himalayan Bank Limited holds of a vision to become a Leading Bank of the country by providing premium products and services to the customers, thus ensuring attractive and substantial returns to the stakeholders of the Bank. The Bank's mission is to become the preferred provider of quality financial services in the country. There are two components in the mission of the Bank; **Preferred Provider and Quality Financial Services**; therefore we at HBL believe that the mission will be accomplished only by satisfying these two important components with the Customer at focus. The Bank always strives to position itself in the hearts and minds of the customers. (Bank website)

The objectives of the bank are to become the Bank of first choice is the main objective of the Bank. All Branches of HBL are integrated into Globus (developed by Temenos), the single Banking software where the Bank has made substantial investments. This has helped the Bank provide services like 'Any Branch Banking Facility', Internet Banking and SMS Banking. Living up to the expectations and aspirations of the Customers and other stakeholders of being innovative, HBL introduced several new products and services. Millionaire Deposit Scheme, Small and Medium Enterprises Loan, Prepaid Visa Card, International Travel Quota Credit Card, Consumer Finance through Credit Card and online TOEFL, SAT, IELTS, etc. fee payment facility are some of the products and services. HBL also has a dedicated offsite 'Disaster Recovery Management System'. Looking at the number of Nepalese workers abroad and their need for a formal money transfer channel; HBL has developed exclusive and proprietary online money transfer software- HimalRemitTM. By deputing our own staff with technical tie-ups with local exchange houses and banks, in the Middle East and Gulf region, HBL is the biggest inward remittance handling Bank in Nepal. All this only reflects that HBL has

an outside-in rather than inside-out approach where Customers' needs and wants stand first (Bank website).

1.3 Objectives of the Study

This study aims to analyze the comparative earnings per share (EPS) of Himalayan Bank Limited and Nepal Bank Limited. Similarly, it tries to make an effort to evaluate the comparative price earnings (P/E) ratio of HBL and NBL. Moreover, this study also makes an attempt to judge the market price per share as well as profit margin of both the bank.

1.4 Limitation of the study:-

This study paper is only based on the annual reports published by the banks on their own websites. Likewise, it only utilizes the data of eight (8) fiscal years starting from 2069/070 to 2076/077. In addition, it only takes a sample from private commercial banks and a government owned bank.

1.5 Literature review

Ratio analysis is a powerful tool of financial analysis. A ratio is defined as "the indicated quotient of two mathematical expressions" and as "the relationship between two or more things."2[2] In financial analysis, a ratio is used as a benchmark for evaluating the financial position and performance of a firm. The absolute accounting figures reported in the financial statements do not provide a meaningful understanding of the performance and financial position of a firm. An accounting figure conveys meaning when it is related to some other relevant information (IM Pandey 2010).There are a number of papers that use non-parametric methods for determining the efficient banks. There are a few studies that measure bank performance by observing the change in earnings-based financial ratios including the value of return on assets (ROA) and return on equity (ROE). Also the simple expense to revenue ratio is used to approximate efficiency.

Regulation and performance of non-bank financial institutions in Ghana published by Isaac Ofoeda Philip Gariba Lordina (2016) evaluates the performance of non-deposit-

taking Non-bank financial institutions (NBFIs) is influenced by regulatory pressure (i.e. minimum capital requirement and restrictions on deposit-taking abilities of NBFIs), size, age, composition of assets, capital ratio as well as credit risk. Similarly, Managers of non-deposit-taking Non-bank financial institutions (NBFIs) must take into consideration these factors in their management decisions because they have the ability to significantly influence their performance. In addition, regulatory authorities should take into consideration the impact of the various regulatory mechanisms on the performance of Non-bank financial institutions (NBFIs), as they have the tendency of influencing performance. These findings would be useful to consider for future studies the influence of NBFIs regulation on performance in other African countries considering other measures of regulation to further our understanding of the issues developed in this paper (Isaac, (2016).

George E. Halkos & ….. Mentioned a reason that shows the profitability of banks is to a lesser extent due to the increase of traditional banking works and more to the activation of banking institutes in the Athens Stock Exchange Market. Moreover, the good performance especially in 1999 is also attributed to the improvement in the efficiency ratio. However, we have to stress that this is due to the significant increase in revenues and not to the reduction in the operating expenses, which appear to have increased for all the years of our study. We believe that the reduction in operating expenses could be considered as the means for improvement of banks' competition in the following years.

In the study of Hongxing. & Muhammad (2018)… 28 banks of Pakistan over the period 2007–2016 were used to analyze the impact of bank-specific, industry-specific and macroeconomic variables on return on assets, return on equity, net interest margin, and profit margin of banks in Pakistan. This study used a Two-Step Generalize Method of Momentum (GMM) system estimator, which deals with endogeneity, unobserved heterogeneity were considered the bank profit persistence. The study also controlled the impact of government change on the profitability.

The current study uses only some representative financial ratios of the CAMEL model. The financial ratios included in the study may not be enough to evaluate the bank's capital adequacy, asset quality, management efficiency, earning ability and liquidity. Therefore, it is better to conduct future research by considering additional financial ratios. Similarly, performance of the bank can also be judged on the basis of economic value added (EVA) in addition to the ROA and ROE measures. In this study, only five components of CAMEL are considered to analyze financial performance. Hence, performance analysis including the sixth component (sensitivity to the market) would be more effective. (Kedar Raj Gautam 2020)

With the help of financial ratios, in conjunction with industry and economic data, we can make judgments about past and future financial performance and condition. On the other hand, the DuPont system breaks down return ratios into their profit margin and activity ratios, allowing us to analyze changes in return on investments. These ratios are related closely to a firm's operating cycle, which tells us how long it takes a firm to turn its investment in current assets back into cash. Profitability ratios tell us how well a firm manages its assets, typically in terms of the proportion of revenues that are left over after expenses***, Cluj-Napoca.***

1.6 Research Methodology:

This research follows the analytical research methodology which is based on quantitative data. The main source of data used for the study is secondary data derived from the Annual Reports published by HBL and NBL. The information related to theoretical background has been collected from websites, journals, magazines, newspapers and books. This study covers the financial statement analysis of HBL and NBL for eight Successive years starting from 2012 AD -2020 AD. The rationale behind selecting these years of study is the availability of data published on websites of concerned banks. For the study purpose, an exploratory method has been adopted as it helps to investigate any problem with suitable hypotheses, and it is also important for the clarification of the concept.

1.7 Methods of Analysis and Interpretation:

The analysis and interpretation of Comparative financial statements is used to determine the financial position and result of operation as well. The following are the tools that are used for analyzing the financial position of the campus: Comparative Financial Statements, Ratio analysis and trend analysis

1.8 Comparative Earnings per Share (EPS) of HBL and NBL:-

Earnings per share measures the maximum potential amount that may be obtained by shareholders in profit distribution. The profitability of the shareholders' investment can also be measured in many ways. One such measure is to calculate the earnings per share. The earnings per share (EPS) are calculated by dividing the profit after taxes by the total number of ordinary shares outstanding (IM Pandey 2010). EPS only measures the earning common shares only. If there is the existence of preferred stock, then the amount of net income should be set aside in advance for preferred stock dividends. Earnings per share are the form of the advantage given to the shareholders of each share owned.

The formula of earnings per share is:

$$\text{Earnings Per share} = \frac{\text{Earnings after tax}}{\text{Number of Common Shares outstanding}}$$

Table 1.1

Fiscal Year	EPS (Rs)	
	HBL	NBL
2069/2070	34.19	198.53
2070/2071	33.1	18.08
2071/2072	33.37	7.48
2072/2073	43.03	44.59
*2073/2074	34.35	38.77
2074/2075	23.11	39.98
2075/2076	32.44	26.99
2076/2077	27.6	20.68

Source:- Annual report of HBL and NBL

*Note:- For fiscal year 2073/074 of HBL The average of stated and restated statements

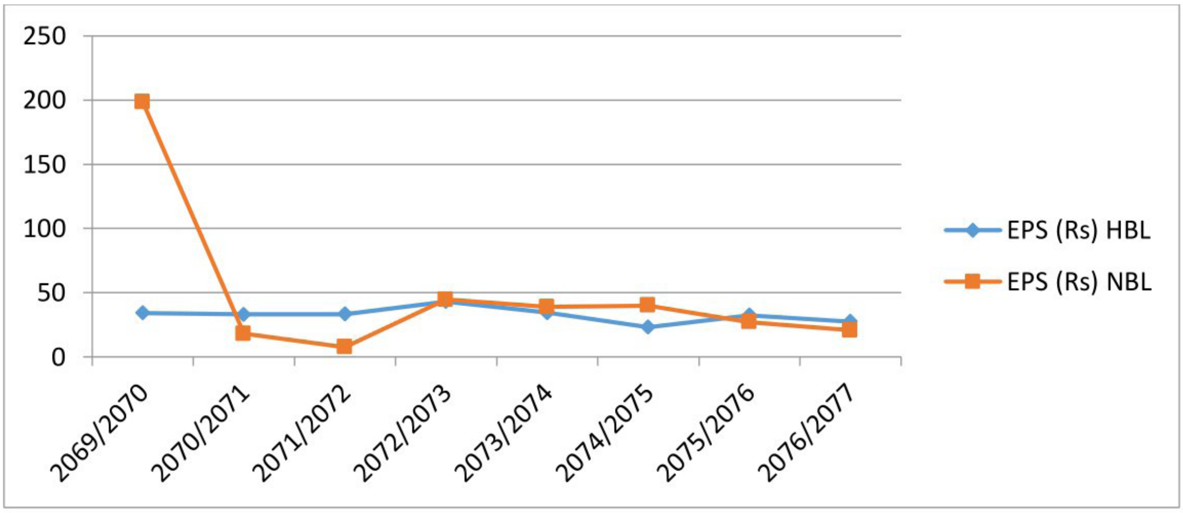

Figure 1.1

The above table (1.1) and figure (1.1) shows the comparative Earnings per share of Himalayan Bank Limited and Nepal Bank Limited. The data show that the earning per share of NBL is fluctuating compared with HBL. Initially the EPS of NBL is an excessive difference but later on it declines radically which fluctuates time and again. Similarly, the HBL was able to maintain the stability in EPS.

1.9 Comparative Price Earnings ratio (PE ratio) of HBL and NBL:-

The reciprocal of the earnings yield is called the price earnings (P/E) ratio (IM Pandey 2010). The price-earnings ratio is widely used by the security analysts to value the firm's performance as expected by investors. It indicates investors' judgment or expectations about the firm's performance. Management is also interested in this market appraisal of the firm's performance and would like to find the causes if the P/E ratio declines.

P/E ratio reflects investors' expectations about the growth in the firm's earnings. Industries differ in their growth prospects; accordingly, the P/E ratios for industries vary widely.

$$\text{PE ratio} = \frac{\text{Market Price per Share (MPS)}}{\text{Earnings per Share (EPS)}}$$

Table 1.2

Fiscal Year	PE ratio	
	HBL	NBL
2069/2070	20.47	0.86
2070/2071	28.43	25.39
2071/2072	24.36	40.78
2072/2073	34.86	10.54
*2073/2074	25.805	9.39
2074/2075	23.84	7.03
2075/2076	17.02	12.45
2076/2077	19.57	12.04

Source:- Annual report of HBL and NBL

*Note:- For fiscal year 2073/074 of HBL The average of stated and restated statements

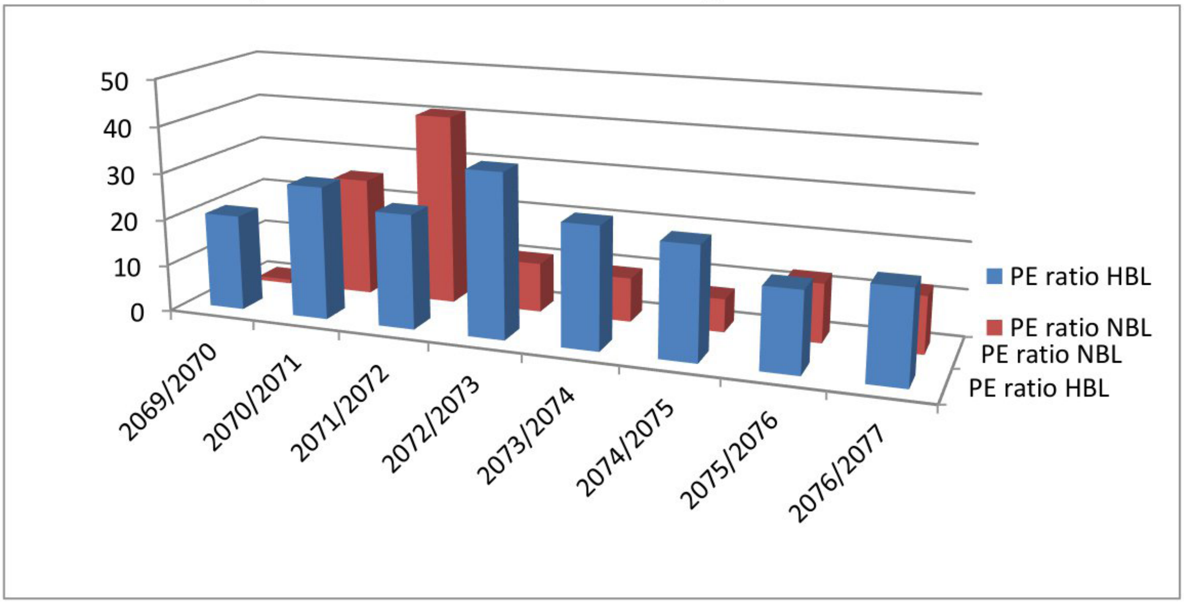

Figure 1.2

The above table 1.2 and figure 1.2 shows the comparative price earnings ratio of HBL and NBL. Here in the table and figure PE ratio of HBL is stable as compared with NBL. Alternatively the PE ratio of NBL is fluctuating as compared to HBL's PE ratio.

1.10 Comparative Market price per Share (MPS) of HBL and NBL: - The market price per share or fair market value of a stock is the price that a stock can be readily bought or sold in the current market place. In other words, the market value per share is

the "going price" of a share of stock. The stock market and economy changes every day and with it comes fluctuations in company stock prices. The national and international Newspapers daily report all values of stocks which are listed in stock market.

Table 1.3

Fiscal Year	MPS (Rs)	
	HBL	NBL
2069/2070	700	171
2070/2071	941	459
2071/2072	813	305
2072/2073	1500	470
*2073/2074	886	364
2074/2075	551	281
2075/2076	552	336
2076/2077	540	249

Source: - Annual report of HBL and NBL

*Note: - For fiscal year 2073/074 of HBL The average of stated and restated statements

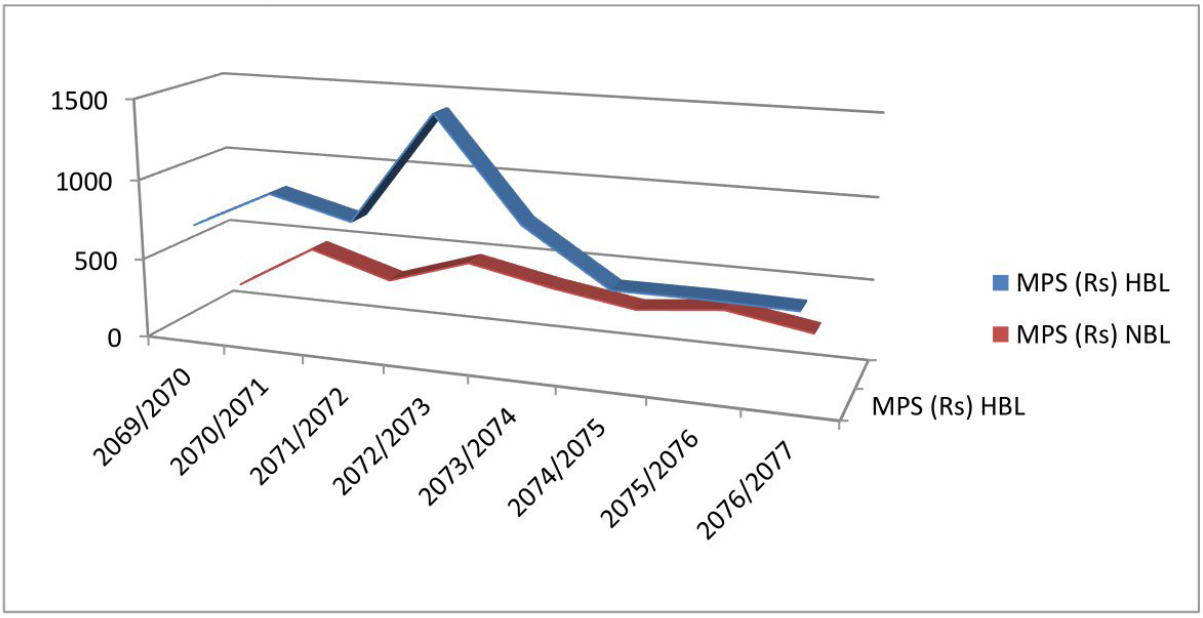

Figure 1.3

Table 1.3 and Figure 1.3 revealed that the MPS of HBL is fluctuating every year as compared with the MPS of NBL. The presentation reflects that MPS of NBL is stable while comparing with HBL's EPS.

1.11 Comparative Profit margin of HBL and NBL:-

Net profit is obtained when operating expenses, interest and taxes are subtracted from the gross profit. The net profit margin ratio is measured by dividing profit after significantly. (IM Pandey 2010) Profitability ratios are a measure of the earning ability of a firm. Profitability ratios are vital for stockholders because they derive revenue in the form of dividends. They are also critical for creditors because profits are one source of funds for debt coverage. Additionally, managers use profit as a way to measure performance. Profitability measures should only include the type of income arising from the normal operations of the firm.

$$\text{Profit Margin} = \frac{\text{Profit after Tax}}{\text{Sales or Revenue}}$$

Table 1.4

Fiscal Year	Profit margin %	
	HBL	NBL
2069/2070	25.19	13
2070/2071	26.25	10.91
2071/2072	23.08	7.33
2072/2073	42.89	30.54
*2073/2074	38.705	30.81
2074/2075	26.15	30.57
2075/2076	32.64	21.51
2076/2077	28.06	17.34

Source: - Annual report of HBL and NBL

*Note:- For fiscal year 2073/074 of HBL The average of stated and restated statements

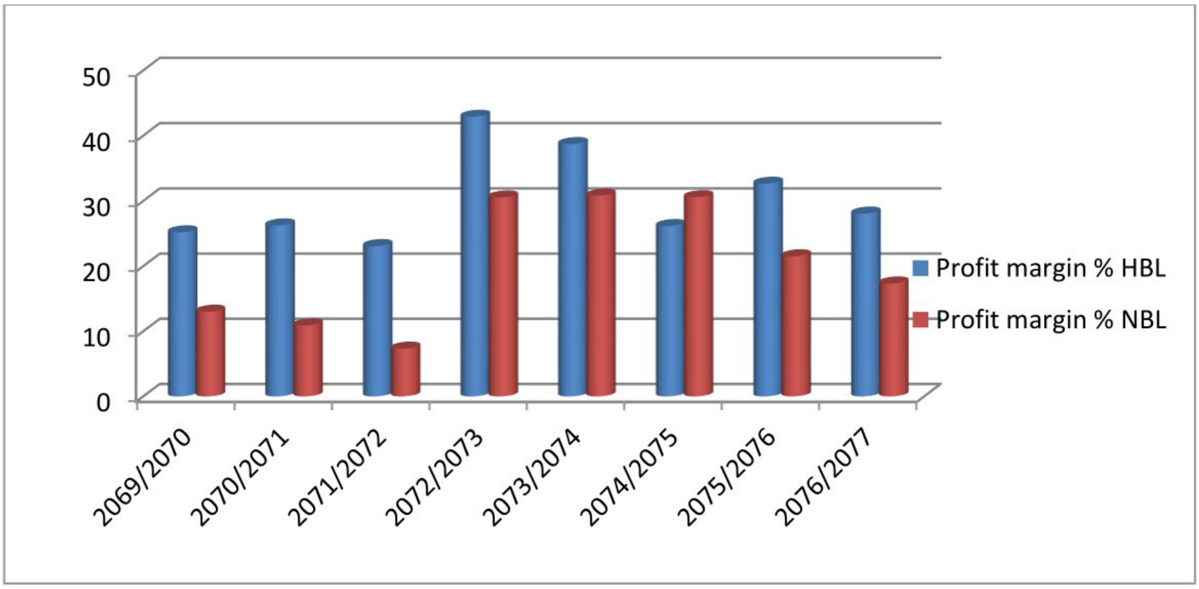

Figure 1.4

The Table 1.4 and Figure 1.4 manifest that the comparative profit margin of NBL is fluctuating heavenly in some years but the profit margin of HBL is quite stable in the study period in comparison. In the same way heavy fluctuations can be seen in NBL's profit margin.

1.12 Conclusions

This study used the data of both banks starting from fiscal year 2069-070 to 2076-077 which was published on a website of concerned banks. This study used the graphical method to evaluate the overall performance of both the banks. Comparatively the EPS of NBL fluctuates rapidly at the initial period of study and afterwards the ratio of fluctuating has declined which can be easily observed in Table No. 1.1 and Figure No. 1.1 clearly. The EPS of both the banks seems to have a positive trend of both the banks. But in Comparison heavy the fluctuations can be seen in NBL in NBL's EPS than that of the HBL's EPS. The EPS of HBL is stable in the first three years of study period and after three years the increment can be observed for one year and then declines in a very moderate ratio. From the data presented Stability is maintained by the EPS of HBL in comparison.

Similarly, while considering the comparative Price earnings ratio of both the banks, heavy fluctuation can be observed in NBL's PE ratio which is reflected in Table No. 1.2 and Figure No. 1.2. But slight fluctuations can also be seen in HBL as well. The Price earnings ratio of HBL is better than that of NBL's PE ratio. In comparison the PE ratio of NBL seems to be fluctuating at a higher range. Considering these aspects HBL has better performance than that of NBL.

The overall comparative market price per share of HBL is higher than that of NBL, although fluctuations can be seen in HBLs MPS also. MPS of HBL exceeds in all years over the study period, so this bank had better performance than that of NBL, which implies that HBL is able to deliver a deep positive impression among the customers and its stakeholders. In the initial phase of study period the market price shows the increasing trend but later on unexpected declining trend can be noticed, which can be clearly observed in Table No. 1.3 and Figure No. 1.2.While considering the comparative profit margin of HBL and NBL, there we can observe fluctuations in profit margin of both the banks. But the rate of fluctuations of NBL profit margin is dense in comparison. Although the profit margin of HBL nominally fluctuates during the study period in comparison with NBL's profit margin. This also implies that the operating result of HBL is better than that of NBL.

References

Stephen H.PEN MAN, Jane A. OU (April 1989), *Financial statement analysis and the prediction of stock returns* Santa Clara university, Santa Clara, CA 95053, USA University (v of California, Berkeley, CA 94720.

Alkhatib, Akram and Harasheh Murad, (February 15, 2012) *Financial Performance of Palestinian Commercial Banks International Journal of Business and Social Science,* Vol. 3.https://ssrn.com/abstract=2432513

Isaac Ofoeda, I., Gariba, P. and Amoah, L. (2016), "*Regulation and performance of non-bank financial institutions in Ghana"*, International Journal of Law and Management, Vol. 58 No.1,pp.108-125. https://doi.org/10.1108/IJLMA-11-2014-0060

Gaby, Max and Walker, David A. (November 16, 2015)., *Impacts of TARP Financial Institutions Journal of Applied Finance (Formerly Financial Practice and Education),* Vol. 21, No. 2, 2011, Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=2691597

Gautam, K. R. (2020). *Financial Performance Analysis of Nepalese Financial Institutions in the Framework of CAMEL*. Janapriya Journal of Interdisciplinary Studies, 9(1), 56–74. https://doi.org/10.3126/jjis.v9i1.35277

Moscviciov Andrei *Financial Ratio Analysis Used In The It Enterprises,* Faculty of Economics and Business Administration Babes-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania.

George E. Halkos∗, Dimitrios S. Salamouris (February 2004), *Efficiency measurement of the Greek commercial banks with the use of financial ratios: a data envelopment analysis approach* Department of Economics, University of Thessaly, 38221 Volos

Kohers T, Huang, M., Kohers, N. (2000). *Market perception of efficiency in bank holding company mergers: the roles of the DEA and SFA models in capturing merger potential.*

Levine R. Loayza, N. and Beck, T. (1999) *'Financial intermediation and growth'*, Journal of Monetary Economics, Vol. 46, No. 1, pp.31–77

Henry J. Quesada*, Analysis of Financial Statements Using Ratios* Associate Professor and Extension Specialist, Sustainable Biomaterials.

O'Connor, M. C. (1973). *On the usefulness of financial ratios to investor in common stock.* Accounting Review, Page 4, 339-352.

Sarkodie EE, Addai I, Asiedu DK (2015) *Financial Ratios (Accounting Ratios) and Survival of Microfinance Institutions in Ghana.* J Bus Fin Aff 4: 151. https://doi10.4172/2167-0234.1000151

Hongxing Yao ID , Muhammad Haris ID and Gulzara Tariq (2018) *Profitability Determinants of Financial Institutions: Evidence from Banks in Pakistan* ID School of Finance and Economics, Jiangsu University, Zhenjiang 212013, China; hxyao@ujs.edu.cn (H.Y.); gulcute327@gmail.com (G.T.) https://doi.org/10.3390/ijfs6020053

Mark J. Flannery (2014), *Contingent Capital Instruments for Large Financial Institutions: A Review of the Literature Department of Finance and Real Estate*, University of Florida, Gainesville, Florida 32611-7168. https://doi.org/10.1146/annurev-financial-110613-034331

Laitinen, Erkki K. (2006). *Financial Statement Analysis of a Network of SMEs: towards measurement of Network Performance*, International Journal of Networking and Virtual Organizations, 3, No.3, 258 – 282.

Alhassan, A.L., Tetteh, M.L. & Brobbey, F.O.(2016). *Market power, efficiency and bank profitability: evidence from Ghana*. *Econ Change Restruct* 49, 71–93 https://doi.org/10.1007/s10644-015-9174-6

Eugene F. Brigham and Joel F. Houston (2001) *Fundamentals of Financial Management* Page 38 ISBN: - 981-4066-834

IM Pandey (2010) *Edition 10th Financial Management* Page 551, 582,595-600

Annual Report of Nepal Bank Limited for fiscal year 2069/2070
https://www.himalayanbank.com/en/publication-en

Annual Report of Nepal Bank Limited for fiscal year 2070/2071
https://www.himalayanbank.com/en/publication-en

Annual Report of Nepal Bank Limited for fiscal year 2071/2072
https://www.himalayanbank.com/en/publication-en

Annual Report of Nepal Bank Limited for fiscal year 2072/2073
https://www.himalayanbank.com/en/publication-en

Annual Report of Nepal Bank Limited for fiscal year 2073/2074
https://www.himalayanbank.com/en/publication-en

Annual Report of Nepal Bank Limited for fiscal year 2074/2075
https://www.himalayanbank.com/en/publication-en

Annual Report of Nepal Bank Limited for fiscal year 2075/2076
https://www.himalayanbank.com/en/publication-en

Annual Report of Nepal Bank Limited for fiscal year 2076/2077
https://www.himalayanbank.com/en/publication-en

Annual Report of Himilayan Bank Limited for fiscal year 2069/2070
https://www.himalayanbank.com/images/pdf/uploaded/21st_annual_report.pdf

Annual Report of Himilayan Bank Limited for fiscal year 2070/2071
https://www.himalayanbank.com/images/pdf/uploaded/27th-annual-report-np.pdf

Annual Report of Himilayan Bank Limited for fiscal year 2071/2072
https://www.himalayanbank.com/en/publication-en

Annual Report of Himilayan Bank Limited for fiscal year 2072/2073
https://www.himalayanbank.com/en/publication-en

Annual Report of Himilayan Bank Limited for fiscal year 2073/2074
https://www.himalayanbank.com/en/publication-en

Annual Report of Himilayan Bank Limited for fiscal year 2074/2075

https://www.himalayanbank.com/en/publication-en

Annual Report of Himilayan Bank Limited for fiscal year 2075/2076

https://www.himalayanbank.com/en/publication-en

Annual Report of Himilayan Bank Limited for fiscal year 2076/2077

https://www.himalayanbank.com/en/publication-en

https://www.nepalbank.com.np/digital/nbl-in-brief

https://www.nepalbank.com.np/digital/nbl-in-brief

https://www.himalayanbank.com/en/introduction

https://en.wikipedia.org/wiki/Himalayan_Bank

https://www.himalayanbank.com/en/introduction

https://www.himalayanbank.com/en/introduction

https://doi.org/10.1504/IJFSM.2014.062289

Research Management Cell

Janajyoti Campus
Bhimad-6, Tanahun, Gandakai Province Nepal
Tel: 065-572455, 9856001455
Email : rmcjanajyoti@gmail.com
Website: www.janajyoticampus.edu.np

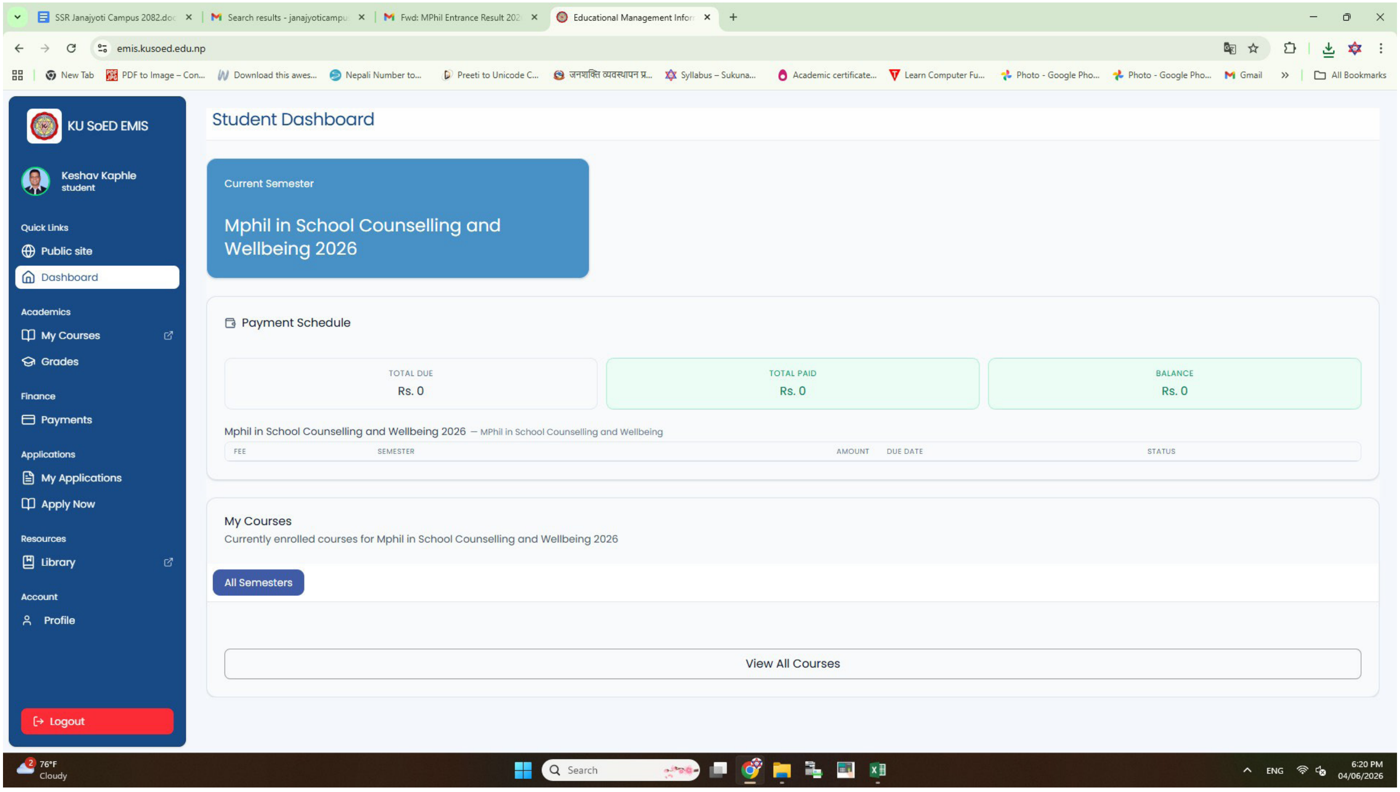
emis.kusoed.edu.np
KU SoED EMIS
Keshav Kaphle
student
Quick Links
Public site
Dashboard
Academics
My Courses
Grades
Finance
Payments
Applications
My Applications
Apply Now
Resources
Library
Account
Profile
Logout
Student Dashboard
Current Semester
Mphil in School Counselling and Wellbeing 2026
Payment Schedule
TOTAL DUE
Rs. 0
TOTAL PAID
Rs. 0
BALANCE
Rs. 0
Mphil in School Counselling and Wellbeing 2026 — MPhil in School Counselling and Wellbeing
FEE
SEMESTER
AMOUNT
DUE DATE
STATUS
My Courses
Currently enrolled courses for Mphil in School Counselling and Wellbeing 2026
All Semesters
View All Courses

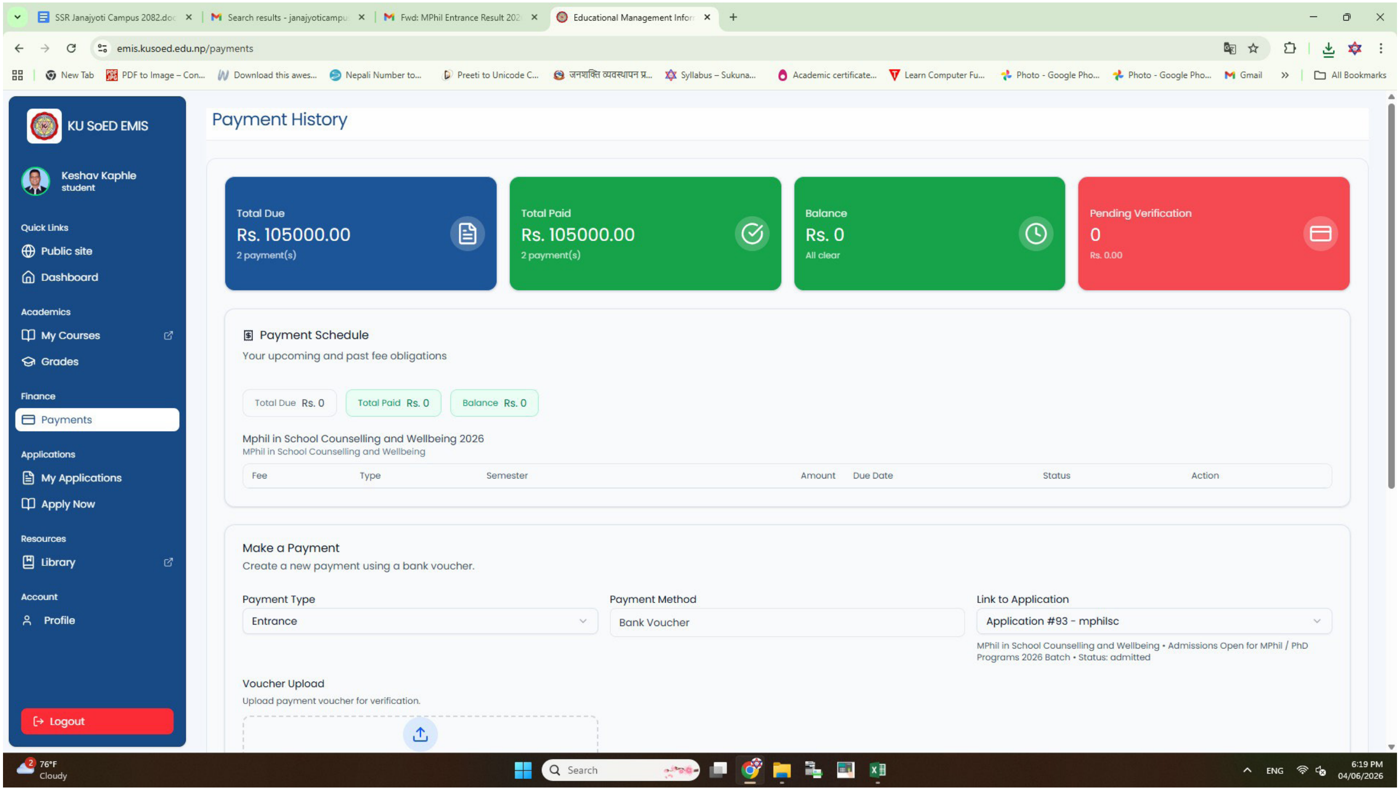
emis.kusoed.edu.np/payments
KU SoED EMIS
Keshav Kaphle
student
Quick Links
Public site
Dashboard
Academics
My Courses
Grades
Finance
Payments
Applications
My Applications
Apply Now
Resources
Library
Account
Profile
Logout
Payment History
Total Due
Rs. 105000.00
2 payment(s)
Total Paid
Rs. 105000.00
2 payment(s)
Balance
Rs. 0
All clear
Pending Verification
0
Rs. 0.00
Payment Schedule
Your upcoming and past fee obligations
Total Due Rs. 0
Total Paid Rs. 0
Balance Rs. 0
Mphil in School Counselling and Wellbeing 2026
MPhil in School Counselling and Wellbeing
Fee Type Semester Amount Due Date Status Action
Make a Payment
Create a new payment using a bank voucher.
Payment Type
Entrance
Payment Method
Bank Voucher
Link to Application
Application #93 - mphilsc
MPhil in School Counselling and Wellbeing • Admissions Open for MPhil / PhD Programs 2026 Batch • Status: admitted
Voucher Upload
Upload payment voucher for verification.

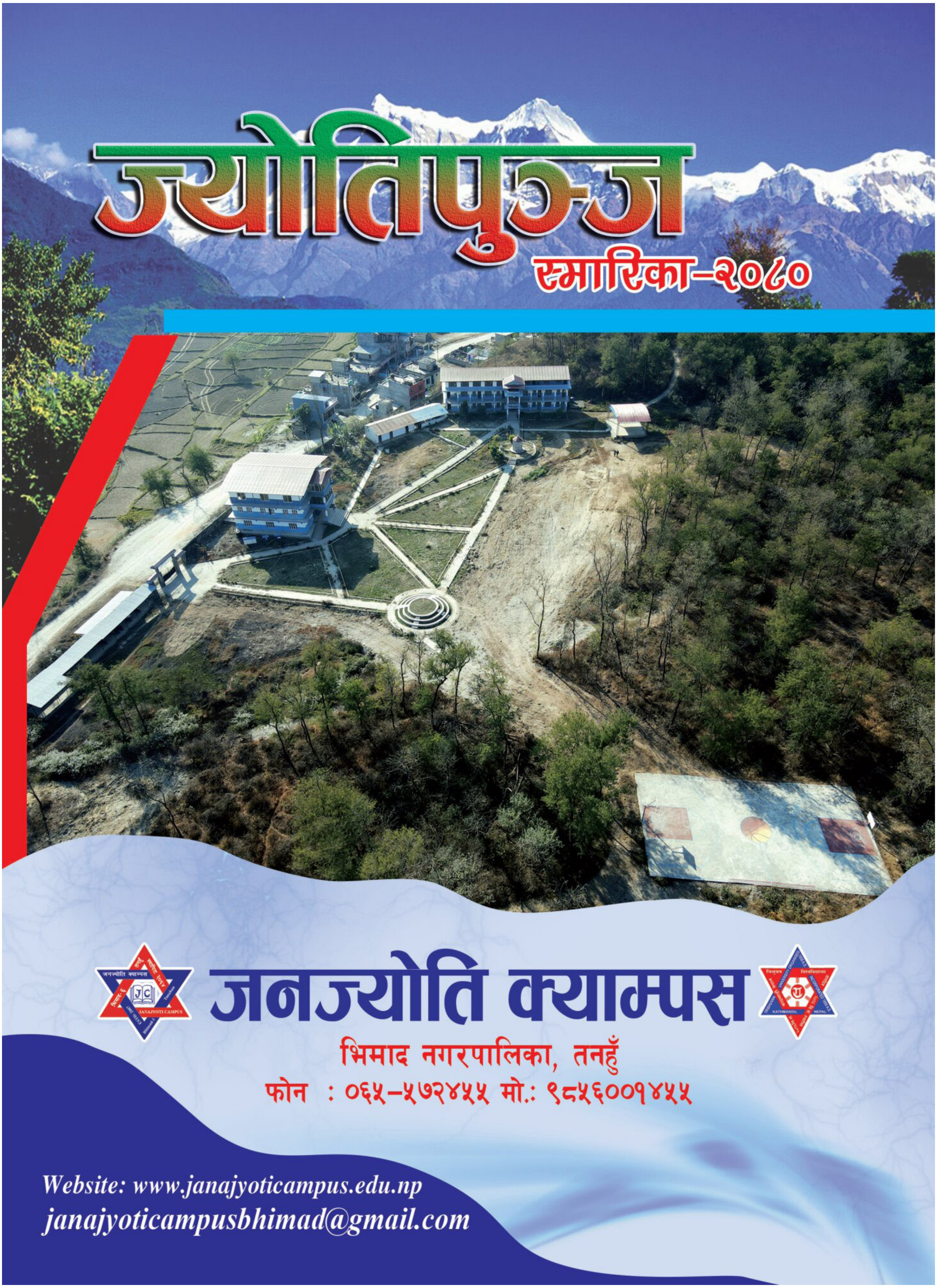
ज्योतिपुञ्ज
स्मारिका-२०८०
जनज्योति क्याम्पस
भिमाद नगरपालिका, तनहुँ
फोन : ०६५-५७२४५५ मो.: ९८५६००१४५५
Website: www.janajyoticampus.edu.np
janajyoticampusbhimad@gmail.com

हार्दिक शुभकामना

उच्च शिक्षाको माध्यमबाट यस क्षेत्रको शैक्षिक विकास गर्ने उद्देश्यले सामुदायिक स्तरमा सञ्चालित **जनज्योति क्याम्पस** १७औं वर्षमा प्रवेश गरेको पावन अवसरमा प्रकाशन हुन लागेको "**ज्योतिपुञ्ज**" स्मारिकाको पूर्ण सफलताको कामना गर्दै क्याम्पसको उत्तरोत्तर प्रगतिको *शुभ-कामना* व्यक्त गर्दछौं ।

राजेन्द्रकृष्ण श्रेष्ठ

अध्यक्ष

एवम्

ऋषिङ्ग गाउँपालिका परिवार

कोटदरवार, तनहुँ

गण्डकी प्रदेश, नेपाल

फोन नं.: ०६५-६२००९६

ज्योतिपुञ्ज-२०८०

वर्ष १० | अङ्क १ | २०८०

संरक्षक

जीतप्रकाश आले
अध्यक्ष
क्याम्पस सञ्चालक समिति

सल्लाहकार

केशवराज काफ्ले
क्याम्पस प्रमुख

शिवदत्त चापागाई
सहायक क्याम्पस प्रमुख

सम्पादक मण्डल

संयोजक
दीपक भट्टराई

सदस्यहरु
सीतादेवी भट्टराई
नारायण मर्सेनी
विनोद थापा
कमलकान्त सुवेदी

सम्पादन सहयोगी

कमला पौडेल
लेखापाल

लेआउट

सुनिल पाठक
(सहायक प्रशासक)

प्रकाशक
जनज्योति क्याम्पस
भिमाद, तनहुँ

सम्पादकीय ✍.........

गण्डकी प्रदेश स्थित तनहुँ जिल्लाको दक्षिण-पश्चिम क्षेत्रको प्रमुख व्यपारिक केन्द्रको रुपमा परिचित ऐतिहाँसिक भिमाद बजारमा यस क्षेत्रका सामाजिक अगुवा एवम् शिक्षानुरागीहरुको पहल कदमीमा वि.सं. २०६४ सालमा जनज्योति क्याम्पसको स्थापना भएको हो ।

जनज्योति क्याम्पसले आफ्नो १६औं वार्षिकोत्सवको अवसरमा प्रकाशन गर्न लागिएको **"ज्योतिपुञ्ज"** स्मारिकाको दशौं संस्करणमा विशिष्ट व्यक्तिहरुको शुभकामना सन्देश, क्याम्पसको वार्षिक प्रतिवेदन एवम् विविध गतिबिधिहरु, क्याम्पस सञ्चालक समिति, क्याम्पस सभासद, अन्य विभिन्न समितिहरु, प्राध्यापक, कर्मचारी एवम् विद्यार्थी विवरण, सहयोगदाताहरु, स्मारिका प्रकाशनमा आर्थिक सहयोग गर्नुहुने विज्ञापनदाताहरु, महत्वपूर्ण टेलिफोन नं. सहितको विवरणहरु प्रकाशन गर्ने जमर्को गरेका छौं। त्यसैगरी यस स्मारिकाभित्र शिक्षाविद्, वुद्धिजीवी, समाजसेवी, साहित्यिक व्यक्तित्व, प्राध्यापक, कर्मचारी तथा विद्यार्थीका बौद्धिक तथा ज्ञानबर्धक रचना प्रस्तुत गर्ने प्रयास गरेका छौं । स्मारिका तयारीको क्रममा हामीलाई उपयुक्त समयमा लेख-रचना, शुभकामना तथा विज्ञापन उपलब्ध गराउनुहुने सम्पूर्ण संघ-संस्था एवम् विभिन्न महानुभावहरु तथा छपाई व्यवस्थापनमा सहयोग पुऱ्याउने छापाखाना प्रति आभारी छौं ।

स्मारिका प्रकाशनको क्रममा विभिन्न भाषागत र अन्य कठिनाईहरु आए तापनि सकेसम्म स्तरीय बनाउने प्रयास गरेका छौं तथापि कँहि, कतै, केहि कसर बाँकी रहन गएमा क्षमायाचना गर्दै विज्ञ पाठकबृन्द एवम् शुभचिन्तकबाट प्राप्त हुने अमूल्य सल्लाह-सुझावलाई हृदयङ्गम गरी आगामी अङ्क थप परिस्कृत र रचनात्मक हुनेछ भन्ने विश्वास दिलाउन चाहन्छौं ।

अन्त्यमा "ज्योतिपुञ्ज" दशौं संस्करण प्रकाशनको लागि जिम्मेवारी प्रदान गरी उपयुक्त वातावरण सिर्जना गर्ने क्याम्पस सञ्चालक समिति, क्याम्पस प्रशासन, सम्पादक मण्डलका सदस्यहरु, सम्पूर्ण प्राध्यापकहरु, कार्य सम्पादनमा समर्पित कर्मचारीहरु, विद्यार्थी एवम् अभिभावकहरुमा विशेष धन्यवाद दिदैं **"ज्योतिपुञ्ज-२०८०"** यहाँहरु माझ प्रस्तुत गरेका छौं ।

सम्पादक

यस स्मारिकामा प्रकाशित लेख-रचनाका माध्यमबाट अभिव्यक्त विचार प्रति स्वयम् लेखक नै जिम्मेवार हुनुहुने छ ।

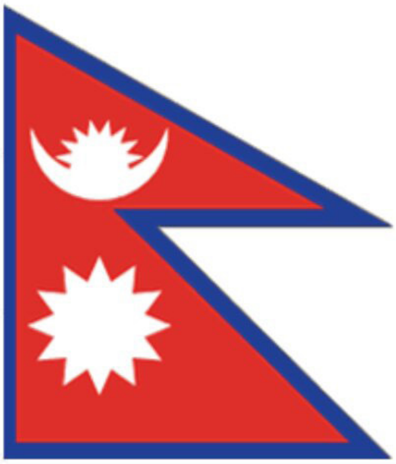

राष्ट्रिय गान

सयौं थुँगा फूलका हामी एउटै माला नेपाली
सार्वभौम भई फैलिएका, मेची महाकाली ।

प्रकृतिका कोटीकोटी सम्पदाको आँचल
वीरहरूको रगतले, स्वतन्त्र र अटल ।

ज्ञानभूमी, शान्तिभूमि तराई, पहाड, हिमाल
अखण्ड यो प्यारो हाम्रो मातृभूमि नेपाल ।

बहुल जाति, भाषा, धर्म, संस्कृति छन् विशाल
अग्रगामी राष्ट्र हाम्रो, जय जय नेपाल ।

नेपाल
Nepal

राष्ट्रपति
The President

शुभकामना

तनहुँ जिल्लाको दक्षिण-पश्चिम क्षेत्रमा पर्ने भिमाद नगरपालिका वडा नम्बर ६ मा स्थानीय शिक्षाप्रेमीहरूको सक्रियतामा स्थापित जनज्योति क्याम्पसको १६ औं वार्षिकोत्सवका उपलक्ष्यमा म यस क्याम्पसका प्राध्यापक, विद्यार्थी, कर्मचारी, अभिभावक, सहयोगदाता एवम सम्पूर्ण शुभेच्छुकहरूमा हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछु । साथै यही अवसरमा उच्च शिक्षा र क्याम्पसको शैक्षिक, भौतिकसहितका गतिविधि समेटेर 'ज्योतिपुञ्ज स्मारिका -२०८०' प्रकाशन हुन लागेकोमा सफलताको पनि कामना गर्दछु ।

जनज्योति क्याम्पसले उच्च शिक्षाका आकांक्षीहरूलाई ग्रामीण क्षेत्रमा नै आधुनिक, वैज्ञानिक एवम् गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्दै सो क्षेत्र र मुलुकको विकासको लागि गरेको योगदान सराहनीय छ ।

आधुनिकता, सूचना प्रविधि र विश्वव्यापीकरणको अहिलेको विश्वपरिवेशको मागअनुरूपको शीक्षा नीति, पाठ्यक्रम र प्रविधियुक्त प्रतिस्पर्धी तथा गुणस्तरीय शिक्षण विधिको विकास गरी राष्ट्रिय आवश्यकता तथा अन्तर्राष्ट्रिय गुणस्तर अनुरुपको शिक्षा प्रदान गर्नेतर्फ नीति निर्माता, तीनै तहका सरकार र सरोकारवालाले विशेष ध्यान दिनुपर्ने आजको आवश्यकता हो ।

उच्च माध्यमिक तहको शिक्षा सकिएपछि स्वदेशमै पढ्ने तथा स्वदेशमै उत्पादन र रोजगारीको अवसर सृजना गर्नुपर्ने चुनौती हाम्रो सामु विद्यमान छ । उच्च शिक्षाका लागि विदेशीने क्रम बढिरहेको सन्दर्भमा यो चुनौतीलाई सामना गर्न स्वदेशमै गुणस्तरीय उच्च शिक्षा प्रदान गरी श्रम गर्ने संस्कृतिको सम्मानसहित उत्पादन र रोजगारी अभिवृद्धि गर्ने खालको शिक्षा प्रदान गर्न शैक्षिक संस्थाहरूको ध्यान विशेष रुपमा आकर्षित हुनुपर्ने देखिएको छ । मूलतः शिक्षा ज्ञान, चेतना र देशको सर्वाङगिण विकासको जग र आधार हो । शिक्षाको साथसाथै जीवनको आदर्श उच्च बनाउने र राष्ट्रिय एकतालाई प्रवर्द्धन गर्ने नैतिक शिक्षा प्रदान गर्नेतर्फ पनि ध्यान दिनु जरुरी छ ।

आजको आधुनिक युगमा शहर केन्द्रित उच्च शिक्षा आर्जन गर्न पाउने अवस्थालाई दृष्टिगत गरी ग्रामीण क्षेत्रमा बसोबास गर्ने सबै वर्गका जनतालाई शिक्षाको पहुँच विस्तार गर्न सफल यस क्याम्पसले देशको विकास र समृद्धिको लागि गुणस्तरीय शिक्षामार्फत दक्ष जनशक्ति उत्पादनमा टेवा पुर्‍याउन सफल हुनेछ भन्ने मैले विश्वास लिएको छु । उच्च जनशक्ति, स्रोतसाधन र भौतिक पूर्वाधारको विकास गरी यस क्याम्पसले अझै गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्नेछ भन्ने विश्वासका साथ क्याम्पसको उत्तरोत्तर प्रगतिको कामना गर्दछु । साथै, ज्योतिपुञ्ज स्मारिका विद्यार्थी, शिक्षक, अभिभावक र शिक्षाप्रति चासो राख्नेहरूका लागि महत्वपूर्ण शैक्षिक दर्पण बनोस् भन्ने शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

जय नेपाल !
२०८० माघ ९ गते

रामचन्द्र पौडेल

मुख्यमन्त्री

गण्डकी प्रदेश सरकार
मानानीय मुख्यमन्त्रीको निजी सचिवालय
पोखरा, नेपाल

गण्डकी प्रदेश सरकार
पोखरा, नेपाल

शुभकामना

त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धन प्राप्त गरी वि.सं २०६४ सालमा स्थापित जनज्योति क्याम्पस भिमाद नगरपालिका ६ तनहुँले आफ्नो १६औं वार्षिकोत्सवको अवसरमा विभिन्न गतिविधिलाई समेटेर **"ज्योतिपुञ्ज स्मारिका २०८०"** प्रकाशन गर्न लागेको जानकारी पाउँदा खुसी लागेको छ।

शिक्षाको उज्यालो छर्ने र शिक्षाको माध्यमद्वारा जनतालाई जागृत गराउने कार्यमा सदैव तत्पर यस क्याम्पसले लामो समयदेखि शिक्षाको क्षेत्रमा योगदान गर्दै आइरहेको छ। जनतालाई उच्च शिक्षा आर्जन गर्ने अवसर प्रदान गर्दै आत्मनिर्भर शिक्षित जनशक्ति निर्माणमा क्याम्पसको योगदान अतुलनीय रहनेछ। सर्वसुलभ र गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गरी बदलिँदो परिवेशलाई पछ्याउँदै सोही अनुसार शिक्षामा परिवर्तन गर्दै आएको यस क्याम्पसले हालको परिवर्तन, विज्ञान र प्रविधिको क्षेत्रमा भएको विकास र देशको आवश्यकतालाई मध्यनजर गरी सो अनुकुल शिक्षाको विकासमा महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नेछ भन्ने विश्वास लिएको छु।

अन्त्यमा, तनहुँ जिल्लाको दक्षिण–पश्चिम क्षेत्रमा रहेको यस क्याम्पसले प्रकाशन गर्न गइरहेको **"ज्योतिपुञ्ज स्मारिका २०८०"** सम्पूर्ण विद्यार्थी, पूर्व विद्यार्थी, अविभावक तथा शिक्षा क्षेत्रमा चासो राख्ने प्रत्येकको निम्ति महत्वपूर्ण शैक्षिक दर्पण बनोस् भन्ने शुभकामना व्यक्त गर्दै क्याम्पसको उत्तरोत्तर प्रगतिको कामना गर्दछु।

धन्यवाद !

२०८०, पौष

सुरेन्द्रराज पाण्डे
मुख्यमन्त्री

गण्डकी प्रदेश सरकार
सामाजिक विकास तथा स्वास्थ्य मन्त्रालय
पोखरा, नेपाल

निजी सचिवालय
माननीय सुशिला सिंखडा
मन्त्री
☎०६१-४५७९८८

पत्र संख्या : २०७९/०८०
चलानी नं. :

शुभकामना......... ✍

तनहुँ जिल्लाको दक्षिण पश्चिम तर्फ रहेको भिमाद नगरपालिका वडा नं. ६ स्थित श्री जनज्योति क्याम्पसले सोह्रौ बार्षिकोत्सवको अवसरमा क्याम्पसको शैक्षिक, भौतिक तथा आर्थिक गतिविधिहरु, शिक्षक र विद्यार्थीहरुको तथ्याङ्कीय विवरण लगायतको विविध विषयहरु समेटिएको लेख रचनाहरुको सँगालो **ज्योतिपुञ्ज स्मारिका - २०८०** (१०औं संस्करण) प्रकाशन गर्न लागेको जानकारी पाउँदा खुशी लागेको छ।

शिक्षा विकासको आधार हो। उच्चशिक्षाले समाजलाई सभ्य, सुन्दर र समृद्धी तर्फ उन्मुख गर्दछ। यसैलाई मनन् गरी वि.सं. २०६४ सालमा त्रिभुवन विश्वविध्यालयबाट सम्वन्धन लिएर स्थानीय शिक्षाप्रेमीहरुको सक्रियतामा सञ्चालन भएको यस क्याम्पसले भिमाद वजार र आसपासका क्षेत्रका उच्चशिक्षा आकांक्षीहरुलाई गाउँमा नै आधुनिक, बैज्ञानिक र गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्दै आएको भन्ने बुझिन आयो। आगामी दिनमा पनि यस जनज्योति क्याम्पसले विश्वपरिबेश समेतलाई ध्यान दिई समयसापेक्ष जीवनोपयोगी एवम् रोजगारमूलक गुणस्तरिय शिक्षा प्रदान गर्ने गरी आफ्ना शैक्षिक कार्यक्रमहरुलाई सक्रिय ढंगले निरन्तर अघि बढाउने छ भन्ने सुभेच्क्षा प्रकट गर्न चाहान्छु ।

अन्त्यमा शैक्षिक सामग्री समेतका लेख रचनाहरु समावेश भएको यस ज्योतिपुञ्ज स्मारिका- २०८० सम्पूर्ण सरोकारवालाहरुको लागि महत्वपूर्ण शैक्षिक दर्पण बनोस् भन्ने शुभकामना व्यक्त गर्दै क्याम्पसको उत्तरोत्तर प्रगति र उज्ज्वल भविष्यको समेत कामना गर्दछु ।धन्यबाद।

....
(मा.सुशिला सिंखडा)
मन्त्री

मिति: २०८० पौष ११ गते

माननीय सुशिला सिंखडा
मन्त्री
सामाजिक विकास तथा स्वास्थ्य मन्त्रालय
गण्डकी प्रदेश

प्रा. देवराज अधिकारी, पिएच. डी.
अध्यक्ष
Prof. Dev Raj Adhikari, PhD.
Chairman

विश्वविद्यालय अनुदान आयोग
सानोठिमी, भक्तपुर, नेपाल
University Grants Commission
Sanothimi, Bhaktapur
P.O.Box : 107996, Kathmandu, Nepal
website : www.ugcnepal.edu.np

मिति : २०८०/०९/११

शुभकामना !

त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धन प्राप्त गरी वि.सं. २०६४ सालमा तनहुँ जिल्लाको भिमाद नगरपालिका वडा न. ६ मा स्थापना भएको जनज्योति क्याम्पसले आफ्नो १६ औँ वार्षिकोत्सव मनाउन लागेको तथा सो अवसरमा क्याम्पसको शैक्षिक, आर्थिक, भौतिक एवम् विविध पक्षहरुको विवरण समेटिएको **ज्योतिपुञ्ज** नामक स्मारिकाको १० औँ संस्करणको प्रकाशन गर्न लागेको जानकारी पाउँदा खुसी लागेको छ ।

स्थानीय समाजसेवी, शिक्षाप्रेमि तथा बुद्धिजीवीहरूको पहलमा गैरनाफामुलक सामुदायिक क्याम्पसको रूपमा स्थापना भएको यस क्याम्पसले शिक्षाशास्त्र र व्यवस्थापन सङ्कायमा स्नातक तहको पठन पाठन सञ्चालन गरी उच्च शिक्षा अध्ययन गर्न इच्छुक विद्यार्थीहरूलाई स्थानीय स्तरमै अध्ययनको अवसर प्रदान गर्दै आएको कार्य प्रशंसनीय छ । त्यस क्याम्पसबाट प्रकाशन हुन लागेको स्मारिकामा समेटिएका लेख रचनाहरूले क्याम्पसका गतिविधिहरूलाई अभिलेखीकरण गर्न तथा शैक्षिक संवृद्धिमा महत्त्वपूर्ण योगदान पुग्नेछ भन्ने मैले विश्वास लिएको छु । यस प्रकाशनलाई निरन्तरता दिई भविष्यमा स्तरीय अनुसन्धानात्मक लेखहरू समेत प्रकाशन गर्ने तर्फ क्याम्पस सक्रिय भएर लागोस् भन्ने चाहन्छु । यस आयोगद्वारा संचालित गुणस्तर सुनिश्चितता तथा प्रत्यायन प्रक्रियामा त्यस क्याम्पसले गरेको प्रयासको कदर गर्दै आगामी दिनहरूमा पनि उच्च शिक्षाको गुणस्तर कायम गर्ने सम्बन्धमा सक्रियता पूर्वक लागोस् भन्ने अपेक्षा राख्दछु ।

अन्त्यमा, क्याम्पस स्थापना भई सञ्चालन भएको डेढ दशक लामो यात्रामा यस क्याम्पसको भौतिक विकास तथा शैक्षिक उन्नयनका लागि महत्त्वपूर्ण योगदान गर्नु हुने क्याम्पस व्यवस्थापन समितिका सदस्यहरू, शिक्षक, कर्मचारी, स्थानीय समाजसेवी, बुद्धिजीवी, राजनीतिक नेतृत्व, अभिभावक तथा विद्यार्थी वर्ग सबैप्रति धन्यवाद ज्ञापन गर्दै क्याम्पसको उत्तरोत्तर प्रगतिको कामना गर्दछु ।

....
प्रा.डा. देवराज अधिकारी

Tel : 01-6638434, 6638550 (off.), Fax : 977-1-6638552, Email : profdr.adhikari@ugcnepal.edu.np

जि. प्र. का. काठ. द. नं. २६०/०५०/०५१

"नेपाल पब्लिक क्याम्पस संघको प्रतिवद्धता, उच्च शिक्षामा पहुँच र गुणात्मकता"

नेपाल पब्लिक क्याम्पस संघ
NEPAL PUBLIC CAMPUS ASSOCIATION

(स्थापना: २०४७)

प. सं. ३२२/०८०/०८१

शुभकामना !

तनहुँ जिल्ला भिमाद नगरपालिका वडा नं. ६ तनहुँमा वि.सं. २०६४ सालमा स्थापित जनज्योति क्याम्सले १६औं वार्षिकोत्सव मनाउन लागेको जानकारी पाउँदा ज्यादै खुसी लागेको छ । गुणस्तर सुनिस्चितता तथा प्रत्यायन (QAA) प्राप्तिको चरणमा रहेको यस क्याम्पसले स्थानीय स्तरमा सक्षम जनशक्ति उत्पादन गर्न महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको छ । न्यून शुल्कमा गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गरी सामाजिक तथा राष्ट्रिय आवश्यकता पूरा गर्दै आएकोमा क्याम्पस प्रति सहृदय उच्च सम्मान प्रकट गर्दछु ।

क्याम्पसको १६ औं वर्षिकोत्सवको अवसरमा शैक्षिक, भौतिक एवम् क्याम्पसका विविध पक्षहरु समेटिएको रचनाहरुको सँगालो **"ज्योतिपुञ्ज स्मारिका २०८०"** को प्रकाशनले प्राध्यापक तथा विद्यार्थीका अनुसन्धान मूलक लेख रचना एवम् साहित्यिक सिर्जनालाई उजागर गर्न मद्दत पुर्याउने छ । यसका साथै क्याम्पसको शैक्षिक, भौतिक, व्यवस्थापन पक्षको अभिलेखीकरण सहित सार्वजनिक हुनु सुखद विषय हो । स्मारिका प्रकाशनको सुभेक्षा व्यक्त गर्दै क्याम्पसको सर्वाङ्गीण विकासका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

शत्रुघ्नप्रसाद गुप्ता

अध्यक्ष

GPO box: 13477, Sanepa, Lalitpur npcajamal@gmail.com www.npca.edu.n

भिमाद नगरपालिका
BHIMAD MUNICIPALITY
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
OFFICE OF THE MUNICIPAL EXECUTIVE
भिमाद, तनहुँ
Bhimad, Tanahun
२०७३ / 2073

गण्डकी प्रदेश, नेपाल
Gandaki Province, Nepal

प.सं./Ref No.:
च.नं./Des No.:
मिति/Date:...................................

शुभकामना

जनज्योति क्याम्पस स्थापना भएको १६ औं वर्षमा प्रवेश गरेको अवसर पारेर आफ्नो नियमित प्रकाशन ज्योतिपुञ्ज नामक स्मारिका प्रकाशन गर्न लागेकोमा प्रसन्नता व्यक्त गर्दै, यसको निरन्तरता तथा गुणस्तरीयताको कामना गर्दछु ।

तनहुँ जिल्लाको पश्चिम दक्षिण भेकमा रहेका अति विकट तथा विपन्न बस्तीहरुको प्रवेश मार्गमा अवस्थित सुन्दर नगरी भिमाद जसरी व्यापारिक, धार्मिक तथा ऐतिहासिक रुपमा प्रसिद्ध छ र अगुवाई पनि गरेको छ । त्यसैगरी शिक्षाको क्षेत्रमा पनि यस वरपरका ग्रामीण बस्तीका उच्च शिक्षा प्राप्त गर्ने अवसरबाट बञ्चित गरिब तथा पिछडिएका वर्गका जनताका छोराछोरीहरुलाई उच्च शिक्षाको पहुँच पुऱ्याउन उल्लेख्य योगदान गरेको छ । स्थापनाको छोटो अवधिमा क्याम्पसको भौतिक पूर्वाधारको पक्षमा प्रगति भएको देखिन्छ भने शैक्षिक क्रियाकलापका लागि गरिएका योजनाबद्ध प्रयास पनि प्रशंसनीय छ । क्याम्पसलाई आजको अवस्थासम्म ल्याउने काममा समर्पित जनप्रतिनिधिहरु, प्रबुद्धवर्गहरु, समाजसेवीहरु, दानदाताहरु, अभिभावकज्यूहरु, प्राध्यापक तथा विद्यार्थी लगायत सबैको प्रशंसनीय योगदानप्रति आभार व्यक्त गर्दछु ।

संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको स्थापना पश्चात् हाम्रो सरकार तीन तहमा विभक्त छ । शिक्षाको कुरा गर्दा, स्थानीय सरकारको जिम्मामा आधारभूत र माध्यामिक तहसम्मको शिक्षा रहेको छ । विकासको नारा लगाउँदा शिक्षा, स्वस्थ्य र खानेपानी भन्छौं तर योजना छनोट वा वजेट विनियोजनमा यी क्षेत्रहरु कम प्राथमिकतामा पर्दै आइरहेका छन् । निजी क्यम्पसहरुको हविगत हेर्दा अनाथ जस्ता देखिएका छन् । वास्तवमा विकास वा परिवर्तनको आवश्यकता बोध गर्न, नेतृत्व ग्रहण गर्न र परिवर्तनलाई आत्मसाथ गर्न शिक्षा बिना कल्पना गर्नसम्म पनि सकिदैन ।

नेपालमा कसैले केही गर्दैनन्, केही हुँदैन, गर्न पनि सकिदैन भन्ने गलत भाष्य र मानसिकता सृजना गरिदिएका कारण धेरै अभिभावकहरुले छोराछोरी माध्यमिक तहको अध्ययन सक्नासाथ विदेश पठाउदा क्याम्पसहरु खाली हुँदैछन् । यो भाष्यका सृजनाकारहरुले बुझ्नुपर्ने के थियो भने, पश्चिमा मुलुकको विकास सबैले देश छाडेर भएको त होइन । आज संसारमा भएका विकासका नमूनाहरु जति छन् ती सबै मानिसले बनाएर भएका हुन भन्ने कुरा पनि बिर्सन नहुने थियो । विदेशमा अरुका आलिसान महलहरु र चिल्ला सडकहरुमा दौडने गाडीहरु हेरेर होइन, ती शहरका आकास चुम्ने महलहरुभित्र हाम्रा अबोध नानी बाबुहरुका कलिला हातहरुले गरेका कामहरु हेरौं र सोचौं ।

अर्कोतर्फ हामीले आफ्नो घर अगाडिको विद्यालयतर्फ नजर पनि नलगाउने, छोराछोरी पहैंलो गाडीमा अन्यत्र पठाउने अनि भन्ने– राम्रो शिक्षा भएन । शिक्षा त सुधार्न सकिन्छ । विदेशमा जानेले जति काम गरेका छन् त्यति काम हाम्रो देशमा गर्ने हो भने सुन फल्न सक्छ । हामी सबै मिलेर हाम्रा शिक्षालयहरु सुधारौं, आफ्नै माटोमा रमाउने संस्कृतिको विकास गरौं । देशै रित्तो हुने भनेको हामी आफै रित्तिने हो ।

अन्तमा, यस भेकको एउटा मात्रै क्याम्पस जनज्योति क्याम्पसलाई गुणस्तर सुनिश्चितता तथा प्रत्यायन प्रमाणपत्र QAA प्राप्त गर्ने काममा सबैको साथ सहयोग मिल्ने छ भन्ने अपेक्षाका साथ कुशल व्यवस्थापनको माध्यमबाट जीवनोपयोगी शिक्षाका लागि युगसापेक्ष विषयहरुको छनोट, स्तरीय पठनपाठन र विद्यार्थीहरुको सर्वाङ्गीण विकासका लागि अतिरिक्त क्रियाकलाप लगायतका गतिविधिहरुबाट हाम्रा कर्णाधारहरुको भविष्य कोर्नमा क्याम्पसलाई सफलता मिलोस् भन्ने शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

२०८०।१०।१६

दधिराज सुवेदी
नगर प्रमुख

दधिराज सुवेदी
नगर प्रमुख

"शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि र पर्यटनमा विस्तारः पूर्वाधार विकास समृद्ध भिमादको आधार"

Contact No.: 065-572436, **Website:** bhimadmun.gov.np **Email:** info@bhimadmun.gov.np, bhimadmunicipality@gmail.com

शुक्लागण्डकी नगरपालिका
Shuklagandaki Municipality
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
Office of the Municipal Executive
दुलेगौंडा, तनहुँ / Dulegauda,Tanahun
२०७३ (2073)
गण्डकी प्रदेश, नेपाल
Gandaki Province, Nepal

पत्र संख्या/Letter. No. २०८०/०८१
चलानी नं./Ref. No.

मिति/Date: २०८०/०९/१७

शुभकामना

भिमाद लगायत तनहूँ जिल्लाको दक्षिण पश्चिम क्षेत्रका नगारिकलाई उच्च शिक्षा प्रदान गर्ने उद्देश्यका साथ स्थापना भएको यस जनज्योति क्याम्पसले १७औं वर्षमा प्रवेश गरेको उपलक्ष्यमा क्याम्पसको समग्र विकासका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्न चाहन्छु।

यस क्याम्पसले भिमाद नगरपालिका लगायत नजिकका अन्य छिमेकी स्थानीय तहका विद्यार्थीहरुलाई गुणस्तरीय एवं व्यवहारिक उच्च शिक्षा प्रदान गर्न खेलेको अमुल्य भुकिकाको उच्च प्रशंसा गर्दछु।

जनज्योति क्याम्पसले आफ्नो विगत तथा वर्तमानमा भएका प्रगति एवं आगामी दिनका योजनाहरुलाई समेत समेटेर प्रकाशन गर्न लागेको "**ज्योतिपुञ्ज स्मारिका २०८०**" को सफलताको कामना गर्दछु।

भिमाद नगरपालिकाको गौरवको रुपमा रहेको यस जनज्योति क्याम्पस बदलिदो विश्व परिवेशमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने गरी आधुनिक र गुणस्तरीय शिक्षा मार्फत दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्न सफल रहने छ भन्ने कामना गर्दै क्याम्पसको उत्तरोत्तर प्रगतिको लागि शुभकामना व्यक्त गर्दछु।

कृष्ण राज पण्डित
नगर प्रमुख

Phone No.: 065-414305, 414105, Fax.065-414018
Email: info@shuklagandakimun.gov.np Web: www.shuklagandakimun.gov.np

ऋषिङ्ग गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

कोटदरवार, तनहुँ
२०७३ (2073)

गण्डकी प्रदेश, नेपाल

पत्र संख्या/Letter No.: २०८०/०८१

चलानी नं./Ref. No.:

मिति/Date: २०८०/०९/१६

शुभकामना ।

तनहुँ जिल्लाको दक्षिण पश्चिम क्षेत्र, कालीगण्डकी र सेतीगण्डकीको बिचमा रहेको सभ्यताको सङ्गमस्थल भिमाद बजारमा शिक्षाप्रेमी तथा समाजसेवी महानुभावहरूले यस क्षेत्रको शिक्षाको आवश्यकतालाई पूरा गर्न स्थापना भएको यस जनज्योति क्याम्पसले आफ्नो १६वर्षको अवधिमा महत्पवूर्ण उपलब्धिहरू हाँसिल गरेको छ । स्थापना कालदेखि क्याम्पस परिवारको सदस्यको रूपमा रहेको हुनाले क्याम्पसको संभावना र चुनौतीहरूका बारेमा अवगतै छु । यस क्षेत्रको शैक्षिक गहनाको रूपमा रहेको क्याम्पसले राष्ट्रलाई आवश्यक पर्ने दक्ष प्रतिस्पर्धात्मक र विश्वपरिवेश सुहाउँदो जनशक्ति उत्पादन गरी प्रगतिको बाटोमा निरन्तर अगाडि बढोस् भन्ने शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

जनज्योति क्याम्पसले आफ्नो **१६औं वार्षिकोत्सव**को अवसरमा विगतका वर्षहरुमा जस्तै ज्योतिपुञ्ज स्मारिकाको प्रकाशन गर्न लागेकोमा खुशी व्यक्त गर्दै सफलताको शुभकामना व्यक्त गर्दछु । साथै जनज्योति क्याम्पस QAA प्राप्तिको प्रक्रियामा अगाडि बढिरहेको सन्दर्भमा छिट्टै यो सफलता प्राप्त गर्न सकोस् भन्ने शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

जनज्योति क्याम्पसको स्थापना कालदेखि नै महत्वपूर्ण जिम्मेवारीमा रहदै गर्दाको अवस्थामा ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको नेतृत्वमा पुगिसके पश्चात् समेत क्याम्पसको विकासमा गाउँपालिकाको तर्फबाट विभिन्न किसिमका सहयोग गरिरहेको र आगामी दिनहरुमा समेत संभावना भएसम्म सबै किसिमका सहयोग रहने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दै **१६औं वार्षिकोत्सव** समारोहको पूर्ण सफलताको कामनाका साथै क्याम्पसको उत्तरोत्तर प्रगतिको लागि **शुभकामना** व्यक्त गर्दछु ।

राजेन्द्रकृष्ण श्रेष्ठ
अध्यक्ष

म्याग्दे गाउँपालिका
Myagde Rural Municipality
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
Office of the Rural Municipal Executive
छाङ्ग, तनहुँ
Chhang, Tanahun
२०७३ (2073)
गण्डकी प्रदेश, नेपाल
Gandaki Province, Nepal

प.सं. (Ref.No.):- २०८०/०८१
च.नं. (Dis.No.):-
मिति (Date):- २०८०/११/३०

शुभकामना ।

जनज्योति क्याम्पस तनहुँले १६ वर्ष पुरा गरी १७औं वर्षमा प्रवेश गरेको अवसरमा क्याम्पसको स्थापना र विकासका लागि क्रियाशील सबैलाई बधाइ दिन चाहन्छु । यसले स्थापना कालदेखि निरन्तर रूपमा प्राप्त गरेको शैक्षिक तथा भौतिक प्रगतिका लागि यसका सरोकारवाला पक्षलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु। यस क्याम्पसले समयको मागअनुसार यस क्षेत्रका विद्यार्थीहरूको आकर्षणको केन्द्र बनी समुदायले समुदायका लागि सञ्चालन गरेका देशभरिका क्याम्पसहरूका बिचमा जनज्योति क्याम्पसले अलग्गैं पहिचान देखाउन सकोस् । क्याम्पसको १६औं वार्षिकोत्सव यस क्षेत्रको शिक्षाको विकासका लागि महत्वपूर्ण समय सावित होस् भन्ने शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

जनज्योति क्याम्पसले वार्षिकोत्सवको अवसर पारेर अन्य वर्षमा जस्तै **"ज्योतिपुञ्ज स्मारिका २०८०"** को प्रकाशन गर्न लागेकोमा खुशी व्यक्त गर्दै सफलताको शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

अन्त्यमा, यस क्याम्पसको विकासमा गाउँपालिकाको तर्फबाट संभव सबै किसिमका सहयोग रहने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दै १६औं वार्षिकोत्सव समारोहको पूर्ण सफलताको कामना गर्दछु।

....
श्रीप्रसाद श्रेष्ठ
अध्यक्ष

घिरिङ गाउँपालिका
GHIRING RURAL MUNICIPALITY
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
Office of The Rural Municipal, Execucative
पोखरीछाप, तनहुँ
Pokharichap, Tanahun
गण्डकी प्रदेश, नेपाल
Gandaki Province, Nepal

प.सं./Ref.No. :- २०८०/०८१
च.नं./Dis.No.:-
मिति/Date:- २०८०/११/३०

शुभकामना ।

गण्डकी प्रदेश तनहुँ जिल्लाको दक्षिण पश्चिम क्षेत्रको केन्द्रको रूपमा परिचित भिमादबजारमा स्थानीय आवश्यकतालाई मध्यनजर गर्दै यस क्षेत्रका अग्रज शिक्षाप्रेमी एवम् समाजसेवी महानुभावहरूको सक्रियतामा २०६४ सालमा स्थापना भई सञ्चालमा रहेको जनज्योति क्याम्पस यस क्षेत्रको महत्वपूर्ण शैक्षिक संस्थाको रूपमा आफूलाई स्थापित गर्न सफल भएको छ । यस क्याम्पसले उच्च शिक्षाको आकाक्षांलाई पूरा गर्नका लागि हालसम्म गरेका प्रयासहरू प्रशंसनीय छन् । क्याम्पस १६ वर्ष पूरा गरी १७औं वर्षमा प्रवेश गरेको अवसरमा हालसम्म प्राप्त उपलब्धिको जगेर्ना गर्दै समयको माग अनुसारको व्यवसायिक र प्राविधिक शिक्षा सञ्चालनको नेतृत्व गर्न सकोस् भन्ने शुभकामना दिन चाहन्छु ।

जनज्योति क्याम्पसको विविध पक्षलाई समावेश गरी क्याम्पसको १६औं वार्षिकोत्सवका अवसरमा क्याम्पसको वार्षिक प्रकाशन **"ज्योतिपुञ्ज स्मारिका २०८०"** को प्रकाशन हुन लागेकोमा खुसी व्यक्त गर्दै सफलताको शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

अन्त्यमा, यस क्याम्पसको विकासमा हाम्रो तर्फबाट संभव सबै किसिमका सहयोग रहने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दै १६औं वार्षिकोत्सव कार्यक्रमको पूर्ण सफलताको कामना गर्दछु ।

होम बहादुर थापा
अध्यक्ष

स्थानीय सरकार
हरिनास गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
चित्रेभञ्ज्याङ्ग, स्याङ्जा
स्थापित :२०७३

पत्र संख्या: ०८०/०८१
चलानी नं. :

गण्डकी प्रदेश, नेपाल

शुभकामना !

त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धन प्राप्त गरी वि.सं २०६४ सालमा स्थापित जनज्योति क्याम्पस भिमाद नगरपालिका ६ तनहुँले आफ्नो १६औं वार्षिकोत्सवको अवसरमा विभिन्न गतिविधिलाई समेटेर "ज्योतिपुञ्ज स्मारिका २०८०" प्रकाशन गर्न लागेको जानकारी पाउँदा खुशी लागेको छ।

शिक्षा विकासको आधार हो। उच्चशिक्षाले समाजलाई सभ्य, सुन्दर र समृद्धता तर्फ उन्मुख गर्दछ। हाम्रो देशको उच्च शिक्षालाई वर्तमान समाजको बदलिँदो अवस्था अनुसार जिवनोपयोगी र रोजगार मुलक बनाउनु नितान्त जरुरी छ। यसका लागि उच्च शैक्षिक संस्थाहरुले सदैव ध्यान दिनु आवश्यक छ।

राष्ट्रिय आवश्यकता पूरा गर्न र विश्वव्यापीकरणको परिवेशलाई आत्मसात् गर्दै वर्तमान आवश्यकता अनुरुप उच्चशिक्षालाई समय सापेक्ष बनाउन शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गर्दै यस क्याम्पस सदैव आफ्ना शैक्षिक कार्यक्रमहरु रोजगार मुलक र गुणस्तरयुक्त शिक्षा प्रदान गर्न सक्रिय रहने छ।

अन्त्यमा, तनहुँ जिल्लाको दक्षिण-पश्चिम क्षेत्रमा रहेको यस क्याम्पसबाट प्रकाशन हुन लागेको "ज्योतिपुञ्ज स्मारिका २०८०" सम्पूर्ण सरोकारवालाहरुको निम्ति महत्वपूर्ण शैक्षिक दर्पण बनोस् भन्ने शुभकामना व्यक्त गर्दै क्याम्पसको उत्तरोत्तर प्रगतिको कामना गर्दछु।

धन्यवाद।

खिम नारायण मानन्धर
अध्यक्ष
हरिनास गाउँपालिका ,स्याङ्गजा
मिति २०८०/११/२०

खिम नारायण मानन्धर
अध्यक्ष

अध्यक्षको कलमवाट ✍ …………….

जनज्योति क्याम्पसको १६औं वार्षिकोत्सवको उपलक्ष्यमा यहाँहरु समक्ष ज्योतिपुञ्जको दशौं संस्करण पस्कन पाउँदा अत्यन्तै खुशी लागेको छ । ग्रामिण भेगका सर्वसाधारण समक्ष उच्च शिक्षाको पहुँच सहज बनाउने उद्देश्यले समुदायमा आधारित यस क्याम्पसलाई सर्वपक्षीय सहकार्यको अभ्यासको प्रस्थान विन्दुको मानकको रुपमा मानिदै आइएको छ । बितेका १६वर्षमा क्याम्पसको संस्थागत विकास, नीति नियम निर्माण र कार्यान्वयनको पक्ष सन्तोषजनक नै देखिएको छ भने भौतिक पूर्वाधारतर्फ एक सभाहल सहित ११ कक्षाकोठा रहेको तीन तले भवन-१, चमेनागृह तथा गार्ड क्वाटर सहितको भवन-१, दानवीरहरुको नामावली अङ्कित महायज्ञ स्तम्भ-१ तथा तनहुँ हाइड्रोपावर र स्थानीय साझेदारी कार्यक्रम तथा भिमाद नगरपालिकाको आर्थिक सहयोगमा निर्माण भएको तीन तले प्रशासनिक एवम् कल्याण खनाल स्मृति पुस्तकालय भवन-१ गरी ४ वटा भौतिक संरचना तथा प्राथमिक उपचार कक्ष र आराम कक्ष समेत निर्माण भइसकेको छ ।

त्यस्तै गण्डकी प्रदेश सरकार सामाजिक विकास मन्त्रालयबाट बिनियोजित बजेटबाट कम्प्युटर ल्याव तयार भई सकेको छ भने ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको आर्थिक सहयोग र स्वतन्त्र विद्यार्थी युनियनको तत्परतामा क्याम्पसमा आकर्षक प्रवेशद्वारको निर्माण सम्पन्न भइसकेको छ । खानेपानीको उचित व्यवस्थापनका लागि जनज्योति मा.वि.सँगको सहकार्य र भिमाद नगरपालिकाको आर्थिक सहयोगमा क्याम्पस हाताभित्र Deep Boring गरी खानेपानीको उचित प्रबन्ध भएको छ । त्यसैगरी घिरिङ गाउँपालिकाको आर्थिक सहयोगमा मञ्च निर्माण भइसकेको छ भने विद्यार्थीहरुको सर्वाङ्गिण पक्षको समेत विकास होस् भन्ने उद्देश्यले म्याग्दे गाउँपालिकाको आर्थिक सहयोगमा “वास्केटबल कोर्ट” निर्माण सम्पन्न भइसकेको छ । शिक्षण कार्यलाई आधुनिक र प्रविधिमैत्री बनाउने उद्देश्यले सुर्य नेपाल कम्पनी लिमिटेडको सहयोगमा अधिकांश कक्षाकोठामा प्रोजेक्टर र स्मार्ट टिभी जडान कार्य भइसकेको छ । भौतिक निर्माण कार्यमा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्नुहुने स्थानीय साझेदारी कार्यक्रम, गण्डकी प्रदेश सरकार सामाजिक विकास मन्त्रालय, भिमाद नगरपालिका, ऋषिङ्ग गाउँपालिका, म्याग्दे गाउँपालिका, घिरिङ गाउँपालिका, तनहुँ हाइड्रोपावर कम्पनी तथा सुर्य नेपाल कम्पनी लिमिटेडलाई यस अवसरमा हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

यस क्याम्पसमा प्राविधिक एवम् समय सापेक्ष व्यवसायिक विषयको अध्ययन अध्यापन सुरु गर्न यस क्षेत्रका स्थानीय, प्रदेश एवम् संघीय सरकार लगायत सर्म्पूण जनप्रतिनिधिहरू, नेपाल सरकारका सम्बन्धित निकाय, शिक्षाप्रेमी, विद्वतवर्ग, बुद्धिजीवी, समाजसेवी एवम् समस्त सबैमा आर्थिक-भौतिक एवम् रचनात्मक सहयोग तथा सल्लाह सुझावको लागि हार्दिक अपिल गर्दछु । विगतमा यहाँहरूले गर्नुभएको सहयोगका कारण हामी आज यस अवस्थामा आईपुगेका छौं भने प्रतिस्पर्धात्मक एवम् गुणस्तरीय शिक्षाका लागि यतिले मात्र नपुग्ने हुँदा गुणात्मक शिक्षा प्रदान गर्ने प्रयासमा गुणस्तरीय सुनिश्चितता तथा प्रत्यायन (QAA) प्रक्रियाको लागि विश्वविद्यालय अनुदान आयोग गुणस्तर प्रत्यायन महाशाखा (UGC,QAAD) बाट समकक्षी अध्ययन टोली (PRT) समेत गठन भइसकी समकक्षी अध्ययन टोली (PRT) बाट प्रारम्भिक चरणको अवलोकन भ्रमण सम्पन्न भई सुझाव समेत प्राप्त भइसकेको छ र उक्त सुझाव अनुसार Gardening र अन्यकाम भई सकेको छ । यस क्याम्पसबाट उत्पादित जनशक्ति, विशुद्ध शैक्षिक क्षेत्रमा मात्र नभइ समाजका हरेक क्षेत्रमा सहभागी भएर नेतृत्वदायी

भूमिका निर्वाह गर्न सक्नेछन् भन्ने आशा लिएको छु ।

यस क्षेत्रका न्यून आय भएका र लगनशील विद्यार्थीहरुलाई छात्रवृत्ति प्रदान गरी यस क्याम्पसमा अध्ययन गर्न सहजहोस् भन्ने उद्देश्यले स्थानीय शिक्षाप्रेमी एवम् सामाजिक व्यक्तित्वहरु पदमराज सुवेदी, बाबुराम सुनार, अरविन श्रेष्ठ, राजेश्वर खनाल, शारदा आचार्य गैह्रे, शंकर भण्डारी एवम् जनज्योति क्याम्पसका प्राध्यापक-कर्मचारीहरु र प्राध्यापक एवम् कर्मचारीहरुको हौसला वृद्धिका लागि खिमाकान्त पराजुलीद्वारा अक्षयकोष स्थापना गर्नु भएकोमा उहाँहरु प्रति हार्दिक धन्यवाद प्रकट गर्दै आगामी दिनहरुमा पनि यस किसिमको निरन्तर सहयोगको अपेक्षा गर्दछु ।

यस क्याम्पसको शैक्षिक उन्नयनको लागि सहयोग गर्नुहुने प्राध्यापक, कर्मचारी एवम् सहयोगी महानुभावहरुलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु । क्याम्पसको १६औं वार्षिकोत्सवको अवसरमा सम्पूर्ण गतिविधि एवम् क्रियाकलापहरूको विवरण सहितको ज्ञानवर्द्धक एवम् जानकारीमूलक लेख रचनाहरूको संगालो **"ज्योतिपुञ्ज स्मारिका २०८०"** प्रकाशनमा सहयोग पुऱ्याउनु हुने विज्ञापनदाता, लेख रचना उपलब्ध गराउनुहुने महानुभावहरू, क्याम्पस सञ्चालक समितिका पदाधिकारी एवम् सदस्यज्यूहरू, क्याम्पस प्रमुख, सहायक क्याम्पस प्रमुख लगायत सम्पूर्ण प्राध्यापक, कर्मचारी, सम्पादक मण्डल, अभिभावक तथा विद्यार्थीहरूमा हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा, विगतमा जस्तै आगामी दिनहरूमा पनि यस क्याम्पसको चौतर्फी विकासका लागि यहाँहरूको माया, सद्भाव, विश्वास र सहयोगको हार्दिक अपेक्षा गर्दछु ।

धन्यवाद ॥

मिति : २०८० चैत्र

जीतप्रकाश आले
अध्यक्ष
क्याम्पस सञ्चालक समिति

ज्योतिपुञ्ज–२०८०

वर्तमान क्याम्पस सञ्चालक समिति

जीतप्रकाश आले
अध्यक्ष

उमाकान्त श्रेष्ठ
उपाध्यक्ष

रमेशचन्द्र सुवेदी
सदस्य

पदमराज सुवेदी
सदस्य

केशरी अर्याल
सदस्य

गोपाल प्रसाद पराजुली
सदस्य

राजेश्वर खनाल
सदस्य

ईन्दिरा खड्का
सदस्य

कल्पना सुवेदी
सदस्य

बाबुराम सुनार
सदस्य

चुडामणी खनाल
सदस्य

मिलन आले
सदस्य

अरबिन श्रेष्ठ
सदस्य

पदमराज सेन
सदस्य

श्यामसुन्दर जोशी
वडा अध्यक्ष

राजन सुवेदी
त्रि.वि. प्रतिनिधि

हरिप्रसाद सुवेदी
प्राध्यापक प्रतिनिधि

केशवराज काफ्ले
सदस्य सचिव

जनज्योति क्याम्पस

ज्योतिपुञ्ज–२०८०

प्राध्यापक कर्मचारी विवरण

केशवराज काफ्ले
क्याम्पस प्रमुख

शिवदत्त चापागाई
सहायक क्याम्पस प्रमुख

सीतादेवी भट्टराई
उप–प्राध्यापक

हरिप्रसाद सुवेदी
उप–प्राध्यापक

दीपक भट्टराई
उप–प्राध्यापक

लक्ष्मी श्रेष्ठ
उप–प्राध्यापक

नारायण मरासेनी
सहायक प्राध्यापक

जनक राज श्रेष्ठ
सहायक प्राध्यापक

खुमकान्त अर्याल
सहायक प्राध्यापक

विनोद थापा
सहायक प्राध्यापक

केशरबहादुर खड्का
सहायक प्राध्यापक

देवीकुमारी अधिकारी
सहायक प्राध्यापक

राजु परियार
सहायक प्राध्यापक

कमल कान्त सुवेदी
सहायक प्राध्यापक

कमला पौडेल
लेखापाल

सुनिल पाठक
सहायक प्रशासक

गोमा कुमाल
कार्यालय सहयोगी

जनज्योति क्याम्पस

विषय सूची

क्र.सं.		लेखक	पेज नं.
	खण्ड "क" लेखरचना		
१	Aspects of faculty motivation in the academic institution	Keshav Raj Kaphle	१
२	सार्वजनिक शिक्षाको सुधार : आजको आवश्यकता	शिवदत्त चापागाई	५
३	तपाइँ जिम्मेवार अभिभावक !	सीतादेवि भट्टराई	९
४	युवा पलायनको अवस्था र शिक्षा	खिमाकान्त पराजुली	१३
५	कसरी रोक्न सकिएला युवा पलायन ?	दीपक भट्टराई	१७
६	कटु यथार्थ (लघुकथा)	लक्ष्मी श्रेष्ठ	२१
७	विकासमा युवा	नारायण मर्सेनी	२३
८	Investment in Financial Securities	Janak Raj Shrestha	२७
९	सहकारी संस्थामा लेखा सुपरिवेक्षण समितिको जिम्मेवारी तथा भूमिका	राजु परियार	३१
१०	मेरो लेखनी	सुकला उपाध्याय	३६
११	शिक्षा	नारायणकैलाश सिग्देल	३७
१२	जो म खोजिरहेछु	किशोर काफ्ले	४०
१३	कविता : प्रकृति सौरभ	जनार्दन दाहाल	४१
१४	मानव जन्मको रहस्य	रामचन्द्र उपाध्याय खनाल	४२
१५	क्षणभंगुरता नै जीवनको सौन्दर्य	अमृत गैह्रे	४३
१६	तिमी को हौ ?	सुमन रतन	४६
१७	उनी	गोविन्द गैह्रे	४७
१८	NATURE	Milan Rijal	४८
१९	गूरु	रविना कुमाल	४९
२०	उदास भावनाहरु	रिता श्रेष्ठ	५०
२१	गजल	रवि सिग्देल	५१
२२	बुबा !	रचना वि.क.	५२
२३	दलित	भावना नेपाली	५३
२४	देशप्रतिको प्रेम	सविना लम्साल	५४
२५	गजल	गोमा नेपाली	५५
२६	आमाको सम्झना	भगवती सार्की	५६
२७	जिन्दगी	शिला क्षेत्री	५७

	खण्ड "ख" प्रतिवेदन	
२८	क्याम्पसको प्रतिवेदन २०७९/०८०	५८
२९	आन्तरिक गुणस्तर विश्वसनिय समितिको वार्षिक प्रतिवेदन तथा कार्ययोजना- २०८०	८०
३०	क्याम्पस गुणस्तर सुधार योजना २०८०/०८१	८३
३१	अतिरिक्त क्रियाकलाप समितिको प्रतिवेदन तथा कार्य योजना -२०८०	८९
३२	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समिति वार्षिक प्रतिवेदन २०७९/०८०	९३
३३	निर्माण उपभोक्ता समितिको वार्षिक प्रतिवेदन २०७९/०८०	९८
३४	शिक्षाशास्त्र संकाय प्रतिवेदन २०८०	१००
३५	व्यवस्थापन विभागको प्रतिवेदन २०८०	११२
३६	आन्तरिक परीक्षा व्यवस्थापन समितिको प्रतिवेदन–२०७९/०८०	११६
३७	अनुसन्धान एवं प्रकाशन समितिको प्रतिवेदन २०७९/०८०	१२१
३८	विद्यार्थी रोजगारी परामर्श एवम् गुनासो सङ्कलन तथा समाधान समितिको प्रतिवेदन २०७९/०८०	१२३
३९	सामुदायिक सूचना समितिको प्रतिवेदन तथा कार्य योजना -२०८०	१२८
४०	लेखापरीक्षण प्रतिविदेन २०७९/०८०	१३०
	खण्ड "ग"	
४१	क्याम्पसमा स्थापित अक्षयकोष दाताहरुको विवरण	१५२
४२	क्याम्पस विभिन्न समितिहरुको विवरण	१५३
४३	विद्यार्थी विवरण	१७१
४४	स्थानीय तह अनुसार विद्यार्थी विवरण	१७९

Aspects of faculty motivation in the academic institution

Keshav Raj Kaphle
Campus Chief

In this changing world there is a need of motivated recruits so that they can endure in the organization and it will also give help in the development of the organization. Motivation is to inspire people to work, individually or in groups in the ways such as to produce best results. It is the will to act. It is the eagerness to apply high levels of effort towards organizational goals, conditioned by the efforts and ability to satisfy some individual needs.

The term "Motivation" describes reason for action to be taken. It stimulates a human being to perform certain action to achieve the desired goal. It also helps to arouse, express and continue a behavior. That performance is in faith of achievement of any desired goal, which may results in reward or punishment. Motivation is like other psychological procedures as perception, attitude, learning etc. It is further described that motivation speaks for relationship among "need", "drive "and "incentive". That is if there will be a felt need or shortage of anything, then it will stimulate the human being to perform a specific action i.e. drive, and when the human being will perform certain action then he may get desired reward i.e. incentive. There are intrinsic and extrinsic factors of motivation. As motivators are intrinsic factors which come from within the job. It includes job tasks, career development or promotions, increased responsibility on job and recognition by peers or subordinates or management etc. Extrinsic factors are hygiene factors that come from the organization. These include salary, working conditions, relationships on work etc. Effective leaders have to motivate their employees. It is described that well managed organizations value their human resources more than other resources. They consider their employees as an important benefit of the organization and employees' job satisfaction and organizational commitment is of prime importance for the management of the organization. Managers believe to motivate their employees well, so to achieve organizational goals and to make their organization more effective. According to many researchers the faculty members of higher education prefer on intrinsic motivation rather than extrinsic motivation. As attraction of research work, recognition, honor, autonomy, career development, and helping others to learn are important factors that can motivate them. It does not mean

that financial rewards are not important for the members. They also need monetary rewards that should be in balance with the non monetary rewards. An effective and successful leader is one who must know the needs of his subsidiaries and must try to motivate his subordinates in accordance to their needs. Money and titles are of less importance for faculty members, non monetary rewards are rather more valuable for them. It is said that teachers feel more satisfied and happy with their job when they have opportunity to learn new skills and knowledge, showing helpfulness, sense of being respected by subordinates and super ordinates and colleagues as well, and professional autonomy. All the extrinsic and intrinsic factors must be made available according to individual needs and demands, so to make them satisfied with their jobs

Training is also one of the important motivating factors that helps staff in polishing their present skills and also helps them to learn new ones. Information availability and communication is also one of the motivating strategy used by management. Financial rewards are important in such institutes where the appraisal policies are wholly dependent on financial rewards .If the faculty members are not compensated fairly then they will become de-motivated and dissatisfied with their job. Salary wages and working condition stimulates employees to work effectively in an organization. Money has motivating power and leaders can use it wisely to motivate their followers and can shove them towards higher performances. Similarly, it is also said that money has the motivational power to attract and retain employees and direct them toward higher performance. Therefore some mangers can use monetary rewards to please their employees and their withdrawal as a punishment for them depending upon the power of reward for employees.

Motivated faculty can earn good national and international image. By making good reputation and positive image academic institutes can attract brilliant students from all over the world, can attract funds and can create a strong influencing culture, can adapt different useful teaching styles, can provide quality education to students, can help students grow and can develop them professionally and personally. So managers must work to motivate their staff members. As faculty members are at interface in between management and students. They are also important asset of organization. Management should know the individual differences of their workers and should try to investigate their individual needs and motivate them accordingly, so that teachers could give their best at work and remain well engaged with job and committed with organization as well as students, can help students grow and can develop them professionally and personally. So managers must work to motivate their staff members. As faculty members are at border in between management and students.

A good academic leader can motivate his employees by providing them with different rewards and benefits. Leader can motivate employees to work and perform to the fullest, by minimizing de-motivators. As he can provide his faculty members fair and equitable salary increase, promotion, other fringe benefits, bonuses, flexi time, healthy working conditions, professional autonomy, career developmental opportunities, recognition, building trust relationship building, proper training and development etc. A good manager and leader job is to facilitate his high performing employees so that they may not leave their job physically or psychologically. If an academic leader wisely provides these rewards, knowing the reward power for the employees as well as individual differences, then the faculty members can be motivated to perform their job and they will not only be satisfied with their job but also be devoted to their institution. Motivated faculty members will offer their educational services with full determination. Students will develop both professionally and personally and will advance academically as well.

Not only satisfaction of faculty members is the challenging issue, but also there are many other internal and external forces that may affect organizational effectiveness and that need to be studied in detail. As the members feel that they are being valued by the management and their work is also having meaningfulness then their internal motivation to work will increase. Also the teaching staff is at an interface in between students and management of the campus. If a wise leadership is in hand then it can really help a lot as it can make the faculty self satisfied which can provide many fruitful results.

शुभकामना
जनज्योति क्याम्पसको १६औं वार्षिकोत्सवको पावन अवसरमा प्रकाशन हुन लागेको 'ज्योतिपुञ्ज' स्मारिकाको पूर्ण सफलताको कामना गर्दै क्याम्पसको उत्तरोत्तर प्रगतिको शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।
एल.पी. कन्स्ट्रक्सन एण्ड सप्लायर्स प्रा.लि.
प्रो. लक्ष्मी कुमारी श्रेष्ठ
भिमाद नगरपालिका-७, तनहुँ
मोवाइल नं.: ९८०५८४४६०९
EICHER
JCB
हामीकहाँ निर्माण संग सम्बन्धी सामानहरु ढुङ्गा, गिटी, वालुवा, चोकर पाइनुका साथै हार्डवयर सम्बन्धी सम्पूर्ण सामाग्रीहरु सुपथ मूल्यमा पाईन्छ । आवश्यक परेमा डोजर, ट्रिपर, ट्रयाक्टर तथा ढुवानी सेवाहरु उपलब्ध छ ।

सार्वजनिक शिक्षाको सुधार : आजको आवश्यकता

शिवदत्त चापागाई
सहायक क्याम्पस प्रमुख

शिक्षामा सर्वव्यापी पहुँच सुनिश्चित गर्न सार्वजनिक शिक्षण संस्थाहरू अपरिहार्य छन् । सार्वजनिक स्वामित्वका संस्थाहरू मार्फत सर्वसुलव तथा उच्च गुणस्तरीय शिक्षा उपलब्ध गराउनु राज्यको संवैधानिक दायित्व हो । तर पछिल्ला वर्षहरूमा नेपालमा सार्वजनिक शिक्षाको गुणस्तर खस्किदै गएकोले सर्वसाधारण पनि निजी शैक्षिक संस्थातर्फ जान बाध्य भएका छन् । आफ्ना छोराछोरीको भविष्य सुरक्षित गर्न अर्को कुनै विकल्प नभएकाले राज्यले सार्वजनिक संस्थामार्फत गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्ने दायित्व पूरा गर्न नसकेकोले जनताले महँगो निजी विद्यालय र कलेजको सहारा लिनुको विकल्प छैन । महालेखा परीक्षकको कार्यालयको ६०औं वार्षिक प्रतिवेदनअनुसार सामुदायिक विद्यालयमा भर्नाको घट्दो प्रवृत्ति निकै चिन्ताजनक रहेको छ । सरकारी विद्यालयमा २०.१४ प्रतिशतले विद्यार्थीहरु घटेको अवस्थामा निजी शैक्षिक संस्थाहरूमा सोही अवधिमा विद्यार्थी भर्नामा ४७ प्रतिशतले वृद्धि भएको देखिन्छ। निःशुल्क पाठ्यपुस्तक, छात्रवृत्ति, सहज भर्ना र दिवा खाजा जस्ता प्रावधानहरू मार्फत सरकारी विद्यालयहरुमा भर्नालाई बढावा दिने प्रयास भए पनि आशातित सफलता हाँसिल हुन सकेको छैन् । राज्यले कुल बजेटको लगभग १० प्रतिशत रकम शिक्षा क्षेत्रमा विनियोजन गरे पनि लगानी अनुसारको नतिजा आएको देखिदैन । देशमा रहेका कमजोर शैक्षिक संस्थाले धेरै नेपाली विद्यार्थीलाई विदेशमा शिक्षा लिन बाध्य बनाएको छ। यसले गर्दा निकट भविष्यमा नै नेपालमा दक्ष जनशक्तिको अभाव हुने अनुमान सहज गर्न सकिन्छ।

शैक्षिक संस्थाहरूको प्रभावकारिता उनीहरूलाई सञ्चालन गर्ने शिक्षक र प्रशासकहरूको गुणस्तरमा नै निर्भर हुन्छ। आजको आर्टिफिसियल इन्टेलिजेन्सको युगमा प्रवेश गरेको आजको विश्वको आवश्यकता पूरा गर्न सोहि अनुसारको पाठ्यक्रमको विकास गर्नुपर्छ। सार्वजनिक शिक्षामा विद्यार्थी भर्नामा आएको कमी लगायत यसले सामना गरिरहेका महत्वपूर्ण शैक्षिक चुनौतीहरूसंग सामाना गर्न सरकारको लागि चुनौती पूर्णकार्य रहेको देखिन्छ।

सामान्यतया सार्वजनिक शिक्षाको गुणस्तर खस्किनुका कारण

- **पर्याप्त पूर्वाधारको अभावः** नेपालका धेरै विद्यालयहरूमा कक्षाकोठा, डेस्क, र उचित सरसफाइ जस्ता आधारभूत सुविधाहरूको अभाव छ, जसले सिकाइ वातावरणमा बाधा पुऱ्याउन सक्छ।
- **दक्ष शिक्षकको अभावः** नेपालमा विशेषगरी ग्रामीण क्षेत्रमा तालिमप्राप्त र दक्ष शिक्षकको अभाव छ। यसले भीडभाड हुने कक्षाकोठा र विद्यार्थीहरूको लागि व्यक्तिगत ध्यानको कमी हुन सक्छ।
- **गरिबी र असमानताः** आर्थिक चुनौतिहरूले बालबालिकालाई नियमित रूपमा विद्यालय जानबाट रोक्न सक्छ, र सहरी र ग्रामीण क्षेत्रका साथै विभिन्न सामाजिक र जातीय

समूहहरू बीच शिक्षाको पहुँचमा असमानताहरू हुनु ।

- **पाठ्यक्रम र भाषिक बाधाहरू:** एउटै पाठ्यक्रम सबै विद्यार्थीहरुको आवश्यकतासँग सान्दर्भिक नहुन सक्छ, र कक्षाकोठामा पहिलो भाषा प्रयोग नगर्ने विद्यार्थीहरूको लागि भाषा अवरोध हुन सक्छ ।
- **सीमित स्रोत र कोष:** नेपालका धेरै विद्यालयहरू सीमित स्रोत र कोषसँग संघर्ष गर्छन्, जसले शिक्षाको गुणस्तरमा असर पार्न सक्छ ।
- **पर्याप्त दरबन्दी:** विद्यालयहरूमा विषय शिक्षकहरूको पर्याप्त दरबन्दी नहुनु ।
- सरोकारवालाको कम सहभागिता, पारदर्शिता र जवाफदेहिताको अभाव साथै विद्यालयमा सुशासनको अभाव हुनु ।

सरकारले माथिका यी समस्याहरूलाई सम्बोधन गरी शिक्षाको गुणस्तर सुधार गर्न प्रयासहरू गरिरहेको देखिन्छ तर सबै बालबालिकाहरूलाई उच्च गुणस्तरको शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गर्न अझै धेरै काम गर्न बाँकी छ । तथापि सार्वजनिक शिक्षाको गुणस्तर खस्किनुका कारण के हुन् त? भनि आम नागरिकलाई सोध्यौं भने हामीले निम्नानुसार उत्तर पाउछौ ।

- सामुदायिक विद्यालयका शिक्षकहरूले शिक्षक संघ/संगठनको नाममा राजनीति गर्नु । कुनै नयाँ शिक्षक नियुक्त हुँदैछ वा कुनै शिक्षक अन्यत्रबाट सरुवा भएर आउने क्रममा छ भने उक्त विद्यालयका संघ संगठनहरूले उक्त शिक्षकको राजनैतिक पृष्ठभुमि र वर्तमान राजनैतिक लगावको बारेमा छानबिन गर्न थाल्दछन् । यदि उक्त शिक्षक आफ्नो संघसंगठन या आफ्नो माउ पार्टीमा या त्यसैको विद्यार्थी संघसंगठनमा आवद्ध छ या थियो भन्ने जानकारी प्राप्त भएमा सकेसम्म ल्याउन प्रयास गर्छन् भने अर्को पक्षले सकेसम्म ल्याउन खोज्दैन र त्यसको लागि दुवै पक्षले भएभरको शक्ति प्रयोग गर्छन् ।
- विद्यालय व्यवस्थापन समिति तथा शिक्षक अभिभावक संघ जस्ता संयन्त्रहरूको कुशल तथा प्रभावकारी समन्वयले समुदाय, विद्यार्थी र विद्यालयबीच सौहार्दपूर्ण वातावरण सिर्जना गर्न तथा विद्यालय र विद्यार्थीको भविष्य उज्ज्वल पार्न महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ तर सामुदायिक विद्यालयमा विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षकअभिभावक संघ जस्ता संयन्त्रहरू मार्फत विद्यालयमा राजनीति भित्र्याइन्छ ।
- प्रधानाध्यापकको कुशल र प्रभावकारी नेतृत्वमा नै शैक्षिक सुधारको अपेक्षा गर्न सकिन्छ तर सामुदायिक विद्यालयका प्रधानाध्यापक नियुक्ति गर्नुपर्दा राजनीतिक पँहुचका आधारमा गरिने परिपाटि हावी हुनु ।

सार्वजनिक शिक्षाको गुणस्तर सुधारका उपायहरु

- विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक-अभिभावक संघ जस्ता विद्यालयमा प्रत्यक्ष संलग्न हुने निकायहरूमा पदाधिकारी हुनको लागि अनिवार्य अभिभावक र न्यूनतम शैक्षिक योग्यता तोकिनुपर्छ ।
- राष्ट्र संघीयतामा गइसकेको अवस्थामा हरेक स्थानीय तह स्वयंले पालिकाको शिक्षा समिति, कर्मचारी, प्रधानाध्यापकको दायित्वमा पर्ने गरेर मासिक समीक्षा गर्ने बानी वसाल्ने । यसो गर्दा विद्यालयले आफ्ना विद्यालयको शैक्षिक वृद्धिमा गरेका रचनात्मक कार्य सुनाउन पाउँछन् र के कस्ता चुनौती आए, व्यक्त गर्न पनि पाउँछन्। एउटा विद्यालयको सिकाइ र बुझाइ अरू

विद्यालयमा काम लाग्न पनि सक्छ।
- शिक्षकहरूको संघ/संगठन खारेज गर्नु ।
- विषयगत, तहगत एवम् तालिमप्राप्त शिक्षकको व्यवस्था गर्ने,
- प्रतिस्पर्धाका आधारमा प्रधानाध्यापक नियुक्ति गर्ने,
- कक्षाकोठा, डेस्क, र उचित सरसफाइ जस्ता आधारभूत सुविधाहरूको व्यवस्था गर्ने,
- बालबालिकालाई नियमित रूपमा विद्यालय जाने वातावरणका लागि निःशुल्क पाठ्यपुस्तक, छात्रवृत्ति, सहज भर्ना, र दिउँसोको खाना जस्ता प्रावधानहरूलाई पूर्णरुपमा लागु गर्ने,
- कक्षाकोठामा पहिलो भाषा प्रयोग गर्ने वातावरण निर्माण गर्ने,
- स्रोत र साधनको समानुपातिक वितरणको व्यवस्था मिलाउने,
- सरोकारवालाको सहभागिता वृद्धि गर्ने , पारदर्शिता , जवाफदेहिता र सुशासन कायम गराउने,
- विद्यालयमा समतामूलक पहुँच, गुणस्तर एवम् आन्तरिक सक्षमतामा सुधार गर्ने,
- कक्षाको सम्पुर्ण जिम्मेवारी सुम्पने गरी कक्षा शिक्षकको व्यवस्थापन गर्ने,
- प्रत्येक कक्षामा छात्रा र छात्र दुई दुई जना र कक्षा शिक्षकको कक्षा व्यवस्थापन समुह बनाउने,
- प्रयाप्त अतिरिक्त कृयाकलापहरु सञ्चालन गरी उक्त कृयाकलापमा उत्कृष्ठ हुने बिद्यार्थीलाई तत्काल पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने,
- जथाभावी लेखिएका कुराहरु रङ् लगाइ मेटाउने र लेख्ने पहिचान गरी दण्ड दिने ।
- हाजिरी कुनै पनि समयमा गर्ने र कम्तिमा दुइ चोटि चेक गरी प्रत्येककक्षाको उपस्थिति सख्या बोर्डमा लेख्ने ।
- कक्षा छोडी भाग्ने र अनुपस्थित हुने बाट शुल्क उठाई त्यहि कक्षाको लागि चाहिने सामाग्री खरीद गर्ने ।
- बिद्यार्थीको अभिभावक संग नियमित सम्पर्क हुने व्यवस्था मिलाउने ।
- सबै शिक्षकहरुलाई विद्यालयको गतिविधिको जानकारी दिनुका साथै समान तरिकाले सहभागी र जिम्मेवार हुने किसिमले कामको जिम्मेवारीहरु दिने व्यवस्था मिलाउने ।
- प्रत्येक दिन एकजना अभिभावक विद्यालयमा आउने र आफ्नो बच्चाको गतिविधि बारेमा कक्षा शिक्षक संग छलफल गर्नु पर्ने नियम बसाल्ने ।
- अनुपस्थित शिक्षकको खालि हुने घन्टी पहिलो घन्टी लाग्नु अगाडि नै खट्नु पर्ने शिक्षकलाई जानकरी गराउन स्टाफ रुममा बोर्डमा लेखिनु पर्ने,
- शिक्षकहरुलाई कामको आधारमा पुरस्कृत र जिम्मेवारीमा हेरफेर गर्ने,
- बिद्यालयले गर्ने आम्दानी र खर्चको जानकारी शिक्षकहरु तथा अभिभावकहरुलाई पनि गराउने, सबै कक्षा र सबै बिषयमा कक्षा कार्य र गृहकार्यको मुल्यांकन बापतको अंकको आधारमा कक्षा चढाउने नियम बनाउने,
- मिति तोकेर परीक्षा लिने चलन बन्द गरिनु पर्ने,
- बिद्यार्थीको ड्रेस हेर्नु अघि शिक्षकको पनि ड्रेस हेरिनु पर्ने,
- ४० जना भन्दा बढीको कक्षा नबनाउने प्रतिबद्धता आउनु पर्ने ।
- बिद्यार्थीहरुलाई बिभिन्न विधामा पुरस्कारको व्यवस्था गरी नियमित पुरस्कृत गर्ने परिपाटी चलाउनु पर्ने,

विद्यार्थीबाट जानिजानि पुर्याइने क्षतिपुर्ति उसैबाट गराइनु पर्ने।

- बिषय गनेर कक्षा उतीर्ण गराउने चलन पुर्णत बन्द गरी निरन्तर मुल्यांकनको आधारबाट माथिल्लो कक्षामा लान सकिने नियम लागु गरिनु पर्ने ।
- बिद्यार्थीको रिपोर्ट लिन अभिभावक अनिवार्य रुपमा बिद्यालय आउनु पर्ने नियम लगाउने।

सार्वजनिक शिक्षामा देखिएको महत्वपूर्ण शैक्षिक चुनौतीहरूलाई सम्बोधन गर्दै दक्ष जनशक्ति उत्पादन गरी देश विकासमा लगाउने राज्यको आजको महत्वपूर्ण दायित्व हुन आउँछ । शिक्षा नै देश निर्माणको आधार स्तम्भ भएको हुनाले सामुदायिक शिक्षा प्रणालीमै आमूल परिवर्तनको जरुरी छ। अब पुरानै ढाँचामा होइन, समयसापेक्ष परिवर्तन गरी कमीकमजोरी हटाएर राज्यको आवश्यकता र समयको मागअनुरूपको जनशक्ति उत्पादन गर्ने शिक्षा पद्धती लागु गर्नुको विकल्प छैन ।

हार्दिक शुभकामना

जनज्योति क्याम्पसको १६औं वार्षिकोत्सवको पावन अवसरमा प्रकाशन हुन लागेको '**ज्योतिपुञ्ज**' स्मारिकाको पूर्ण सफलताको कामना गर्दै क्याम्पसको उत्तरोत्तर प्रगतिको **शुभकामना** व्यक्त गर्दछौं ।

पाटन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.
PATAN SAVING & CREDIT CO-OPERATIVE LTD.
भिमाद-५, ऋषिङ्गपाटन, तनहुँ
सम्पर्क नं. : ९८५६०७३६४०

प्रबन्धक
अमृत गैह्रे
९८५६०००९६

अध्यक्ष
मौसम शर्मा गैह्रे
९८५६००५००१

कर्जा तर्फ
कृषि कर्जा,
व्यवसायिक कर्जा,
आवास कर्जा
यातायात कर्जा,
बैदेशिक रोजगार कर्जा

"ग्रमिण विकासको विकल्प,पाटन सहकारीको संकल्प"

तपाईं जिम्मेवार अभिभावक !

सीतादेवि भट्टराई
उप-प्राध्यापक

म स्कुलबाट घरमा आउँदै गर्दा बाटोमा एक आमाले मलाई भेटेर भन्नुभयो 'म्याडम यस विद्यालयमा विद्यार्थीलाई कुनै होमवर्क दिइँदैन कि मेरो छोराले होमवर्क गर्दैन ? छोरालाई होमवर्क गर न बाबु भन्यो भने सर म्याडमले होमवर्क नै दिनुहुँदैन भन्छ। झोला हेर्यो कुनै कापीमा पनि केही लेखेको छैन, कापी किताव सबै नयाँ नै छन् । मैले सोधेँ के तपाईको छोरो समयमा नै विद्यालय आउने र घर जाने गर्छ त ? अँ म्याडम, ऊ सधैँ समयमा नै स्कुल आइ पढीसकेपछि सरासर घर जान्छ । मैले उहाँलाई भने, भोलि तपाईं विद्यालय गई कक्षा शिक्षक तथा प्रधानाध्यापकसँग छोराको बारेमा सोध्नुहोस् त के भन्नुहुँदो रहेछ। उहाँले भन्नुभयो, म्याडम म त नपढेको मान्छे, यति ठूलो स्कुल, मैले बोल्न जान्दिन कि अथवा म स्कुल गएर सोधिखोजी गर्दा छोराले नराम्रो पो मान्छ कि ? फेरि मेरा बाबु जस्ता कति छन् कति त्याहाँ । के मलाई छोराको बारेमा बताउनुहोला त ? दिदी तपाइँले सोधेका सबै प्रश्नको उत्तर सर म्याडमहरुले अवश्य दिनुहुनेछ, तपाईले छोराको आनिबानी तथा पढाइको अवस्थाको बारेमा थाहा पाउन सक्नुहुनेछ ।

भोलिपल्ट उहाँ विद्यालय गई हेडसरलाई भेट्नुभएछ । सरले छोराको क्लास टिचर चिनाउँदै उसको बारेमा सबैकुरा बताउन लगाउनु भयो । कक्षा शिक्षकबाट आफ्नो छोराको आनिबानी, अवस्था तथा स्वभावका बारेमा थाहा पाए पनि कक्षा शिक्षकको भनाइमा अझै विश्वास नलागी उहाँ आफै कक्षामा गई हेर्दा अरु सवै पढिरहेका छन् तर छोरो कक्षामा छैन । छोराका साथीहरुले पनि लामो समयदेखि ऊ कक्षामा नआएको बताएछन् । जीवनको सर्वस्व ठानेको छोराले यसरी आफूलाई विश्वासघात गरेको थाहा पाएपछि स्कुलका सर म्याडमहरुसँग केही नभनी उहाँ सरासर मलाई भेट्न आई रुँदै भन्नुभयो, मेरो छोरो त लामो समयदेखि विद्यालय आएकै रहेनछ ! कता गयो होला ?

उहाँको कुराले मेरो मनमा चिसो पस्यो ।टिफिन हुने बेला भएको छ तपाईं एकैछिन यहीँ बस्नुहोस् त कतै पो देखिन्छ कि ? हामी दुवैले आँखाले भ्यायसम्म उसैलाई खोजिरह्यौँ । आमा विद्यालय आएर उसलाई खोजेको कुरा कुनै साथीले उसलाई सुनाइदियो या ऊ आफैले आमालाई देखेर हो ऊ अकस्मात हामी भएकै ठाउँमा आइपुग्यो र तिमीलाई कसले स्कुल आउन भन्यो?म अव घरमा पनि आउँदिन, मैले आजदेखि पढ्न छोडेँ, तिमी यहाँबाट घर गइहाल, आदिआदि भन्दै आमालाई तथानाम गाली गर्न थाल्यो ।उसको कुरा सुनेर म किंकर्तव्यविमुढ भएँ । मैले उसलाई संझाउने प्रयास गरेँ ।तर तपाइँलाई के खाँचो भन्दै मसंग नै झगडा गर्न खोज्यो । यस्तो अवस्थामा म चुप बस्नु नै बुद्धिमानी संझेँ । मनमा असह्य पीडा भएर रोइरहेकी ती आमालाई संझाउँदै भनेँ, अव रोएर हुँदैन धैर्य गर्नुहोस् दिदी । उहाँ अलि शान्त भएपछि पुनः सोधेँ के आज जस्तै अरु दिन पनि तपाईको छोरो घरबाट स्कुल जान भनी आएको थियो ? उहाँले सुक्कसुक्क रुँदै छोराको बास्तविकता सुनाउनुभयो ।

विहान सवेरै उठी घरायसी काममा आमालाई सघाउने छोरो खाजा खानका लागि दैनिक रु ५०

लिएर सधैँ नौदेखि साढे नौ बजेसम्ममा ड्रेस लगाएर स्कुल जान भनी घरबाट हिड्ने र बेलुका ,पाँचबजे सम्ममा घरमा पुग्दो रहेछ । आमाका अगाडि घरिघरि पढेजस्तो गरे पनि लेख्ने काम भने कहिल्यै नगर्ने रहेछ । कापी सबै खालि देखेपछि एकदिन आमाले लेखाइ सम्बन्धी सोद्धा 'यो स्कुलमा त कहिल्यै लेख्न नै लगाउनु हुँदैन सधै कक्षामा पढाउनु मात्र हुन्छ तथा पढन लगाउनुहुन्छ, कक्षामा नै उत्तर भन्न लगाउनु हुन्छ' भनेछन् अनि आमालाई शंका लागेर कक्षामा पनि त लेख्न लगाउनुहुन्छ होलानि भन्ने जिज्ञासामा छोराले भनेछ तपाई नपढेको मान्छेलाई किन चाहियो ?

छोराछोरीको सुखद् भविश्य निर्माणका लागि बाबाले विदेशमा कडा मिहनत गरी कमाएको पैसा सवै आफु आधा पेट खाएरै भए पनि घरमा पठाउँदा रहेछन् भने आमा पनि गाउँमा राम्रो पढाइ हुने विद्यालय टाढा भएकाले छोराकै पढाइका लागि भनेर गाउँको जायजेथा त्यसै छोडेर सहर आएकी रहिछिन् । आफ्नो पेट मारेरै भएपनि उनले छोराले भनेअनुसार नै सबै खर्च जुटाउँदिरहिछिन् । सधै घरमै खाजा बनाएर खुवाउन लैजाने आमालाई म अव ठुलो भइसकें, अव मलाई खाजा खुवाउन आउन पर्दैन बरु दिनहुँ रु ५० दिनुहोस् म स्कुलको क्यान्टिनमा नै खाजा खान्छु भनी उसले आमालाई फकाएछ । बाबु रु ५० त अलि धेरै भएन र ? भन्दा उसले अरु साथीहरुले कति महङ्गो खाजा खान्छन् आजकल त्यति पैसाले के नै आउँछ र भनेपछि छोराको खुशीका लागि आमा रु ५० दिन तयार भइछन् ।

विदेशबाट समयसमयमा बाबाले फोन गर्दा छोरो बाबासंग बोल्न चाहँदैन । बोलिहाले पनि ज्यादै कम बोल्छ । पढाइको बारेमा सोध्दा राम्रै छ मात्र भन्छ । मैले पनि छोरो पहिला भन्दा नियमित स्कुल जान्छ र समयमा नै घर फर्कन्छ, स्कूल जान कुनै आनाकानी गर्दैन, घरमा आएर पनि पढन खोज्छ भन्ने गरेकी थिएँ । तर म्याडम अब मैले के भनौं छोराको यो खवर थाहा पाएपछि मलाई बुढाले के भन्लान्, छोरो पढाउन भन्दै गाउँबाट हिडेकी म अब कुन मुख लिएर गाउँ फर्कू ?

आम अभिभावक ज्यू, कतै तपाइँका सन्ततिले पनि तपाईलाई यस्तै व्यवहार त गरिरहेका छैनन् ? हो, हाम्रा अधिकांश अभिभावकहरु वर्तमान परिवर्तित पाठ्यक्रम अनुसारको शिक्षा दिनका लागि असक्षम होलान् तर फूर्सदको समयमा विद्यालयमा गई आफ्ना सन्ततिको विद्यालयीय गतिविधिका बारेमा बुझ्न, आफ्नो बच्चाको घरायसी अवस्था तथा क्रियाकलाप र स्वभावका बारेमा शिक्षकलाई, विद्यालय प्रशासनलाई जानकारी गराउन त सक्छन् । अभिभावकबाट विद्यार्थीको अवस्था वा व्यवहार थाहा पाएपछि शिक्षकलाई कक्षामा पढाउन तथा उनीहरुको कमजोरी सुधार गर्न सहयोग मिल्दछ ।

तपाईका सन्ततिले ढाँटेजस्तै नियमित र प्रभावकारी पठनपाठन गराउन नसक्ने विद्यालयहरुले विद्यार्थीको वास्तविक गुणस्तर लुकाएर परीक्षामा अनुत्तीर्ण वा कम नम्वर ल्याइ उर्त्तीण विद्यार्थीको राम्रो नतिजा ल्याएको प्रमाणपत्र दिएर अभिभावकहरुसँगबाट मोटो रकम असुली आफ्नो शैक्षिक व्यापारमा बढोत्तरी गरिरहेका त छैनन् ?

अभिभावक आफ्ना नानीहरुको विद्यालय वा कक्षाकोठासम्म उपस्थित भएमा विद्यालयमा प्रभावकारी र नियमित पठनपाठन भए नभएको, आफ्ना नानीहरुले पढाइमा ध्यान दिए नदिएको तथा शिक्षकले विषयवस्तुको पूर्व तयारीका साथ अध्यापन गराए नगराएको मात्र होइन आफ्ना नानीहरु नियमित रुपमा समयमा विद्यालयमा आएनआएको, गृहकार्य गरे नगरेको आदिका बारेमा सजिलै थाहा पाउन सकिन्छ । यसका साथै विद्यालयमा शिक्षक नियुक्ति तथा सञ्चालक समिति गठन प्रक्रियामा राजनीतिक प्रभाव परे नपरेको तथा विद्यालयको व्यवस्थापकीय पक्षको अवस्थाको बारेमा थाहा पाउन सकिन्छ । यसैगरी आफ्ना नानीहरुले कस्ता साथीहरुसंग संगत गर्दछन्, कक्षा कोठाको व्यवस्थापन कस्तो छ, झोलामा

आवश्यकता अनुसारको किताव कापी छ वा छैन, शिक्षकको पढाइ प्रति विद्यार्थीको प्रतिक्रिया कस्तो छ, विद्यालयको खानेपानी, शौचालय खेल मैदान, पुस्तकालय, अतिरिक्त क्रियाकलाप, प्रयोगशाला आदिको प्रत्यक्ष अवलोकल गरी यसबाट आफूले पनि केही सिक्दै यी विषयका बारेमा सम्बन्धित विषय शिक्षक तथा प्रधानाध्यापकसँग आफूलाई लागेका विचारहरु राख्दै सुधारका लागि सकारात्मक र रचनात्मक सुझाव दिन सकिन्छ।यसरी अभिभावकबाट आएको सुझाव तथा कक्षा अवलोकनबाट छोराछोरीहरु नियमित विद्यालय जाने, गृहकार्य गर्न र पढन रुचि राख्ने, अनुशासित तथा लगनशील हुने, कुलतमा लागेका भए सुध्रने अवसर पाउनुका साथै विद्यालयमा स्वच्छ शैक्षिक वातावरण निर्माणमा जोड दिई कक्षा व्यवस्थापनमा समेत ध्यान पुग्न सक्छ। पूर्व तयारीकासाथ उपयुक्त शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग गरी शिक्षकले प्रभावकारी रुपमा पढाउन थाल्दछन् भने विद्यालय सरसफाइ र नियमित कक्षा सञ्चालन हुन थाल्छ । जसको सकारात्मक प्रभाव विद्यार्थीको सिकाइमा पर्दछ । अहिले पनि कतिपय विद्यालयहरुले प्रतिभावान र क्षमतावान बालबालिकाहरुलाई प्रविधिमैत्री शिक्षणको अभावमा पुरातन शिक्षण प्रक्रियाकै माध्यमबाट शिक्षण गर्दा उनीहरुको सिर्जनात्मक क्षमतामा ह्रास आइरहेको छ ।

हुन त राजनीतिक दलहरुले आफ्नो चुनावी घोषणा पत्र मार्फत गुणस्तरीय र सिपमूलक शिक्षामा प्रतिबद्धता नजनाएका होइनन् तथा विद्यालयको शैक्षिक गतिविधि निरिक्षण गरी यसको सुधारका लागि आवश्यक सल्लाह सुझाव दिन सरकारी स्तरबाटै विद्यालय निरिक्षकको व्यवस्था तथा समय सापेक्ष प्रभावकारी शिक्षणका लागि शिक्षकलाई पुनरताजगी तालिम तथा प्रधानाध्यापकलाई विद्यालयको कुशल व्यवस्थापनका लागि तालिमको व्यवस्थापन नभएको होइन तर शैक्षिक स्तर झन खस्कदो अवस्थामा रहेको विभिन्न नतिजाले देखाएको पाइन्छ ।

हो, गुणस्तरीय शिक्षा र प्रभावकारी शिक्षणका लागि योग्य शिक्षक र योग्य शिक्षकका लागि सौहार्द शैक्षिक वातावरण भएको विद्यालय भएमा मात्र प्रभावकारी शिक्षणको अपेक्षा गर्न सकिन्छ। तर विद्यालय शिक्षाको जिम्मा पाएको स्थानीय सरकार विद्यालय गेट नजिकै रहेर त्यहाँका हरेक गतिविधि नियालिरहे पनि मुकदर्शक बनिरहेको प्रतीत हुन्छ। सार्वजनिक शिक्षामा सुधार ल्याउनका लागि सरकारी स्तरबाट बनेका हरेक नीति तथा कार्यक्रम असफल भइरहेको बर्तमान परिप्रेक्ष्यमा अव अभिभावक जिम्मेवार बन्नुपर्ने बेला आएको छ । घरमा आफ्ना बाबु नानीलाई कुशल संस्कार, अनुशासन, लगनशीलता, मेहनत गर्ने बानी तथा कर्तव्यबोधको पाठ सिकाउँदै उनीहरुको दैनिक गतिविधिमा निगरानी गरी पढने कक्षाकोठासम्म पुगेर उनीहरुको शैक्षिक गतिविधिमा मात्र होइन शिक्षक, प्रधानाध्यापक, व्यवस्थापन समिति र विद्यालयीय वातावरणमा समेत अभिभावकले खवरदारी गर्न सकेमा मात्र समग्र शैक्षिक सुधारको अपेक्षा गर्न सकिन्छ । त्यसैले आउनुहोस् अभिभावकज्यू, शैक्षिक सुधारका लागि शिक्षक, विद्यार्थीसंगै एकआपसमा हातेमालो गरौँ, आफ्ना सन्ततिको शैक्षिक भविष्य निर्माणका लागि वेलैमा सहयोगी र जिम्मेवार बनौँ ।

शुभकामना

जनज्योति क्याम्पसको १६औं वार्षिकोत्सवको पावन अवसरमा प्रकाशन हुन लागेको **'ज्योतिपुञ्ज'** स्मारिकाको पूर्ण सफलताको कामना गर्दै क्याम्पसको उत्तरोत्तर प्रगतिको **शुभकामना** व्यक्त गर्दछौं ।

स्टेशन म्यानेजर	सचिव	अध्यक्ष
अमृत परियार	**सुनिल श्रेष्ठ**	**मिलन आले**

एवम्

भिमाद एफ.एम.
१००.९ मेगाहर्ज परिवार

भिमाद–६, तनहुँ

फोन नं.: ०६५–५७२४५४

युवा पलायनको अवस्था र शिक्षा

खिमाकान्त पराजुली
संस्थापक क्याम्पस प्रमुख

आजका युवावर्गको विदेश मोह र जीवनशैलीले समग्र नेपाली जनजीवनलाई कसरी अगाडि बढाउने हो वा कुन दिशामा लैजाने हो, यसबारे बहस गर्ने वेला भएको छैन त ? किन राज्य संयन्त्र यसतर्फ चुकेको हो ? खास प्रश्न त यो छ, युवा किन पलायन हुन्छन् ? के उनीहरूमा नेपाली संस्कृति र नेपालप्रतिको मोह घटेकै होत ? खास कारण के हो ? जीवनको कुन मोडमा उनीहरू स्वदेश फर्किने ? उनीहरूको बाँकी जीवन कसरी बित्ने ? त्योत भविष्यले नै निर्धारण गर्ला ।

करोडपतिका छोरा हुन् वा राम्रो दर्जाको मानिने जागिरदार, सबैलाई विदेश मोहले यतिसम्म फसाएको छ कि लाग्छ उनीहरू त्यहाँ अमृत प्राप्त गर्न जाँदै छन् । आखिर किन र कहिलेसम्म यो क्रम जारी रहने हो ? के विदेश गएपछि मात्र युवाले समृद्धिको पर्दा उघार्न सक्ने हो त ? यसप्रकारका यावत् प्रश्नले नेपाली युवालाई किन विदेश जान मात्र उत्प्रेरित गराएको छ । युवावर्गको मनोविज्ञान बुझेर अझै पनि किन योजना तर्जुमा गरिन्न । युवावर्ग पलायन हुनु भनेको स्वदेशी सिर्जनाको मूल शून्यतामा झर्नु हो । त्यसैले आजका युवावर्गको त्यो सीप, क्षमता, समय, ऊर्जा र ज्ञानलाई प्रयोग गरेर अगाडि बढ्न अत्यावश्यक छ ।

विदेश पठाउन पचास लाख खर्च गर्ने अभिभावकले स्वदेशमा त्यही रकम लगानी गरेर उनीहरूलाई अगाडि बढ्न किन प्रेरित गर्दैनन् । यसमा आजका युवावर्ग र उनीहरूका अभिभावकले अवश्य नै ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ । यो देशको निर्माण गर्ने युवाले नै हो । युवाशक्तिलाई कुनै पनि हालतमा कम आँक्न मिल्दैन । त्यसैले नेपाली युवाहरू किन विदेश पलायन हुँदै छन् । त्यसलाई रोक्न युवामुखी विभिन्न कानुन तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरेर तत्काल लागू गर्नुपर्ने देखिन्छ । विदेश जाने भिसा लागेपछि जीवनको स्वर्णिम ढोका खुलेको ठानेर खुसीले बुरुक्क उफ्रिने युवालाई स्वदेशमै सम्भावनाहरू देखाएर रोक्न नसकुन्जेल हाम्रो देशको अवस्था झन् झन् तल झर्दै जान्छ ।

नेपाली श्रम बजारमा बर्सेनि लाखौं युवा प्रवेश गरिरहेका हुन्छन् । तथ्याङ्कमा शिक्षित युवाको संख्या धेरै मात्रामा रहेको देखिन्छ । सरकारले अनिवार्य र निःशुल्क शिक्षाको व्यवस्था गरेपछि विद्यालय तहमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीको संख्या क्रमशः उकालो लाग्दै गएको छ । तर विडम्बना हाम्रो शिक्षा प्रणालीको त्रुटिका कारण श्रम बजारमा पुगेका युवा के गर्ने भन्ने अलमलमा परिराखेको देखिन्छ । यही अलमलका बीचमा लाखौं युवाले वैदेशिक यात्रालाई उज्यालो भविष्यको गतिलो गन्तव्यका रूपमा देख्न थालेका छन् । युवा पलायनको पछिल्लो अवस्था डरलाग्दो मात्रै होइन भयावह नै छ । 'नेपालमा बसेर के गर्नु रोजगार नै पाइँदैन' हरेक युवाका लागि यो नै मानक बोली बन्दै गएको देखिन्छ । जुन नेपालको भविष्यका लागि घातक सिद्ध हुने देखिन्छ ।

युवाले नेपालमा सम्भावना नदेख्नुका पछाडि कैयौं जिम्मेवार हुन सक्लान् । यसका बारेमा अनेकानेक तर्क गर्न सकिएला तर शैक्षिक दृष्टिले भने व्यवहारिक तथा व्यवसायिक शिक्षा प्रदान गर्न नसक्नु नै गम्भीर त्रुटि हो । हामीलाई दिमागमा योजना र ठूला ठूला कुरा बोकेको युवा मात्रै चाहिएको होइन,

सीप र क्षमताले पूर्ण आफ्नै माटो मलिलो बनाउनका लागि मेहनत गर्ने युवा चाहिएको हो । आफैँले केही गरेर उद्यमशील बन्ने र अरूलाई समेत रोजगारी सिर्जना गर्न सक्ने युवा चाहिएको हो । चाहिएको एकातिर, अनि उत्पादन अर्कोतिर छ । यसैको परिणाम देशमै केही गर्छु भन्ने युवा मानसिक चिन्ता बोकेर विदेश उडिरहेका छन् ।

हाम्रो शिक्षा प्रणालीमा भएको एउटा त्रुटिले सिङ्गो देशलाई युवाविहीन मात्रै बनाउँदै छैन हरेक नेपाली युवालाई नेपालमा गरीखान केही छैन भन्ने सन्देश प्रवाह भएको छ । त्रुटि एक तर यसको प्रभाव अनेक भएका कारण नेपाली शिक्षा प्रणालीमा केही न केही सुधार गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ । व्यवहारिक शिक्षा आजको अनिवार्य मात्रै होइन अपरिहार्य आवश्यकता भएको छ । यस सन्दर्भमा हाम्रो प्रयास भएको पाइदैन । **जति प्रयत्न त्यत्ती नै प्राप्ती** भन्ने मान्यतालाई आत्मसात् गरेर अघि बढ्ने बेला भएको छ । सरोकार पक्ष बिच छलफल र वहसद्वारा निष्कर्ष निकाल्न बिलम्व भै सकेको छ । युवालाई स्वदेशमै रोक्न युवामुखी विभिन्न कानुन तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरेर तत्काल लागू गर्नुपर्ने देखिन्छ । युवावर्गको विदेश पलायनको मनोविज्ञान बुझेर अगाडि बढ्न नसके राज्यलाई कालान्तरमा ठूलो घाटा नहोला भन्न सकिन्न । यसका लागि केही महत्वपूर्ण कार्यहरु गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

देशलाई समृद्धिको शिखरमा पुऱ्याउनका लागि उद्यमशीलता (Entrepreneurship) र स्वरोजगार (self employment) नै एक मात्र बलियो अस्त्र हो । उद्यमशीलता विकासका लागि व्यवहारिक शिक्षा प्रदान गर्नुपर्छ । हामीलाई हाम्रो माटो मलिलो बनाउने शिक्षा चाहिएको हो, हामीलाई हाम्रै गाउँबँसीमा काम लाग्ने सीप चाहिएको हो । हामीले शिक्षा प्रणालीमा व्यवहारिक शिक्षाको विकासका लागि केही महत्वपूर्ण विषयमा ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ ।

- **प्राविधिक र व्यावसायिक शिक्षामा जोड :** नेपालमा विभिन्न स्तरको प्राविधिक जनशक्ति उत्पादनका लागि भनेर सरकारले सीटीइभीटी सञ्चालन गरेको छ । त्यसअन्तर्गत कैयौँ शिक्षालय सञ्चालन पनि भइरहेका छन् । नेपालभरि नै एकै खालको पाठ्यक्रम लागू गरेर हामीले विद्यार्थीलाई एउटै आँखाले हेर्ने गरेका छौँ । पहाडी भूभागमा कृषि र वन पढ्ने विद्यार्थीका लागि र तराईमा पनि सोही विषय पढ्ने विद्यार्थीका लागि पढाउने कुरा एकै खालका छन् । हामीले प्राविधिक शिक्षा भनेर सञ्चालन त गऱ्यौं तर त्यो कति व्यवहारिक छ भनेर पछाडि फर्किएनौँ । प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा प्रदान गरेर मात्रै हामीले चाहेजस्तो उत्पादन प्राप्त गर्न सक्दैनौँ । विशेष क्षेत्रका लागि विशिष्टिकृत गरेर नै हामीले कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसका साथै विद्यालय तहदेखि नै विद्यार्थीलाई केही न केही काम गर्नुपर्ने खालका विषय समावेश गर्न सकियो भने उनीहरूमा काम गर्ने, सीप सिक्ने र सिकेको सीपबाट केही आर्थिक उपार्जन गर्ने बानीका विकास हुँदै जान्छ ।
- **शिक्षक तालिममा सुधार :** हाम्रो सिकाइ प्रणाली अहिले पनि परम्परागत ढङ्गले सञ्चालन भइरहेको छ । शिक्षक मात्रै जान्ने हुन् भन्ने खालको परम्परावादी सोचका कारण विद्यार्थीलाई सिकाइमा उत्प्रेरित गर्ने खालको वातावरण नै छैन । पाठ्यक्रममा भएका कुरालाई अन्तर्क्रियात्मक ढङ्गले विद्यार्थीलाई परियोजनाका माध्यमबाट सिकाउन सकियो भने उनीहरूमा सीप विकास हुने आधार तयार हुन्छ । विद्यार्थीलाई व्यवहारिक शिक्षा प्रदान गर्न शिक्षकलाई तालिम दिनुपर्छ । यसमा परियोजना-आधारित सिकाइ, समस्या समाधान, र आलोचनात्मक सोचमा सीप विकास गर्ने विषयलाई समावेश गरिएको हुन्छ । विद्यार्थीलाई हामीले विवेचनात्मक व्याख्या भन्दा पनि

परियोजनात्मक ढङ्गले विभिन्न विषय सिकाउनुपर्ने देखिन्छ । त्यसका लागि शिक्षक नै योग्य हुनु आवश्यक हुन्छ ।

- **स्रोतहरूमा पहुँच बढाउने :** नेपालका धेरै विद्यालयमा पाठ्यपुस्तक, कम्प्युटर र वैज्ञानिक उपकरणजस्ता स्रोतमा पहुँच छैन । आज पनि कम्प्युटरको रुप पनि नदेखेर कम्प्युटर शिक्षा पढ्ने विद्यार्थीको संख्या मनग्य छ । यसका साथै विद्यार्थीलाई व्यवहारिक सीप र ज्ञान प्राप्त गर्नका लागि चाहिने उपकरण र स्रोतको अभावमा केवल किताबी ज्ञान मात्रै विद्यार्थीले लिइरहेका छन् । कतिपय विद्यालयमा स्रोतको व्यवस्थापन भए पनि त्यसलाई प्रयोग र परिचालन गर्न सक्ने जनशक्तिको अभाव नै रहेको छ । यसरी व्यवहारिक ढङ्गले शिक्षा प्रदान गर्नका लागि आवश्यक स्रोत र साधनको व्यवस्थापनमा जोड दिनुपर्ने देखिन्छ । विद्यार्थीलाई फिल्डमा काम गर्न जग्गाको व्यवस्था पनि गर्नुपर्छ ।
- **उद्योगसँग सहकार्य बढाउने :** हामीले विद्यार्थीलाई व्यवहारिक शिक्षा प्रदान गरेर मात्रै पनि यसको विकास सम्भव हुँदैन । विद्यार्थीले सिकेको सीपलाई प्रयोग गर्न सक्ने गरी विभिन्न स्थानीय उद्योग तथा उद्यमीसँग सहकार्य बढाउनुपर्ने देखिन्छ । विद्यार्थीले सिकेको कुरा व्यवहारिक रूपमा लागु गर्न पाए भने त्यसले उनीहरूलाई परिपक्व बनाउँदै लैजान्छ । विद्यार्थीलाई व्यवहारिक अनुभव प्राप्त गर्न मद्दत गर्न विद्यालय र उद्योगबीच थप सहकार्यको आवश्यकता छ । यो इन्टर्नसीप, प्रशिक्षक, र अन द जब प्रशिक्षण कार्यक्रममार्फत पनि गर्न सकिन्छ ।
- **उद्यमशीलतालाई प्रोत्साहन :** हामीले उद्यमशीलताको विकास गर्न सक्यौं भने मात्रै उनीहरूले नेपालमै केही गर्ने सपना देख्न थाल्छन् । सरकारले नै नीतिगत पहल गरेर देशमा उद्यमशीलता संस्कृतिलाई बढावा दिनुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ । विद्यार्थीले सीप सिकेकै आधारमा आफूलाई उद्यमशीलतातर्फ लैजान सक्ने अवस्था देखिँदैन । सरकारले नै सहुलियत ऋण, अनुदान या अन्य कुनै माध्यमबाट उद्यमशीलता प्रवर्द्धनमा जोड दिनुपर्ने देखिन्छ । उद्यमशीलता बिना व्यवहारिक शिक्षाको महत्व नै शून्य हुने गर्छ । यसरी उद्यमशीलताको विकासका लागि हामीले नै विशेष ध्यान दिनुपर्ने अहिलेको आवश्यकता हो ।

युवा भने र उमेरलाई मात्र हेरिनु हुदैन । युवाहरु झण्डै १६ देखि २४ वर्षमा सीप विकास गर्ने,सपना र आकांक्षा साँध्ने र २५ देखि ४० वर्षमा व्यवसायिक रुपान्तरणको उमेर मानिन्छ । वास्तवमा युवा भनेको उमेर र अवस्थाका कुरा होइन एउटा विशेष गुण हो । तसर्थ एउटा नेपाली युवाले जबसम्म देशमै केही गर्न सक्छु भन्ने आँट देखाउँदैन तबसम्म देश परिवर्तन हुन सक्दैन । हामीकहाँ भएको व्यवहारिक शिक्षालाई हामीले कार्यान्वयनमा ल्याउनका लागि योजना बनाउनुपर्ने हुन्छ । हामीसँग सीप भएर मात्रै हुँदैन त्यसलाई परिचालन गर्नका लागि सरकारले पनि भूमिका निर्वाह गर्नुपर्ने हुन्छ । परम्परागत शैलीको अव्यवहारिक शिक्षाले मात्रै हामीले खोजेजस्तो नतिजा ल्याउन सकिदैन ।

शुभकामना

जनज्योति क्याम्पसको १६औं वार्षिकोत्सवको पावन अवसरमा प्रकाशन हुन लागेको '**ज्योतिपुञ्ज**' स्मारिकाको पूर्ण सफलताको कामना गर्दै क्याम्पसको उत्तरोत्तर प्रगतिको **शुभकामना** व्यक्त गर्दछु ।

प्रो. राजन नेपाली

भिमाद अफसेट प्रेस

भिमाद न.पा.-६, क्याम्पसरोड, तनहुँ

फोन नं.: ०६५-५७२२५०, ९८५६०१५६०१, ९८४४८४४८४४

सिद्ध स्टेशनरी

छपाई सम्बन्धी सम्पूर्ण काम गरिनुको साथै खेलकुद तथा स्टेशनरीको सम्पूर्ण साम्राागी पाईन्छ ।

कसरी रोक्न सकिएला युवा पलायन ?

महत्वाकाङ्क्षा, आवश्यकता र बाध्यता

दीपक भट्टराई
उप-प्राध्यापक

भनिन्छ नि युवा देशका मेरुदण्ड हुन् अनि भरोसा पनि । देश विकास गर्ने मुख्य जनशक्ति भनेकै जोश, जाँगर, ज्ञान, सीप र सिर्जनशिलता भएका युवाहरु हुन् । कुनै पनि देशको विकासको संवाहकको रुपमा समेत युवालाई लिने गरिन्छ । सामाजिक, आर्थिक, राजनैतिक र सांस्कृतिक रुपान्तरण तथा परिवर्तनका प्रमुख आधारशिला नै युवा शक्ति हुन् । परिवर्तनका लागि उत्कट चाहना र दृढ ईच्छाशक्ति, आत्मविश्वास र उच्च महत्वाकांक्षाका कारण समेत युवा वर्गलाई राष्ट्र विकासको प्रमुख आधारको रुपमा लिने गरिन्छ । यसरी राष्ट्र निर्माणको मुख्य स्रोतको रुपमा रहेका युवा शक्तिको समुचित परिचालन हुन नसक्दा र मुठ्ठीभर व्यक्तिहरुका विच राजनैतिक र शासकीय विषयमा तालमेल नमिल्दा प्राकृतिक सौन्दर्यताले भरिपूर्ण, सांस्कृतिक विविधतायुक्त, ऐतिहाँसिक वैभव र अपार सम्भावना बोकेको हाम्रो देश नेपालले समयानुकूल विकासको गतिलाई पछ्याउन सकिरहेको छैन भने तिनै विकासका संवाहक युवा जनशक्तिलाई सहि ढङ्गबाट परिचालन गर्न स्पष्ट खाका वा दृष्टिकोण बनाउन नसक्दा पनि आज आम युवाको वाध्यात्मक रोजाइमा वैदेशिक रोजगारी पर्ने गरेको छ अर्थात् यिनै युवा अहिले अकल्पनीय रुपले विदेश पलायन हुँदै गएको कटु यथार्थ हाम्रा सामु छर्लङ्ग छ । तसर्थ युवाको विदेश पलायन सिङ्गो राष्ट्रको निम्ति चुनौतीपूर्ण वनेको छ ।

युवा लक्षित व्यवस्था

नेपाल सरकारले आफ्नो १५ औ योजना (आर्थिक वर्ष २०७६/७७ -२०८०/८१) मार्फत रोजगारीलाई व्यवस्थित गराउने सन्दर्भमा देशका सवै नागरिकलाई मर्यादित उत्पादनशिल तथा उत्थानशील रोजगारी उपलब्ध गराउने सोच तथा उत्पादनशील क्षेत्रमा रोजगारी अभिवृद्धि गरी बेरोजगारी दर तथा श्रमको अल्प उपयोगमा उल्लेख्य कमी ल्याउने लक्ष्य राखेको छ । त्यसैगरी सरकारले देशभित्रै उत्पादनशील र मर्यादित र रोजगारीका अवसर विस्तार गर्ने लक्ष्य तथा वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित मर्यादित र व्यवस्थित गर्ने उद्देश्य राखेको छ ।

उल्लेखित लक्ष्य तथा उद्देश्य हाँसिल गर्ने सन्दर्भमा स्थानीय तहदेखि नै रोजगार कार्यक्रमलाई विस्तार गरी न्युनतम रोजगारीको प्रत्याभुति गराउने तीन तहका सरकार विच रोजगार सिर्जना र श्रम शक्तिको व्यवस्थापनमा प्रभावकारी समन्वय गर्ने, वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, शोषणमुक्त, मर्यादित र अधिकतम फलदायी बनाउने रोजगारी कार्यको नियमन गर्न अधिकार सम्पन्न उच्चस्तरीय राष्ट्रिय रोजगार प्राधिकरण गठन गर्ने रणनीति समेत अवलम्वन गरेको छ । त्यसैगरी नेपालको संविधान २०७२ ले समेत रोजगारी र श्रमसम्वन्धी हकलाई मौलिक हकको रुपमा स्थापित गर्नुका साथै दक्ष र व्यवसायिक श्रमशक्तिको विकास गर्ने श्रमिक र उद्यमीविच सुमधुर सम्वन्ध कायम गर्ने वैदेशिक रोजगारवाट आर्जित पुँजी, सीप, प्रविधि र अनुभवलाई स्वदेशमा उपयोग गर्ने र सवैका लागि मर्यादित कामको अवसर सुनिश्चित गर्ने नीति लिएको छ । यद्यपि पुर्ण कार्यन्वयन हुन सकिरहेको छैन ।

खासगरी युवाको सवालमा कुरा गर्दा युवा लक्षित र राष्ट्र विकासका आधारशिलाका रुपमा रहेका क्षेत्रहरु पहिचान गरी विभिन्न ५ वटा आधार स्तम्भहरु समेत तयार गरिएका छन् जुन क्षेत्रहरु युवाको

चौतर्फी विकास र देशको समृद्धि अनि समुन्नति सँग पनि जोडिएका छन् ।

राष्ट्र विकासका आधारशिला

- **१. गुणस्तरीय र व्यावसायिक शिक्षा**
- **२. रोजगारी, उद्यमशिलता र सीप विकास**
- **३. स्वास्थ्य र सामाजिक सुरक्षा**
- **४. युवा परिचालन, सहभागिता र नेतृत्व विकास**
- **५. खेलकुँद र मनोरञ्जन**

आजको यथार्थ

कुनै पनि देशको विकास र समृद्धिको आधार युवाशक्ति नै हुन् यसमा दुइमत छैन तरपनि आज तिनै युवा आफ्नो र परिवारको सुनौलो भविष्यको सुनिश्चितताका निम्ति दिनहुँ सयौंको संख्यामा एउटा हातमा पासपोर्ट र अर्को हातमा झोला वोकेर आफ्ना प्राण भन्दा प्यारा वावुआमा, इष्टमित्र साथीभाई अनि मातृभूमिलाई छोडेर अनिश्चित गन्तब्यतर्फ लामवद्ध हुनुपरेको तितो यथार्थ हाम्रासामु छर्लङ्ग छ ।

एउटा युवा देशमा नै केही गर्छु भन्ने हुटहुटी मनमा पालेर संघर्ष गर्दै पढाई पुरा गर्दै अनि आफ्नो योग्यता अनुसारको काम गर्न खोज्छ भौतारिन्छ चाकरी गर्छ र पनि असफल हुन्छ अनि जिन्दगी देखि हार मान्दै वैकल्पिक बाटो तय गर्छ । त्यो हो वैदेशिक रोजगारी ।

युवाहरु किन विदेश पलायन भइरहेका छन् ? यसको दीर्घकालिन समाधान के हुन सक्छ ? यी र यस्ता विषयमा नेपाल सरकारले धेरै नै वकालत गर्छ, सरोकारवालाहरु चर्का-चर्का भाषण पनि गर्छन् तरपनि समस्याको दीर्घकालिन समाधान र व्यवस्थापनमा गम्भीर भएर सोच्न सकिरहेको छैन । परिणामस्वरुप लाखौं उर्जाशील युवा जनशक्ति दिन दुगुना- रात चौगुना काठमाण्डौको त्रिभुवन अन्तराष्ट्रिय विमानस्थलबाट छिट्टै आफ्ना सपना साकार हुने आशामा सप्तरंगी फूलको माला र खादा पहिरिएर भारी मन अनि आँखाभरी आँशु पार्दै वृद्ध बाबुआमालाई छाडेर विदेशिन वाध्य छन् वा पलायन भएका छन् जुन अत्यन्तै हृदयविदारक र कारुणिक छ ।

भर्खरै सम्पन्न त्रिभूवन विश्वविद्यालयको ४९ औं दिक्षान्त समारोह दिक्षितहरुको भौतिक उपस्थितिका हिसावले विश्वका सवै विश्वविद्यालय भन्दा बढि उपस्थिति भएर किर्तिमान कायम गर्न सफल दिक्षान्त समारोह भएको भनेर प्रायः सवै मिडियाको हेडलाइनको रुपमा प्रकाशन, प्रसारण भयो तर ती दिक्षित युवाहरुको ज्ञान, सीप र दक्षताको अधिकतम उपयोग गरी राष्ट्र विकासमा कसरी लगाउन सकिन्छ ? उत्पादनसँग कसरी जोड्न सकिन्छ भन्नेतर्फ सम्वन्धित निकाय जिम्मेवार बन्नुपर्ने होइन र ? कि ठुलै सफलता हाँसिल गरेझैं **"पासपोर्टको फारम भर्न लामवद्ध युवाहरुलाई सहज हुनेगरी टोकन बाँड्न सफल राहदानी विभाग"** भन्ने जस्ता समाचार पटक-पटक सुन्नुपर्ने हो ? यी र यस्तै हुन् आजका आम सवाल अनि कटु यथार्थ ।

यसको दुरगामी असर

युवाहरुको विदेश पलायनको अझ डरलाग्दो पक्ष भनेको शिक्षित जनशक्तिको पलायन (Brain Drain) हो । कुनै पनि देशको भविष्यको आधार मानिने युवाहरु पढ्ने वाहनामा विदेश गएर उतै पलायन हुने प्रवृत्तिले जतातत‌ै असर गर्न थालेको छ । कुनै समय अध्ययन गर्नका लागि अत्यन्तै प्रतिस्पर्धा हुने विश्वविद्यालय र क्याम्पसहरुमा अहिले न्युनतम कोटा समेत पूरा हुन हम्मेहम्मे पर्नु, ग्रामिण क्षेत्रका सर्वसाधारणलाई सर्वसुलभ ढंगले गुणस्तरीय उच्च शिक्षा प्रदान गर्न स्थापित अधिकांश सामुदायिक क्याम्पसहरु रित्तिदै जानु तर माध्यामिक तह पूरा गरेपछि युवाहरु स्वदेशमै उच्च शिक्षा लिनुको सट्टा विदेश जाने मोह बढ्न गइ विभिन्न भाषा सिकाउने केन्द्रहरु भरिभराउ हुन थाल्नुले पनि हाम्रो शिक्षित युवा जनशक्तिको पलायनलाई छर्लङ्ग पारेको छ । आफ्नै देशमा सम्भावना र भविष्य देख्ने युवा निकै न्यून मात्रामा रहेका छन् र उनीहरुले देशमा जे गरिरहेका छन् त्यो पनि सम्मानजनक ढङ्गबाट गर्न सकिरहेका छैनन् र उनीहरु पनि विदेश पुगेका साथीसङ्गीको जीवनशैलीबाट मोहित भएर नेपालको सम्भावनालाई समेत त्याग्ने मनस्थितिमा पुगेको देखिन्छ । यसरी हेर्दा नेपालमा शिक्षित युवा जनशक्ति पलायनको अवस्था निकै विकराल छ । नेपालमा विगतको भन्दा शिक्षाको अवस्था पक्कै पनि सुधारिएको छ त्यति मात्र होइन कि सम्भावनाहरु समेत बढेर गएका छन् तरपनि उज्यालो भविष्य विदेशमा नै देख्ने क्रम घट्नुको सट्टा वढिरहेको छ । जसको कारण राज्यलाई दीर्घकालिन असर पर्ने निश्चित छ ।

किन यतिधेरै बढ्यो विदेश मोह ?

स्वदेशमा नै केही गर्छु भनेर बसेको जनशक्तिलाई वजारले उपयुक्त अवसर दिन नसक्नु, शिक्षित बेरोजगारीको सँख्या डरलाग्दोसँग उकालो लाग्दा समेत उचित विकल्प नहुनु, श्रमको उचित सम्मान तथा आत्मसम्मानका साथ काम गर्ने वातावरण नहुनु, उत्पादित वस्तुको व्यवस्थित बजारीकरण नहुनु, देशमै केही गरौं भन्ने युवाले आफ्नो भविष्यको सुनिश्चितता नदेख्नु, आफ्नो क्षमता, खुबी र दक्षता अनुसारको काम गर्ने वातावरण सिर्जना नहुनु, काम गरेपनि सम्मानजनक जीवन यापनमा कठिनाइ हुनु, राम्रालाई भन्दा हाम्रालाई प्राथमिकता दिनु, नेपालमा केहीपनि हुदैंन, सबै कुरा बिग्रियो, नेताले सबथोक बिगारे भन्ने जस्ता जवरजस्त भाष्य स्थापित हुँदै जानु, सङ्क्रमणकालिन राजनैतिक तथा प्रशासनिक अवस्था, पर्याप्त रोजगारीको अभाव, विदेशी संस्कृतिको जवरजस्त प्रभाव, व्यावसायिक सीप र प्रविधिमा न्यून पहुँच, युवा मैत्री लगानी, उद्यमशील वातावरणको अभाव, क्षेत्रीय तथा जातीय विभेद, राष्ट्र-राष्ट्रियता र वर्तमान शासन व्यवस्थाप्रतिको अविश्वासले गर्दा नै युवाहरुमा विदेश मोह बढेर गएको छ ।

त्यसैगरी हिजोका दिनमा जुन किसिमको जनशक्ति उत्पादन गरियो त्यो जनशक्ति नेपाली श्रम बजारको लागि आवश्यक जनशक्ति थियो त ? सरकारले नेपाली श्रम वजारको आवश्यकतालाई आँकलन नगरी हचुवाको भरमा शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गरेकोले समेत युवा जनशक्ति पलायन वढ्दै गएको छ ।

हुनत सबै नीतिहरुको मूल नीतिको रुपमा राजनीतिलाई लिने गरिन्छ तथापि हाम्रो देशको सन्दर्भको कुरा गर्दा राजनीतिप्रति युवाहरुको वितृष्णा बढ्दै गइरहेको देखिन्छ तरपनि गत स्थानीय, प्रदेश सभा र संघीय निर्वाचनमा युवाहरुको उपस्थिति र मत परिणामलाई आधार मान्ने हो भने युवाहरुको दलगत वा अन्य प्रतिनिधित्व चित्तवुझ्दो वा सकारात्मक नै देखिन्छ तरपनि दलीय एवम् सांगठानिक संरचनाको कारण युवाहरुले आफ्नो स्व-विवेकीय क्षमता अर्थात् हस्तक्षेपकारी भूमिका प्रदर्शन सकिरहेको अवस्था

छैन सोहि कारण पनि युवाहरुको राजनीतिप्रतिको उदासिनता र विदेश मोह बढ्दै गइरहेको छ ।

कसरी रोक्ने विदेश पलायन ?

- उत्पादनशील क्षेत्रमा रोजगारीका अवसर सिर्जना गर्ने,
- अनौपचारिक क्षेत्रको रोजगारीलाई औपचारिक क्षेत्रको दायरामा ल्याउने,
- श्रम क्षेत्रको निरीक्षण र नियमनलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी वनाउने,
- नेपाली श्रम वजारको आवश्यकतालाई अध्ययन गरेर सोही खालका प्राविधिक विषय सञ्चालन गर्ने,
- ग्रामिण क्षेत्रको विकासलाई जोड दिदैं ग्रामिण क्षेत्रलाई व्यावसाय र उत्पादनसँग जोड्ने
- व्यावसायिक र रोजगारमूलक शिक्षामा विशेष जोड दिने,
- सिक्दै-कमाउदै *(Learn & Earn)* कार्यक्रमलाई प्रभावकारी वनाउने,
- उद्यमशिलतामा विशेष जोड दिने,
- श्रमको उत्पादकत्व वृद्धि गरी आर्थिक विकासको सम्भावनालाई फराकिलो वनाउने,
- वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त पूँजी, प्रविधि, ज्ञान र सीपलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा उपयोग गरी आर्थिक गतिविधिलाई थप मजवुत बनाउने तर्फ ध्यान दिने हो भने राष्ट्रप्रति केहि हदसम्म विश्वासिलो वातावरण बन्न गई युवा पलायनलाई कम गर्न सकिन्छ ।

अन्त्यमा, **"कालो वादल माथि चाँदीको घेरा"** भनेजस्तै पछिल्लो समयमा युवाहरुमा स्वदेशमै केही गर्नुपर्छ भन्ने भावनाको विकास पनि नभएको होइन जुन देशका लागि अत्यन्तै सकारात्मक कुरा हो । यस किसिमको भावनालाई सम्वोधन हुने गरी युवा जनशक्तिको विदेश पलायनलाई स्थायी व्यवस्थापन गर्नका लागि सरकारले दुरगामी योजना ल्याउनु अति नै आवश्यक छ । त्यस्तै सरकारले युवाहरुले वैदेशिक रोजगारीमा गएर आर्जन गरेको ज्ञान, सीप, प्रविधि र पूँजीलाई स्वदेश फिर्ता गराउने स्पष्ट दृष्टिकोण सहितको ठोस नीति र त्यसको कार्यान्वयन गराई विश्वासिलो वातावरण तयार गर्न सक्ने हो भने यसलाई अपार संभावनाको रुपमा समेत लिन सकिन्छ मात्र यसको लागि नेतृत्वमा इच्छाशक्ति, दूरदृष्टि, दृढ विश्वास, संकल्प अनि प्रतिवद्धताको जरुरत पर्दछ ।

शुभकामना

जनज्योति क्याम्पसको १६औं वार्षिकोत्सवको पावन अवसरमा प्रकाशन हुन लागेको **'ज्योतिपुञ्ज'** स्मारिकाको पूर्ण सफलताको कामना गर्दै क्याम्पसको उत्तरोत्तर प्रगतिको **शुभकामना** व्यक्त गर्दछौं ।

अध्यक्ष
निरोज खनाल

श्री सिद्ध बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.

Siddha Saving Multipurpose Co-operative Society Ltd.

भिमाद न.पा.-६, क्याम्पस रोड, तनहुँ, फोन : ०६५-४७२२२३, फ्याक्स : ०६५-५७२२२४
सदस्य सेवा केन्द्र भिमाद न.पा.-६, ठाडो लाईन फोन नं.: ०६५-५७२४२३ फ्याक्स : ०६५-५७२२४२

हाम्रो सेवा

कर्जाको किसिम

- व्यापार व्यक्तिगत कर्जा
- शैक्षिक कर्जा
- औद्योगिक कर्जा
- कृषि कर्जा
- हायर पर्चेज कर्जा
- बैदेशिक रोजगारी कर्जा
- आवास कर्जा
- विविध कर्जा

बचतको किसिमहरू

- साधारण बचत
- दैनिक बचत
- शेयरधनी बचत
- बाल बचत
- सिद्ध विशेष बचत
- सिद्ध सुनैलो भविष्य बचत
- सिद्ध नारी बचत

विदेशबाट पठाएको रकम भिक्न तथा नेपाल अधिराज्यभर छिटो र छरितो पैसा पठाउन र पाउनको लागि हामिलाई सम्झनुहोस्

WESTERN UNION MONEY TRANSFER · IME International Money Express · Prabhu Money Transfer · himal remit · Siddhartha Remit · Reliable Remit · XPRESS MONEY · MoneyGram money transfer · CITY EXPRESS MONEY TRANSFER · Laxmi Bank Express Money Transfer · सूर्योदय REMIT

शुभकामना

जनज्योति क्याम्पसको १६औं वार्षिकोत्सवको पावन अवसरमा प्रकाशन हुन लागेको **'ज्योतिपुञ्ज'** स्मारिकाको पूर्ण सफलताको कामना गर्दै क्याम्पसको उत्तरोत्तर प्रगतिको **शुभकामना** व्यक्त गर्दछौं ।

प्रबन्धक
किशोर पोखेल

अध्यक्ष
चित्र बहादुर राना

पान नं : ६००५०८७८२

दर्ता नं : ६१२/०६८/०६९

सहयोगी
बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.
SAHAYOGI SAVING & CREDIT CO-OPERATIVE SOCIETY LTD.

भिमाद न.पा ६ मालेबगर तनहुँ

Email : sahayogicooperative@yahoo.com
फोन नं : ०६५-५७२४१०,४११

"सहयोगी बचत तथा ऋण सहकारी नै किन ?"
"बचतमा आकर्षक ब्याज र सरल कर्जा"
" बचतको उद्देश्य, भोली को भविष्य "

कटु यथार्थ (लघुकथा)

लक्ष्मी श्रेष्ठ
उप-प्राध्यापक

केही समय अगाडिको कुरा हो । ऊ त्यति बेला किशोर अवस्थाकै थियो । भारी बोकेर गुजारा गर्ने उसको बुबाले रातमा डराई-डराई "अब श्री ३ को सरकार जान्छ र 'रामराज्य' आउँछ" भनेको उसले सुन्ने गरेको थियो । 'श्री ३' र 'श्री ५' भनेको के हो भन्ने नबुझे पनि 'रामराज्य' मा भने उसको विशेष ध्यान थियो । काला अक्षर भैंसी बराबर भएपनि गाउँमै सुनेको रामायणको कथाको आधारमा उसले सो 'रामराज्य' आएपछि सबैले सुख पाउनेमा ढुक्क थियो ।

जनता सचेत भए, आन्दोलन भयो, श्री ३ फालिए र प्रजातन्त्र पनि आयो तर अचानक केही समयमै उसको बुबाको मृत्यु भएकोले सुख र रामराज्य चाहिँ होइन, बुबाको डोको र नाम्लो भने उसको थाप्लोमा आयो । जीवन गुजारा गर्न अर्को कुनै उपाय र सहारा नभएकोले उसले पनि बुबाकै जस्तो भारी बोक्ने काम सुरु गऱ्यो ।

उसले दशकौं भारी बोकेपछि देशमा फेरि निकै हलचल भएको अनुमान उसले लगायो । ठुला-ठुला कुरा नबुझे पनि यस पाला भने देशमा असली प्रजातन्त्र आउँछ रे अनि सबैले सुखपूर्वक बाँच्न पाउँछन् रे भन्नेसम्म उसले पनि बुझ्यो । राजनैतिक वृत्त र उपल्लो तहमा के कस्ता परिवर्तन भए उसले भेउसम्म पनि पाएन । तर गाउँकै नेताहरूले "'अब तिमीहरू सबै सही अर्थमा स्वतन्त्र भएका छौ" भनेको उसले पनि सुन्यो ।

दोस्रोपल्ट 'स्वतन्त्र' हुँदासम्म उसको शरीर कमजोर भइसकेको थियो । स्वतन्त्रताको फल ऊ सम्म नआए पनि समय-क्रमसँगै उसको थाप्लोको नाम्लो र भारी भने उसकै छोराको थाप्लोमा सरिसकेको थियो । यस बीचमा न गाउँमा कुनै कल-कारखाना खुले, न बिजुली पुग्यो न बाटो नै बने भएका केही पनि कुनै जिर्ण बने कुनै बन्द भए । त्यसो त बाटो बनेर गाडीले सामान ओसार-पसार गर्न थाले आफ्नो व्यवसाय चौपट हुन्छ भनेर उसका दौंतरीहरू बीच कहिलेकाहीँ कुराकानी पनि हुने गर्थ्यो ।

उसको छोराले भारी बोक्न थालेको केही वर्ष पछि देशमा फेरि परिवर्तनका आवाजहरु उठ्न थाले । हदैसम्मको चर्काचर्की र जोडतोडमा कहाँ-कहाँ, के-कस्ता छलफल, लेनदेन र बाँडफाँडमा कुरा भए उसले बुझेन तर गाउँको चौतारीमा घाम ताप्दै गर्दा उसले फेरि गाउँका नवनेताहरुले "अब भने हामीहरु साँचो अर्थमा देशका नागरिक भयौं र अब हाम्रा कुनै मालिक छैनन्, हामी नै देशका मालिक भयौं, जनता अब सम्प्रभुसत्ता सम्पन्न भए" भनेको सुन्यो ।.यो स्वतन्त्र, देशका नागरिक, देशका मालिक, सुख आदि सुन्दै आएका गरिबहरु साँचो अर्थमा सुख र सन्तोषको स्वास फेर्न सक्ने अवस्था सिर्जना हुने कुरा आकाशको फल आँखा तरी मर भनेजस्तै भइसकेको आभास उसलाई भयो ।

ऊ चौतारीबाट जुरुक्क उठ्यो र कुलदेवी थानमा पुग्यो । फाटेको चप्पल भएपनि त्यसलाई फुकालेरै कुलदेवीको अगाडि लम्पसार पऱ्यो र निन्याउरो मुख लगाएर मनमनै देवीसँग पुकारा गर्न लाग्यो-"हे माता ! रामराज्य, प्रजातन्त्र, लोकतन्त्र, गणतन्त्र केही चाहिएको छैन तर मेरो पुर्पुरोको नाम्लो र भारी मेरो नातिले भने व्यहोर्न नपरोस् ।"

हार्दिक शुभकामना

जनज्योति क्याम्पसको १६औं वार्षिकोत्सवको पावन अवसरमा प्रकाशन हुन लागेको **'ज्योतिपुञ्ज'** स्मारिकाको पूर्ण सफलताको कामना गर्दै क्याम्पसको उत्तरोत्तर प्रगतिको **शुभकामना** व्यक्त गर्दछौं ।

अध्यक्ष

ऋषिराम राना

मो.: ९८५६०३०७१६

एवम्

भिमाद खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समिति, भिमाद, तनहूँ

फोन नं. : ०६५-५७२०६६

विकासमा युवा

नारायण मर्सेनी
सहायक प्राध्यापक

कुनैपनि देश कति सम्पन्न र शक्तिशाली छ भन्ने कुरा त्यो देशको विकासको गति रेखाले निर्धारण गर्छ । यदी विकासको गति सुस्त छ भने त्यो देशले सम्पन्नताको शिखर चुम्न सक्दैन वरु गरिवी, अभाव, अशान्ति, युद्ध, भोकमरी, अशिक्षा, रोगव्याधि अनेक कष्ट झेलिरहेको हुन्छ । यदि विकासको गति तिव्र छ भने सजिलै सुख, शान्ति, समृद्धि छाउँछ । देशका नागरिक सधै हाँसी, खुसी, मिलनसार, स्वस्थ, सक्षम, सवल, सिपयुक्त हुन्छन । चारैतिर विकास र समृद्धिको ढोका कसरी खुल्छ त ? विकासको मुलस्रोत कहाँबाट आउँछ ? विकसित देशका इतिहासका पाना पल्टाउँदै जाने हो भने युवा शक्ति नै देशको विकास र समृद्धिको मुहान हुन भन्ने पुष्टि हुन्छ ।

राष्ट्रका निम्ति गतिशील युवाहरूमा पहाड फोरेर हिरा निकाल्ने तथा समुन्द्रको गहिराइमा पुगेर मोती टिप्ने मात्र होइन आकाशका तारा ग्रह, उपग्रहको समेत विशेष अध्ययन गर्ने सामार्थ्य हुनुपर्दछ । तर हाम्रो देशका युवाहरू आफ्नो देशमा भएका सम्भावनालाई चटक्क बिर्सेर विदेशमा पैसाको बाढी आउँछ कि भन्ने आस लिएर बिदेसिएका हुन्छन् । घरमा आमा, बुबा, श्रीमती अनि छोराछोरीका सपनाहरू केवल सपनामा मै सीमित हुन्छन् । यदि बिदेसिएका सबै युवाहरूले स्वदेशमै बसेर केही काम गर्ने हो भने पक्कै पनि हाम्रो देशको उन्नति हुन धेरै टाढा छैन ।

विकास एक निरन्तर चलिरहने प्रक्रिया हो, जसले देशको सामाजिक, आर्थिक, भौतिक र वातावरणीय अवस्थालाई सकारात्मक तरिकाले परिवर्तन गरिरहेको हुन्छ । सामान्यतया विकासलाई कुनै पनि समुदायको र त्यहाँका नागरिकहरुको जीवनमा आईपर्ने समस्याहरुलाई हल गर्दै नागरिकहरुको जीवनमा आउने सकारात्मक परिवर्तनका रुपमा व्याख्या गर्ने गरिन्छ तर, परिवर्तन सहज छैन् । वास्तविक परिवर्तनका लागि समुदायका सबै तहका वर्ग र समूहको समान सहभागिताको आवश्यकता पर्दछ । त्यसमध्ये पनि माथि उल्लेख गरिएझैं सबैभन्दा उर्जाशील र परिवर्तनको चाहा राख्ने युवावर्गको सहभागिता अत्यन्तै महत्वपूर्ण हुन्छ ।

समाजशास्त्रीय दृष्टिकोणबाट हेर्दा मानिसमा मुख्यतयाः दुई प्रकारका गुण हुन्छन् । एक सिर्जनशीलता, अर्को निष्ठा । हरेक व्यक्तिमा कुनै न कुनै सीप हुन्छ, ज्ञान हुन्छ अनि तत्परता हुन्छ ।

विश्व परिचित विकासका विज्ञ लुवा रहिलका अनुसार व्यक्तिगत विकास यस्तो विकास हो त्यो जहाँ, जतिबेला र जुनसुकै स्थानमा आवश्यक हुन्छ । उहाँको यो भनाइ मानवताको निम्ति अपरिहार्य छ । सिर्जनशीलतालाई आत्मसात् गर्ने व्यक्तिले केही न केही गर्ने गर्छ । केही आफ्ना लागि त केही समाजको लागि गर्छन् । यदि उसले सिर्जनशीलतालाई आत्मसात् गर्न सकेन भने प्रगतिको बाटोबाट सधैंका लागि टाढा रहन्छ । वरिष्ठ मनोविज्ञ जोन.आर.एन्डोर्सनका अनुसार मनोविज्ञान बुझ्नका लागि समाज बुझ्नु जरुरी हुन्छ । जो त्यसमा गहिरिएर अध्ययन गर्छ, घुलमेल हुन्छ, त्यसले मात्र समाजको अन्तर रूपको छतछाँया बुझेको हुन्छ । त्यसैले युवालाई सिर्जनशिलतासँग यसरी जोड्न सकिन्छ ।

विश्वमा युवा

विश्वको सबैभन्दा कान्छो राष्ट्रप्रमुख अस्ट्रियाका चान्सलर ३१ वर्षका छन् । आफ्नो देशमा उनले

चामत्कारिक विकास गरेका छन्। युगान्डाकी प्रोस्कोभिया ओरोमाइट १९ वर्षकी हुँदा संसद् निर्वाचित भइन्। उनी संसारकै कान्छी सांसद बनिन्। ब्रिटिस स्कटमूलकी म्हाहारी ब्ल्याकले २० वर्षमै सांसद पद हात पारिन्। त्यस्तै, फ्रान्समा ३९ वर्षका युवा नेता इबम्यानुएल म्याक्रोन राष्ट्रपति बने। फिनल्यान्डमा स-नाना मरिन ३४ वर्षको उमेरमा प्रधानमन्त्री निर्वाचित भइन्। यस्ता युवाहरूले देश हाकिराखेका छन्। नेपालमा जंगबहादुर राणा २९ वर्षको उमेरमा मुलुकको प्रधानमन्त्री भए र राज्यसत्ताको बागडोर सम्हाले। त्यसको मुख्य कारण थियो, उनको जोश र देशप्रतिको बफादारिता। बीपी कोइराला ४५ वर्षको उमेरमा प्रधानमन्त्री भए। त्यसपछि मुलुकमा युवाशक्ति राज्यको नेतृत्वदायी भूमिकामा आउन सकेको छैन्। मुलुकको वर्तमान परिवेश हेर्ने हो भने ठीक उल्टो जस्तो देखिन्छ। एउटा उखान छ, *"युवा जति खाडीमा, बुढा नेता गाडीमा"* वृद्धा जतिले नै राज्यको बागडोर सम्हाली रहेका छन्। त्यसैले विश्वका नमुनालाई आधार मानी नेपालमा युवालाई राज्यको बागडोर तिर प्रेरित गर्दा उपयुक्त होला कि !

जुन देशले युवालाई आफ्नो मुलुकको विकासमा उपयोग गर्छ। त्यस देशले आर्थिक र सामाजिक विकासमा फड्को मार्छ। उदाहरणका रूपमा क्यानडा, डेनमार्क, नर्वे, फिनल्यान्ड, न्युजिल्यान्डलाई लिन सकिन्छ। यी देशले युवाहरूलाई विकासका गतिविधिमा सहभागी गराई समृद्धिको शिखर चुमेका छन। ती देशलाई उन्नतिको शिखरमा डोऱ्याउन युवाको योगदान छ। श्रम र पसिना बगेको छ। युवाको उपस्थितिले राजनीतिक स्थितिमात्र होइन सामाजिक पुरातनवादी मनोवृत्तिमा पनि परिवर्तन गर्न सक्छन्। युवाहरूलाई सोही तरिकाबाट जिम्मेवारी र प्रोत्साहन गर्दा नेतृत्व गर्ने तत्परता, क्रियाशीलता र सहभागिताले देशको मुहार फेरिनमा नयाँ आयाम दिन सक्छ। सामाजिक, रूपान्तरण र समतामूलक समाज निर्माणका लागि युवाको ऊर्जालाई जोड्नै पर्छ। माथिका तथ्यलाई हेर्दा, यो मुलुकको हित र समृद्धिका लागि राज्यको नीति निर्माण र नेतृत्व तहमा ऊर्जा भएका, ज्ञान र सीप भएका युवाको समान अनि अर्थपूर्ण सहभागिता आवश्यक छ।

कर्म र भक्ति गर्ने दुवै थरीका मानिसहरू हाम्रो समाजमा छन्। जहाँ बहुभाषिक, बहु सांस्कृतिक र बहुजातीय विविधतायुक्त छ। समाजले भएको विविधतायुक्त ज्ञान, फरक भाषा, धर्म, कला, संस्कृति, परम्परा तथा रीतिरिवाजलाई जोगाउन सबैको एकताबद्ध प्रयास आवश्यक छ। अनि, मात्र राज्यको समग्र मुहार फेरिन सक्छ। कार्ययोजना बनाई युवा संग भएको ज्ञानलाई ऊर्जामा मोडौं। आधुनिक प्रविधिलाई मौलिक र स्थानीय ज्ञानसँग जोड्दै आवश्यकताअनुसार उनीहरूको सहभागिता बढाउँ। युवाको उपस्थितिले राजनीतिक स्थितिमात्र होइन सामाजिक पुरातनवादी मनोवृत्तिमा पनि परिवर्तन गर्न सक्छन्।

आधुनिक विज्ञानको प्रयोग गर्न सक्ने, चमत्कार गर्न सक्ने र उपयोग गर्ने तागत भएको चेतनशील प्राणी हो तर विडम्बना के हो भने, यिनीहरूको जोस, शक्ति र सोचलाई कहाँ, कसरी, के गरी प्रयोग गर्न सकिन्छ, भन्ने भेउ नपाउँदाको समस्या हो यो। विश्व चर्चित भारतीय नागरिक अंकिता कवात्राले युवा नै देशको मेरुदण्ड हो, यस्ले शरीर चलाएमान हुनमा गहन भूमिका खेलेजस्तै राज्य सञ्चालनमा पनि युवाको भूमिका आवश्यक छ भनेकी छिन्। राज्यले यस्तो योजना बनाउने समार्थ्य राखोस् जसबाट यूवाहरुको शक्ति कहाँ छ ? सीप कहाँ छ ? ती सीप र शक्तिलाई कसरी समावेश गर्न सकिन्छ ? अनि कसरी सबैलाई सीपअनुसारको हैसियात दिन सकिन्छ ? त्यसको यकिन गरी ठोस योजना बनाई ध्यान देहोस्।

सही या गलत पहिल्यै छुट्याऔं र सही गोरेटोको खोजीमा लाग्न प्रेरित गरौं, यसले एकातर्फ

आत्मसम्मान मिल्ने छ भने अर्कोतर्फ समाजका लागि केही न केही गरौं भन्ने भावनाको विकास हुनेछ । अब्राहम लिंकनले एउटा युवा प्रेरित भाषणमा भनेका थिए, गोलीभन्दा बोली धेरै बलियो हुन्छ । त्यसैले बोलीबाट कुनै पनि मार्ग बनाउनका लागि युवा जमातलाई जोडिनु राज्यको लागि उपयुक्त बाटो बन्न सक्छ । मानिस मात्र त्यो प्राणी हो, जुन धर्तीमा नयाँ कुराको खोजीमा हुन्छ । र, सधैंका लागि रहन्छ। त्यसैले धर्तीमा अनेकै प्रकारका चमत्कार गरिरहन्छ । खोजमा लाग्न अल्छी नमानौं । तथ्यलाई आधार मानी सोचमा परिवर्तन गरौं । ठोस योजनालाई उत्पादनसँग परिमार्जन गरी अगाडि बढौं । त्यसै गरी थोमस एल्बाएडिसनले हावा बिना बत्ती बाल्नका लागि २५ वर्ष लगानी गरे । लागे ९ सय ९९ चोटीसम्म सफल भएनन् । तर, हजार चोटीमा हावा बिना बत्ती बाल्न सफल भए । त्यसैले धर्यता र निरन्तरता सिर्जनशीलता र सफलताका लागि कडी हुन् भन्ने कुरा सबैले मनन गर्नु पर्दछ ।

समयको सदुपयोग र सिर्जनशीलता

मौरीको घार हामी सबैले देखेकै छौं । नियालेर हेऱ्यौ भने जीवनोपयोगी धेरै कुरा सिक्न सक्छौं । जुन, समयको सदुपयोग गरी चाका निर्माणमा ध्यान दिएको हुन्छ । रानी मौरीलाई चाहिने स्थान, चाकाको फेरा, मह बस्ने स्थान, शत्रुले आक्रमण गर्दा कसरी सुरक्षति हुने । र, प्रकृति प्रकोपबाट कसरी बच्ने उपाय आदि । त्यसैले मानिसको उमेर र समय कहिले पनि पर्खंदैन । हामी त्यसका उपयोगी र समर्थक दुवै हौं । सही कामका लागि सही तवरबाट लाग्न सिकौं ।

हामीले समाजिक परिवेशको तवरबाट निहाल्यौं भने समाजमा तीन प्रकारका मानिसहरू हुन्छन् । सज्जन, मूर्ख र क्रियाशील । यसको समिश्रणबाट नै समाज बनेको हुन्छ । त्यसैलाई हामी कुन राम्रो ? कुनमा के फरक छ ? कसरी फरकपन आउन सक्दछ ? विचार गरी पुर्खाले छोडेको ज्ञानलाई आत्मसात गरी आफ्नो भविष्य निमार्णका लागि ध्यान दिउँ पक्कै समाजमा परिवर्तन आउँदछ । यसै सन्दर्भमा फ्रेन्च समाजशास्त्री अगष्टी कम्टीले प्रत्यक्षवादको सिद्धान्त नै समाजबाट सिक्ने उच्चस्तरको शिक्षा हो भनी भनेका छन् ।

आजको समयमा मानिसमा भएको सिर्जनशीलता र फरकपनलाई कसरी आत्मसात गरी अघि बढ्न सकिन्छ भन्ने तवरबाट पनि सोच्न आवश्यक छ । बिना सिर्जनशीलाताले जीवन सजिलो हुँदैन नत कुनै परिवर्तन गर्नमा भूमिका खेल्न सक्छ बरु त्यसले उत्पादनमा ह्रास आउँछ । त्यो हुन नदिनका लागि लाग्नुपर्ने स्थानमा लागौं । जुट्नु पर्ने स्थानमा जुटौं । कसरी सिंगो समाजलाई माथि उठाउन सकिन्छ, भन्ने सोचका साथ एक आपसमा सहयोग आदानप्रदान गरौं । आफ्नो तह र तप्काबाट युवालाई सिर्जनशीलतामा लाग्न प्रेरित गरौं ।

नेपालमा यूवा

हाल नेपालमा केही युवाहरुले नेतृत्व लिन सफल भएका छन् जसबाट युवाले चाह्यो भने र अवसर पायो भने देश बन्न समय लाग्दैन भन्ने उदाहरण देखि सकिएको छ । काठमाण्डौ महानगरपालिकाका मेयर बालेन्द्र शाहले देशका प्रमुख दलका नेताहरुले बर्षौ सम्म गर्न नसकेका कामहरु केही महिनामै गरेर देखाईदिएका छन् भने संघीय सरकारले आँट पार्न नसकेका कामहरु सजिलै प्रमुख राजनैतिक दलको अबरोधलाई परवाह नगरिकन सम्पन्न गरेका छन् । उनले सरकारको लाजमर्दो भ्रष्ट व्यवहार, देशको अशान्ती, युवा पलायन र न्यायिक निकायमा राजनैतिक हस्तक्षेपलाई व्यङ्ग्य गर्दै सामाजिक सञ्जालमा यसो भनेका छन् *"यो देशले सज्जनलाई लाचार बनाउछ, लाचारलाई मर्न बाध्य बनाउछ मर्न नसकेकोलाई अपराधी बनाउछ, अपराध पछी आफु उठ्ने माध्यम बनाउछ । यो देशले मुर्दाघर बनाउछ, बाच्ने ठाउँ दिदैन, परीस्थितीले लाशको दर बनाउछ, मान्छेलाई भाउ दिदैन ।"*

त्यस्तै, धरान महानगरपालिका का मेयर हर्क सम्पाङले दशकौ सम्म खानेपानीको पिडाले छटपटिएका धराने जनतालाई जनताकै श्रमदान र आर्थिक सहयोगबाट पानी ल्याएर विश्वलाई नै चकित बनाई दिएर अब फेरी कुनै पार्टिका नेतालाई सो पानीका नाउँमा बजेट ब्रहमलुट पार्ने बाटो बन्द गरिदिएका छन् भने वृक्षारोपण, सडक निर्माण, सरसफाई, उद्योग कलकारखाना लगाएतका राष्ट्र निर्माणका कार्यमा युवाको महत्वलाई दुइ चार बुदा थप्न सफल भएका छन्। हर्क साम्पाङको आग्रह छ :- *“आउने दिनहरुमा भोट लगाउँदा १० चोटि सोचेर मात्रै लगाउने गर्नु !”*

त्यस्तै, धनगढी उपमहानगरपालिकाका मेयार गोपी हमालले पनि नयाँ जोस र जागर सहित निश्चित योजना बनाई विकासका काम धमाधम सुरु गरेका छन्। उनले जनताको स्वास्थ्य सुरक्षा र आर्थिक सुरक्षालाई ध्यानमा राखि विभिन्न किसिमको निर्णयहरु गरेका छन्। उनले २०८०/०९/१७ को सुचनामा २०८० साल माघ १ गते देखि चुरोट, बिँडी, सिगार, तमाखु, सुल्फा, कक्कड, कच्चा सूर्ती, खैनी, गुट्खा, सुर्ती वा यस्तै प्रकारका अन्य सूर्तीजन्य पदार्थ विक्री वितरण नगर्न नगराउन हुन सम्बन्धीत सबैको जानकारीको लागी यो सूचना प्रकाशित गरिएको छ। उनले विकासका प्रमुख तत्वहरु शिक्षा, स्वास्थ्य र उद्योगधन्दा तथा रोजगारलाई विशेष जोड दिई आफ्ना कार्यक्रमहरु अघि बढाएका छन्।

अन्त्यमा, नेपालमा हाल उदयीमान युवा नेतृत्वहरुको सक्रिय सहभागितामा सामाजिक, आर्थिक, राजनैतिक, शैक्षिक र प्राविधिक रूपान्तरण गर्न सकेमा निःसन्देह समृद्ध र समतामूलक समाजको निर्माण हुने निश्चित छ। यसबारेमा समाजका सबै वर्ग, समूहले ध्यान दिनु पर्दछ र राज्यले यसको निम्ति आवश्यक नीति निर्माण गर्नु पर्दछ। सबैभन्दा महत्वपूर्ण कुरा त यसको लागि सबैभन्दा बढी बिचार गर्नुपर्ने र राज्यलाई आवश्यक दवाव सिर्जना गर्नुपर्ने त युवाहरुले नै हो। यसका लागि देशका सम्पूर्ण युवाहरुले गम्भीरतापूर्वक बिचार गरौं। आउनुस् यूवाहरु हो एक आपसमा हातेमालो गरौं।

Investment in Financial Securities

Janak Raj Shrestha
Asst. Lecturer

An investment can be defined as any medium or mechanism used for generating income or appreciation. It involves putting capital to use today in order to increase its value over time. We can invest our assets in different sectors such as gold, fixed deposits, real estates, public provident fund etc. Here, we are discussing about investment in financial securities such as shares, debt, derivatives etc.

Securities are tradeable assets representing ownership in financial instruments. It is issued by the companies to raise their needed capital. Common examples of securities are stock, bonds and derivatives. These securities enable investors to buy, sell and trade financial assets in security markets. A security market is a place where various securities are traded. Security markets can be divided in primary market and secondary market. In the primary market securities are issued by companies and governments to formulate the capital fund. The secondary market also called stock exchange, facilitates trade in already issued securities.

Early security market emerged in Europe in the 1600s as government issued bonds to raise funds and corporate were formed. In Nepal organized security market was started in 1993 A.D. as Nepal Stock Exchange commonly known as NEPSE. Security markets are foundational pillars of the global financial system that brings together investors and issuers. It provides irreplaceable economic utilities such as mobilizing savings and channeling them into productive sectors, capital formation, job creation, price discovery and investment diversification.

Advantages of investing in financial securities

a. **Better long-term return:** Historically the stock market has produced generous returns for investors over time. One of the key benefits of investing in security is the opportunity to be patient and watch your money compound and grow while. While past returns are no guarantee of future outcomes, the data does suggest that investing in securities in long term generally yields positive result if given enough time.

b. **Dividend income:** Dividend distributed by the company are a part of their profits that is a source of income for many shareholders. Dividend received from

the ownership of securities such as stocks can offer investors several benefits. Dividend can increase the total return on your investment in the stock. They also help lower volatility in the stock price by helping support the stock price.

c. **Diversification benefits and liquidity:** The stock market offer different financial instruments such as shares, bonds, mutual funds and derivatives that offer investors a wide range of securities to invest in as per their risk appetite and financial goals. Investment in different stocks offers great diversification as it reduces your portfolio concentration.

   Another benefit of investing in financial securities is that they are highly liquid assets. They allow you to buy and sell securities immediately without having to long search for buyer or seller for your securities. The same can not be said for other assets like real estate or long-term debt instruments.

d. **Ownership:** Purchasing securities such as stocks essentially represents owing a stake in a company. A shareholder usually has the power to vote in the company's decisions. This ownership in the company ensures that the shareholders can drive the management's decisions that are beneficial to their interest.

e. **Hedge against inflation:** They say that if your money is not moving forward, it's falling back. This is what inflation does to the purchasing power of money. To hedge against inflation, investment in stocks can be advantageous. Historically, it has been seen that the returns on stocks beat inflation rates. Rising prices can lead to more profit for companies, which in turn boost share prices.

f. **Transparency:** The security market is overseen and regulated by regulatory authority. Investing in the securities market is safer and more transparent with the establishment of such agency. The protection of the interest of investors is prioritized by such authority. This significantly helps in reducing risks due to fraudulent activities of companies.

How to invest in securities ?

There are two ways to invest in securities in Nepal, which are explained below:

a. **Investment through primary market:** Primary markets are those market where companies issue their securities to raise capital for the first time. In primary market stock, debts and derivatives are issued by the companies. To purchase securities through primary market we should have a DeMat account, Mero Share account and CRN number. We can visit any licensed depository participants including banks and other financial institutions that provide such facilities. We should fill a form with a copy of citizenship and one PP size photo. Generally, Rs 150 for opening DeMat account and Rs 50 for Mero Share

account is required to be paid.

b. **Investment through secondary market:** In primary market we can only purchase securities. We are not eligible to sell our securities or purchase securities which are already listed on NEPSE. So, to purchase or sell securities listed on NEPSE, we must have TMS account. To open a TMS account, we should visit the nearest broker house. We need to fill a form with a copy of citizenship, one PP size photo, DeMat details and a cheque of bank having DeMat account. After getting ID and password of TMS account from broker house, we can easily start trading securities.

Things to be consider before investing in securities

The journey of most investors starts by opening DeMat and TMS account. Every investor's success depends upon the significant decisions they make in the market regarding the securities they choose. If you choose good security, you will make profit and if you choose bad securities, you will suffer loss. We must know when to purchase and when to sell our securities to maximize our profit. As an investor, we should be patience and cautious before picking the securities. We must do the necessary research and select the companies that have profit potential and closely follow the latest news regarding the company and their securities. We should consider how much capital we can invest and how much risk we are willing to take. At last, to mitigate risk we should diversify our investment.

Stock investment does not come without its fair share of risk. There is always a risk of losing some (or all) of your investment. However, with a strategic investment plan an investor can achieve their long-term financial goal with the help of investment in securities.

हार्दिक शुभकामना

विज्ञान र प्रविधिको विकासले दिनानुदिन नयाँ नयाँ ज्ञानका क्षेत्र प्रादुर्भाव गरेको छ । जसले सामाजिक धारणा तथा हिजो र आजका आवश्यकतामा परिवर्तन आएको छ ।

परिवर्तनको धरोहरका रुपमा रहेको प्राज्ञिक थलो जनज्योति क्याम्पसले समाज, राष्ट्र र अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा आवश्यक जनशक्ति उत्पादन गर्न सक्षम बनोस् भन्दै यस क्याम्पस १७औं वर्षमा प्रवेश गरेको शुभ अवसरमा प्रकाशोन्मुख **'ज्योतिपुञ्ज स्मारिका-२०८०'** को पूर्ण सफलताको हार्दिक मंगलमय शुभकामना व्यक्त गर्दछौं । साथै क्याम्पसको उत्तरोत्तर प्रगतिको शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

जनज्योति माध्यमिक विद्यालय
भिमाद-६, तनहुँ
स्था : २०३७

गणेश सुवेदी
प्रधानाध्यापक

पदमराज सेन
अध्यक्ष, वि.व्य.स.

एवम्

जनज्योति माध्यमिक विद्यालय परिवार
Janajyoti Secondary School

भिमाद–६, तनहुँ

सहकारी संस्थामा लेखा सुपरिवेक्षण समितिको जिम्मेवारी तथा भूमिका

राजु परियार
सहायक प्राध्यापक

सहकारी एक अर्का बिचको सहकार्यात्मक अवधारणा हो । सहकारीमा समुदायका व्यक्तिहरू संगठित भई सदस्यको हित प्रवर्धन गर्ने कार्य गरिन्छ । प्राविधिक रूपमा यसलाई एउटा व्यावसायिक कौशलको रूपमा पनि लिइन्छ । "एकका लागि सबै र सबैका लागि एक" भन्ने भावना र व्यवहार मार्फत व्यक्ति, परिवार, समाज र समग्र राष्ट्रको आर्थिक एवं सामाजिक उत्थानको लागि गरिने एकीकृत प्रयास नै सहकारी हो । सहकारी कुनै पनि समाजको अभिन्न अंग हो, जसले समाजका विभिन्न पक्षहरुलाई आर्थिक अवसरहरू प्रदान गरी सभ्य र सम्मुन्नत समाज निर्माण गर्न मद्दत गर्दछ । नेपालमा सहकारी संस्थाको विकास क्रमलाई हेर्ने हो भने राणाकालको गुठी, पैंचो, पर्म, धर्म भकारी, ढुकुटी जस्ता अनौपचारिक संगठन हुँदै विकसित भएको देखिन्छ । चितवन जिल्लाको शारदा नगरमा स्थानीय व्यापारी, व्यवसायी, किसान, मजदुर, भूपू सैनिक, शिक्षक बौद्धिक व्यक्तित्वहरुको पहल र सक्रियतामा वि.सं. २०१३ साल चैत्र २० गतेदेखि "बखान ऋण सहकारी संस्था" स्थापना भई सञ्चालनमा आयो । जुन नेपालकै पहिलो सहकारी संस्था हो।

सहकारी संस्थामा सुशासन र पारदर्शिता कायम राख्न लेखा सुपरिवेक्षण समितिको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । व्यवस्थापन र स्व-नियन्त्रणलाई प्रभावकारी बनाउन सहकारी ऐन, २०७४ को परिच्छेद ६ दफा ४८ ले लेखा सुपरिवेक्षण समितिको व्यवस्था गरेको छ । साधारणसभा सहकारी संस्थाको सर्वोच्च निकाय हो । वर्षमा एक पटक अनिवार्य रुपमा बस्नुपर्ने साधारणसभा सदस्यहरुको विशाल र महत्वपूर्ण सभा हो । प्राय ! प्रत्येक ४/४ बर्षमा सञ्चालक समिति र लेखा सुपरिवेक्षण समितिको निर्वाचन र छनौट पनि यसै सभाबाट हुने गर्दछ ।

लेखा भन्नाले कारोबार भएको व्यहोरा देखिने गरी प्रचलित कानून बमोजिम राखिने अभिलेख, खाता, किताब आदि र सो कारोबारलाई प्रमाणित गर्ने अन्य कागजात समेतलाई बुझ्नुपर्छ । लेखा प्रणाली भनेको कारोबारको पहिचान, मापन विश्लेषण, वर्गीकरण अभिलेखांकनदेखि प्रतिवेदन सम्मका सम्पूर्ण कार्यको समष्टिगत रुप हो । त्यसै गरि सुपरिवेक्षण भनेको संस्थामा भइरहेको काम सहि रुपमा भए नभएको एकिन गरी सहि हुने गरी सुधारको सिफारिस, सुझाव/निर्देशन गर्ने कार्य हो । समग्रमा भन्नपर्दा संस्थाको लेखा र अन्य व्यवस्थापन के-

कस्तो भई रहेको छ भन्ने कुराको नियमित रुपमा अनुगमन गरी अपेक्षित रुपमा सुधार गर्न सञ्चालक समिति तथा व्यवस्थापनलाई सुझाव दिने कार्य गर्ने समिति नै लेखा सुपरिवेक्षण समिति हो ।

सहकारी संस्थाहरु खुल्ला र स्वेच्छिक सदस्यता भएका स्वायत्त प्रजातन्त्रिक आर्थिक र सामाजिक एकाईहरु हुन । सदस्यहरुद्वारा सदस्यहरुको लागि सदस्यहरुको संगठित संस्था भएकोले सहकारी संघ संस्थाहरुमा सदस्यहरुको प्रजातान्त्रिक नियन्त्रण र सहभागिता रहेको हुन्छ । प्रजातन्त्रका आधारभूत तत्वहरुलाई आत्मसात गर्ने सन्दर्भमा सहकारी संघ संस्थाको कारोवार तथा हर हिसावमा विश्वासनीयता र पारदर्शिता रहनु पर्दछ । यस परिप्रेक्ष्यमा सहकारीमा आन्तरिक लेखापरीक्षण एक अपरिहार्य र महत्वपूर्ण अंगको रुपमा क्रियाशिल रहेको हुन्छ । आन्तरिक लेखापरीक्षणको माध्यमबाट संस्थाको जिम्वेवार व्यक्ति वा समुहबाट भएका त्रुटि, गलत निर्णय, असावधानी, र अनुत्तरदायी कार्य समयमा नै पत्ता लगाउने र सो कार्य गर्ने गराउने व्यक्तिको ध्यान आकृष्ट गर्न र ठूलो नोक्सानी हुनबाट रोक्न तथा गल्ती सुधार गर्न सकिन्छ । औपचारिकताका लागि मात्र नभई सहकारी सम्बन्धी नीति विधि सम्बन्धमा दख्खल र कुशल सदस्यलाई लेखा सुपरिवेक्षण समितिमा निर्वाचित गर्न सके सहकारी संस्था कदापि जोखिममा पर्दैन । लेखा सुपरिवेक्षण समितिका सदस्यहरू आधारभूत वित्तीय प्रतिवेदन तथा विवरणहरू अध्ययन गर्न सक्ने, समालोचनात्मक ढंगबाट वित्तीय जाँच तथा विश्लेषण गर्ने क्षमता भएको, संस्थाको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली सम्बन्धी ज्ञान भएको र संस्थामा लागुहुने कानून तथा नियमहरूबारे जानकार भएको व्यक्ति हुनुपर्छ ।

लेखा सुपरिवेक्षण समितिको काम, कर्तव्य र अधिकारः

सहकारी ऐन,२०७४ को दफा ४९ अनुसार लेखा सुपरिवेक्षण समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार निम्नानुसार हुने व्यवस्था छ ।

- प्रत्येक चौमासिकमा सहकारी संस्थाको आन्तरिक लेखापरीक्षण गर्ने,गराउने,
- आन्तरिक लेखापरीक्षण गर्दा लेखापरीक्षणका आधारभूत सिद्धान्तको पालना गर्ने, गराउने,
- वित्तीय तथा आथिर्क कारोबारको निरीक्षण तथा मुल्यांकन गर्ने,गराउने,
- समितिको काम कारवाहीको नियमित सुपरिवेक्षण गर्ने र समितिलाई आवश्यक सुझाव दिने,
- साधारण सभाको निर्देशन, निर्णय तथा समितिका निर्णय कार्यान्वयन भए नभएको अनुगमन गर्ने,

- लेखा सम्बन्धी प्रतिवेदन र समितिको काम कारबाहीको सुपरिवेक्षण सम्बन्धी वार्षिक प्रतिवेदन साधारण सभा समक्ष पेशगर्ने,
- आफूलेपटक पटक दिएका सुझाव कार्यान्वयन नभएको कारणबाट कुनै सहकारी संस्थाको हितमा प्रतिकूल असर परेमा वा त्यस्तो संस्थाको नगद वा जिन्सी सम्पत्तिको व्यापक रूपमा हिनामिना वा अनियमितता भएको वा संस्था गम्भीर आर्थिक सङ्कटमा पर्न लागेकोमा सोको कारण खुलाई विशेष साधारण सभा बोलाउन समिति समक्ष सिफारिस गर्ने।
- आवश्यक परेमा आन्तरिक लेखापरीक्षक नियुक्तिका लागि तीन जनाको नाम सञ्चालक समितिमा सिफारिस गर्ने।
- लेखा सुपरिवेक्षण समितिको संयाजेक वा सदस्य सहकारी संस्थाको आर्थिक तथा दैनिक प्रशासनिक कार्यमा सहभागी हुनपाउने छैन।

लेखा सुपरिवेक्षण समितिको जिम्मेवारी

- लेखा सुपरिवेक्षण समितिको गठन शेयर सदस्यहरूले साधारण सभाबाट गर्ने हुँदा स्वभावैले साधारण सभा र शेयर सदस्यहरूप्रति नै जवाफदेही हुने ।
- लेखा सुपरिवेक्षण समितिले सहकारी मापदण्डको अनुसूची, २ अनुसारको प्रतिवेदन सम्बन्धित सहकारी संस्था एवं साधारणसभामा पेश गर्ने ।
- चौमासिक रूपमा संस्थाको नियमित अनुगमन, निरीक्षण र विश्लेशण गरी लिखित प्रतिवेदन पेस गर्ने ।
- नीति नियमहरुको ठीक ढंगले तर्जुमा नगर्नु र तर्जूमा भएका नीति नियमहरुको पनि उचित पालना हुन नसक्नु, वैज्ञानिक विधिबाट तथा प्रभावकारी रुपमा सहकारीको लेखा व्यवस्थापन हुन नसक्नु, सहकारीले प्रभावकारी वित्तीय व्यवस्थापन गर्न नसक्नु, सहकारीमा कर्मचारीको प्राप्ति, प्रयोग र सम्भारमा कमजोरी हुनु आदि जस्ता समस्याहरुलाई आन्तरिक रुपमै पहिचान गरी समाधानका लागि सुझाव पेश गरी सुधार गराउने ।
- सहकारी संस्थालाई आन्तरिक नियन्त्रण गर्दै सुशासन कायम गराउने ।

लेखा सुपरिवेक्षण समितिको भूमिका

लेखा सुपरिवेक्षण समिति र सञ्चालक समितिको केवल जिम्मेवारी मात्र फरक हो, सञ्चालक समितिले गरेका निर्णयहरु तथा भएका कार्यक्रमहरुको बारेमा समेत सुक्ष्म विश्लेषण तथा परीक्षण गरेर ऐन नियम, योजना तथा बजेट अनुसार भए नभएको पहिचान गरी आवश्यक परे सुधारका लागि सुझाव दिन सक्ने लेखा सुपरिवेक्षण समिति भूमिकाको हिसावले सञ्चालक

समिति भन्दा कम महत्वको हुन सक्दैन । संस्थाको लेखा सुपरिवेक्षण समितिको भूमिका निम्नानुसार रहेको हुन्छ :

क) आर्थिक कारोबारहरुको परीक्षण :

बिल, भर्पाइ तथा रसिद तयार गरे नगरेको, आर्थिक कारोबारको भर्पाइ उठाई सम्बन्धित खाताहरुमा ठीक ढंगले पोष्टिङ गरे नगरेको, आम्दानी रकम सही ढंगले बाँधे नबाँधेको, खर्च बजेट अनुसारनै भए नभएको, खरिद ऐन अनुसार खरिद भए नभएको, खर्च गर्ने तथा बिल प्रमाणित गर्ने अख्तियार प्राप्त व्यक्तिको दस्तखत भए नभएको, समयमा पेश्की फछ्र्यौट भए नभएको परीक्षण गरि गल्ती र छलकपट पत्ता लगाउनु पर्दछ ।

ख) दैनिक कार्य सञ्चालनको परीक्षण :

सञ्चालक समिति नियमानुसार बैठक बसे नबसेको, कर्मचारी नियमित भए नभएको, कर्मचारीहरुलाई कार्य विवरण प्रदान गरे नगरेको, कर्मचारीहरुको कार्य सम्पादन मुल्यांकन गरे नगरेको, सदस्य बनाउँदा आवश्यक विवरणहरु संलग्न गरे नगरेको, संस्थामा सदस्य बाहेक अन्य व्यक्तिहरुबाट बचत संकलन गरे नगरेको, ऋण लगानी गर्दा ऋण कार्यविधि अनुसार गरे नगरेको, भाखा नाघेको ऋणको लागि पर्याप्त ऋण सुरक्षण व्यवस्था गरे नगरेको, सदस्यहरुलाई आवश्यक सेवाहरु प्रदान गरे नगरेको, बचत तथा ऋणको व्याजदर समय सापेक्ष रुपमा परिमार्जन गरे नगरेको, लाभांश तथा सेवा प्रदानमा सदस्यहरुबीच भेदभाव गरे नगरेको, विभिन्न कार्यक्रमहरुमा सदस्यहरुको अपेक्षित सहभागिता भए नभएको, संस्थाप्रति सदस्यहरु सन्तुष्ट भए नभएको परीक्षण गर्नुपर्दछ ।

ग) नीतिगत निर्णयहरुको परीक्षण :

सञ्चालक समितिले गरेका निर्णयहरु सहकारी ऐन, नियमावली, मापदण्ड, सहकारी विभागबाट बेला बेलामा जारी निर्देशिकाहरु, संस्थाको आफ्नै विनियम, संस्थाका आन्तरिक नीति तथा कार्यविधिहरु, साधारणसभाको निर्णयहरु अनुरुप भए नभएको, साधारण सभाबाट पारित वार्षिक कार्ययोजना कार्यन्वयन भए नभएको, साधारणसभा तथा सञ्चालक समिति आफैले गरेका निर्णयहरु कार्यान्वयन भए नभएको, संस्था सञ्चालनका लागि आवश्यक नीति तथा कार्यविधिहरु निर्माण भए नभएको परीक्षण गर्नुपर्दछ ।

घ) कर सम्बन्धी परीक्षण :

संस्थाका कर्मचारी तथा सञ्चालकहरुले पान नं. लिए नलिएको, कर्मचारीहरुको तलब तथा पारिश्रमीक कर कट्टा गरे नगरेको, सञ्चालकहरुले पाउने भत्तामा कर कट्टा गरे नगरेको, बचतको व्याजमा कर कट्टा गरे नगरेको, घरबहाल कर, लाभांश कर कट्टा गरे नगरेको, अग्रिम

कर दाखिला गरे नगरेको, किस्ताबन्दीमा कर दाखिला गरे नगरेको, तोकिएको समयमा E-TDS गरे नगरेको आदि परीक्षण गर्नुपर्दछ ।

संस्थाको दैनिक कार्य सञ्चालन गर्ने अङ्ग सञ्चालक समिति हुने हुँदा समितिको व्यवस्थापनमा संस्थाको दैनिक काम कार्वाही व्यवस्थित हुन्छ तर लेखा सुपरिवेक्षण समिति भने दैनिक कार्य सञ्चालन गर्ने निकाय होइन । यो समिति भनेको संस्थाका कार्य कसरी सञ्चालन भएको छ ? कमी कमजोरीहरू के कस्ता छन् ? भनि खोजि गरेर सुधार गर्नका लागि सञ्चालक समिति र व्यवस्थापनलाई निरन्तर राय, सल्लाह सुझाव दिने, सुधार नगरे यथार्थ स्थिति साधारण सभा समक्ष प्रस्तुत गरेर संस्थालाई ठीक गतिमा लैजाने समिति हो । लेखा सुपरिवेक्षण समितिले सहकारीको सुपरिवेक्षणमा महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ । यो संस्थामा सबै भन्दा महत्वपूर्ण कार्य भएकाले यसलाई व्यवस्थित रूपले सम्पादन गर्नु पर्ने हुन्छ । लेखा सुपरिवेक्षण समितिको प्रमुख कार्य सुपरिवेक्षण भएकाले तिन तहमा केन्द्रित रहेर यसलाई सम्पादन गर्नु पर्ने हुन्छ । यी तहहरू अन्तरगत नगद, चेक, बैंक, भौचर, ऋण, सेयर, बचत, जिन्सी धितो, फायल, कागजपत्र नीति, विनियम, ऐन कानुन आदि पर्दछन् । लेखा सुपरिवेक्षण समितिले प्रत्येक वर्ष वार्षिक साधारण सभामा समितिका तर्फबाट वार्षिक प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नु पर्दछ । यस प्रकारको प्रतिवेदन मासिक रुपमा गरिएका आन्तरीक सुपरिवेक्षण, नियन्त्रण तथा आन्तरिक लेखा परीक्षणसँग आधारीत हुनुपर्दछ । संस्थालाई व्यवस्थित रूपमा ऐन, नियम तथा सहकारी मूल्य, मान्यता र सिद्धान्त अनुसार डोर्याउने भूमिका लेखा सुपरिवेक्षण समितिको भएकाले संस्थाको यो समिति सबै भन्दा जिम्मेवारी भूमिकामा रहनु पर्ने हुन्छ । जिम्मेवारी कुशलतापूर्वक निर्वाह नहुँदा संस्थाहरू दुर्घटनामा पर्न सक्छन् । यसर्थ लेखा सुपरिवेक्षण समिति शसक्त रूपमा संस्थाको अग्रगतिका लागि सक्रियतापूर्वक अघि बढ्नु नै सहकारी संस्थाको स्थायित्व र दिगो विकासको लागि वातावरण बन्नु हो । सहकारीमा लेखा सुपरीवेक्षण समितिको अभ्यासको कारणले नै विभिन्न सहकारी संस्थाहरूको लेखा प्रणाली र वित्तीय स्वस्थतामा सुधार आएको छ । सहकारीको समृद्धि र विकासका लागि लेखा सुपरीवेक्षण समितिले महत्त्वपूर्ण भूमिका खेलेको हुन्छ ।

मेरो लेखनी

सुकला उपाध्याय
आजिवन सदस्य/पूर्व सहायक प्राध्यापक

लेखूँ क्यै कविता भनेर मनमा चल्दै थियो तुल्बुल
नेपाली जनका समाजतिरका आए छवि चुल्बुल
कोही छन् सुखमा बसी महलमा आदेश दिनेहरु
कोही छन् दुखः दर्दले नै सपना देख्नै भुलेकाहरू ॥

आमा छन् कति बाल छाडी घरमा कुद्दै गरेकाहरू
बालिका कति छन् पतित जनका दृष्टि परेकाहरु
बाधा भै घरमा अनेक दुख:ले मौका गुमेकाहरु
खाली पेट हुँदा कसेर पटुकी बाँधा बसेकाहरु ॥

झुक्याइ जनता मिठा ती सपना बेच्नेहरू छन् कति
सामाजिक रुपमा चरित्रहीन भै विश्वास गुमेका कति
चेली छन् अलपत्र आज घरमा खै के भए के भए
कोही ती अरुको परिस्थिति दुखद हेर्दै रमाइ रहे ॥

लोग्ने जान्छ पराइको मुलुकमा पैसा कमाऊँ भनी
स्वास्नी बुझ्दिन लोग्नेको त्यो पसिना लाग्छे उडाऊँ भनी
कहाँ गै म टिपूँ म खोजूँ कविता हे शैलका टाकुरा
खोजूँ कि म टिपूँ यी गाउँ घरमा देखे भएका कुरा ॥

लेखुँ यो कविता पढेर जनको सुर्ता भगाओस् अनि
लेखूँ यो कविता सुनेर सबको निद्रा हराओस् पनि
अन्यायीहरुको जलाऊँ सपना दावाग्नि ज्वाला बनी
दुखीका मनमा भरी शितलता दिने बनोस लेखनी ॥

मेरो काव्य बनोस् जलाउन सकूँ दुर्भावनाको वन
मेरो काव्य बनोस् पगाल्न म सकूँ ढुङ्गाहरुको मन
मेरो काव्य बनोस् खराब हृदयमा घोच्ने ती काँडा अनि
मेरो काव्य बनोस् जगाउन सकूँ भै क्रान्ति सौदामिनी ॥

विद्या नाम नरस्य रुपमधिकं प्रच्छन्नगुप्तं धनं, विद्या भोगकरी यशः सुखकरी विद्या गुरूणां गुरूः ।
विद्या बन्धुजनो विदेशगमने विद्या परा देवता, विद्याराजसुपूजिता न हि धनं विद्याविहीनः पशुः ॥
भर्तृहरि

शिक्षा

नारायणकैलाश सिग्देल
साहित्यकार

एउटा यस्तो ठाउँ छैन जहाँ आकाश नपुगेको होस् अनि एउटा त्यस्तो कुनै मानिस भेटिदैन जो शिक्षादेखि त्रसित होस् । दुई खुट्टे हामी प्राणीलाई मान्छेदेखि मानवीय विजारोपणको सिङ्गो साकारका लागि लालायित गर्ने एक मात्र अस्त्र शिक्षा हो । विकासका लागि शिक्षा अचुक र उत्कृष्ट रामवाण हो जसले यो उजाड, बन्जर र मरुभूमि जस्तो स्तब्ध उषरलाई उनैको पवित्र कर्म, संरक्षण र सदभावका कारणबाट आज हराभरा, रसिलो र गुनिलो बनाएको छ । चाहे किसान भई फाटेको चप्पलमा उनले आफ्नो कर्तव्य निभाएको हुन् वा कृषिविज्ञ भई यदाकदा मयलपोसमा सजिएको हुन् । उनका पुरातन स्वरूपमा कलात्मक बुट्टाहरू भर्ने काम खाँदिएको शिक्षाको परिपक्व व्यवहारले सम्पन्न भएको हो । प्रकृतिले निर्माण गरेको यो विश्व व्रह्माण्ड, उसैका उरमा विकशित हुँदै आएका मानिस र उनीहरूबाट निर्मित अथाहा खोजका खजानामध्ये आजसम्मकै सबैभन्दा प्रभावशाली उपलब्धि भनेकै शिक्षा र त्यसबाट उब्जेको ज्ञानको खजाना हो ।

त्यसैले त गीतामा कृष्णले अर्जुनलाई यसको महत्व बताउँदै भन्छन्:

न हि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते ।

अर्थात् यस संसारमा ज्ञान जत्तिको महान र पवित्र वस्तु अरू केही छैन ।

प्रत्येक मानिसबाट निस्कने बोली, बोलीबाट निस्कने आवाज र ती आवाजहरू उनेर बनाइने शब्दका पुञ्जमा उसको सभ्यताको सुगन्ध झल्केको हुन्छ । त्यति मात्र होइन उसले गर्ने हरेक क्रियाकलापमा र ती क्रियाकलापबाट आम मानिसमा पर्ने प्रभाव वा असरबाट उसको शिक्षा र ज्ञानको स्तर मापन गर्न सकिन्छ । कसैको व्यक्तित्व कति जीवित वा निर्जीवित छ भनेर मुल्याङ्कन गर्ने आधार हो शिक्षा । सर्वसाधारणले निर्माण गर्ने फुर्लुङ्देखि वैज्ञानिकले आजसम्म जोडेका अत्याधुनिक क्षेप्यास्त्र र जेटहरूमा शिक्षाको प्रभुत्वको अनुभूति छाम्न सकिन्छ । मानिसले प्राप्त गरेका हरेक क्रियाकलापका आधार र त्यसबाट अरूमा प्रसार हुने ज्ञानको झिल्कोबाट उठेका प्रकाशको न्यान्योपनमा व्यक्तिमा अन्तरनिहित शिक्षाको मात्रा थाहा हुन्छ । विद्यालयमा शिक्षकले कालो भित्तामा चक घोटेर निर्माण गरेका आकारले वा उसका अथकित स्वरका सहयोगमा प्रष्फुटन भएका सिकाइले मात्र शिक्षाको कथित उद्देश्य पूर्ण हुन नसक्ला । अपितु हजारौं वर्ष पहिले ध्यान, तपस्या र योगका माध्यमबाट प्राप्त खोज, अनुसन्धान र उपलब्ध भएको ज्ञानरूपि अनुभव पनि उत्तिकै महत्त्व र जीवनोपयोगी हुन्छन् । तिनीहरूलाई पनि हाम्रो पाठ्यक्रममा समावेश गराउनुपर्छ भन्ने लाग्छ । चौतर्फी ज्ञान आजको आवश्यकता हो । हर प्रकारका ज्ञान हरेक समस्याको निकास र कल्याण पनि हो । त्यसैले त खप्तडस्वामी धर्म विज्ञानमा लेख्छन्, ज्ञानबाटै परम कल्याण हुन्छ ।

मानिसका हेरक आवश्यकता र त्यही आवश्यकता परिपूर्तीका लागि पछिल्लो पटक निर्माण हुने शैक्षिक संस्थाले प्रदान गर्ने उच्च शिक्षाका कागजी घोडालाई गणित्याङ्क हिसाबमा दौडाए पनि

लगानीका हिसाबले अन्ततोगत्वा त्यसको फल टर्रो अनुभव भएको छ । वास्तवमा त्यो अपत्यारिलो र अव्यावहारिक हाम्रा लागि पीडादायी नै हुन्छ । हिजो हाम्रा विद्यालय वा महाविद्यालयका कक्षा कोठामा टनाटन देखिने सुन्दर, रसिला, हराभरा एवम् कलकलाउँदा युवायुवती आज विदेशीका उद्योग, भान्छा कोठा, सडक निर्माण वा कमसल काममा उपस्थित देखिनुको रहस्य के हो ? यो वातावरणले ल्याएको रोग कि ? हौवादारी शिक्षाका कारण हाम्रा मस्तिष्कमा पलाएको आर्थिक लालायितको पराकाष्टा ? मानिस ठुलो शिक्षाले कि पैसाको हौवाले ? हो, हामीलाई थाहा छ, हामीले शैक्षिक व्यक्तित्वका छहारीभन्दा अनैतिक, भ्रष्ट र वित्तीय मिठासमा हाम फाल्ने कतिपय लठेतलाई उच्च ओहदामा पुऱ्याउन सफल भयौँ । अनि त्यसैको नतिजालाई हामीले आफ्नो महान् अस्मिताको प्रतिष्ठा बनायौँ जसको कारण आज हामीले चौतर्फी हीनताबोध गर्न परिरहेको छ ।

हाम्रो देशमा नजन्मिए तापनि महात्मा गान्धी, अब्राहम लिङ्कन, नेलसन मण्डेला जस्ता कालजयी महापुरुषहरूलाई देवत्वका रूपमा पुजी हृदयमा राख्न हामी तत्पर छौँ । तर, स्वदेशमा भने हामी भ्रष्टचारका उन्मादले अकुत सम्पत्तिका मालिक, अनैतिक कर्तुतका कारण, समाजबाट पर्गेलिएर जेलमा सडेकाहरू बाहिर निस्किँदा पनि निर्दोष सयपत्रीलाई निर्ममपूर्वक चुँडाली सयौँ किलाका माला अर्पणमा पुरुषार्थी ठान्छौँ । यही होइन त हाम्रो महानता ? आखिर यो पछिल्लो महानताको कसी हाम्रै शिक्षाको परिणती होइन र ? शिक्षा जस्तो पवित्र तत्वको लाचार अवसान गराउने हामी हौँ कि हाम्रा कथित अग्रज ? के अझै पनि हामी उनैका चेला बन्ने शिक्षाको निरन्तरतामा छौँ ? 'शिक्षा विकारे सकलो विकारेः शिक्षा सुधारे सकल सुधार' यो पवित्र भाव सबैले बुझ्नुपर्ने होइन र ?

आजको अव्यावहारिक शिक्षा भित्र आध्यात्मिक चिन्तनको लामो खडेरी एउटा डरलाग्दो विनास हो । शास्त्र भन्छ, विद्याविहिनाः पशुभि समान । यो विनास दिनप्रतिदिन बढिरहेको छ । यसलाई छेक्न, रोक्न वा थाम्न त्यस्तै प्रकृतिका विद्धतवर्ग सम्बन्धित निकायमा जानुपर्नेमा ती निकायका मुहानहरू नै सुगन्धहीन बनेका छन् । अनुकरणीय चरित्र नदेखेका, नसुनेका र नजन्माइएका आजका विद्यार्थीले अध्ययन गर्ने उच्च शिक्षाबाट कस्तो प्रतिफलको आश गर्ने ?। हामी दोधारमा छौँ । यसको जिम्मा कसले लिने ? हार्डेनबर्गले त्यसै भनेका होइननः Character is destiny. भनेर ।

जोरजार गरेर निर्माण गरिने सरकारमा योग्यभन्दा पनि भाग बण्डामा जो पर्छन् उसैलाई सम्वेदनशील मन्त्रालयको जिम्मा दिँदाको परिणामले आजको अवस्था निम्त्याइएको हो । "बाँदरको हातमा नरिवल" हुनु र अनुभवहीन मान्छेले सत्ताको चापी समाउनु आजको परिस्थितिको द्योतक हो । यो यथार्थतालाई छिटोभन्दा छिटो ननिप्ट्याउने हो भने यसले विकराल रूप लिने छ र केही वर्षमै सम्हाली नसक्नु हुने छ । त्यसैले राष्ट्रप्रेमी एवम् सम्बन्धित विषयका विज्ञले शिक्षाको यस प्रकार नाजुक स्थितिको नतिजाको निकासका लागि तत्कालै उपाय निकाल्नु सर्वथा बुद्धिमानी हुने छ । नत्र भने गजलकार प्रदिप रोदनले 'बच्चाहरू त असिना खेलिरहेका छन्, बाली चुटेको पिर बालाई परेको छ', भने झैँः हुनेछ ।

मानवीय चिन्तनको प्रमुख आधार भनेको उसको स्वतन्त्रता र उसले वातावरणबाट ग्रहण गरेको सकारात्मक र नकारात्मक विषयवस्तुको लेखाजोखा हो । व्यक्तित्व विकासको प्रमुख आधर उसको निकटको वातावरण र अन्तरघुलित शैक्षिक कोर्ष हो । वातावरणबाट स्वीकार गरिएका कतिपय विषय जीवन पर्यन्त हुन्छन् । अपवादका रूपमा कतिपय क्षणिक, हानिकारक र जीवन समेत बर्बाद गराउने खालका हुन्छन् । आफ्नो परिवेशको शुद्ध वातावरणसँग मिठो सम्बन्ध गाँस्न सक्ने र वातावरणका परिपक्व व्यवहारलाई मात्र जीवनमा अगाल्नुले व्यक्तिको जीवनपर्यन्त शिक्षाका हरेक पहलुमा एउटा

सार्थक र मजबुत गोरेटो बन्न सक्छ। मानिसको सबैभन्दा ठुलो र खतरनाक शत्रु भनेकै मानिस हो (हुन त आचार्य चाणक्यले मानिसको सबैभन्दा ठुलो शत्रु भोकलाई मानेका छन् तर म यसलाई बुनियादी रूपमा मात्र स्वीकार गर्न तयार छु)। मानिस भित्रको ठुलो शत्रु शक्तिलाई पहिचान गर्न नसक्नु उसको कमजोरी हो। मानिसका मन, मस्तिष्कबाट निस्कने अहङ्कार स्वयम्लाई घातक गराउने एउटा तरबार हो। प्रकृति सधैं शान्त, सुन्दर र शुद्ध छ। उसमा कहिँ कतै अहमता, घमण्ड, क्रोध, दम्भ र पक्षपात देखिँदैन। तर यसका विपरित यी सबै हामीमा हुनु हाम्रो आजको शिक्षा र खराब वातावरणको परिणती हो। हाम्रा अगुवाइको परिणती हो। अझै भनू आफ्नै हैसियतको गतिलो मुल्याङ्कन गर्न नसक्नुका कारण हुन्।

आज हामीलाई चाहिएको जीवनपर्यन्त शिक्षाका खास चरणहरू छन्। मानव जीवनलाई सुखमय, अस्तित्वपूर्ण र प्रभावकारी बनाउनका लागि हामीले यी बुँदाहरूमा ध्यान दिनै पर्छ। त्यसमध्ये लगाम सहितको स्वतन्त्रता पहिलो चरणमा पर्दछ। मानव जीवनको नारकीय पक्षलाई समाप्त पार्दै हजारौं बलिदान पश्चात् प्राप्त उपलब्धिलाई सम्मानजनक रूपमा जिम्मेवारिपूर्वक प्रयोग गर्नु अति आवश्यक छ। दोस्रो चरणको प्रभावपूर्ण बुँदा दिगो निर्णय हो। जनतालाई सम्प्रेषण गरिने दिगो एवम् असल निर्णयले समाजमा न्यानोपन ल्याउँछ। जीवनका अनेकन भोगाइबाट अविच्छिन्न सिकिरहने पाठ मानवीय गुण भएकाले म विद्यार्थी अवस्थामा छु भन्ने चिन्तनमा रहिरहनु अत्यावश्यक छ। सामाजिक पक्ष मानव जीवनको प्रमुख र अखण्ड आधार भएकाले सकारात्मक पक्षको सदा उजागर गर्नुपर्छ। चौथो आधार भनेको उसको चरित्र हो। यसैको आधारमा समाजले व्यक्तिको स्तर मापन, स्मरण र निर्धारण गर्ने हुँनाले समाजको कर्तव्यमा सदा सभक्ति देखाउनु उत्तम हुन्छ। व्यक्तित्वका विविध पाटाका विकासका लागि व्यक्ति आफै पनि गतिशील हुनु परम आवश्यक छ। पाँचौ नम्बर भनेको आत्मा ज्ञान हो। आत्म ज्ञानविना आफ्नो पहिचान हुन नसक्ने हुनाले त्यसको खोजीमा लाग्नु सर्वथा उत्तम हुने छ। २०७१/०७/२८) (परिमार्जन गरिएको।)

सन्दर्भ सामग्री

खनाल, यदुनाथ,(२०६८), यदुनाथ खनालका समालोचना, नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान कमलादी, काठमाडौं।

खप्तडस्वामी, (२०५८), धर्म विज्ञान चतुर्थ खण्ड, श्रीखप्तड आश्रम प्रकाशन समिति।

दास, वादरायण (१९९७), श्रमद्भवद्गीता यथारुप, भक्तिवेदान्त बुक ट्रस्ट, हरे कृष्ण धाम, जुहू, मुंबई ४००, ०४९ भारत।

सिंह, सुमित्रा, नीति चाणक्य, विदुर र भर्तृहरि प्यासिफक पब्लिकेशन, बागबजार, काठमाडौं

प्रदीप रोदन, (२०७९), मफलर फाइनप्रिन्ट प्रा लि विशालनगर काठमाडौं।

प्रज्ञा नेपाली बृहत शब्दकोष, (२०७९), नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान

जो म खोजिरहेछु

किशोर काफ्ले
सहायक प्राध्यापक, सहिद स्मारक कलेज, शारदानगर, चितवन

प्यारो लाग्छ पहाड स्वस्छ वनको हावा र पानी अनि
उस्तै प्यार छ यो हिमाल तलको स्वर्गीय गङ्गा पनि
माटो त्यो मलिलो मधेशभरको खाद्यन्न उब्जाउने
मैले देखिरहेछु यो मिलनले समृद्धि निम्त्याउने ।१।

आमाको मन काख अमृत सरी पाऊँ म अन्तै कहाँ
जन्मायौ सिप रोप्न भूमि जसमा खोजूँ म अन्तै कहाँ
जे जे जान्दछु हात पाउ सबला रोपूँ खन्याऊँ यहीँ
आफ्नो भूमि भुली अरू मुलुकमा जाऊ नभन्नू कहीँ ।२।

आमाको करको पवित्र मनको सिस्नो र आँटो बरु
केही छैन मिठो कुनै अलगमा मानो मसिनो अरू
आमा एक सुपुत्र जन्मन सकोस् समृद्धि झल्काउने
खाडीबाट छुटाइ कर्म गरने जौवान फर्काउने

टेक्ने ठाम र एक काम दिइयोस् छन् पौरखी साहस
आफ्नै ज्ञान विवेक सार्थक बनोस् रोप्नु सुनौलो फल
आफ्नै मौलिक ज्ञान बुद्धि सिकियोस् पर्दैन आयातित
मेरै देश पवित्र अमृतसरी बाँचिरहोस् सर्वदा।४।

सत्ताको सुख भोग केवल तिमी सिँडी बनुँला बरू
कुल्चेको कणमा कुनै बखतमा बाधा नबन्नू अरू
छानो होस् खरको पवित्र घरको आदन्द आवासमा
सन्तोषम् परमम् खुखम् अमर होस् समृद्धि स्यावासमा।५।

के खोजूँ धनमा म देख्दिन कुनै आनन्दको लक्षण
जे जे छन् उसमै छ शान्ति मनमै खोजी गरे तत्क्षण
मेरो कर्म म रोप्छु केवल यहीँ साथी बनाऊ तिमी
आफ्नै हात बजार्छु यो जमिनमा बाधा नदेऊ तिमी ।६।

मेरो जीवनकै त अन्तिम नहोस् यो सिर्जना नै कतै
धेरै कर्म छ गर्नु यो सहरमा बाँचिरहेर अझै
जे पाऊँ सब होस् पवित्र यसमा तृष्णा नजागोस् ममा
सेवा भाव झनै बढोस् हृदयमा वैराग्य निस्काममा !

कविता : प्रकृति सौरभ

जनार्दन दाहाल
शुक्लागण्डकी, तनहुँ

एउटा साँझ,
गोधुली साँझ
रुखहरूका माझ
जूनको मुस्कान
खसेर जलविन्दु बनी तप्प तप्प
हाँगा हाँगा र पात पातमा
काउकुती लगाइरहेछ ।

एउटा प्रभात,
कलिलो प्रभात
लिएर सौगात
घाम डोहोऱ्याएर
धर्तीमा ओर्लिएर
मन्द मन्द पाइला चाल्दै
धर्तीलाई न्यानो बाँडिरहेछ ।

एउटा पहाड,
जीवनकै आड
हरियो बर्को ओढेर
ढुक्कसँग
मायाको आभास र
छायाको अनुभूति दिलाइरहेछ ।

एउटा फूल,
साह्रै कोमल फूल
मौरीका हुल
स्वागत गरिरहेछ,
गुलाफी लाली बोकेर
मुस्कुराइरहेछ हाँगाका ओठहरूमा ।

एउटा झरना,
झरझर झरना
कहाँ पुग्ने चाहना !
खै केको हतारमा
खसेर आकाशबाट
धर्तीलाई अँगालो हालिरहेछ ।

एउटा नदी,
कञ्चन नदी
चाल छ शदपदी
अमृत काखी च्यापेर
खेत खेतमा सिञ्चित भइरहेछ
पसिना उमार्न ।

एउटा हिमाल,
स्निग्ध हिमाल
हरेक साल
शिर ठाडो पारेर
आकाशसँग मितेरी लाइरहेछ ।

मेरो देशको,
मेरो प्रकृतिको
यति धेरै रूप
जति हेर्छु त्यति
पाउँछु अनेक स्वरूप ।

मानव जन्मको रहस्य

रामचन्द्र उपाध्याय खनाल
पूर्व शिक्षक घिरीङ गा.पा-१ पुटटार, तनहुँ ।

गृहस्थी आश्रममा सवैलाई छोराको चाहना हुनु स्वभाविक हो । किनभने वृद्धावस्था अथवा अशक्त अवस्थामा वावुआमाको पालनपोषण तथा हेरचाह गर्न , आफूसंग भएभरको धनसम्पत्ति जग्गा जमिन र सामानको जिम्मा दिन अनि मरेपछि तुरुन्तै अन्तेष्ठि तथा किरीया कर्म गरी पितृहरुलाई स्वर्ग पठाउनका लागि अपुत्रश्य गति नास्ति अर्थ छोराछोरी नहुने मानिसलाई स्वर्ग जाने अधिकार पनि छैन भन्ने शास्त्रको मान्यता रहेको हुँदा गृहस्थीहरु छोराको जन्म भएहुन्थ्यो भन्ने चाहना राख्दछन् । तर कर्मको खेल विचित्र छ पूर्व जन्मानि कर्माणि ,अस्तिन जन्मनी भुञ्जते : अर्थ :अघिल्ला जन्ममा गरेको कर्मको फल यो जन्ममा मिल्दछ भन्ने मान्यताअनुसार छोराछोरी, धनसम्पत्ति,सुख दुःख आदि सवै पूर्वजन्मको कर्मको फल हो भनेर शास्त्रमा लेखिएको छ ।

आत्मा अमर छ यसलाई न आगोले जलाउन सक्छ ,न पानीले वगाउन सक्छ, न हावाले उडाउन सक्छ न त कहिल्यै नाश नै भएर जान सक्छ । अमर अविनाशी आत्मा मानव हृदयमा पूर्व जन्मको कर्म अनुसार वास गर्ने यो आत्मा उसले गरेको पाप र पुण्यका आधारमा कुनै प्राणीका हृदयमा बास गर्दछ र आफ्नो समय सकिएपछि त्यस प्राणीवाट अर्को प्राणीमा बास सर्दछ । यदि उसले कुकर्म गरेको छभने उसले खराव योनीबाट जन्मलिन पुग्दछ त्यसैले मानव जन्म रहदासम्म सधैँ सत्कर्म गर्नू पर्दछ । आध्यात्मिक बनी सधैँ इश्वरको भक्तिभावमा लाग्नु पर्दछ ।

यसै सन्दर्भमा शङकर भगवान पार्वतीलाई भन्नु हुन्छ :

उमा सुवहु लोक अभागी
हरि पद छोडही विषय अनुरागी

अर्थ : हे पार्वती मानिस कति अभागी हुन् ,भगवानको भजन नगरेर सान्सारिक विषयमा लम्पट भै राखेका छन् हेर त भगवानको भजन गरे फेरि जन्म लिनु मर्नु चक्रमा पर्नु पर्दैनथ्यो भगवानको धाम बैकुण्ठ जान पाउँथ्यो ,सुख र आनन्दपूर्वक हरिभजन जप्दै भगवानसंगै आनन्दपूर्वक बैकुण्ठको सुखानुभूति गर्न छोडेर मानिस विषयबासना ,लोभ, मोह ,मायाजाल, इर्ष्या ,घमण्ड आदिमा फसेर हरिभजन गर्न छोडी मानिस चौरासीलाख योनीमा विचरण गरी दुख भोग गरिरहेको छ ।अमुल्य मानव जीवन व्यर्थै गुमाइरहेको छ ।

असल कर्म गरेर मात्र प्राप्त गर्न सकिने अति दुर्लभ मानिएको यो मानव जन्ममा साधु माहात्माहरुको संगत गर्नु ,भगवानको कथा श्रवण गर्नु ,किर्तन भजन गर्नु ,मठ मन्दिरहरु गई भगवानको दर्शन पुजापाठ गरी आनन्दित रहनु , दीनदुखि ,गरिव, असहायहरुको निस्वार्थ भावनाले सेवा गर्नु द्वैस नगर्नु,केहीको पनि लोभ नगर्नु, कसैमाथि इर्ष्या भाव नराख्नु ,परस्त्रीसंग आमा,बहिनी तथा छोरीको जस्तो व्यवहार गर्नु, सधैँ सत्कर्ममा रहनु,आचरण सधैँ शुद्ध राख्नु ,मानव सेवा र राष्ट्रसेवालाई आफ्नो कर्तव्य सम्झनु, चोरी चकारी नगर्नु , बाबाआमालाई प्रत्यक्ष भगवानका रुपमा पुजा गर्नु कहिल्यै झुटो नबोल्नु कुभले नगर्नु आदि जस्ता कर्मले नै मानिसले भगवानको परमपद प्राप्त गर्न सक्छ । यसमा नै मानव जन्म सफल भएको मानिन्छ ।

क्षणभंगुरता नै जीवनको सौन्दर्य

अमृत गैह्रे
अध्यक्ष, ने.वि.संघ, जनज्योति क्याम्पस इकाई

मृत्यु सबैभन्दा ठूलो शल्यक्रिया हो । सामान्य शल्यक्रियामा शरीरको कुनै भाग काटिन्छ तर मृत्युमा यो जड शरीरबाट चेतनालाई खिचेर बाहिर निकालिन्छ । हरेक शल्यक्रियामा पीडा हुन्छ । त्यसकारण चिकित्सकले शल्यक्रियापूर्व हरेक बिरामीलाई एनेस्थेसिया दिई बेहोस पार्छन् । मृत्यु एक महाशल्यक्रिया हो। सामान्य मानिसले शरीरबाट आत्मा छुटेको पीडा झेल्नै सक्दैन । त्यसकारण प्रकृतिले नै एक प्राकृतिक एनेस्थेसियाको व्यवस्था गरेको छ । मृत्युपूर्व अधिकांश व्यक्ति अचेत हुन्छन् । उनीहरूको बोध हराउँछ र बेहोसीमै आत्मा र शरीर छुट्टिन्छन् । फेरि त्यही बेहोसीमै नयाँ जन्म हुन्छ । न हामी मृत्युलाई राम्रोसँग देख्न सक्छौं नयाँ जन्मलाई । यो प्रक्रिया निरन्तर चलिरहन्छ । यसैकारण हामी मृत्यु र जन्मको रहस्य बुझ्न सक्दैनौं ।

जसलाई हामी जीवन भन्छौ, त्यो हो - पदार्थ र चेतना, शरीर र आत्माको मिलन । यो मिलन थोरै समयका लागि हुन्छ, शाश्वत हुन सक्दैन । शरीर पञ्चतत्वले बनेको हो । यी पाँचै तत्त्व पदार्थका विभिन्न रूप हुन् । पदार्थ जड छ र यो मृत नै हो । चेतना या आत्मा नित्य छ, कहिल्यै मर्दैन । मृत शरीर पनि जीवन्त चेतनाको संगतमा जीवन्त देखिन्छ । संगतको प्रभावको योभन्दा राम्रो उदाहरण अरू केही हुन सक्दैन । माटो, पानी, अग्नि, हावा, आकाश पञ्चभूतले वनेको जड शरीर पनि चैतन्य आत्माको सत्संगले जीवन्त देखिन्छ । आत्मा बिदा हुनासाथ आफ्नो अति प्रिय व्यक्तिको शरीरबाट पनि भय हुन थाल्छ । सधैं प्रेम गर्ने आफ्नो अति प्रियजनको शरीरले प्राण छोडिसकेपछि त्यो मृत शरीरसँग राति एक्लै वस्न सकिदैन । हामीले शरीरलाई प्रेम गरेको भए त्यसवाट यस्तो किन हुन्छ ? शरीर त त्यहीं छ, हामीले शरीरको माध्यमवाट सायद त्यही शाश्वत चेतनालाई नै प्रेम गरिरहेका हुन्छौ, परमात्मालाई नै प्रेम गरिरहेका हुन्छौ त्यसकारण सन्तहरूले भनेका छन्, 'प्रेम नै परमात्मा हो ।'

पूर्वमा हाम्रा पूर्खाहरूले योग र तन्त्रको गहिरो खोज गरे । उनीहरूले के 'भेट्टाए 'भने यो स्थूल शरीर हाम्रो एकमात्र यथार्थ होइन । यसभित्र अरू ६ वटा सूक्ष्म शरीर छन् । स्थूल शरीरभित्रको दोस्रो शरीर हो भाव शरीर (इथरिक बडी), तेस्रो स्वप्नले बनेको एस्ट्रल बडी, चौथो विचारले बनेको मनस् शरीर (मेन्टल वडी), पांचौं आध्यात्मिक शरीर (स्प्रिच्युल बडी), छैटौं ब्रह्मकाया (कस्मिक बडी) र सातौं निर्वाण काया। सामान्यतः हामी जसलाई मृत्यु

'भन्छौं, यो आत्मासहित सूक्ष्म शरीरहरूको स्थूल शरीरबाट बाहिर निस्कने प्रक्रिया हो। मृत्युमा आत्माको स्थूल श्रीरेबाट सम्बन्ध विच्छेद हुनासाथ भौतिक शरीर प्राण ऊर्जा नपाएर कुहिन थाल्छ र दुर्गन्ध सुरु हुन्छ ।

सामान्यतया हामी मृत्युसँग अपरिचित रहन्छौं । अपरिचितसंग जहिले पनि 'भय लाग्छ । यो अपरिचय 'भयवश मृत्युको समयमा हुने बेहोसीले हो । अधिकांश व्यक्ति मर्ने वेलामा अंचेत हुन्छन् र मृत्युमा के भयो, त्यसको साक्षात्कार गर्ने सक्दैनन् । त्यसकारण मृत्युलाई बोधपूर्वक स्वयम् वरण गर्ने व्यक्तिहरूलाई हामी * सहिद भन्छौं, वीर 'भन्छौं किनभने उनीहरू मृत्युलाई स्वेच्छाले ग्रहण गर्छन्, 'भयभीत हुँदैनन् र मृत्युलाई बोधपूर्वक साक्षात्कार गर्ने व्यक्तिको संमाधि त्यसै क्षणमा घटित हुन्छ ।

साँचो भन्ने हो भने जो मृत्युसँग डराउँछन्, तिनीहरू कहिल्यै पनि पूर्णरूपले बाँच्दैनन् । सुरक्षाको गहिरो आकांक्षा हुनेहरू जीवनका कुनै पनि जोखिममा जान सक्दैनन् । न उनीहरू कुनै समारोह, उत्सव, तीर्थ, वनभोजमा स्वतन्त्रतापूर्वक जान सक्छन्, न एकान्त प्रकृतिको रस लिन सक्छन् । सुरक्षाका बाहिरी व्यवस्थाले घेरिएको व्यक्तिको जीवन पट्यारलाग्दो र मृतप्रायः हुन्छ । जब यो चेतनाले स्वतन्त्रता गुमाउँछ, ऊ अर्धमत नै हुन्छ । अर्को यथार्थ के हो भने सुरक्षाको जति व्यवस्था मिलाए पनि जीवन सत्र असुरक्षित नै छ । असुरक्षा नै जीवनको पुलक र सौन्दर्य हो । ढुंगा ठास छ, जड छ, सुरक्षित छ, धेरै दिन बांच्न सक्छ । फलेको गुलाव ति कोमल छ, र 'स्पर्श हुनासाथ, हावाको एक झोक्काले उसलाई जतिखेर पनि जमिनमा झार्न सक्छ, त्यो कोमलता नै उसको आकर्षण हो। जीवनको सौन्दर्य उसको क्षणभंगुरतामा छ । जवानीको आकर्षण छ किनभने यो पनि चिर छैन, अस्थायी छ । जवानी आएको मात्र के आभास हुन्छ, जान सुरु भइसकेको हुन्छ । प्रेमको यत्राः उद्दाम आर्कषण छ किनभने विवाहजस्तो यसमा कुनै स्निश्चितता हुदैन तार्पान हामी प्रेममा आफूलाई सबैभन्दा जीवन्त पाउछौं । विवाहभन्दा प्रेम आकर्षक लाग्छ किनभने बिहेले प्रेमले जति पुलक आनन्द र जीवन्त संवेग सञ्चार गराउन सक्दैन । विवाह समाजद्वारा मान्यताप्राप्त सुरक्षित, स्थायी र त्यतिकै मृतप्राय व्यवस्था हो । त्यसकारण अधिकांश विवाहित त्यसमा दिक्क भई जकडिएको महसुस गर्छन् । समाज, कानुन र धर्मले रोक्दारोक्दै यसको सीमारेखा नाघ्ने अभीप्सा अधिकांशको मनमा चुलबुलाइरहेको हुन्छ । मानिस किन सगरमाथा चढ्छ, उत्तरी ध्रुव र आन्ध्र महासागरको गहिराइ नाप्छ र जीवनका अनेकौं चुनौती किन स्वीकार्छ किनभने ऊ असुरक्षाको त्यस्तो अभियानमा आफूलाई अझ जीवन्त पाउंछ ।

यथार्थमा सुरक्षा एक भ्रम हो । सुरक्षाको जति आयोजन गरे पनि जीवन सधैं असुरक्षित नै रहन्छ । अस्त्रशस्त्र र सैन्यबलले सुरक्षा हुने भए राजदरबार हत्याकाण्ड नै हुने थिएन, इन्दिरा गान्धीको हत्या नै हुने थिएन ।

मृत्यु सारा सुरक्षाव्यवस्था नाघेर आइपुग्छ । संसारमा मृत्यु नभए धर्म पनि हुने थिएन । त्यसकारण हिन्दूहरू मृत्युका देवता यमराजलाई धर्मराज पनि 'भन्छन् । मृत्युको यथार्थत्ताले नै मानिसलाई धार्मिक वनाउँछ । बुद्धलाई पनि मृत्यु देखेर नै जीवनको क्षणभङ्गुरताको बोध भयो र महलको सुरक्षित जीवन त्याग्ने साहस र चेतना आयो । बुद्धलगायत अनेकौं गुरुले आफ्ना शिष्यलाई मसानघाटमा बस्न पठाउँथे ता कि मृत्युको साक्षात्कार र जीवनको क्षणभङ्गुरताको बोधले सम्यक् वैराग्य उदय होस् ।

साभारः स्वामी आनन्द अरुण, शान्तदर्शन

तिमी को हौ ?

सुमन रतन
स्ववियू उपसभापति

तिमी तारा हौ बस् चम्कीन बाँकी छौं ।
तिमी जुन हौ बस् उदाउन बाँकी छौं ॥
तिमी कलकल बग्ने खोला हौ ।
बस खोजी नदी अनी समुद्र को छ ।
तिमी ८८४८ मि. भन्दा माथी छौ ॥ २
तिमी त क्षितिजमा छौ ....
तिमी आकाश पर छौं, सुर्य वर पनि छौ ।
तिमी-तिमी त तिमी मै पूर्ण छौ, किनकी तिमी नै ब्रमाण्ड हौ ॥
तर विडम्वना तिमी अज्ञात छौ ।
तिमी अन्धकारको पनि अन्धकारमा हराएका छौ ।
तिमी अपरिचीत छौ, आफु संगै अल्मलीएका छौ ॥
बन्धन घेरा र वाचाहरुमा ... साना-साना अनी अनावश्यक ढाचाँ हरुमा
तिमी थिचीएका छौ, रहरै रहरहरुमा
बगेका छौ, टुङ्गो नभएको लहरहरुमा
हारेका/डराएका छौ, प्रत्येक प्रहरहरुमा
(तिमी मात्र हैन म मात्र हैन) २
तिमी र म जस्तै लाखौ छौ प्रत्येक सहरहरुमा २

उनी

गेविन्द गैह्रे
विविएस चौथो वर्ष

आसा भरिलो होस माया कसिलो होस
समय तरल्ताले झुक्याउने गर्छ ।
रित पृत र संगीतले भुलाउने मन लाई
उसका तस्बिर ले झन सम्झाउने गर्छ ।
चुढि लगे हावा सरि धुलाको कणले
फेरि चैत्र सकिए पनि बैसाख मा पालुबा पलाउने गर्छ ।
आउँछ जान्छ महिना होस या दिन
उ कैले आउदिन थाहा पाउँदा पाउदै पनि मन चर्किने गर्छ
बिर्सिन हेए मन भन्यो झन बढी सम्झिने गर्छ ॥

आमा
बालक बबुरो म, चि च्या चु गर्दै जमिन छोएँ
भोक लाग्दा कति रोएँ,
पत्तो पाएनौ बुबा तिम्ले, आमा तिम्रै नजिक भए
बिरामी हुदा होस या नुनु गर्दा तिम्रै वरिपरि लडबद्डिए
आधा पेट पोड्का बाधि मेला पात धाउथेउ कैले
साझ पख अन्कनाउदै ,ढाड समाउँदै आउथेउ जैले
तिर्खाउदा पानी भन्छुन, भोकमा खानु आहार रे
माया तिम्रो स्याहार तिम्रो भुल्ने छैन कैले ..।

NATURE

Milan Rijal
B.Ed. 4th Year

The water flowing
The rocks trips
And falling
Stream

A winter
Blanket covers the
Earth

The wind is blowing
The leaves rustle
in rhythm
To nature
Heartbeat

गूरू

रविना कुमाल
वि.एड चौथो वर्ष

पढ्नुपर्छ भनी हामीलाई,
क ख ग घ सिकाउनु भो ।
हामी ठुलो मान्छे बन्नुपर्छ भनी,
हात समाई हिडाउनु भो ॥

ज्ञानको ज्योति छर्दै-छर्दै,
हामीलाई ज्ञान दिनु भो ।
असल मान्छे बन्नुपर्छ,
भनी सही मार्ग देखाउनु भो ॥

पढेर हामीलाई ठुलो मान्छे बन्नुपर्छ,
भनी सिकाउनु भो ।
मनको रहर मार्नु हुन्न भनी,
अघि बढ्नु पर्छ भनी सिकाउनु भो ॥

ज्ञान लिए सधैलाई हुन्छ धन भए,
आज छ भोलि हुन्न भनी सिकाउनु भो ।
राम्रो लाएर देखाउने होइन, पढेर सक्षम बन्नुपर्छ,
भनी सिकाउनु भो ॥

उदास भावनाहरू

रिता श्रेष्ठ
विएड चौथो वर्ष

कति कतै इच्छाहरु मर्दै छ,
सपनाहरु सवै हराउँदै छ,
मनका रहरहरु बिलाउदै छ,
खोई के भयो मलाई आज,
हँसिलो अनुहार निराश बन्दै छ।

प्रयास गर्दा गर्दै असफल भइरहेको छ,
अगाडि बढ्न खोज्दा खोज्दै,
पछाडि खुट्टा ताने धेरै भेटिरहेको छ,
को आफ्नो को पराई यो,
शहरमा छुट्याउन गाह्रो भइरहेको छ।

खोई, के कुरामा अल्झिएँ म थाहा छैन,
सानो सानो कुरामा खुःशी खोज्ने म,
आज बन्द कोठामा टोलाइ रहेकी छु,
भावनाहरु, पिडाहरु लुकाइ समय अनुसार,
मन्द मुस्कान ओठमा ल्याएकी छु।

खोई, कस्ले बुझ्छन् र मलाई यहाँ,
सवैको आ-आफ्नो समस्या आफैसँग हुन्छ,
सुनाउँ भने आफ्नो मनका पिडा,
सुनी दिने र बुझिदिने को छ र यहाँ,
यस्तै रैछ नियतिको खेल भनी,
आफैसँग सम्झौता गरिरहेकी छु।

गजल

रवि सिग्देल
विएड चौथो वर्ष

हाम्रो यी नयनले खास देख्नुछ,
साच्चै भिमादको विकास देख्नु छ ।

राज्यबाट मिचीएका जनताहरुले,
खुशी खुशीले फेरेको सास देख्नुछ ।

युवाको पसिनाले भुमीको सिचाइ गरी,
यै माटोले उब्जिएको गास देख्नुछ ।

अब विभेद नजन्माउ एकता रोजौं,
समृद्ध अनि सुखी भिमाद देख्नुछ ।

जिम्मेवार अब भिमाद सरकारको,
जनताले गरेको बिश्वाश देख्नुछ ।

बुबा !

रचना वि.क.
वि.एड दोस्रो वर्ष

सुरुवात मेरो दुर्गम त्यो गाउँदेखि,
चिनिने गर्थेउ हामी बुवाको त्यो नामदेखि,
प्रश्न सोध्न मन थियो तर उत्तर थाहाँ थियो
भनि किन वगिराछ रगत तिम्रो पाउँदेखि ॥
सलाम छ बुवा तिम्रो अटल संघर्षलाई
सँधै अघि बढ्ने तिमी त्यागी त्यो हर्षलाई
हाम्रै खुसीको लागि सहयौ तिमिले
सधैं दुःख अनि कष्ट हरेक वर्षलाई ।
आभारी छु बुवा तिम्रो अमूल्य पसिनाको,
कल्पना नि गर्दिन म जीवन तिमी बिनाको
कारण तिम्रै दुख अनि
मिहिनेतले हामीलाई समाजमा चिनाएको ॥
गरेनौ पर्वाह कि त्यो चर्को घामको,
सँधै सम्मान गरिरहयौ आफ्नो कामको,
तर कमि हुन दिएनौ हामीलाई
कहिले पनि त्यो चिल्लो दामको ॥
बुवा तिम्रो बचन त्यो वाण थियो रामको,
हरेक समय सत्य, बोल्थेउ जो हुन्थ्यो कामको,
अबुझ्ह त मै थिएँ पुजा गर्न
छोडी तिम्रो पछि लागे त्यो मूर्ति रामको ॥

दलित

भावना नेपाली
वि.एड दोस्रो वर्ष

मैले मन्दिर बनाएँ, भगवानको मुर्ति बनाएँ सबै पुजिए ।
मलाई भने छि ! छि ! र दुर्दुर गर्दै तिमीले त्यहा छिर्न
त के ढोकाबाट धेरै पर वस्नसम्म दिएनौ ।

हतियार बनाएँ, तिम्रो घरभित्र भान्सा चुलोचौकोसम्म पुग्यो,
त्यो छुत भयो म अछुत गनिए ।
मलाई जात, धर्मका आधारमा तिमीले अछुत भन्यौ
मैले सिलाएका कपडाबाट तिम्रो आङ ढाकिएको छ
नत्र तिमी नाङ्गौ हुन्थ्यौ ।

मैले बनाएका सिलाएका जुत्ता लगायौ चिटिक्क परेर
सजिदा महान कहलिदा तिम्रो स्वाभिमान सगरमाथा जतिकै उच्च भयो ।
तर मलाई भने उठ्न र उच्च हुन नदिई थिची मात्र रह्यौ ।

मैले तिम्रो लागि के-के गरिन,
मर्न लागेकालाई जिवन दिए,
स्वास दिए, सम्मान दिए,
त्यसको बदलामा मैले पाए त केवल
अपमान, अनादर र दलित अछुतको दर्जा ।

मैले कहित्यै तिमीलाई कुनै कार्यमा छुट्याइन
तर तिमी भने बदलामा जहिल्यै छुत कहलिएर मलाई
अछुत भनी रह्यौ, अपमान गरिरह्यौ
विभेदको पर्खाल र सिमाना कोरिरह्यौ ।

विवाह, ब्रतबन्ध अनि गुन्युचोलीमा मेरो दक्षिणा चल्यो
तर टीका चलेन,
मेरो काम चल्यो तर भान्सा चलेन ।
मेरो काम चल्यो तर भान्सा चलेन ॥

देशप्रतिको प्रेम

-मुक्त छन्द वा गजल शैलीमा आधारित

सविना लम्साल
वि.एड दोस्रो वर्ष

तिम्रो हाम्रो माया प्रीति सागर हो तर्न सिक,
मलाई जस्तै माया तिमी देशलाई पनि गर्न सिक ।

बाँचे-बाँच मरे-मर भन्छ तिम्रो पिरतीले
दुनियालाई बचाएर बरु आफू मर्न सिक ।

थोपा-थोपा मिलि सागर बन्छ भन्ने जानी राख,
कुवाबाट पानी उठाई अञ्जलीले भर्न सिक ।

देशलाई जोगाउने तिम्रो हाम्रो दायित्व हो
हिमाल, पहाड, तराईमा चढ्न अनि झर्न सिक ।

प्रकृति र संस्कृतिले भरिभराउ हाम्रो देश
देशलाई अघि बढाउन बनाउँ है राम्रो परिवेश ।

यो देशलाई जोगाउन वीरपुर्खा रातदिन खटिए
यही देशलाई भन्दा आफ्नो ज्यान दाउमा लगाए ।

मायाभन्दा मैले चिन्छु अरु कसले चिन्छ तिम्लाई
जुनकिरी झैं ज्ञानको ज्योति विश्वभरि छर्न सिक ॥